

Maaslands uit Boorseem

(Maasmechelen)

Mathieu Opdenacker, 8 Mei 2000, maaslands@netcourrier.com

Inhoud

Voorwoord.....	4
Copyleft.....	6
History.....	8
Auteurs en bijdragers.....	9
Fonetisch schrift.....	10
I. Zelfstandige Naamwoorden.....	12
A. Het meervoud.....	12
B. Vorming van de verkleinwoorden.....	12
C. De klankverschuivingen.....	13
D. Woordenlijsten naar themas.....	13
boerderij.....	14
vee.....	19
huis / kamer / huishouden.....	27
verwarming / licht.....	32
keuken / tafel / gerecht.....	34
dieren.....	43
wei / boomgaard / tuin.....	45
lichaam.....	47
hoeveelheden.....	57
plaatsbepalende woorden.....	59
tijdbepalende woorden.....	61
dag / week / maand / jaar.....	63
god / maria / heiligen / kerk / hemel / hel.....	65
kerk / kerkfeesten / geloof.....	67
mis / rouwmis / sacramenten.....	69
eerwaarden.....	71
weer.....	72
jaargetijden.....	74
leven / gezondheid / ziekte / vermoeidheid.....	75
naakt / kleding / opsmuk.....	80
armoede / rijkdom / koop / verkoop / loon.....	85
weg / reis / vervoermiddel.....	88

snoep.....	90
familie.....	91
spel / sport.....	93
feest.....	97
getallen.....	98
allerhande / bijwoorden.....	99
school.....	101
landen.....	104
mensen / man / vrouw / meisje.....	106
lawaai.....	107
spreken.....	108
muziek / zang.....	110
II. Bijvoegelijke naamwoorden.....	111
karaktertrekken.....	112
fysische eigenschappen.....	119
Vorming van de bijvoegelijke naamwoorden.....	123
III. Voorzetsels, voorvoegsels en bijwoorden.....	124
IV. Werkwoorden.....	127
A. Regelmatige werkwoorden.....	127
Typisch Boorsemse werkwoorden.....	127
B. Onregelmatige werkwoorden.....	142
a. Onregelmatige vervoegingen.....	148
b. Voorvoegsels (her – ver – mis – enz.....)	151
c. Buitennissige vergelijkingen.....	151
C. Wederkerende werkwoorden.....	151
D. Vertaling van "elkaar".....	151
GNU Free Documentation Licence.....	152

Voorwoord

Sinds meerdere jaren aan dit boekje werkend, werd ik er mij geleidelijk aan van bewust dat onze streektaal veel meer inhoudt dan zijn zo typische zin voor fantasie en humor. Ik ontdekte dat het Maaslands een juweel is waarvan je de rijke facetten slechts dan echt kan ontdekken, als je de moeite neemt ze met geduld en interesse onder de loep te nemen. In tegenstelling met de algemeen geldende opvatting, stel ik me zelfs de vraag of het langer juist is, het Maaslands enkel als een sympatiek en alleszins zeer eigen-aardig Vlaams of Nederlands dialect te beschouwen.

Ik heb getracht deze verrassende rijkdommen te classificeren door ze onder themas onder te brengen, want een eenvoudige opeenvolging van alfabetische woordenlijsten zonder innerlijke samenhang komt mij totaal ontoereikend voor om onze zo rijke en veelzijdige taal werkelijk tot recht te doen komen.

We vonden onnoemelijk veel originaliteit in de woordenschat, in de uitdrukkingen en spreekwoorden, maar ook in de zinsbouw en in het taaleigen. Zelfs eenvoudige woorden die op de eerste blik gewoon Nederlands klinken, zitten bij nader toezien vol verrassingen. Ook kwamen we tot de bevinding dat onze taal, al zit ze vol met fantasie, desalniettemin preciese grammaticaregels volgt. Het gaat hier inderdaad om een volmondige grammatica die met die van alle officiële talen wedijveren kan. In alle themas kwamen telkens dezelfde taalverschijnselen terug die me echt intrigeerden en die ik steeds verder uitwerkte.

De hier volgende studie is in de volgende hoofdstukken verdeeld:

1. Een belangrijke, voor het nagestreefde doel een misschien ietwat te grote keuze van woorden, vooral zelfstandige naamwoorden (znw) naar themas gerangschikt. Dit geeft ons overvloedig de gelegenheid over de belangrijkste facetten van onze taal te spreken, zoals bv. de zeer rijke en ingewikkelde vorming van het meervoud (mv) (9 meervoudsvormen), of de vorming van de verkleinwoorden, om maar enkele te noemen..
2. De bijvoegelijke naamwoorden die ook weer heel wat interessante gegevens bieden.
3. Een nog te klein hoofdstuk over de voorzetsels, voegwoorden en bijwoorden, die in het Maaslands een onvermoed grote rol spelen en er een wezelijke plaats zouden moeten innemen.
4. Nog heel wat andere typisch Maaslandse karaktertrekken zoals de lange en de korte klanken, enz...
5. De regelmatige en onregelmatige werkwoorden, deze laatsten met hun 9 klassen..

Sommigen zullen me misschien verwijten systematisch terug te gaan op de veertiger jaren. Tot mijn verdediging 2 dingen: Ik ken eenvoudig niets anders als het (Boorsems) Maaslands uit die tijd, want ik heb sinds mijn 17de jaar mijn streek en België verlaten, en verder geloof ik dat radio, televisie en moderne mensen- en culturenbrassing zoveel verbasteringen met zich meebrachten dat het fijne gevoel voor het Maaslandse taaleigen in belangrijke mate verloren dreigt te geraken. Ik heb daarbij ook enkele voordelen: ik ben in staat het Maaslands als het ware als buitenstaander en objectief te beschouwen, en de noodzaak waarin ik me bevond verschillende andere talen te leren heeft me methode bij taalstudie bijgebracht. Ik vindt het Maaslands persoonlijk de moeilijkste, maar ook de mooiste taal ter wereld.

Tenslotte nog twee belangrijke opmerkingen:

1. Wij doen er m.i. verkeerd aan zonder onderscheid over «Limburgs» te spreken. Er is Limburgs en Maaslands, d.w.z. het taalggebied dat zich zo ongeveer van op de hoogte van Maastricht in het Zuiden tot ongeveer in de buurt van Venlo in het Noorden in een smalle strook aan beide kanten van de Maas uitstrekt. Heel Belgisch en Nederlands Limburg onder een vaandel te willen scharen is onmogelijk. Er zijn te grote verschillen en dat te doen werkt verwarrend en ontmoedigend. Reeds het verschil tussen buurtdorpen brengt gehijbel mee.
2. Verder moeten wij allereerst proberen het geraamte van het Maaslands te ontdekken waarrond we

dan de rest kunnen opbouwen. Ik heb stuntelig getracht daarmee een begin te maken. Aan anderen de taak daarmee verder te gaan. Op die manier, en alleen zo kunnen de plaatselijke studies een verrijking voor het geheel worden, en ook zo alleen zullen we tot een Maaslands en verder Limburgs taalbewustzijn en tot volledige en volwaardige erkenning door anderen kunnen komen.

Copyleft

Het staat U vrij deze studie gedeeltelijk of in haar geheel te kopiëren, af te drukken, uit te geven of te verbeteren, op voorwaarde dat U zich aan de 'GNU Free Documentation License' houdt (zie het einde van de tekst).

Precisies in verband met de tekstlicentie

Hoe een exemplaar van dit document beschikbaar staat

Dit document is gratis te verkrijgen onder een lees- en drukbare vorm (PDF formaat) onder <http://maaslands.free.fr>. Alle toekomstige bijvoegsels volgen dezelfde weg.

Iedere persoon of groep (bv. een universiteit) mag dit werk dus publiceren op een ander Internet site onder voorwaarde dat het integraal en zonder enige verandering overgenomen wordt.

Hoe dit document beschikbaar is in een modifieerbaar formaat

Dit document is beschikbaar onder <http://maaslands.free.fr>.

Hierbij enkele precisies aangaande de GNU Free Documentation license in verband met de rechten en verplichtingen die uit eventuele verandering voortvloeien.

- Iedere publicatie van een veranderde versie van deze studie blijft volledig beschermd door deze licentie, de veranderde delen inbegrepen.
- Het RTF formaat (Rich Text Format) is aan de zogenaamde "transparent"-formaten toegevoegd. Deze bieden de mogelijkheid de teksten vrij te veranderen zonder de aankoop van een speciale word processor. Het RTF formaat biedt aan degene die veranderingen aanbrengt, het groot voordeel zijn eigen word processor verder te kunnen gebruiken. Inderdaad kunnen de overgrote meerderheid van de word processors dit formaat lezen en schrijven. Het laat ook een verzorgde presentatie toe, wat niet het geval is met de Text- en HTML formaten. Andere "transparent"-formaten zoals Texinfo en LaTeX zijn minder aan te raden aan niet geïnitieerden.
- Iedereen die van dit werk een gewijzigde tekst publiceert is eraan gehouden een transparante tekst uit te geven op de oorspronkelijke site : <http://maaslands.free.fr>. Daarvoor maaslands@netcourrier.com contacteren. Het gebruik van het RTF formaat is tenzeerste aangeraden, maar niet noodzakelijk. De publicatie van het document onder het formaat van de word processor is geaccepteerd maar is onvoldoende.
- De auteurs zijn het eens met een gemodificeerde versie dit document met dezelfde titel.
- Bijdragen, voorstellen, toevoegsels en veranderingen kunnen ook direct doorgestuurd worden aan maaslands@netcourrier.com zonder de noodzaak het document te veranderen. De auteurs nemen het op zich zelf deze bijdragen in de tekst onder te brengen, indien ze deze aanvaarden. Zulke bijdragen moeten in dat geval onder een transparant formaat -Text, HTML of RTF zijn welkom-doorgestuurd worden. Bijdragers kunnen eventueel aangeven of ze wensen dat hun naam als zodanig vermeld wordt. Ze accepteren daarmee dat de tekst met hun bijdrage onder deze licentie valt.

"Invariant sections"

- Dit hele hoofdstuk "Copyleft" mag niet veranderd worden zonder het akkoord van Mathieu Opendacker.
- De sectie "GNU Free Documentation Licence" mag enkel door een recentere versie gepubliceerd

door Free Software Foundation (<http://www.fsf.org>) vervangen worden.

History

Deze rubriek onthoudt de gegevens over alle gepubliceerde versies van dit werk. Moeten noodzakelijk vermeld worden de titel, de namen van de auteurs en uitgevers, evenals een korte tekst die de aangebrachte veranderingen vermeldt.

- Versie van 8 Mei 2000. Titel : Maaslands uit Boorseem. Auteur : Mathieu Opdenacker.
Eerste voorlopige publicatie.

Auteurs en bijdragers

Auteurs

- Mathieu Opdenacker, 11 rue de la Source, 69380 Chazay d'Azergues, France. Tel: +33 (0) 478 431 032. email: maaslands@netcourrier.com.

Bijdragers

- Michael Opdenacker. <http://michaelo.free.fr> (zoon van Mathieu)
Bijdrage aan de vormgeving van dit werk, de keuze van de licentie en de realisatie van de Internet site.

Fonetisch schrift

Ieder die zoals wij probeert ons Maaslands onder schrift te brengen stoot op moeilijkheden. Met haar klankveranderingen heeft het met het Duits te maken. Ook uit het Nederlands en uit het Frans neemt het heel wat klanken over. De moeilijkheid wordt nog vergroot door een aantal tussenklanken, die alleen bij ons voorkomen, of door het gebruik van korte en lange klanken, die soms totaal andere betekenissen met zich meebrengen.

Het hiervolgend fonetisch schrift is een compromis. Het neemt als uitgangspunt de uitspraak van bepaalde Boorseme woorden, met tussen haakjes hun betekenis in het Nederlands. We hopen dat het voor allen een bruikbare leesmethode is.

a	vaw (vauw); smarre (slaan); gats (weggetje); gaws (gans)
<u>a</u>	<u>awd</u> (oud); <u>kawd</u> (koud); <u>kał</u> (gepraat)
aa	graag (gracht); knaar (kanaal); daag (dagen); maar: grave (grachten)
<u>aa</u>	Graaf (graf); <u>daak</u> (dak); <u>daag</u> (dag); maar: <u>grave</u> (graven)
ao	jao (ja); baoj (veldwachter); maog (mag)
au	aug (oog); augste (oogsten)
<u>au</u>	<u>auch</u> (ook); <u>baum</u> (boom); <u>laupe</u> (lopen)
e	sterke (sterretje); eppelke (appeltje); he–j (had)
<u>e</u>	<u>sterrek</u> (sterk); <u>zwense</u> (slaan); <u>vent</u> (vent)
ee	teenge (tegen); sjeen (scheenbeen); zeker
è	kèrrek (kerk); trèkke (trekken); tèks (soms)
èè	kèèk (keek); Rèèkem (Rekem); vrèèmp (vreemd)
ei	mei (bloementros); klein (klein); eike (eitje)
<u>ei</u>	<u>Mei</u> (Meimaand); <u>geit</u> (geit); <u>teike</u> (teken)
eu	veugelke (vogeltje); keutel (keutel); kneuk (knoken)
<u>eu</u> *	(verlengde gesloten u): <u>veut</u> (voeten); <u>zeuke</u> (zoeken)
i	hin (kip); vilt (valt); sjikke (zenden)
<u>ee</u> **	(verlengde gesloten i) <u>weeg</u> ; <u>heej</u> (hier); pre'beere (proberen)
ie	giege (hijgen); miech (mij); mien (mijn); tieger (tijger)
<u>ie</u>	<u>tied</u> (tijd); <u>blieve</u> (blijven); <u>kniép</u> (zakmes)
o***	os (os – ons); modder (modder); trow (huwelijk)
ò	mòtte (moeten); kòsj (kon); jòng (jongen); tròwwe (vertrouwen)
òò	òòr (uur); sjòòn (schoenen)
<u>òò</u>	<u>sjòòn</u> (schoen); <u>dòòn</u> (doen)
oo	kook (kok); joot (jawel); koke (koken)
oeu	poeulke (paaltje); verhoelke (verhaaltje); doeulke (kleine gaai)
oe	poes (ruiker); soeze (centen); koel (kuil)
<u>oe</u>	<u>koele</u> (kuilen); <u>foetele</u> (foezen); <u>boer</u> (boer)
ou	hout (hout); goud (goud); stout (stout)
u	tutter (fopspeen); luppe (lippen); tummere (timmeren); lu–j (mensen)
uu	vuurke (vuurtje); ruzing (ruzie); vurig (vurig)
<u>uu</u>	<u>vuur</u> (vuur); <u>kuuke</u> (kuiken); <u>tuut</u> (papieren zakje)
ui	huitvleisj (hoofdkaas); kluis (kluis, oud huis); buim (bomen); lui (lui bvg nw)
<u>ui</u>	<u>puits</u> (kop); <u>lui</u> (lui predikaat); <u>stuike</u> (ophitsen)

Enkele opmerkingen

* verleng bv. de «u» van het Nederlandse woord «mug».

** verleng bv. de «i» van het Nederlandse woord «kip».

*** onze korte «o» wordt méér gesloten uitgesproken als in het Nederlands.

1. Onder Franse invloed wordt de «h» in Boorseem niet uitgesproken. We hebben ze echter overal behouden, daar wij menen dat ze vroeger tot onze taal behoorde.
2. In onze teksten vindt U (n) (tussen haakjes) telkens als het om een verbindings- «n» gaat. In alle andere gevallen is de «n» grammaticaal verantwoord.
3. gk (zègke –zeggen) of kg (wagkele – waggelen) worden zoals in het Franse «**g**uerre» uitgesproken.
4. sj wordt zoals in «meisje» uitgesproken, bv. mèèsje (meisje); zj zoals in het Franse «bouger).
bv. Zjang (Jan).
5. oea, bv. broead (brood), zoea (zo), wordt zoals in het Frans woord «oie» uitgesproken.
6. uë, bv. kuël (kool), poënne (kussen), wordt zoals in het Franse «écuelle» uitgesproken.
7. We onderscheiden de lange klanken van de korte klanken door ze te onderlijnen.

I. Zelfstandige Naamwoorden

A. Het meervoud

Moeten wij het taalrijkdom noemen? Moeilijk voor een buitenstaander is de vorming van het mv in het (Boorsems) Maaslands in ieder geval, zoals u uit de volgende voorbeelden kunt opmaken. Geen andere ons bekende taal heeft zoveel meervoudsvormen Er zijn er zo een negental.

Meervouden zonder meervoudsuitgang

1. **Menig woord is identisch in enkelvoud en meervoud:** verreke – verreke(s) (varken); èng – èng (uiteinde); vluë – vluë (vlooi); vösj – vösj (vis); wòn – wòn (wonde); pèèrd – pèèrd (paard) enz...
2. **Soms ligt het verschil in de lengte van dezelfde klank** (enkv lang, mv kort): daag – daag (dag); bein – bein (been); knien – knien (konijn); sjoèn – sjoèn (schoen) enz...
3. **Geen meervoudsuitgang maar klankverandering:** vòèt – veut (voet); moord – moeurd (moord); sjaop – sjoep (schaap); spoek – spuëk (spook); jas – jes (jas) enz...
4. **Klankverandering met verkorting van klank:** loes – luus (luis); moes – muus (muis); bal – bel (bal) + voes – vuus (vuist); weeg – wèèg (weg) enz...

Meervoudsuitgang op doffe "e"

5. **Meervoudsuitgang op doffe "e", zonder klankverandering:** klöppel – klöppele (stok); bingel – bingele (kousenhouder); blèng – blènge (luik); maaj – maaje (worm); gröp – gröppe (greppel) enz...
6. **Meervoud op doffe "e", maar met klankverandering:** doeun – deune (doorn); haos – hooze (kous); èèng – eenge (eend) enz...

Meervoud uitgaande op "er"

7. gezich – gezicht (gezicht); naas – nazer (neus); kruus – kruuzer (kruis); graaf – graver (graf); graaf – graver (gracht); gewich – gewichter (gewicht) enz...

Meervoud uitgaande op "s"

8. krèngde – krèngdes (ziekte); meule – meules (molen); leve – leves (leven); bekker – bekkers (bakker); opdeender – opdeenders (die opdient) enz... Opm.: *alle verkleinwoorden gaan in 't mv. uit op "es"*.

Specifieke meervouden

9. hand – han (hand); tand – tan (tand); brand – bran (brand); stad – stèèj (stad); man – manslu–j (man); vrow – vrowlu–j (vrouw); hònd – hun (hond); vrund – vrun (vriend); keind(sj) – kènger (kind); dènk – dènger (ding); bròòr – gebreurs (broer); land – leng (land); kamp – kem (kam); draod – druuj (draad) enz...

B. Vorming van de verkleinwoorden

Aan alle zelfstandige naamwoorden eindigend op k of g wordt – ske toegevoegd, bv: kèrrek: kèrrek ske; peerelink: peerelinkske; gank: gèngske.

Aan de zelfstandige naamwoorden eindigend op t – d wordt – sje toegevoegd, bv: kant: kent sje; hōnd: hun(d) sje; vòdt: veut sje; band: ben(d) sje.

Aan al de overige zelfstandige naamwoorden wordt – ke toegevoegd, bv: vrow: vrōw ke+ hin: hin-ke (kip); kawf: kejf ke (kalf); sjaol: sjoeul ke (school); maaj: mèèj ke (worm); baum: buim ke (boom); kar: ker ke (kar) enz...

Merk ook de verschillende klankverschuivingen op. zie onder klankverschuivingen hieronder.

C. De klankverschuivingen

De zelfstandige naamwoorden (mv en verkleinwoorden) volgen hier andere regels als de onregelmatige werkwoorden. Deze laatste volgen moeilijk te erkennen regels die zowel van 't Duits als van het Nederlands sterk afwijken. We geven hier enkele voorbeelden voor de znw:

enkelvoud / meervoud / verkleinwoord: tak / tek / tekske; zwaas (zwoert) / zwaaze / zwèèske; paol / poeul / poeulke; bos / bōs / bōske; koon / koeun / koeunsje; wauf / wuif / wuifke; voes / vuus / vuuske; vòt / veut / veutsje, enz...

D. Woordenlijsten naar themas

(de zelfstandige Naamwoorden in een levend verband)

Wij wijden in deze woordenlijsten naar themas iets méér aandacht aan de zelfstandige naamwoorden (znw). Aangaande de werkwoorden (ww), de bijvoegelijke naamwoorden (bnw), de bijwoorden (bw), voorzetsel (en voegwoorden) wordt méér ingaand gesproken in afzonderlijke hoofdstukjes.

Onze eerste zorg zal het overal zijn aan de hand van woorden en uitdrukkingen de eigenaard van het Maaslands naar voren te brengen en een begin te maken met het uitwerken van een grammatica en het onderstrepen van zoveel andere, zeer talrijke kenmerken die van het Maaslands een eigen taal maken. Daarbij kan ik echter alleen steunen op mijn kennis van het Boorsems. Mogen anderen daarbij helpen de algemeen en overal geldende onderscheidende kenmerken van het Maaslands verder uit te bouwen. Ik vermoed dat deze hoofdkenmerken in de hele Maasstreek voorkomen en de wervelkolon kunnen vormen van een algemeen project.

Voetnoten trekken op sommige eigenaardigheden een wat grotere aandacht.

boerderij

boer / boerin

Boer¹ m (buurke – boere): gezegde: ‘ne² – ès ‘ne –, drejs s’m um dan ès ‘t nog ‘ne – / een boer is een boer; al draai je hem om, toch blijft hij een boer (boeren verander je niet); *de bès ‘ne stòmme –!* (jij bent erg dom); *boere zin allemaol verrekes* / alle boeren zijn varkens (alle boeren zijn gieregaarden); uitdr. *de – um den aal lei–je* / de boer om de mesthoop leiden (introniseren van een boer, waarbij deze om de beerput geleid werd; **boereme’neere** v mv = lompe manieren; **boerebiès** v (bièsjke – bièster) = gierige boer; **boereverreke** o (–verrekske – verreke(s)) = idem.

boer’in v (–sje – –ne) = boerin; **boeretrut** v (–sje – –te) = domme boerin.

boerderij / gebouw / stal / dorsvloer / schuur / binnenhof / oprit / achteruit

1. **boerderi–j**³ v (–ke – –e) v: *èn Boorse steit* (oww *stoon* / staan) ‘n – *altied e stökwèès van de straot eweg* / in Boorsem staat een boerderij altijd een eind van de straat weg; 2. **boeren’hoof** m (– – hover) = ietwat grotere boerderij.

bòw m (buwke – –gebòwwe) = gebouw: *de boerderi–j van den Allefe èn Boorse ès ‘ne groeatte – / een plaatselijke grote boerderij*; **bòwplaats** v (–plètske – –plaatse) = bouwplaats; **bòwwe** ww = bouwen; **verbòwwe** ww = verbouwen.

stal m (stelke – stel) = stal (zie ook onder vee); **struisel**⁴ (v. ww *struije* / strooien) o = stroobed voor vee; **òngerdeur** v (– – –e) = halve staldeur.

dèn m (dèn–ke – –ne) = dorstvloer: *op den dèn weurdt ‘t kore gedose* (oww *dese* / dorsen); uitdr. *dat land ès* (oww: *zin/zijn*) *zoea vas es nen – / dat land is zo hard als een dorstvloer* (d.w.z. is keihard); **euverdèn** m = bergplaats boven de dorstvloer; **dese** oww = dorsen.

sjeur v (sjeurke – sjeure) = schuur; **sjeurpoort** v (–peurtsje – poorte): zegswijze: ‘n *moel wi–j ‘n – / een mond als een schuurpoort* (een zeer grote mond); **sjeurdeser** m (– –s) = (schuur)dorser: *ete wi–j ‘ne – / eten als een schuurdorser* (zeer veel eten);

sjop (f. échoppe) o (sjöpke – –pe) = afdak en bergplaats voor graan, werktuigen, enz.

kaves o = bergplaats voor kaf.

glèèg o (–ske – –e) = binnenhof; **mèstem** m (–ke – –e) = mesthoop: *de – lik* (ww *ligke* / liggen) *altied op ‘t glèèg veur de boerderi–j* / de mesthoop ligt altijd in het binnenhof vòòr de boerderij; **mès**

1 Boorsem was een boerendorp, maar er waren méér en méér «kaolpötters» (mijnwerkers) en kòmpels (ingeweken mijnwerkers), die uit rivaliteit gemakkelijk over de boeren roddelden. Voor hen was «boer» en «dom» of «gierig» hetzelfde. Vooral de boerin was de personificatie van domheid. Er was zonder twijfel een zekere strijd tussen traditie en moderniteit.

2 ne = lidw. mannelijk enkelv.; lees: ene (doffe e + ne).

3de **lange «ij»** bestaat in het Maaslands niet. Lees hier een korte «i» (zoals in kip) door een «j» afgerond. De Nederlandse ij neemt bij ons allerhand vormen aan. Zo is «bij» (insekt): bi–j (kort), maar «bij» (in de buurt van) wordt: beej (lang). «Ijzer» wordt: iezer, «ijver» wordt: iezer.

4zie: –sel uitgangen; zo ook huëgsel.

m = mest: *iech bèn –naat* (of) *iech bèn zoea naat es –* / ik ben zo nat als mest (kletsnat); **bèèr** v = aal; **bèèrpöt** m (– – –te) = beerput.

vaart v (veertsje– vaarte) = oprit: *euver de – kömp* (ww kome / komen) *m'r*⁵ *van op de straat op de boerderi–j oet* / langs de oprit komt men vanop de straat in het binnenhof.

achteroet m (–uutsje) = grond, ruimte achter boerderij: *di–j boerderi–j hèt 'ne sjoemannen –*.

voertuig / kar / paardetuig / wagen / kruiwagen / allerhande

vaargetuug o (–ke – –getuge).

kar (kerke – karre) = kar: *de kar zjòkgde* (ww zòkke / hotsen) *euver de straat eweg* / de kar hotste over de straat; uitdr. *iech bèn rats van de kar aaf* / ik ben helemaal van de kar af (ik ben zwaar ziek); uitdr. – *en pèèrd neume* (ww neume / noemen) / kar en paard noemen (de puntjes op de i zetten, er niet omheen draaien); uitdr. *eine(n) op ze kerke zitte* (ww zitte / zitten) / iemand op zijn karretje zitten (achter iemand aan zitten); **karbörri**g v (– – –e) = berrie; **karhöllep** v (– höllepe) = leren riem over paard en zadel getrokken om de kar te houden; **òngerhöllep** = leren riem onder buik van paard om omkappen van kar te voorkomen; **karraad** o (rèèdsje – raajer) = karwiel; **karreip** v (– reipe) = ijzeren velg; ook figuurlijk: *dèè jòng ès 'ne –!* / een ruziemaker; **slaagkar** = kipkar; **ope** kar = open kar om bv. mest te vervoeren; **lödderkar** = hooikar van een soort ladders voorzien; **huëgsel**⁴ (letterl. hoogsel) o (– – –s) = palen en planken om de kar te verhogen; **roddelkar** = oude, versleten kar; **weeshout** o (– houter) = dwarsbalk (dwarshout) waaraan de kettingen vast zitten; **vreigelstek** m (–ske – –ker) = stok die van gewrichte koord voorzien het hooi vast hield; ook: fig. ruziemaker (en) **vreigele** ww = ruzien; **stöpsel** o (– stöpsle) = karstut, paal om ontspannen kar te stutten: *de boer zèt* (oww: zèt/zetten) *de stöpsle oet*, *es er 't pèèrd aafspant* (ww spanne / spannen) / de boer zet de stutten uit als hij het paard afspant.

haam m = paardetuig (in mond van 't paard); haam; **haamvas** bvn (vaster – vaste) = gedwee: *dat pèèrd ès –*; **achterhaam** = riem die paard toelaat de kar achteruit te duwen; **'bekreem** m (– – –e) = riem die aan de «haam» vastzit; **ker'diël** (ker = vervorming v. kar) v = lijn om paard te mennen; **lien** (–sje – –e) v = idem.

wagel m (wegelke – wegel) = wagen, grote kar; **huiwagel** = hooiwagen; ook: soort mug met lange poten; **sjörregwagel** m = grote kruiwagen zonder zijkant (ww sjörrege / sleuren).

kroekar = kruiwagen; fig. *veur dat werrek te kriege* (ww kriege / krijgen) *mòs te 'n – hobbe* / om aan die post te geraken, moet je een «kruiwagen» hebben.

sleiphout (ww sleipe / slepen) o (– – –e) = onderstel zonder wielen om vrachten te vervoeren.

landerijen / landmaten

1. **veld** (of: velsj) o (onv.) = algemeen voor het veld: *de boere zin op 't –*; maar mv en enkv (– – –er) = veldstuk; 2. **grònd** m (onv.): *dèè boer hèt voeul –*; 3. **land** v (idem): *dèè boer hèt voeul –*; **landmeter** m (– – –s) = landmeter: fig. *greeje* (ww greeje / schrijden) *wi–j 'ne –* / schrijden als een landmeter (met grote passen gaan); **landstök** (of: stök land, of: stök) o (–ske – –ker) = stuk land: *iech hób e stök land*; *da's e sjoea stök eerappele*.

Shet onpersoonlijke men wordt: **m'r**, maar wordt vaak omschreven met «ze» of «de luj» (mensen).

landmaote v mv; **aar** v (èèrke – –e) = aar; **mörrege** m (– mörreges) = 5 aren; **ròòj** v (– – –e) = 2 aren.

landbouwwerktuigen / ploeg/ eg / allerhande

landgetuug o (– – –er).

plòòg v (pleugske – plòòge) = ploeg: *de – aan de moer hange* (oww: hange/hangen) / ophouden met boeren; **dobbelploeg** = ploeg met twee scharen; **akkerploeg** = ploeg om diep te ploegen; **stèlplòòg** = ouderwetse ploeg met één schaar; **sjallem** m (– sjalleme) = ploegijzer; **voeursjallem** = vòòrkouter; **riester** o = duwt aarde van de kouter weg; **plòòge** ww = ploegen; **umplòòge** ww = omploegen: *iech gaon 't veld –; 't veld umdòòn* ww uitdr. = (idem); **bèlleke** ww = ondiep ploegen.

èèg v = houten eg; **expater** (F. extirpateur) m (– – –s) = metaaleg op drie wielen om wortels uit aarde te halen; **expatere** ww = met de «expater» werken.

van alles get : **wel** v (welke – welle) = wals; **welle** ww = grond plat rollen na het zaaien; **sleiphout** o = onderstel zonder wielen om vrachten te vervoeren.

Veldwerk / zaaien / maaien / oogsten

veldwerrek

zejje⁶ ww = zaaien; **zejgòòd** o = zaaigraan; **bòntgòòd** o = tarwe en rogge door elkaar.

meije ww = maaien; (terref, h_{aver}, kore, gees) **aafdòòn** oww = maaien: *mörrege goon v'r 't kore(n) –; zich* v (– –te) = zicht; **pik** m (– –ke) = werktuig om de gemaaide aren samen te trekken; **zichte** ww = zichten; **zichsel** o = hoeveelheid koren bij één zichtslag; **slepbösj** (–ke –) = puntvormige houten bus met azijn om zicht te slijpen; **slepe** ww = slijpen; **hare** ww = slijpen (typisch Boorsems woord); **joon** v (– –jone) = één rij gepikt koren; **höpper** m (– –s) = 1 zichsel (2 zichsels = 1 schoof).

au(g)ste ww = oogsten; **au(g)ste** ww = oogsten; **zich** v (– –te) = zicht; **pik** m (– –ke) = werktuig om de gemaaide aren samen te trekken; **zichte** ww = zichten; **zichsel** o = hoeveelheid koren bij één zichtslag; **slepbösj** (–ke –) = puntvormige houten bus met azijn om zicht te slijpen; **slepe** ww = slijpen; **hare** ww = slijpen (typisch Boorsems woord); **joon** v (– –jone) = één rij gepikt koren; **höpper** m (– –s) = 1 zichsel (2 zichsels = 1 schoof); **sjauf** v (sjuifke – –ve) = schoof; **fritsjelband** m (–bendsje – –ban) = stroband om schoven samen te binden: weerspr. *mèt St. An ès 't kore èn de sjeur of èn de ban*; **haup** m (huipke – huip) = hoop (10 opgezette schoven); **zeumere** ww = aren lezen of gevallen fruit oprapen; **zang** v (–zengske – zange) = graanbundel met de hand geraapt; **wòrbössel** v (–ke – –e) = afval van stro ruw bijeengebonden.

werktuig / bijl / ladder / hark / riek / allerhande

gereef o (altijd enkv.) = gerief: *veur gòòd te wèrreke mès te gòòj – höbbe*.

6 de verandering van «aai» in «ej» is zeer typisch: maaien = **meije**; zaaien = **zejje**; paaien = **peije**; waaien = **weije**; draaien = **dreije**; kraaien = **kreije**; naaien = **niëije**; saai = **sej**; taai = **tej**.

1. **haaksj** (D. Achse / F. hache) v (heekske – haaksje) = groot bijl bv om bomen te vellen; 2. **biel** o (– –s) = klein hakbijl; **woepe** o (woeupeke – woepes = hakmes; **weertwoepe** = idem.

lödder v (–ke – –e) = ladder; **plöklödder** = plukladder; **sproot** v (spreutsje – sprote) = sprout van ladder.

reek m (–ske – –e) = houten hooihark, hark; **reke** ww = harken.

reek m (–ske – –e) = riek; **gaffel** (D. Gabel) v (geffelke – gaffele) = houten tweetand voor hooi; **gaffele** ww = flink eten; **dri-jtender** (letterl.: drietander) m (–ke – –s) = hooivork met drie tanden

van alles get; **bikkel** m (–ke – –e) = houweel; **zèèg** v (–ske – –e) = zaag; **hamer** m (hemerke – hamers; **pitsjtang** v (–tengske – –tange) = knijptang; **mandel** v (–mendelke – mandele) = mand; **kaafmandel** = mand om kaf te bewaren; **wan** (D. Wanne) v = korenwan; **handdènkzeef** o (–zèèfke – –zèève) = zeef om assen te ziften.

veldgewas / koren / tarwe / haver / gerst / aardappel / allerhande

vröch v (– – –te); **veldvröchte** mv = idem.

kore o (keureke –): *dao steit fei keureke op 't veld* / het koren staat er prachtig bij; weerspr. *'t – gesjore* (oww: sjere/scheren), *de wènter gebore* / na de oogst is het vlug winter; weerspr. *mèt Sint An ès 't – èn de sjeur of èn de ban*.

terref v (terrefke –) = tarwe: *de – steit sjoean oet dees jaor* / de tarwe staat er weelderig bij dit jaar; **bòntgòdd** o = tarwe en koren vermengd.

haver m (heverke –) (zie: keureke).

gees v gerst

eerappel m (–appelke – –appele) = aardappel: *kalle mèt 'nen eerappel èn de mònd* / praten zoals een Engelsman of Amerikaan; *'nen – èn z'n haos hóbbe* / een gat in zijn kousen hebben; **eerappeleveld** o (– – –er) = aardappelveld; *dao likge wi–j 'ne prèns èn 'n eerappeleveld* / godzalig liggen te luieren; **e stök eerappele** = idem; **eerappelekroed** o = aardappelloof.

van alles get: **bòòkes** m enkv. = boekweit (méér in de Kempen gekweekt); **kròòt** v (kreutsje – kròòte) = biet; **sòkkerkròòt** = suikerbiet; **reub** v (–reube) = koolraap: weerspr. *es 't kinneke ès gebore, hóbbe de reube(n) hunne smaak verlore* / rond Kerstmis smaken de koolrapen niet goed meer; **kolraap** v (– – –e) = koolraap; **klië** m (kliëke –) = klaver; **Franse** klië = klaver met rode bloemen; **zevejoerige** klië = klaver met kleine witte bloempjes.

omheining / paal / draad / hek / slot / haag

aafrastring v (– –e); **aafrastringe** ww = omheinen, afsluiten; **aafzètte** oww (idem): *'n wei –*; **aafspanne** ww (idem).

paal m (poeulke – poeul) = paal: *de wei weurd* (oww: were / worden) *mèt poeul aafgespant* / met palen omheind.

draod m (droeudsje – droeuj) = draad; **pindraod** m = prikkeldraad; **ruterkesdraod** m =

kippendraad; **pindraod** = prikkeldraad.

breer (f. barrière) o (breerke – breere) = metaalhek; **gaar** v (gèerke – gare) = houten hek: *door e breer* (of: 'n gaar) *kömps te op 't glèg van de boerderij oet*; **vawwere** o = draaihek met gewicht; **teulder** m (– teulders) = scharnier waarop hek draait.

sloot v (sleutsje – sloter) = algemeen woord voor slot; **wilver** m = houten slot met lip en haak; **sjaw** v (sjewke – sjawwe) = schuifslot: uitdr. *dao mòtte v'r 'n – veur zètte* / daar moeten wij een slot vòr zetten (dat moeten we verhinderen); **kloester** v (kluusterke– kloestere) – hangslot; **kètting** v (kèttingske – kèttinge): *kèttinge zin van leejer (leed o) of van valse of ope leejer gemaak*.

hèk v (hèkske – hègeke) = haag: *rònd de hiël boerderi–j zin hègeke*; **hègkestroek** m (–struukske – struuk) = haagstruik; **tune** ww = hagen dichtten; **hègkestok** m (– –stök)= hagedoorn.

vee

vee / muil / hoorn / pens / schoft / poot / hoef / staart / snuit / geslachtsorgaan / ziekte

1. **vië** o enkv.: *dèè boer hèt voeul* – / die boer heeft veel vee; 2. **biëste(r)** o mv v. biës – biëjske = beest); *dèè boer hèt voeul* –.

moel v (–ke – moele) = muil, bek: *dat pèèrd hèt haver èn zien* – / dat paard heeft haver in zijn bek.

heun v (hoeunsje – heune) = hoorn: fig. *van dat lewejt dao zows te heune van kriege* / van dat lawaai zou je hoorns krijg

en (zou je gek worden).

pens v (–ke – e) = pens; *dèè jòng lik den hiëlen daag op zien pens* / hij ligt de hele dag op zijn pens (hij luiert de hele dag); *ziech get èn zien – howwe* (oww howwe / slaan)(ruw) / zich iets in zijn pens slaan (overdadig eten).

sjinkel m (–ke – –e) (D. Schenkel) = schoft.

poeat m (puëtsje – puej) = poot: *de kòd hèt pien aan 'ne* – / de koe heeft pijn aan een poot; fig. *blief dao mèt dien puej vanaaf!* blijf daar met je poten van weg!

klaw m (klewke – –we) = klauw, poot van dier: fig. *blief dao mèt dien klawwe vanaaf!* blijf daar met je poten van weg.

start m (stertsje – stert) = staart: *Fien hèt stertsjes* / Fien heeft staartjes (Fien heeft haarvlechten); *hang diech dat mèr aan diene* – / / hang je dat maar aan jouw staart (weigering: dat krijg je niet; dat doe ik niet voor jou).

snoets v (snuutske – –e) = snuit: *'t verreke ès mèt z'n – èn de grònd aan 't dabbe* (ww. wroeten) / het varken is met zijn snuit in de grond aan het wroeten: *steek dao dien – neet èn!* / steek daar je snuit (ruw) niet in (moei je daar niet mee!).

prik m = mannelijk geslachtsorgaan.

paard – ruif / hengst / merrie / rassen / ziekte

1. **pèèrd**⁷ o (–sje – –pèèrd): *Zjang ès zoea sterrek es e* – / Jan is sterk als een paard (Jan is buitengewoon sterk); *iech zwejt wi–j e* – / ik zweet als een paard (ik zweet geweldig); gezegde: *laot 't dènke aan de pèèrd* (mv) *euver, di–j hóbbe(n) 'nen dikkere kop!* / laat het denken aan de paarden over, die hebben een dikkere kop (je bent niet slim genoeg om die zaak te verstaan); *De bès zoea stòm es 't pèèrd van Kristus, en dat waor 'nen ezel* = je bent aartsdom; humor: *dat pèèrd hèt al lang de ke'mune gedoon* / dat paard heeft al lang zijn communie gedaan (het is al flink oud). **pèèrskop** m (–köpke – –köp) = paardekop; **pèèrstand** m (– tensje – –tan) = paardetand; spreuk: *vrouwluhan en pèèrstan moge noeats stil stoan* / vrouwehanden en paardetanden mogen nooit stilstaan (vrouwen moeten altijd bezig zijn); **pèèrsstal** m (–stelke – –stel) = paardestal (is ook: **vreej** v);

⁷ Er is absoluut **geen verschil tussen mv en enkelv** van «pèèrd» (paard). Zo ook bij «vluë» (vlo), «èng» (einde), «vösj» (vis), «wòn» (wonde). Zie meervoud A, blz.

pèerskeutel m (-ke - -e) = paardekeutel; fig. ook: klein vervelend jongetje of meisje; uitdr. *dèè jòng ès te lòmp veur pèerskeutele te rape achter den tram* / die jongen is te dom om paardekeutels te rapen achter de tram (zinsspel op de tijd toen de tram nog door paarden werd getrokken) (die jongen is aardsdom); **pèerdestart** m (-startje - -stert); 2. **voes** (14)m (vuuske - vuus) = roodbruin paard; 3. **baj** m (bejke - bajje); uitdr. *dat kan de - neet (blieve)trèkke* / die uitgave kan ik me niet (blijven) veroorloven; 4. **krak** m (kreske - kragke) = oud, versleten paard; 5. **sjummel** m (-ke - -e) = schimmel; **ruibsjinkel** m (-ke - - -e) = ruif; **hummere** ww = hinikken.

hings m (-ke - -e) = hengst: *Zjang ès mèt 't pèèrd nao den - gewèès* / ik ben met het paard naar de hengst geweest; fig. *dèè minsj ès 'nen echgden - /* die man is een echte hengst (hij erg ontstuimig); **klophings** = hengst met slechts een teelbal; **dèkke** ww = dekken; **besprènge** oww = bespringen.

mèèr v (-ke - -e) = merrie; **mèèrezeik** m = zeik van merrie; ook: slecht bier; **töchtig** bn = bronstig; **vol** = drachtig: *de mèèr ès - /* de merrie is drachtig (wordt ruw indien van zwangere vrouw gezegd); **bèd** o (- - -de) = nageboorte van merrie.

veule m (-ke - -s) = veulen; **veulene** ww = veulenen; uitdr. *dèè minsj ès zoea dun es 'ne geveulenden ⁸iël* / die man is zo dun als een geveulende paling (hij is zeer dun).

ras o (reske - rasse): *dat pèèrd ès van e gòdd -;* **trèkpeerd** o = trekpaard; **brabander** = idem; **lauppèèrd** o = racer.

wènsjzoeker m = gevaarlijke paardenziekte.

ezel / ezelsveulen

ezel m (-ke - -e) uitdr.: *meins diech dat iech 'n -ke(n) hób dat goud sjit* / meen jij dat ik een ezeltje heb dat goud schijt? (ik heb het geld niet voor het rapen); *diech bès miech 'nen ezal!* wat ben jij toch dom!; *zoea stòm es 'nen - /* zo dom als een ezal (oerdom); ook: humoristische variante: *de bès weer den - den iëste* / je bent weer de ezal de eerste (wordt gezegd als iemand zich dom naar voren dringt); **ezelsoearre** v (mv van -oear/oor) (-uërke - -re) = ezelsoren; ook: verformfaaide hoeken in boek; **koearrezal** m = misdienaar.

ezelsveule o (-ke - -s) = ezelsveulen.

koe -hoorn- loeien - draven - herkauwen - grazen / melk / kalf / stier / os / koeherder / ziekte

8vergelijkingen:

zoea bot es kiës = zo bot als kaas	oea gek es e pèèrd = zo gek als een paard
zoea zeker es get = zo zeker als iets	zoea slum es 'ne minsj = zo slim als een mens
zoea gek es e raad = zo gek als een wiel	zoea zaat es 'n sjöp = zo zat als een schup
zoea zeker es 'n zòn = zo zeker als een zon	zoea meug es kaw pap = zo moe als koude ap
zoea flaw es 'nen hònd = zwak als een hond	zoea krank es mèè = zo ziek als mest
zoea slap es 'ne sjotelsplak = zwak \vaatdoek	zoea fien es pöppestront = vlijerig - poppenstront
zoea errem es 'n loes = arm als 'n luis	zoea bli-j es 'ne gek = zo blij als een gek
zoea gezònd es 'ne vösj = gezond - vis	zoea kepsj es 'n loes = geldloos als luis
zoea dauf - 'ne latnagel = doof- latnagel	zoea meug es 'n maaj = zo moe als een made
zoea bang es de sjiet = bang - schijt = uiterst bang; gein lètter kènne zoea groeat es 'n kòo = zeer dom zijn; e land	
(landstuk) zoea vas es 'nen dèn (dorstvloer) = door droogte zeer verhard landstuk; zoea stòm es 't pèèrd van Kristus, en dat waor 'nen ezal = ongelovelijk dom; zoeavoel 'zeenewe es 'ne bok vol krente = buitengewoon kalm;	

kòò v (keuke – keu): *gein lètter kènne zoea groeat es 'n – /* geen letter kennen zo groot als een koe (analfabeet zijn of zeer dom); *diech bès miech 'n – /* wat ben jij gulzig (of dom); *kieke wi–j 'n – /* kijken als een koe (zeer dom kijken); *zoea lòmpe es 'n – /* zo dom als een koe; **kòòstal** m (stelke – stel) = koestal; **kòòhèert** (D. Hirt) m (–sje – –e) = koeherder, koewachter; **kòòstrònt** m (–struntsje – strunt) = koestront; **flater** m (fleterke – flaters) = weke koestront.

hoeun m (–sje –heune) = hoorn: fig. *van dat le'wejt dao zows te heune van kriege /* van dat lawaai daar zou je hoorns van krijgen (daar zou je gek van worden); **beuke** ww = loeien: fig. *– wi–j 'n kòò /* loeien als een koe (zeer hard schreeuwen); *– wi–j 'ne wille /* schreeuwen als een wildveman (idem); **bizze** ww = draven: spreekw. *es ein kòò bis steke de angere de start op /* als een koe draaft steken de andere de staart in de lucht (mensen apen elkaar gemakkelijk na); **neeringe** ww = herkouwen; **graze** ww = weiden: fig. *ze höbbe miech te – gad /* ze hebben mij te grazen gehad (ze hebben mij beetgenomen).

mèllek v (–ske – –) = melk: *mèllek van de blaw – /* melk van de blauwe koe (d.w.z. water); **mèlleke** ww = melken: *laot diech neet – /* laat je niet uitbuiten; **ujjer** m (–ke – –e) = uier; **dèèm** v (dèèmke – deme) = tepel.

1. **kawf** o (kejfke – kawver) = kalf: *auge wi–j e – /* ogen als een kalf (zeer domme, grote ogen); *waat e –! /* wat voor een kalf! (hoe dom is die vent, vrouw!); *kieke wi–j e neuchter kawf /* kijken als een nuchter kalf (zeer dom kijken); **kawve** ww = kalven: *de kòò hèt gekawf /* de koe heeft gekalvd; **rein** v = nageboorte van koe; 2. **vees** v (–ke – –e) = vaars, vrouwelijk kalf; **rèndsj** v (– – renger) = rund.

deur m (–ke – –e) (F. taureau?) = stier: *mèt de kòò nao den – goon /* met de koe naar de stier gaan; **deurekawf** o (–kejfke – kawver) = stierkalf; **deureprik** m = geslachtsdeel van stier; **deurekawf** o = stierkalf; **töchtig** bn = bronzig; **dèkke** ww = dekken.

os m (öske – ös) = os: *waat 'nen – /* wat een os! (wat een domme vent/vrouw / meisje); *zoea stòm es 'nen – /* zeer dom; *sloape wi–j 'nen – /* zeer vast slapen; gezegde: *dat kömp wi–j (beej) 'nen – de mèllek /* dat komt als bij een os de melk (dat komt heel langzaam).

kòòhèert m (–sje – –e) = koewachter; **kòòhèertsje** o = koewachtertje (vogel); **heuje** ww = hoeden: *de keu heuje waor werrek veur de boerekènger /* koehoeden was werk voor boerenkinderen; **wei–je** ww = hoeden.

breul v = gevaarlijke ziekte (die de koeien waanzinnig deed).

varken / mannetjesvarken / varkens mesten / allerhande

1. **verreke** o (–ske – –(s)); fig: *e verreke van 'ne minsj /* een varken van een mens (zeer gierige man); *zoea voel* (ook: *zoea stòm*) *es e – /* zo lui (dom) als een varken (zeer lui / dom); gezegde: *e gòdd – vrit alles /* een goed varken vreet alles (je moet niet zo kieskeurig zijn bij 't eten); op einde van kinderverhaaltjes in Boorseme: *en daar kwam e verreke met 'n lange snuit, en 't vertelselke(n) is uit!*; **verrekesstal** m (–stelke – –stel); **snoets** (of: **verrekesnoets**) v (–snuutske – –snoetse): *verreke höbbe()* *'n lang – /* varkens hebben een lange snuit; **verrekesvòòr** o (veurke –); 2. **kuusj** m (–ke – kuuzje) = varken (méér in kindertaal); *kuusj, kuusj, kuusj!* / lokroep om de varkens te roepen 3. **bak** m (bekske – bakge) = jong varken; **bakgele** ww = jongen werpen bij varkens; 4. **sjeuteling** m (–ske – –e) = big van ongeveer 2 maanden.

biër m (biërke – bière) = mannetjes varken; **bènnebiër** = varken met misvormde geslachtsdelen **maste** ww = (varkens) mesten: *v'r goon e verreke – veur op de kèrremis /* we gaan een varken mesten voor de kermis; **krub** v = bak voor varkensvoer; **trog** (troegske – troge = idem; *de verrekes op de – vòòre /* de varken in de trog voeren; *verrekesvòòr èn den – sjòdde* (ww. sjòdde / gieten) /

varkensvoer in de trog gieten; **luëpke** o (– – –s) = afgezaagd tonnetje voor varkensvoer; **zuip** m = vloeibaar varkensvoer.

vèèrevèt o = varkensvet; **wild verreke** m (– – wil verreke) = everzwijn; **passavang** m = slachtvergunning.

van alles get : **ringe** ww = neus van ring voorzien om omvroeten van wei te verhinderen; **leech** v = long van varken; **breime'sjien** o = toestel om varkensvoer klein te maken.

geit / bok / voortplanting / geiten hoeden / teelt

1. **geit**⁹ v (–sje – –e): fig. 'n lang – / lang uitgeschoten vrouw of meisje; **geitestal** m; 2. **met** v (–teke – te) = geit (vooral in kindertaal); gezegde: 'nen awwe bok en 'n jòng – ès alle jaore get / een oude bok en een jonge geit is alle jaren iets (een oudere man die met een jongere vrouw trouwt heeft veel kinderen); **mekkere**¹⁰ ww = blaten.

(**geite**)**bok** (of: bok) m (–bökske – bök); uitdr.: **bok stoon** (oww stoon) / met gevouwen handen staan om iemand te helpen bij klimmen.

tujjere ww = geit aan paaltje vasthechten; **tujjerpaol** o (–poeulke – –poeul) = paaltje waaraan de geit vastgelegd wordt; **zeil** o (zeilke – zeile) = koord: *de geit weurd mèt e – aan den tujjerpaol vasmakaak* / de geit wordt met een koord aan 't paaltje vastgemaakt.

schaap – blaten – schaapherder / lammeren / teelt – voortplanting / schapebok / wol

1. **sjaop** v (sjoepke – sjoep): uitdr. *de bès 'n errem sjaop!* / je bent een arm schaap! (gezegd om iemand te troosten); fig. *dao zin sjoepkes èn de loch* / er zijn schapen in de lucht (er zijn schapenwolkjes); **sjaopekeutel** m (–ke – –e) = schapekeutel; 2. **girrem** v (– – –e) = ooi; **meeke** ww = blaten; **sjiëper** (vgl E. shephert, D. Schäfer) m (–ke – –s) = schaapherder.

lamme ww = jongen werpen bij schapen (en geiten): 't sjaop hèt twië lemkes gelamp / het schaap heeft twee lammetjes gelamd; **lemke** (mv. –s) o = lam, lammetje; **kweek** m = teelt; **ritsetig** bvn = bronstig: 'ne man dèè de vrowluj neet mèt rös kan laote (oww: laote/laten), ès 'ne ritsetige – / een bronstige bok (gezegd van vrouwen- en meisjesgek); **vol** bvn = drachtig (van geit, kòd of pèèrd); **lamme** ww = jongen werpen (geiten en schapen).

sjaopebok m (–bökske – –bök) = schapebok.

wol v (**wölke** –) = **wol**; oud liedje: *wèè wèt Willem Wèèvers woanne? W.W. wuënt* (oww: woanne/wonen) *wièd eweg; wèè wèt* (oww: weite / weten) *waat Willem Wèèvers wèèf* (ww: wèève / weven)? *W.W. wèèf witte wol*; uitdr. *voeul geruif en weinig wol hōbbe* / veel gepraat en weinig wol hebben (gezegd voor minderwaardig veelprater); **wölke** o = wol onder de buik van schaap.

hond / vrouwtjeshond – voortplanting / blaffen

⁹ de derde persoon enkelvoud van «gaan» = «geit»; vandaar de grappige manier van zeggen: *es 't neet geit dan bok 't mèèr!*

¹⁰ *de hōbs heej niks te mekkere* = je heb hier niets in te brengen; *lik neet zoea te mekkere!* = lig niet zo te sputteren!

hònd m (hunsje– hun): uitdr. *iech bèn zoea flaw es 'nen – / ik ben zo flouw als een hond (ik voel me maar zwakjes of onwel); gezegde: dat kömp diech nog op wi–j 'nen – 't graas vrete / dat komt je nog op als de hond het vreten van gras (daar zul je nog spijt van krijgen); gezegde: ròn^dlaupe (oww: laupe / lopen) wi–j 'ne besjete(n) – / rondlopen als een bescheten hond (erg onrustig rondlopen); hònswèèr o (–ke –) = zeer slecht weer; hònsvot v (in de uitdr.): *dao bès diech mèèr 'n hònsvot teenge / daartegen ben jij maar een achterwerk van een hond (die kun jij niet evenaren); hònskeutel m; pekg z'm! k'sj! k'sj!* / om hond uit te dagen.*

hònskloeat m (–kluëtsje – – te) = hondskloot: *dao bès diech mèèr 'nen hònskloeat teenge / je kunt je niet met die man vergelijken; hònskloeatte!* (in antwoord) uitdr.: *Waat hòbs te van 'm gekreenge?* Antw.: *Hònskloeatte!* (dwz.: helemaal niets!).

teef v (–ke – teeve) = vrouwtjeshond; (ook: lichtzinnige, onzedige vrouw); **jungele** (of: **jònge**) ww = jongen werpen van hond.

blatsje ww = keffen; **wòwwe** ww = waffen; **blaffe** ww: **'ne blaffetigen hònd** = hond die aanhoudend blaft; vgl. **'ne blaffende(n) hònd** = hond die juist aan 't blaffen is; **bèèle** ww (D. bellen) ww = idem (vroeger méér gebruikt).

kat / kater / vrouwtjeskat / miauwen

1. **kat** v (ketsje – katte): *di–j twië zin – en hònd / die twee zijn kat en hond (die twee kunnen mekaar niet uitstaan); uitdr. de – hèt 't zeker gedoon? / de kat heeft het zeker gedaan? (gezegd als niemand wil bekennen); gezegde: e ès e veugelke veur de – / hij is een vogeltje voor de kat (hij is ten dode opgeschreven)* 2. **miem** v (–eke – – ekes) o = kat in kindertaal; **miem, miem, miem!** / lokroep voor kat; **kets, kets, kets!** / om de kat uit te dagen.

kater m (keterke \katers) ;

mòòr v (meurke – mòòre) = vrouwtjeskat; **jònge** ww = jongen werpen van kat; **toele** ww = zuigen van jonge katjes: *de ketsjes wore(n) aan 't –.*

miawwe ww = miauwen ; moeze ww = muizen vangen: Spreekw.: *katte di–j – miawwe neet / katten die muizen miauwen niet (werk eerder, in plaats van je te beklagen!).*

kleinvee / konijn / mannetjes– en vrouwtjesdkonijn / konijnenvoer

kleivië o = kleinvee.

knien ¹¹ (kniensje – knien): fig. *diech bès miech 'ne –! / jij bent een konijn (jij bent een vervelend en koppig iemand); knienskeutel m (–ke – – –e) = vervelende jongen of meisje; knienskoeaj v (– kuëjke – – –je) = konijnenkooi.*

²1. **remmelèèr** m (–ke – –e) = mannetjeskonijn; ook fig.: vervelende kerel; **remmel** in de uitdr. *de hòbs 'ne remmel te min / je bent niet goed wijs; remmele* (ww: remmele / paren) *de knien zin aan't – = zijn aan het paren, ook fig. lik neet zoea te – / lig niet zo te stoeien; 2. bakgelèèr m (– – –e) = mannetjeskonijn; bakgele* ww = baggelen, jongen werpen bij konijnen; **mòòr** v = vrouwtjes konijn.

¹¹ **meervoudsvorming** (enkelvoud lang, meervoud kort): **bein** (been) – bein, **daag** (dag) – daag, **knien** (konijn) – knien, **sjòòn** (schoen) – sjòòn, enz... Zie **mv.** blz. + **Lang en kort** blz.

kniensvòòr o (veurke –) = konijnenvoer; **doedistel** v (–ke – –e) = molsla; **kroetje** ww = verzamelen van molsla: *v'r zin doedistele goon – veur de knien / wij zijn molsla gaan verzamelen voor de konijnen.*

kip – stofbaden – klokken / haan / klokken – broeden / kuiken

1. **hin** v (hin–ke– hinne) = kip: gezegde: *mèt de hinne slaope goon / vroeg gaan slapen*; spreekw. *hinne di–j krejje en vrowluj di–j fluite zin de gòdje neet / kippen die kraaien en vrouwen die fluiten zijn de goede niet (de vrouw moet op haar plaats blijven)*; spreekw. *slum hinne legke(n) auch èn de neetele / ook slimme kippen leggen in de netels (ook slimme mensen vergissen zich wel eens)*; spreekw.: *woea de hinne dabbe, lègke ze auch eier / waar kippen wroeten leggen ze ook eieren (ieder bevoorkeurt zijn eigen belangen)*; zegw.: *pikke wi–j 'n – / pikken als een kip (met lange tanden eten)*; **hinnestal** m (–stelke – – stel) = kippenstal; **hinnerèk** m (–ske – – –ke) = kippenrek; **hinnevot** v (–vòtsje – votte) = kippengat: *'n muulke wi–j 'n hinnevòtsje / een muultje als een kippengaatje (pretentieuze mond met klein geronde lippen)*; 2. **tiet** v (tiedeke – tiete) = kip in kindertaal; *tiet tiet tiet!* / lokroep voor kippen; *kot, kot, kot ke'daat!*, *'n eike èn mie gaat!* / kot, kot, kot kedaat, een eitje in mijn gat (zo zegt de kip in Boorseme als ze een ei legt); **ploejere** ww = stofbaden van kippen; **tiete** ww = klokken.

haan m (hèensje – hane): gezegde: *den – lèk auch, ma van di–j kròmme / de haan legt ook, maar van het krom soort (d.w.z. keutels)*; *kukelekurekuu!* / zo kraait de haan in Boorseme; **krejje** ww = kraaien; *dat vrowm'sj hèt 'nen haan de kop aafgebete / die vrouw heeft een haan de kop af gebeten (ze heeft nl. zeer rood gesminkte lippen).*

kuke v (kuukske of kuukeske¹²– kukes) = kuiken: gezegde: *zoea dul es e kuke / zo leeghoofdig als een kijken (zeer dom, leeghoofdig)*; **pöl** v (–ke – –e) = jonge kip: fig. *Greetsje ès 'n flinke – / (Greetje is een mooi meisje.*

bròkhin v = klokken: *dat mèèsje ès sjus 'n – mèt de kop aaf / dat meisje is net een klokken met de kop af (is belachelijk van voorkomen en kleding)*; *de – ès oetgebroujd / is uitgebreed*; **breuje** ww = broeden; **ei** (eike – ei–jer) = ei: gezegde: *de(n) ièste Mei lègke(n) alle vögelkes 'n –.*

pauw / kalkoen

paw v (pewke – pawwe) = pauw; *zoea fier es 'n – / zo verwaand als een pauw (uiterst verwaand).* **sjroet** (D. Truthenne?) v (sjruutsje– –e) = kalkoen: fig. *wanstaltige vrouw (meisje): waat 'n – ès miech dat vrowm'sj!* / wat een kalkoen is dat vrouwmens (hoe wanstaltig is die vrouw!).

¹² zie voetnoot 8, blz. verkleinvorm van bnw op \ke.

duif / vrouwtjes- en mannetjesduif / duivemelker

1. **doef** v (duufke – doeve): **zoea grijs** (of: vaal) *es 'n* – / *zo grijs* (vaal) als een duif (gezegd van wie er slecht uitziet); **doevestrònt** m (–struntsje – strunt); **doevedòòr** o (–veurke –) = voer; **mòsj** v (musjke – mòsje) = gespikkelde duif; 2. **pieper** m (–ke – –s) = jonge duif.

zi-jje v (–ke – –s) = vrouwtjesduif; **ore** m (eureke – eures) = mannetjesduif; **pare** ww = paren: *den ore en de zi-jje zin aan 't* –; **roekoeke** (F.roucouler) ww = kirren; **krop** m (kröpke – kröp) = dikke hals of borst van paraderende mannetjesduif: *es den ore roekoek zèt er z'ne – op* /als de mannetjesduif kirt zet hij zijn krop op.

doevemèlleker m (– – –s) = duivenliefhebber; **doeverink** m (ringske – –ring) = duivenring; **kawtsjoerink** m = gummiring voor duivenwedstrijd; **doevespieker** (D. Speicher) m = duiventil; **doeveslaag** m (slèègske – slèèg) = valplank; **doeve** ènzette oww = inzetten van duiven: *'s Saoterd's were de doeve(n) èngezat* / *'s Zaterdag* worden de duiven ingezet; **kònstatoeur** m (F. constatateur) = klok voor duivenliefhebbers.

gans / eend / kalkoen

gaws v (gewske – gawze): *gaws goeaje* / oud spel waarbij een stuk pluimvee dat aan een paal hing met een ijzeren staaf afgegooid werd; **trapgaws** in uitdr.: *goon wi-j 'n trap* – / gaan als een gans die voetje voor voetje en waggelend van trap afkomt (waggelend lopen).

èèng v (–ske – eenge); **weenderik** m (–ske – –ke) = mannetjeseend; **wiele wiele wiele!** = lokroep voor eenden.

sjroet (D. Truthenne?) v (sjruutsje – sjroete); *waat 'n sjroet!* / wat voor een kalkoen! (hoe wanstaltig is die vrouw!).

geluid van huisdieren

't **pèèrd** «**hummert**» (hummere), den **ezel** 1. «**ballek**» ('balleke), 2. «**hihaat**» (hihahe, spreek uit: i – a – e, (F. hi–han!), de **kòd** «**beuk**» (beuke), de **geit** 1. «**meeek**» (meeke), 2. «mekkert» (mekkere), 't **sjaop** «**blèèt**» (blèète), de **kat** «**miawt**» (miawwe), den **hònd** 1.«**blaf**» (blaffe), 2. «bèèlt» (D.bellen) n), 3. «**wòwt**» (wòwwe / waffen), den **haan** «**krejt**» (krejje), de **hin** «**tiet**» (tiete), de **doef** «**roekoek**» (roekoek/kirren), F. roucouler), de **gaws** **kweek** (kweeke), de **sjroet** «**sjreek**» (sjreeke).

huis / kamer / huishouden

huis / woonruimte

1. **hoes** o (huske – hoezer): *dat – steit* (oww stoon / staan) *dao mèèr kikkerlik* / dat huis staat er maar bouwvallig bij (ziet er erg bouwvallig uit); *op 't hoes aankome* / naar huis komen (letterl. in de richting v. het huis komen); uitdr. *mèt dèè minsj ès gein – te hawwe* (oww: houden) / die man is onverdragelijk; (**sjiet**)**huske** o (– – –s) = wc; **huusiee** (F. huissier) m (– – –s) = deurbewaarder; **hoezeere** ww = buitenhuwelijks samenwonen: *Zjang hoezeert mèt ein oet Me'streech* / Jan woont samen met een (meisje) uit Maastricht; **verhuze** ww = verhuizen; **verhuus** (– – –huzinge) m = verhuizing; **heives**¹³ (D. heimwärts) = naar huis: *kòm, v'r goon –!*; ook: *kòm, v'r goon op – aan!*; 2. **fale** o (– – –s) = oud woord voor huis; 3. **bòtsj** v (– – –e) = verwaarloosd huis; 4. **kalvare** o (– – –s) = zeer groot huis (letterl. Calvarie); 5. **dènk** (letterl. en verachtend: ding)(alleen enkv.) o: *diech kòmps* (oww: kome / komen) *miech neet mië èn 't –!* (jij komt bij ons niet meer in huis! / woord meestal gebruikt als men kwaad is of zo; 6. **keet** v (–sje – –e) = verachtend gebruikt; 7. **koeaj** v (kuëjke – koeajje) = letterl. kooi (verachtend): *kiek* (ww kieke / kijken) *miech èns aan wi–j di–j – euverhaup lik!* / kijk mij eens aan hoe die kooi overheop ligt!; 8. **brak** (F. baraque) v (brekske – brakke) = idem; 9. **kluus** v (–ke – kluze) = kluis, huis (meestal enkv.).

woeanplaats v (–plèètske – –plaatse) = woonruimte; **woeans** v (– – –te) = bewoning: *de – van de boere ès nogal errem.*

buiten + rond het huis / ruwbouw / stoep / greppel / dorpel / muur / gevel / timmerwerk / dak / dakgoot

boete + rønd 't hoes trum

ròwbòw m (= ruwbouw).

luif = v (–ke – luive) = stoep.

gröp v (–ke – –pe) = greppel vòòr het huis; **göd** v (–sje – –de) = greppel voor waterafvoer aan straatkant.

dölper m (– –s) = stoep, dorpel.

moer v (muurke – –e) = muur: *aan de –en opgoon van de pien* / zeer veel pijn hebben; **götgaat** o (–geetsje – –gater) = opening in muur waardoor het dweilwater naar buiten ging); **reets** v (–ske – –e) = scheur: *'n – èn 'n moer*; **sjoeur** v (–ke – –e) = idem; **vitse** v (altijd mv) = wissen gevlecht met leem (zo waren de muren in oude huizen); **bezètsel** o = pleisterwerk.

geevel m (–ke – –e) = gevel; **voeurgeevel** m = vòòrgevel; **fe'saat** (F. façade) m (– – –e) = voorgevel; ook: *dèè minsj hèt* (oww: hóbbe/hebben) *'ne gòðje voeurgeevel* = hij heeft een grote neus; *di–j vrow hèt 'ne gòðje –* = ze heeft een flinke borst.

keper m (–ke – –e) = dakspar; **kepernagel** m (negelke – negel) = lange nagel om daksparren vast te

¹³ook: **heim** (D. Heim): *v'r zin heej heim* (D. heim) = hier, in dit dorp, in dit huis, wonen wij; *ozze nònk ès beej os heim* = onze oom woont bij ons in; **heimelik** = tam: dat veugelke ès hiël –; betekent ook: in 't geheim, in het geniep.

slaan; **badding** m (beddingske – baddinge) = draagbalk; **wörrem** m (– – –e) = horizontale balk; **stiep** v (–ke – –e) = stut.

daak o (deekske – daker): uitdr. *dao zit* (ww zitte / zitten) *eine(n) op 't – /* daar zit iemand op het dak (het huis is gehypotekeerd); **daakdröp** m = drop onder dak zonder goot; **daakhaas** m (hèèske – haze) = dakhaas, d.w.z. de kat; **pan** v (pen–ke – panne): kindzerliedje: *'t rèngert* (ww reengere / regenen), *'t zeengert* (ww zeengere / zegenen), *de panne valle(n)* (oww valle / vallen) *aaf, dao keeme* (vl tijd oww kome / komen) *trwië begiensjes aaf, di–j veele* (oww valle / vallen) *van de trappe(n) aaf, 't reengert* (ww reengere / regenen), *het zeengert!*; **vees** m (– – –e) = nok; **veespan** v = nokpan; **spar** v (sperke – sparre) = dakspar; **pöp** v (pupke – pöppe) = stroprop: *de pöppe wore* (vl tijd oww zin / zijn) *veur de gaater tossje de panne tòw te make /* de stropropen waren (bestemd) om de gaten tussen de pannen toe te maken; **fòm** v (– – –me) = idem: uitdr. *di–j jung vrete de fòmme(n) ònger de panne(n) oet /* die jongens vreten de stropropen onder de pannen uit (ze eten zeer veel);

kaangel v (keengelke – kaangele) = dakgoot.

binnenshuis / gang / trap / vloer / kamer

bènne

1. **nere** m (–ke – –s) = gang die aan de huisdeur begint en woning in de lengte verdeelt, met aan beide kanten de woonplaatsen: *langs 't nereke keeme* (oww kome / komen) *v'r èn de keuke(n) oet /* door het gangetje kwamen wij in de keuken uit; 2. **gank** m (gengske – geng).

trap m (trepke – trep of trappe) = trap.

vloear m (vluërke – vloearre): *'s Saoterdes weurd de – gesjròb* (ww sjròbbe / schuren) *mèt broen zeip /* iedere Zaterdag wordt de vloer geschuurd met bruine zeep; **ple'vuus** v (–ke – –ze) = tegel (in 't mv: tegelvloer).

kamer v (kemerke – kamers) = kamer; **woeankamer** = woonkamer; **slaopkamer** = slaapkamer.

venster / deur

vinster¹⁴ v (–ke – –e); **sje'brang** (F. chambranle) v (– – –e) = omleisting van raam; **vinsterla'tej** v (– – –je) = vensterbank; **blèng** v (– – –e) = blinden: *'s nachs dòn* (oww doen) *de luj de blènge tòw;* **houte slaag** m (slèègske – slèèg) = houten blinden; **roet** v (ruutsje – roete) = ruit: uitdr. *ziech zellef de – e(n) èngoeajje* (oww goeajje / gooien) / zichzelf de ruiten ingooien (tegen eigen belangen handelen); **g'r'dien** v (–sje – –e) = gordijn; **staor** (F. store) v (stoeurke – staore) = rolluik.

1. **deur** v (–ke – –e); uitdr. *dat kömp aan ein – oet /* dat komt op één uit (dat komt op hetzelfde neer); *langs de deure goon (of) laupe* (oww goon / laupe / gaan / lopen) = leuren; *aan de – get kaupe* (oww kaupe / kopen) / iets kopen van een leurger; *de deure naogoon* = bedelen; kinderraadseltje: *iech klobpde aan 'n witte –, en dao keem 'ne gèèle pater veur /* ik klopte aan een witte deur en daar kwam een gele pater naar voren; (antwoord: een ei); **deurgespan** o (– – –ne) = deurraam; **òngerdeur** = halve deur (*in stal*); **hang** v (– hange) = aan deur bevestigd stuk om deze in te hangen; **pin** m (pin–ke – pinne) = op het deurraam bevestigd; **euverleeg** o (leechske –) = ruimte boven deur, meestal uit glas; 2. **gaat** o (geetsje – gater): *dòch 't – tòw, 't truk heej!* doe de deur toe, het trekt hier!, (waarop wel

14**geslacht**: menig woord heeft in het Maaslands een ander geslacht als in het Nederlands: de vinster (vr) = het venster; de bos (m) = het bos; 't köd (o) = de kudde, de biës v = beest v, de knaar v = het kanaal; den dèksel = het deksel, den augenblik = het ogenblik, enz...

eens humoristisch geëntwoord wordt: *van den trèk* (loon) *mòs* (oww moeten) *te leve!*; 3. **look** (D. Loch) o (leukske – loker) = idem.

kamer / bed – laken – deken / kussen / kast / spiegel

kamer v (kemerke – kamers); *de kamers aafsjeete* (oww: sjeete / schieten) / soort vuurwerk maken met blikken doos waarin buskruid zat; **bovekamer** = kamer op verdieping; ook fig. *de bès neet sjus èn d'n bovekamer!* / je bent niet wijs!; **de sjoean** kamer = kamer waar lijk opgebaard lag: *den doeajje waor opgebaard èn de – –*; **slaopkamer** = slaapkamer.

1. **bèd** = o (–sje – –de) = bed; **bèddezeikert** *** (–zeikerke – –zeikerte) = kind dat in bed watert, ook: algemene scheldnaam; 2. **bèddekoetsj** v (– – –e) = alcoof (in oudere huizen); t bèd **opmake** ww; 3. **koeaj** (kooi) (vulg.) v (kuèjke – koeajje) = idem (met verachtende nuance): *dèè voelentser* (luiiard) *lik nog èn de koeaj!*

lake o (lèkeke – lakes): *èn dat hoēs deilt de vrow de lakes oet* = zij beveelt, zij heeft de broek aan.

deke v (dekeske {of: dekeke} – dekes) = deken gezegde: *de rieke ligke(n) allemaol ònger ein – / ze komen voor elkaars belangen op, ze houden samen tegen de armen; ze hōbbe dèè jōng tuchtig de – aafgetroch* (oww: aaftrèkke / aftrekken) / ze hebben hem een flink pak slaag gegeven.

kösse o (kösseke – kösse) = kussen; **kössesteek** m (–steekske – –steke) = kussenovertrek: *klop dèè – èns oet, e zit vol stōb!*

kas v (keske – – kaste) = kast: *eine(n) op zien – howwe / iemand een pak slaag geven; kleijerkas* = kleerkast: *dat vrowm'sj ès 'n echgde – / ze heeft veel kleren (ze is een modepop).*

spiegel m (–ke – –s) = spiegel.

huishouden / stof / keerborstel / schuren / emmer

hoeshawwe o (– – –s) mv enkel in betekenis van gezin) = huishouden: *'t – dōòn* / de schoonmaak doen; *groette hoeshawwes zin allewiel raar* / grote gezinnen zijn tegenwoordig zeldzaam.

stōb (D. Staub) m = stof; **stōb aafdōòn** (oww dōòn = doen) (of) **stōb aafpakke** ww = stof afnemen; **stōbbe** ww = 1. stof maken: *lik dao neet zoea te –!*; 2. stuiven: *dao geit 't –* = daar gaat het stuiven; (aaf)vèège ww = (af)vegen: *de stōb –* = stof afwissen; **aafwussje** ww = (af)wissen: *keindsj, wusj de taofel èns aaf!*

1. **kèèrbeustel** m (–ke – –e) = bezem; uitdr. *mèt de ròwwe beustel treuver heerr goon* / het werk maar half doen; **kèère** ww = vegen; 2. **bessem** m (–ke – –e) = uit heitwijgen gemaakte bezem voor buiten: *mòt geer gein –e?* = zo vroeg de venter aan de huisvrouw; **bessemepiër** m (–ke – –e) = bezemventer; **oetbesseme** ww = vegen met de «bessem»; *eine(n) 't hoēs oet –* = iemand buiten gooien; **steel** m (–ke – –e) = steel; **ènsteele** ww = van steel voorzien: *Mien geit dèè nōwwe bessem –.*

sjòore ww = schuren; **sjòorbeustel** m = schuurborstel; **sjrōbbe** ww = dweilen; **dweil** m (–ke – –e) = dweil: *dao hange* (oww) *wi–j 'nen –* = slordig erbij hangen; **aaftrèk** m (–ske – –ke) = aftrekker, gummiborstel om water bij dweilen weg te trekken.

1. **ièker** m (–ke – –e) = emmer; uitdr.: *dao huër iech diech euver den – hawwe* (oww hawwe / houden) / daar hoor ik je over de emmer praten (daar begin je ter zake te komen); 2. **tob** m (tōbke –

tobbe) = grote emmer: 't reengert mèt tobbe = het stortregent; **hingel** ¹⁵m (-ke - -e) = hengsel van emmer.

water (weterke): 't ès hoeag - / 1. de Maas is fel gestegen; 2. behoefte van te wateren; **gössele** ww = (water of andere vloeistof morsen): *de mòs de mèllek neet - , ze ès voeuls te deur* (duur)!

was / wasgoed / zeep / was ophangen / strijken

was v: *Sienke ès de was aan 't dòn*; was**mandel** v (-mendelke - -mandele) = wasmand; was**me'sjien** o (-mesjiensje - -mesjiene) = wasmachine; **tien** v (- - -e) = wastobbe; **breet** (D. Brett) o (-sje - -e) = wasbord uit golfplaat; **wasse** oww = wassen; **luëtter** m = zeepsop, zeepwater; **vriève** ww = vrijven; **blejsel** ^{10a} (zie voetnoot vorige blz.) o = wasblauw om linnen te bleken; **blejsele** ww = linnen met wasblauw behandelen.

lievend; o = wasgoed: *iech gaon 't nöttig - wasse / ik ga de vuile was doen.*

zeip v = zeep; (**èn**)zeipe ww = (in)zepen; **sjoeme** ww = schuimen.

oethange (van de was) oww = was uithangen: *de mam van os* ¹⁶ *hink* (oww hange / hange) *de was oet*; **wasdraod** m (-droeudsje - -droeuj) = waslijn; **kleefke** o (- - -s) = wasknijper: 't *lievend weurd mèt kleefkes op den draod vasgemaak*; **bleike** ww = het linnen bleken door het op het gras uit te spreiden; **druëgge** ww = drogen.

strieke ww = strijken; **striekiezer** o (-ke - -s) = stijkiizer: *vreuger wòd 't - mèt aomere gevöld* = vroeger werd het stijkiizer met smeulende houtskool gevuld; **vawwe** ww = vouwen: *hellep miech ès de lakes -*.

^{15 + 10a} **uitgang op -el**: **hingel** = hengsel; **stingel** = steel of stengel (werktuig of bloem); **bingel** = kousenhouder; **zwingel** = hefboom van pomp of slinger voor auto; **wingel** = verband; vergelijk met de \sel-uitgang.

uitgang op -sel: zo ook: **huëgsel** = middel om te verhogen; **zwertsel** = zwartmiddel; **stópsel** = stopmiddel; **völtsel** = vulmiddel, enz...; in die zin is ook **dèksel** een echt Maaslands woord, ook al bestaat deksel in het Nederlands, evenals speeksel of mengsel. Deze twee laatste woorden, en zoveel andere, bestaan echter in onze taal niet. Wij Maaslanders zouden hier eenvoudig zeggen: spi-j (of: 'ne klaansj spi-j), en mingeling (v.h. ww mingele = mengen). We kunnen hier van een (minstens gedeeltelijke) verschuiving spreken in het gebruik. Andere woorden als: **heksel** = gehak, of: **kooksel** (*Waat ès dat veur e kooksel!*) = slecht uitziend gerecht of: **beksel** = minderwaardig gebak, duiden eerder een gevolg als een middel aan.

¹⁶ **familierelaties**: de mam van os = onze moeder; dergelijke wendingen worden **uitsluitend gereserveerd aan familierelaties**, bv.: *Kris van os* = onze Kris; 'nen nònk van miech . «Os» en «miech» duiden hier het gezin of eenfamilie relatie aan, dwz. de ouders, broers, onkels en zusters enz. aan. Ieder gezinslid, en niemand anders, kan zo spreken. Vader (en/of) moeder zegt ook wel eens: *Kris van miech* (van mij). Een buitenstaander kan, met betrekking op die familie, zeggen: *Kris van «hun»* (van hen) *hèèt 't miech gezag*; zo ook: *Kris van uuch* (van jullie); *Kris van hoeur* (van haar), *Kris van hoeum* (van hem). Eenzelfde buitenstaander kon ook zeggen: *Kris van Trien* (de moeder) *van Kate* (de grootmoeder); ik, de schrijver dezes werd in Boorseme als volgt van mijn naamgenoten onderscheiden: *Thieu van Lies* (mijn moeder) *van Leijepol* (Leopold, mijn vader) van 'Kolake Smèèts (mijn grootvader aan moederskant). **Ook huisdieren en zelfs voorwerpen die aan de familie behoren kunnen hetzelfde schema volgen: de mandel van os = onze mand, den hònd van hun = hun hònd. Je zult echter niet zeggen: de kaart van miech, het speel van diech, maar: mien kaart, die speel.**

verwarming / licht

kachel / schouw / haard

1. **staof** v (stoeufke – staove) = kachel; staofiezer o (–ke – –s) = haak om deksel van kachel weg te nemen; **rank** m (rengske – reng) = ringschijf om dekselopening te verkleinen; **tròm** v = verbrede kachelpijp (van Leuvense kachel); drie andere syn.: 2. **duvelke** o (– – –s) = zwart en rond kacheltje dat rood brandt (ook duiveltje): *dat vuur brandt wi–j ‘n – / dat vuur brandt als een duiveltje dat vuur (brandt zeer goed)*; 3. **kwiezie’njèèr** (Fr. cuisinière) v (–ke – –e) = oven; 4. **bèèreklaw** m (– –klawwe) (letterl.. berenklaauw) = potstroof, (oude) kachel op drie versierde berenpoten; **potloeatte** ww = met een soort zwart smeer de kachel doen blinken.

sjow v (sjowke – sjowwe) = schouw: uitdr. *dao kan de – neet van blieve* (oww *blieve / blijven*) *trèkke* (oww *tèkke / trekken*) / daarvan kan de schouw niet blijven trekken (bv. van werkeloosheid kan men niet blijven leven); sjow**garne’tuur** (F. garniture) v = schouwversiering, uitbouw, boven haard, meestal uit marber; sjowwe**vèèger** m (–ke – –s) = schoorsteenveger: uitdr. *zoea zwart es ‘ne – /zo zwart als een schoorsteenveger (zeer zwart of vuil)*; **ròèt** m = roet.

hèèrd m = haard; **open** hèèrd = open haard; **aolkètting** v (–ske – –e) = ketting met hefboom om ketel in open haard te verschuiven.

verwarming / warmte – verwarmen / branden / brandstof / bijl / vuur / as / pook

1. **stook** m: *veur de – van di–j koeaj gèèf* (oww *geve / geven*) *iech voeul gèld oet* / voor de verwarming van dat huis geef ik veel geld uit; **stooksel** o = brandstof: *iech hōb gei – miè* / ik heb geen brandstof meer; **stoke** ww = (ver)warmen: *di–j staof stook gòd!*; **aansteke** oww = aansteken: *t ès heej kawd, iech gaon de staof –; de staof aan* (of: *oet*) *dòd* oww / (de kachel) aan– of uitmaken; 2. **verwarming** (moderner woord) v.

hits (D. Hitze) = hitte, warmte: *de staof geuf* (oww *geve / geven*) *voeul –*. **hitse** (D. heizen) ww = verwarmen: *di–j staof hits gòd!*; **werrem** = warm; uitdr. *èn den errem ès ‘t werrem* / in de arm is het warm (het is lekker warm met een meisje in de arm); (ziech) **werreme** ww = (zich) warmen;

1. **branne** ww = branden: *de staof brandt* (ww *branne / branden*) *wi–j ‘n hèl* / de kachel brandt als een hel (brand hevig); 2. **velsje** ww = slecht branden: *dat vuur velsj mèèr get* / dat vuur brandt zo (maar) wat; **hejt** = heet: *de staof steit gleujetig*¹⁷ / de kachel staat gloeiend heet; ook uitdr. *de staof steit* (oww *stoon / staan*) *zoea roead es ‘ne brik* / ze staat rood als een baksteen (vuurrood) 3. **jage** oww = ronkend branden (van kachel): *kiek wi–j di–j staof aan ‘t – (n) ès*; **vunkele** ww = 1. sprankelen; 2. vuur maken: *kènger, past op mèt zoea te vunkele!*

stook m = brandstof (betekent ook: verwarming, zie hierboven); **kole** v (koeulke –): *v’r hōbbe gein – miè èn ‘t tènck* / we hebben geen kolen meer in huis; **gruus** o = kolengruis; **slamp** m = natgemaakt kolengruis; **fōmme** v mv = mengsel van leem en kolengruis, om het vuur langer te doen branden; **hout** o (*hujwtsje – houter*): *dòch get – op ‘t vuur!* / doe wat hout op het vuur; *dat geit euver zien hout* = dat gaat te ver; dat loopt de spuigaten uit; **vunkelhout** o = klein gekapt hout voor de kachel; **aos** m (oesuske – aoze) = knoest in hout; **ries** o (rieske – riezèr) = dun en lang stuk hout; **rieshout**; **sjans** v

¹⁷ zie vorming van bvn op – **tig**; zie bvn.

(sjenske – sjanse) = mutsaard.

biel o (bielke – biele) = bijl; **haaksj** v (– haaksje) = groot bijl; **weertwaope** o (–woeupeke – waopes) = kapmes om hout te splijten; **waope** = idem; **howblok** m (– – –blök) = kapblok.

vuur o (vuurke – vure); uitdr. *vuurke stoke* (ww *stoke* / vuur maken) = vuur maken (van kinderen): *kènger dòn gèr – –*; **zwegel** (van: zwavel) m (–ke – –e) = lucifer; **zwegeledeas** v (–doëske – –doeazze) = doos met lucifers; **aankratse** ww = = aanmaken van lucifer op doos: *e zwegelke – op ‘t zwegeledeüske*; **asseraoj** m (– – –e) = uitgebrande kolen: *dòch den – mèr op ‘nen haup*; **as** v (– – –se) = uitgebrande houtskool; **aomer** m (oeumerke – –e) = (smeulende) houtskool (bv. voor wierookvat); **handdènkzeef** o (–zèèfke – zèève) = zeef om nog bruikbare kolen uit de assen te zeven.

keuterhaok m (–hoeukske – –hoeuk) = pook; **rungele** ww = poken: *èn de staof – veur ‘t vuur aan te hawwe*; **keutere** ww = idem.

licht

leech o (–ske –): *dòch ‘t – aan, iech zèen* (oww) *neet waat iech zèk* / Boorsemse onzin: doe ‘t licht aan, want ik zie niet wat ik zeg; *nòdòw geit* (oww: goon / gaan) *miech mie leech oet!* / nu weet ik geen raad meer; **trisseteit** v = electriciteit: *mèt dat ònwèèr ès de – oetgevallye*; **knupke** o (– –s) = stroomknopje: *duj èns op ‘t – / maak het licht aan of uit*; **enterruptoeur** (F. interrupteur) m = schakelbord; **lamp** v (lèmpke – lampe) = lamp; **kniplamp** = zaklantaarn.

keuken / tafel / gerecht

keuken / meubel / tafel / stoel / kast / rek

keuke v ('keukensje ¹⁸ – –s).

meubel o (–ke – –e) = meubel: fig. *dat vrowm'sj ès miech e meubel* / deze vrouw is erg wanstaltig.

taofel v (toeufelke – taofele) = tafel: *z'n bein ònger de – sjuve* / (mee komen) eten; *v'r gaon uuch get op de – zètte* / wij zullen jullie iets te eten gaan geven; *èine(n) ònger de – èn drènke* / iemand overmatig doen drinken; gezegde: *errem – , riek bèd* / arme mensen hebben veel kinderen; **taofelblaad** o = tafelblad; **stumpel** m (–ke – –e) = (tafel – of stoel)poot; **laaj** v (lèèjke – laje) = la; **twalse'ree** (F. *toile cirée*) m = geplastifiëerd tafelkleed.

stòel m (steulke – steul) = stoel; **loeun** v (– – –e) = leuning; **zetelèèr** m (–ke – –e) = zetel.

kas v (keske – kaste) = kast: *èine(n) op z'n – howwe* / iemand een pak slaag geven; *örreges z'n kas aan vèège* / zich om iets geen zorgen maken; **glazere** kas = kast waarin glazen en borden opbewaard worden.

rèk o (–ske – –ke) = rek.

keukengerief / doos / ketel / pot / kom / pomp / zeef / allerhande

keukegesjiër o.

doeas v (duëske – doeazze) = doos.

ketel m (–ke – e): *'ne kop wi–j 'ne – / overspannen mens; klein –kes hōbbe groeatte oearre* / klein kinderen luisteren en verstaan méér af als je zou denken; **moear** m (muërke – –re) / kookketel, waterketel.

pot m (pōtsje – pōt): spreekw: *dao ès geine – zoea sjeif, of dao pas nog 'ne(n) dèksel op* / ook lelijke mensen kunnen een huwelijkspartner vinden; uitdr. *dat steit* (oww: stoon = staan) *zoea vas es 'ne – / dat staat zo vast als een paal* (daar is geen twijfel aan); uitdr. *e pōtsje te van make* = er een gewoonte van maken (bv. van erg te overdrijven); *'ne pot pakke èn de kaffee* = een pintje gaan drinken in de kroeg; **potsòkker** m = kandijnsuiker; **koffi'jpot** = koffiepote; **bròns**pot m = bruine, aarden pot voor boter karnen.

kòmp v (kumpke – kump) = kom; **baar** v (bèèrke – bare) = grote aarden kom waarin afgeroomde melk bewaard werd; **koep** v (kuupke – kuup) = kuip; *Adam en Eva zaote(n) èn e kuupke; Adam luchgde e beinsje(n) op en leet* (oww: laote/laten) *e ferrem puupke* / onzinnige grap, bv gezegd als iemand een windje laat.

pòmp v (pumpke – pòmpe): *laup* (oww: laupe = lopen) *nao de –! / loop naar de maan!*; **pòmpebak** m (–bekske – –bek) = bekken waarin het pompwater opgevangen en afgeleid wordt; **pomp stein** m = idem; **pòmpeslaag** (– – –slèèg) m = beweging van de hefboom; **zwingel** m (– – –e) = hefboom van

18de **verkleinwoorden** uitgaande op «ke» brengen bij de Boorsemaar wel wat aarzeling mee. Is «keukensje» niet beter? Zo ook: **kuke** (kuiken), waarvan wel eens «**kuukske**» of «**kukeske**» gemaakt wordt. En wat moeten we met «deke» en «lake» doen? **Dekeske?** **Lakeke?**; zie zelfstandige naamwoorden.

pomp.

zi-j v (-ke - -je) = zeef; **kli-j** v (- - je) = klonters: *blòòm door de zi-j dòn veur de kli-jje troet te dòn* / meel uitzeven om klonters eruit te halen; **zi-jje** ww = zeven; **zeef** o (zèèfke - zeve) = idem: *'ne kop hōbbe wi-j e -* / alles vergeten.

van alles get; **boterstuëtter** m (-ke - -s) = houten bak om boter te stoten; (boter) **stoeatte** ww = boter stoten; **körref** m (-ke - körref) = korf; **stoppentrèkker**¹⁹ m (-ke - -s) = kurketrekker; **flesj** v (-ke - -e) = fles; **vleisjmesjiensje** o = toestel om vleesafval tot hoofdkaas of worst te verwerken; **bo'kal** (F.bocal) m (bo'kelke - bo'kalle) = inmaakfles; **glaas** v (glèèske - glazer); **hakloep** v (-luèpke - loeappe) = houten plank waarop vlees klein gesneden werd.

tafelgerief / bord / tas / lepel / vork / mes / onderlegger

tafelgesjiër (D. -Geschirr) o (- - -re).

tleur (D. Teller, oud Vlaams: teljoor) m (-ke - -e) = bord; 'ne **platten tleur**, 'nen **deepen tleur** = 'n plat en een diep bord.

1. **tas** v (teske - tasse/ tes): *iech gèèf* (oww geve = geven) *diech 'n tas koffi-j!* / dat hoor je vaak als uitnodiging aan mensen die op bezoek komen; 2. **bak** m (bekske - bek) = grote tas: *sjöd miech nog 'ne - koffi-j èn* / geef me nog een tas koffie.

lepel m (-ke - -e); **lepele** ww = flink (soep of pap) eten: *'t waor e plezeer de kènger te zeen* (oww: *zeen = zien*) -; **klei lepelke** o (- - -s) = koffielepeltje.

versjöt (F. fourchette) v (-sje - -te) = vork.

mets o (-ke - er) = mes: *dat - ès zoea bot es kiës* / (letterl. zo bot als kaas), dat mes snijdt helemaal niet; *ma dat anger - sni-jt wi-j verguf* / (letterl. dat snijdt als vergif), dat is zeer scherp; **broeadmets** = broodmes; **metsblaad** o (blèèdsje - blajer) = mesblad; **eerappelemetske** o (- - -s) = aardappelmets; **kniep** (E. knife; F. canif) v (-ke - -e) = zakmes; **stingel** m (-ke - -e) = steel van mes (ook van lepel of vork).

örtje o (- örtjes) = ijzeren onderleggertje.

koken / braden / gereedschap / damp

kook m = 1. het eten klaar maken: *èn de kook geit allewiel voeul geld zitte*; *kal ès gòd, ma - ès beter* = praten is goed, maar eten klaar maken is beter (*zo zegt wel eens wie ongeduldig op het eten zit te wachten*); 2. = kok; weerspr. *hawf Miërt mòt de - 't leeëch betale* / dan moest de winterrekening voor licht vereffend worden; **koke** ww = koken.

brooje oww = braden; **braoj** m (broeujke - braoje) = stuk gebraden spek.

kookgesjiër; **kookpot** m (pötsje - -pöt); **ketel** m (ketelke - ketele); spreekw. *klein ketelkes hōbbe groeatte oearre* / kinderen horen en verstaan veel méér als volwassenen denken.

¹⁹ **taalsleutel**: **n**: in tegenstelling met zijn neiging de «n» overal weg te laten, brengt de Boorseenaar overal een «n» aan vòòr woorden die met een «d», een «t» beginnen, telkens als deze op een mannelijk znw betrokken zijn en zich vòòr dat znw bevinden. Voorbeelden: stoppentrèkker, pappendèk (asfaltlaag), lèngentee (lindetee), ke'millente (kamilletee), den dikke minsj, den dikken Dokter, enz.

damp m: *es de mam kook, ès voeul – èn de keuke*; **dempetig** bvn = vol waterdamp; **waajem** m = wasem; **zwaajem** m = idem: *mèt dèè – zeen* (oww) *iech bekans niks*; **bezwaajeme** ww = met wasem beslaan; **bezwaajemp** = vol waterdamp: *de roete zin hiël bezwaajemp*.

maaltijd / voedsel / eten

ete o (-ke - -): *'t ete(n) ès gereid* / de maaltijd is opgediend; *dat ès lekker eteke** (letterl. etentje)! = wat smaakt die maaltijd goed!; **middigete** m (- - -e) = middageten; *t bòòk ès umgedrejd!* / zo zegt men tot wie komt als het middagmaal voorbij is, met allusie op wie te laat komt in de Mis, nl. als het missaal al naar de evangeliekant gebracht is; **middig** m (-ske - -e) = idem: *de – ès gereid* / het middageten is klaar; *gòjje -!* / goede middag!; **middige** ww = middag eten; **koffi-j** m = ontbijt en vier uurtje; *iech bèn dao op de – koffi-j gekome!* (oww *kome*) / daar werd ik zeer slecht ontvangen (of) daar hebben ze me veel verwijten gemaakt.

1. **ete** o (eteke²⁰) = voedsel in het algemeen: *dat – deit miech doeug* = dat voedsel bevat mij; *da's gòòj 'eteke!* / dat is smakelijk eten; *dat ès – , dao leks de diech vinger en doem van aaf* / dat is eten, daar lik je vingers en duim van af (dat is zeer lekker eten!; *e bitsje zavel èn 't – dat sjòòrt de maag* / een beetje zand in het eten, dat is niet erg, dat schuurt de maag 2. **kos** m (köske -): *dat ès hartelike -!* / dat is lekker!; *ete(n) en drènke ès de(n) hawve –* / eten en drinken is de halve kost (Boorsemse humor) =; **kosgenger** m (-ke - -s) = gast; gezegde: *Ozze Leeve(n) Hiër hèt voeul kosgengers* / God heeft veel kostgangers (allerhande mensen zijn bij God welkom); 3. **briddel** m = slecht klaargemaakt eten; 4. **slabbraoj** m = slecht middageten.

1. **ete** oww = eten: uitdr. *es iech dèè minsj zeen, hób iech gete(n) en gedronke* / als ik die man zie heb ik gegeten en gedronken (die man hangt mij de keel uit); 2. **vrete** oww: gezegde: *e gòòd verreke vrit alles* / gezegd als bv. een kind niet wil eten; *di-j kènger ete neet, di-j -!* / zo zegt moeder als de kinderen alles wegeten; *dèè keel vrit dat er sjit* (oww: *sjiete/schijten*) = die man eet overdadig; gezegde: *waat de boer neet kènt, dat vrit er neet* / 'n boer houdt aan zijn tradities vast; *iech bèn stief gevrete* / ik ben oververzadigd; **ziech vervrete** oww = te veel eten; fig. *Zjang hèt 't beej z'ne baas –* / hij heeft het bij zijn baas verpeuterd; **vreetzak** m (-zekske - -zek) = flinke eter; **stief** = (letterl. stijf) verzadigd: *ziech neet stief dørre(n)* (oww: *dørre/durven*) *ete* / zich niet stijf durven eten (op 't eten besparen uit gierigheid); gezegde: *jòng, de bès stief gevrete* = je zegt (of doet) buitenissige dingen; *zoea – zin es 'ne badding* (draagbalk) / zo stijf zijn als een draagbalk (oververzadigd zijn); *iech bèn stief van den honger* / (schertsend) : ik ben verhongerd; 3. **pikke** ww = met lange tanden eten of zeer weinig eten: *pikke wi-j 'n hin* / idem; 4. **nagele** ww = flink eten: *de kènger zin weer aan 't –*; 5. **smetsje** ww = smakkend eten; 6. **knawwele** ww = moeizaam kouwen of eten; **knawwel** m (- - -e) = stuk taai vlees; 7. **ook de volgende omschrijvingen**: **ziech begaje** (overdreven eten); *ziech get èn z'nen geeles howwe* (vlug iets eten); *z'n bein ònger de taofel sjuve* = meeëten; *'t ès heej mèèr kale smale* / hier eet je niet goed; *op de smach laupe* / overal gaan profiteren, overal meeëten.

gerecht / brood – deeg – gist / boter – stroop / boterham / smeren / brokkelen

1. **kook** m (gekookt eten): *kal ès gòòd, ma – ès beter* / letterl.: praten is goed, maar gekookt eten is

20 **waardering of minachting**: Om **waardering** uit te drukken gebruiken wij vaak de verkleinvorm: *waat e fei leveke* (leventje) *hób iech miech toch!* = ik heb toch zo een fijn leven!; *dat ès iès e drenkske!* = dat is een heerlijk drankje!; *dat ès gòòd stufke* (stofje)! = dat is pas kwaliteit!; om **minachting** uit te drukken veranderen wij 't mannelijk lidwoord in onzijdig: **Dat** *man deit den hiëlen daag niks!* = die man richt de hele dag niets uit!; **dat** *keel meint ziech get!* = die kerel beelt zich iets in!;

beter (je moet niet alles geloven wat men zegt) (of ook: gezegd door wie ongeduldig op het eten wacht); 2. **eet** m (in de uitdrukking): *veur den – zörrege* / voor de maaltijd opkomen; *dat ès mienen – / dat gerecht bevalt mij zeer*; *van den – aaf zin* = sinds een zekere tijd geen eetlust meer hebben 3. **ete** : *dat – kömp miech aan den hals oet* / dat gerecht komt me aan de hals uit (staat me tegen);

boter v (beuterke –): *iech bèn dao mèt mien kònt èn de – gevalle* / daar heb ik echt geluk gehad; **boterpe'peer** o (–ke – –e) = boterpapier; **klatspepeer** o = idem; **botermèllek** v (–ske –) = karnemelk; **botermèllekse pap** = soep van karnemelk; **boter stoatte** ww = boter stoten; **boterstuëtter** m (–ke – –s) = boter stamper.

1. **boterham** v (–hemke – –hamme); 2. **bam** (bammeke – bamme) = idem (in kindertaal): *wilt 't kindsje nog e bammeke(n) hōbbe* (oww: hōbbe/hebben)?; 3. **boke** o (– bokes) = idem in kindertaal; 4. *hōbbe mèt get trop?* / mag ik nog een boterham hebben met beleg?; 3. **smowwer** v (smōwwerke – smowwere) = meest typisch Boorsems woord: *maog iech nog 'n – hōbbe?*; **greumel** m (–ke – –e) = kruimel; **sjroep** m (sjruëpke –) = stroop; **lempert** m = weke, niet gebonden bietenstroop.

smèère ww = smeren; **'m smèère** ww = er van doorgaan: *wi–j er de sjenderreme zaog, smèerde(n) er 'm*; **opsmèère** ww = idem; ook: fig. *ziech get laote(n) opsmèère* / *zich iets laten wijs maken*; **kleene** ww = dik opsmeren: *jōng, kleen neet zoeavoel boter op dien smowwer*; **klaansj** m (– – –e) = flinke hoeveelheid: *kiek èns waat 'ne – boter dèè jōng pak!*

1. **broead** o (bruëdsje – broeajjer) = brood: gezegde: *dèè minsj it auch mèèr – / hij eet ook maar brood* (al is hij rijk, toch moet hij eten zoals iedereen; respecteer hem niet méér als een ander); spreuk: *de(n) ejne z'ne noead ès de(n) angere ze broead* / de nood van één mens bezorgt werk aan een ander; gezegde: *mèt déé minsj mòs* (oww: mòtte/moeten) *te fien bruëdsjes bakke* (oww) = die moet je maar bijhouden; *dèè fits hōb iech –nuëddig* / ik kan die fiets absoluut niet missen; **krōmbroead** = krombrood; **me'nazjebroead** (F. ménage) = grijs brood (rogge en tarwe); 2. **wèk** m (–ske – wèkge) = wittebrood: *geef ons heden ons dagelijks brood, en mörrege auch e wèkske* / schertsend Boorsems commentaar op het Onze Vader; **wegkepiër** m (– – e) = letterl. wittebroodspeter (brood in vorm van persoon); **deig** m = deeg; **deisem** m (–ke – –e) = zuurdeeg dat als gist gebruikt werd; *'nen deisem èn z'n bròök hōbbe* = in zijn broek gedaan hebben; **ges** m = gist; **aansnijje** (of: ope—)ww = nieuw brood aansnijden: *es de vader 't nòw broead aansnòdj, maakde(n) er mèt 't mets e kruiske treuver*; **koosj**²¹ v (keusjke – keusj) = korst.

brōtsjele ww = brokkelen: *errem buurkes – dèk broead èn hun sop* = brokkelen vaak brood in hun soep.

koek / taart / gebak / oliebol

kòök m (keukske – keuk) = koek (ook: pannekoek): *'ne minsj ès ònger den tram èn gekome*; *e waor zoea plat es 'ne – / hij was helemaal verpletterd*; **knapkòök** = Maaseikse taart; **bòökese kòök** = koek van boekweit uit de Kempen.

vlaaj v (vlèèjke – vlaaje) = taart: *es 't kèrremis ès, ete de luj den hiëlen daag vlaaj*; *dao ès niks zoea lekker èn 't land*, *es boter aan 'ne vlaajekant* / bekend gezegde, bij gezellige feeststemming; **krubbelkesvlaaj** = droge taart; **paart** (F. part) v (– paarte) = stuk taart: *hèèt eeder zien – gad?*

gebek o; **peperkòök** m (–keukske – keuk) = kruidkoek; **krollebedol** m (–dölke – dolle) = appel met deeg erom en in oven gebakken.

21 Nederlandse a(a)rs-, ers-, ors- klanken: *Wat Nederlandse «(a)ars-», «ors-», «ers-»- klanken worden: beeste* = ¹³ barsten; **dwees** = dwars; **dweeskop** = dwarshoofd; **weesdriever** = idem; **knese** = knarsen; **deese** = dorsen; **pege** = persen; **gepeesde kop** = hoofdkaas; **pees** = perzik; **keesm's** = kerstmis; **woos** = worst; **koosj** = korst; **doos** = dorst; **kèès** = kers; **vees** = vaars; **beustel** = borstel;

smawt o = varkensvet; **smawtebol** m (–bölke – –bolle) = oliebol; **frit** v (–tsje – –te) = patates-frites: *op de kèrremis kòsjte de kènger fritte gelle* (oww: gelle / kopen) *èn e pe'peere tuutsje / ze konden patates frites kopen in een papieren zakje.*

vlees / spek / ham / hoofdkaas / worst / vis

vleisj o = vlees; **knawwel** m (knewwelke – knawwele) = taai stuk vlees; **knawwele** ww = moeizaam kauwen.

spek o (–ske –): *dat ès iès gòdòj spekske!* / dat is pas lekker spek!; fig. *'t – aan z'n bròdòk höbbe* ww uitdr./ bedrogen uitkomen; ook: ongewenst zwanger zijn: *'t mèèsje haw 't – aan zien bròdòk zitte*; **gaastig** = ranzig: dat spek ès –!; **braoj** m (broeudsje – broeuj) = stuk gebraden spek: *dòch* (gebiedende wijs: oww dòn doen) *mèèr e paar broeuj spek èn de pan!* / doe maar enkele stukjes spek in de pan; **brooje** oww = braden; **zwaas** v (zwèeske – zwaze) = zwoert van spek (soms gebruikt voor het spek zelf): *mama, krieg* (oww: kriege/krijgen) *iech nog e zwèèske (spek)?*; **krab** m (krebke – krabbe) = uitgebraden varkensvet; ook: **e krebke spek**.

sjènk (D.Schinken) v = ham: *'n smowwer mèt sjènk te tössje* / een boterham met ham ertussen (met ham als beleg).

gepeesde kop (letterl. geperste kop) m = hoofdkaas; **huitvleisj** o = idem.

woos v (weuske – weus) = worst; ook: sul: fig. *diech bès miech 'n –!* wat ben jij toch een sul.

vösj m (– – vösj zie: mv) = vis: *'s Friedes aote* (oww. ete / eten) *de luj –*; **hiëring** m (hiëringske – hiëringe) = haring; **bökkem** m (–ke – –e) = gezouten haring; fig. *diech bès miech 'ne –!* / wat ben jij toch koppig; (zie verder ook: vis).

kaas / ei

kiës m (–ke – kiëze): *dèè minsj liët* (oww: laote/laten) *ziech z'ne – neet eweg numme* / die man weet zich te verdedigen; **Hollese kiës** = Hollandse kaas; **kiëskop** m (–köpke – –köp) = spotnaam voor Hollanders; **platte kiës** = platte kaas; (vandaar waarschijnlijk de vergelijking: *zoea plat es kiës; zoea rot es –* / helemaal rot (met gedachte aan stinkkaas?); **kiësbleumke** = madeliefje; **laplèèr** v = taaie Hollandse kaas.

ei = ei ²²o (eike – ei–jer): gezegde: gezegde: *den iëste Meij lègke(n)* (oww: lègke/leggen) *alle*

22lange en korte klanken: Deze zijn in ons Maaslands uiterst belangrijk. We hebben daarom getracht ze overal weer te geven. In het Maaslands bestaat alleen de korte ei zoals in het Duits. Deze wordt echter kort of lang uitgesproken. Ze kan dus niet zonder méér als korte ei bestempeld worden. Zo is «ei» (ei) lang, maar «eike» (eitje) kort. **Sommige ei–klanken zijn altijd kort**, bv. hei (heide), lei (lei), wei (weide), dreig (laag van water), dreige (dreigen), enz.; **anderen zijn lang of kort naargelang hun functie, geslacht of getal**. Zo bv. Klein – kleinder (klein – kleiner), fejn (predikaat), 'n fejn vrouw; 't wèèr ès fejn; bein (benen) – bejn (been). De Nederlandse lange ij wordt bij ons «i–j» (korte i + j): wi–jje (wijden), of «ie»: wien (wijn), strieke (strijken), ies (ijs), enz... **Naargelang een woord kort of lang is, verandert 't vaak van betekenis:** licht (niet zwaar) leech (lamp); graaf (gracht) graaf (graf); nòw (nieuw) nòòw (nu); **Vaak maakt de lengte van de klank het meervoud of het enkelvoud uit:** knien (konijnen) knien (konijn); bein (benen) bejn (been); daag (dagen) daa} (dag); mei (tros, ruiker) Meij (meimaand); errem (armen) errem (arm); **bvn zijn kort of lang naargelang hun functie (of hun geslacht of getal):** 'ne feine man, 't wèèr ès fejn; 'ne fiene vaam (garen–draad), de vaam ès fejn; gein vrouw geine man; gein mèèsjes gei mèèsje; mien gruffel, miene sjollek (schort).

Opmerking: Algemeen wordt van de Maaslanders gezegd dat ze slepend praten. Sommige dingen zeggen ze soms echter vlugger dan in 't Nederlands. **Twee contrasterende voorbeelden om dit te: illustreren: lang:**

veugelkes 'n –; gezegde: *dao besteit* (oww: bestoon/bestaan) *niks lekkerders es spek mèt ei–jer èn de pan* / het hoogtepunt van gastronomie voor vroegere Boorsemnaren; **loch ei** = licht gekookt ei; **hel ei** = hard gekookt ei; **speegelei** = roerei; **leesei** = ei zonder schaal, met enkel een vlies; **ei–jermert** m (–mertsje – –merte) = Eiermarkt; gezegde: *iech höb jeuk aan me gaat, 't ès 'ne gòdje(n) – / gezegd* wanneer iemand aan zijn achterste krabt (misschien in verband met een vroegere traditie); **viërel** o = 26 eieren (100: 4 + 1).

drank – drinken / koffie / thee / bier / druppel / pap / soep

drank m (drenkske – dranke); **drènke** oww drènke / drinken: *drènk diech nog eint!* drink nog een borreltje!; **zoep** ww = zuipen; **zoeplap** m (–lepke – –lep) = dronkaard; **zoepert** m (– – –e) = idem; **'nen toerne** (F.tournè) **geve** ww = tracteren; **zaat** = dronken: *zoea zaat es 'n sjöp / zo* zat als een schup (knal dronken); *e stök èn z'ne kraag höbbe* / flink gedronken hebben; **sippe** ww = met beetjes drinken: *de mansluj zoate(n) èn de 'kaffee aan hun glaas te sippe*; **wien** (– wien) = wijn; **pimpele** ww = in kroeg drinken.

1. **koffi–j** m: fig. *dat ès geïne zuvere – /dat is geen zuivere koffie (dat is een loense zaak); dao bèn iech op de – gekome* / daar werd ik zeer onvriendelijk ontvangen; *dat ès –, dao zuus te Me'streech door* / dat is koffie waar je Maastricht door ziet (dat is zeer slappe koffie); *iech bèn rònnd de – beej Nele gewèès* / rond 4 uur; koffi–j **drènke** oww = zijn vier uurtje nemen; koffi–j **opzette** ww uitdr. = koffie klaar maken; koffi–j **opsjödde** ww = idem; koffi–j **make** ww = idem: *de mès koffi–j goon – veur de bezeukers*; koffi–j **ènsjödde** ww = koffie serveren; **klats** m (kletske – kletskes) = een beetje: *gee miech mèèr e kletske –*; **dras** m = koffiedik; 2. **zawwel** m = slappe koffie; 3. **mèèrezeik** (letterl. zeik van merrie) m = bittere, slechte koffie.

tee m = thee; **lèngentee**²³ = lindethee; **puimentee** = thee van kweekgras (puime) om urineren te bevorderen (vandaar ook: **puimezeikert** = vervelende vent); **ke'millentee** = kamillethee.

1. **beer** o (–ke –): *dat ès lekker beerke!* / wat een lekker bier!; *dat ès – dao zèès* (oww zègke/zeggen) *te geer teenge* (geer = beleefdheidsvorm) / dat is zeer goed bier; *dat ès gei klei beer* / dat is 'n gewichtige, 'n moeilijke zaak; 2. **bok** m (bökske – bök) = idem: *kòm* (oww), *v'r goon os 'ne – pakke èn de 'cafee*; **sjoem** m = schuim; ook: *'ne bok mèt 'ne kraag trop* = met schuim; **koem** m = schuim op 't bier, *maar ook*: slecht bier.

dröpke o (– dröpkes) = druppeltje genever; dröpkes**glèèske** o (– –s) = een geneverglaasje; **foezel** m = soort genever van aardappelschillen (werd ook aan kinderen gegeven die meewerkten).

pap v (pepke –) = pap; *pap mèt knuddele* / dikke rijstpap; *iech waor zoea meug dat iech nog neet mië pap kosj* (oww: kènne/kunnen) *zègke* / ik was doodmoe; *iech waor zoea meug es kaw pap* / idem; *eïne de – oet de mond èt* / iemand ontrieven; *diech höbs heej niks èn de – te brötsjele* (ww brötsjele/brokken) / jij hebt hier niets in te brengen; **papzak** m (–zekske – –zek) = vadsige, dikke vent; **pepke vòdre** (ww uitdr.) = kind onder kin kittelen: *kòm, kinneke, v'r goon – –!*; **slèmp** m = bierpap.

soep v (söpke –) = soep: *dat ès –, dao zuus* (oww: zeen/zien) *te Me'streech door!* / dat is zeer dunne soep; **sopsieme** o = sul: *dèè jòng ès miech e –*.

Dèèn doeugeneet deit altijd waat neet gedoon maog were. **kort**: De vurigen tieger smit ziech op de klein, aw vrow, en vrit ze op.

23 n–regel: In tegenstelling met zijn neiging de «n» overal weg te laten, brengt de Boorsemnaar overal een «n» aan vòòr woorden die met een «de» of een «t» beginnen, telkens als deze op een mannaalijk znw betrokken zijn en zich vòòr dat znw bevinden. Voorbeelden: **lengentee**, **stoppentrèkker**, **pappendèk** (asphaltlaag), **ke'millentee** (kamillentee), **den dikken dokter**, enz...

kruiden / peper / zout / suiker / honing / allerhande

(algemeen woord onbekend in Boorsem)

peper m: *dat ès – deur* = zeer duur; *gepeperd deur* / idem; *dèèn tuf gòðf* (oww geve/geven) 'm van – / die motorfiets reed zeer snel; **pepernoot** v (–neutsje – neut) = pepernoot.

zawt o = zout: *iech verdeen nog neet 't – op mie broead* / ik verdien zeer weinig.

sòkker v = suiker; **potsòkker** = kandijnsuiker; **sòkkernònk** m (nunkske – nunk) = ongetrouwde oom; **sòkkerkròòt** v (kruëtsje – kròòte) = suikerbiet.

honing m.

van alles get; **gruffelsnagel** (verhaspeling van F. clou de girofle) (–negelke – –negel) = kruidnagel; **ke'niël** v = kaneel; **èètsje** o = azijn: fig. *dèè minsj ès zoea zoer es –* / hij is zo zuur als azijn (hij is verbitterd, zeer onvriendelijk); **sòkkeri–j** m = cichorei; **vieg** v (–ske – viege) = vijf: *zoea plat es 'n –* = heel verpletterd; *pas op, of iech gèèf diech 'n –* / pas op^of ik geef je een oorvijg; **slaajolie** m = slaolie; **un** v (–sje – –e) = ui; **–saws** ²⁴ v (sewske – sawze) = uisaus; **sjarlot** (F. echalote) = sjalot, soort ui; **krent** v (–sje – –e) = krent: fig. *dèè jòng ès miech toch 'n –!* / sul; ook: krenterige man of vrouw.

smaak – flauw / zuur / zoet / wrang / rijp / lekker / zwaar / goesting

smaak m (smeekske –); **flaw** = flauw, zonder smaak, zoutloos; **zoer** (zoerder – 't zoerste) (lange klank indien predikaat) = zuur: *dèè minsj ès zoea zoer es èètsje* / hij is erg verbitterd; (maar als bvn kort): *'ne zoere(n) appel*; *'n zoer ker'mel* (rins, 'n zuur snoepje); **e zoer** (onvriendelijk) **mèèsje**; *dat mèèsje ès e zoert*; **zoer luj** / onvriendelijke mensen.

zeut = zoet; **jiëmelik** = overdreven zoet; **zeumig** = idem, maar vooral gezegd van mensen in ongunstige zin (overdreven vriendelijk): *dat ès 'ne zeumige minsj*.

gië = zuur, wrang: *ònrieppe appele zin gië*.

mörrig = goed rijp; **kwepsj** = overrijp, week.

lekker (lekkerder – 't lekkerste): gezegde: *niks zoea – en 't land, es boter op 'ne vlaajekant* /; **köstelik** = zeer lekker: *spek, dat ès – ete*; (opmerking: kösselik = duur); get **e'paarts** (F. à part) = idem (iets apart): *appelvlaaj, dat ès get e'paarts*.

mechtig = zwaar: *spek mèt ei–jer, dat ès – ete*.

1. **aard** m = zin, eetlust: *iech höb geine(n) – aan niks* = ik heb nergens zin in; (ook: *dat ès get op den aard wi–j ...* = dat lijkt een beetje op ...); 2. **gòsting** v = idem; **teengegòsting** = afkeer: – *van get höbbe*.

tastzin / voelen / hard / week / ruw

24 De Nederlandse «auw»-klank wordt in het Maaslands zeer vaak «aw»: flauw = flaw; blauw = blaw; gauw = gaw.

(algemeen woord bestaat niet)

veule ww = voelen.

hel (lang indien predikaat) (helder – ‘t helste) = hard: ‘n *hel eike ès* ‘n *ei dat hel gekook ès*; fig. *Zjef ès ‘nen helle* / Zjef is een taaie (hij kan veel verdragen).

weik = week: *e – ei*; fig. *ne weike jòng* / ‘n overgevoelige jongen; **kwepsj** = overrijp, week (alleen gezegd voor vruchten, voedsel): ‘n *kwepbzje pèèr*.

1. **vrië** (onveranderlijk) bnw = ruw van huid: *èn de wènter zin de boere(n) hun han dèk –*; maar ook wreed: ‘t *ès – wi–j de luj ziech òngereïn kènne sjikkeneere* (F. ww *chicaner* / pesten) = het is wreed hoe de ùmensen elkaar kunnen pesten; 2. **ròw** = ruw: *wèrreklù–j hóbbe ròw han²⁵* / werklui hebben ruwe handen.

25 zie: **meervoud**: E 9) specifieke meervouden, blz.

dieren

wild²⁶ / olifant / kameel / dromedaris / aap / wild dier

wild o (dieren in vrijheid levend): *vandaag den daag zit mèèr min – èn 't veld* / tegenwoordig is er maar weinig wild; **wild** (wilder – 't wilste) bnw + bw = 1. ontstuimig: *wild spele*; 2. ontredderd, gek: *van zoea e le'wejt zows te – were*.

olifant m (–fentsje – –fante) = olifant: *dèè flater, dat ès 'nen echgde(n) – /die fout is als een olifant* (dus zeer groot).

keemel (– –e) = 1. kameel: *'ne keemel hèt twjië pòkkele* / een kameel heeft twee bulten; 2. grote flater: *de höbs weer zoea ne – gemaak!*

drømme'dares m (– – se): *den – hèt mèèr ejne pòkkel*.

aap m (eepke – eep): *waat 'nen aap!* / hoe dom die toch is!; die aapt anderen altijd na!; spreekw.: *nen awwe(n) – hòðfs te neet te lière van moele te make* (spreekw.) / aan een ouder mens hoef je geen raad te geven; **apekeutel** m (epekeutelke²⁷ – apekeutele) = kleine bengel; **klein eepke** = kleuter; **nao'ape** ww = naäpen.

wil deer o (– – deere) = wild dier; **liëf** m (–ke – liëwe) = leeuw: *de luj van Boorse hawwe nog noeats 'ne – gezeen*; fig. *dèè jòng ès 'n ech liëfke* / een vinnig jongetje dat graag ruzie maakt; **tieger**²⁸ m (–ke – –s) = tijger; (merk op dat dit woord veel korter wordt uitgesproken als «tjiger»): *'ne vurigen tieger* / een vurig (vinnig) kereltje.

vis / vissoorten / vissen / waterdieren

vösj m (–ke – vösj): *zoea gezònd zin ès 'ne – zin* / zeer gezond zijn.

soorte vösj : **berref** m (–ke – berreve) = barbeel; **awbel** (F. ablette) m (ejbelke – awbele) = alvertje; **iël** m (–ke – –e) = paling; *dèè minsj ès zoea dun es 'ne geveulende(n) iël*²⁹ / die man is zeer mager; **loe** m (–ke – –s) = lau; **geuvie** (F. goujon) m (–ke – –s) = grondeling; **baars** m (beerske – baarse) = baars; **jud** (F. goujon) m (judsje – –de) = stekelbaars; **snòòk** m (sneukske – sneuk) = snoek; 'n **snòòkemoel** v (muulke – moele) = grote, brzede mond; **kerrep** m (–ke – –er) = karper; **briësem** m (–ke – –e) = brasem; **rötsj** (F. rousse) v (–ke – –e) = voorn; **kòmmel** m (kummelke – –e) = sneep.

vösje ww = vissen; **vösjert**³⁰ m (vösjerke – vösjers) = visser; **gèert** (of: vösjgèert) (–sje – –e) = hengeltok; **snaort** v (snoeursje – snaorte) = vislijn; **stop** m (stöpke – stöp) = vlotter; **loead** o = lood;

²⁶ vergelijk ook met: **wild** bvn = a) ongecontroleerd: *dèèn hònd luip dao – rònd*; *van wèè ès er?* b) heidens: *de pater ès na de wil leng vertroch* = naar de heidense (*en dus, in vroegere opvatting, noodzakelijk wilde en onbeschaafde*) landen vertrokken; **wild** 1. zelfst. gebr. bvn: *e ès al sèèr jore bi–j de wille* = bij de heidenen; **wild** 2. bvn = die geen wetten volgt, onbeschaafd: *'ne wille minsj* = onbeschaafd man; *'n wil* = onbeschaafde vrouw, *e wilt* = een onbeschaafd kind of meisje, *wille mv* = onbeschaafde mensen; *beuke wi–j 'ne wille* = onbeschaafd schreeuwen; *laupe wi–j 'ne wille* = zeer hard lopen.

²⁷ **umlaut**: eigenaardigheid: apekeutel wordt: epekeutelke; kòðstart (koestaart) wordt: keustert; vogeleploem (vogelpluim) wordt: veugelepluimke, enz...

²⁸ **slepend praten van Maaslanders?**: Algemeen wordt van de Maaslanders gezegd dat ze slepend praten. Sommige dingen zeggen ze soms echter vlugger dan in 't Nederlands. Twee contrasterende voorbeelden om dit te illustreren: **lang**: *Dèèn doeugeneet dejt altied waat neet gedoon maog were*; **kort**: *de vurigen tieger smit ziech op de klein aw vrow en vrit ze op*.

²⁹ zie ook andere min of méér buitenissige vergelijkingen blz.

³⁰ **de «t»-uitgang** is typisch: vösjert, lempert, ònnòttert (vuilik)

op sèn (F. senne = sleepnet) **vösje** = (zonder vlotter) sleepvissen.

waterdeer o (-ke - -e): **koelekop** m (-köpke - -köp) = kikkervisje; **kwakkert** m (kwekkerke - kwakkerte) = kikker; **kwakkertebetske** o (- -s) = kikkerbiljetjes; **pöppesnieder** (letterl. poppenkleermaker) m (-ke - -s) = libel; **sallemander** m (- - -s) = salamander.

worm –made – pier / gevleugelde insecten / andere insecten

1. **wörrem** (-ke - wörrem): *den erreme man, den erreme - / wat een arme stakker!*; **hømmelwörremke** = donderbeestje; 2. **öngesiefer** (D. Ungeziefer) o (insecten, wormen in het algemeen, of diertjes waaraan je geen naam geven kan); 3. **ongedeerte** o = idem: **maaj** v (mèèjke -maaje) = made: *'t vleisj zaot vol -e*; vergelijking: *zoea meug es 'n - / zo moe als een made* (doodmoe); **peerelink** m (-ske - -e) = pier: *zoea naaksj es 'ne - / poedelnaakt*.

bi-j v (-ke - -e) = bij; **bi-jjekörref** m (-ke - -körf) = bijenkorf; **hømmel** v (hummelke - hömmele) = hommelmel; **wësp** v (-ke - -e) = wesp; **meulepèèrdsje** o (- - -s) = Onzelieveheerbeestje; **mök** v (-ske - -ge) = mug; **peepel** v (-ke - -e) = vlinder; **mot** v (mötsje - -te) = nachtvlinder; **poppesnieder** (letterl.: poppenkleermaker) m (-ke - -s) = libel; **daas** v (- - daze) = horzel: *de steek van 'n - kan* (oww: kënne/kunnen) *hiël gevaorlik zin*; **haostel** v = idem; **huiwagel** (letterl.: hooiwagen) m (-wegelke - -wegel) = soort mug met lange poten.

aomezeik³¹ (D. Ameise) v (-ske - -e) = mier: *de höbs -e èn d'ne kop! / je bent niet snik!*; loes v (luuske -luus) = luis: *de höbs luus, jòng! / je bent niet goed wijs!*; *zoea errem es 'n - / straat arm*; *zoea kaal es 'n - / helemaal kaal*, (maar ook zonder een duit); **blaad-** v = bladluis; **vluë** v (vluëjke - vluë) = vlo; kinderraadseltje: *wi-j kome de - èn 't béd?* antw.: *sprèngentèère*³² al springend;; **vleeg** v (-ske - -e) = vlieg; **vleegevenger** m (- -s) = vliegevangster (ook vogeltje); **mök** v (mökske - e): kinderraadseltje: *waat ès 't versjil tössjen 'n vleeg en 'n mök?* Antw.: *'n mök kan vleeg, ma 'n vleeg kan neet mögke*; **slak** v (-ske - -ke) = slak: *es te 'n - zawt op de start lèks* (oww lègke / leggen), *begint ze te sjoeme* (ww sjoeme / schuimen) /als je een slak zout op de staart legt begint ze te schuimen; **krakol** (F. caracolle) v (- - -le) = huisjesslak; **kroddel** v (kröddelke - -e) = pad: *dat mèèsje ès 'n echgde - / ze zit goed in het vlees*.

31 **verhaspelingen**: aomezeik (zie hierboven); kristessaap o = klis, zwart dropdrankje (van het Frans: réglisse (zoethout) en het Nederlands: sap); kättepröl (letterl. kattenprul) = catapult; kortelèt = kotelet; champeljòng (F. champignon) = paddestoel; awven (halve) 'tòwwe = (af en toe: D. abundzu) = nu en dan; hawverwèts = ouderwets; gruffelsnagel (F. clou de girofle) = kruidnagel; sjarlot (F. échalote); kokelebaum (F. culbute?) = kopje over; geuvie.

32 **gerundium**: slaopentèère = al slapend; sjampentèère = al spottend; laupentèère = al lopend, enz...; wij durven het ook aan vallendentèère, gaondentèère, enz... te zeggen als we het ww een beetje te kort vinden.

wei / boomgaard / tuin

wei / gras / hooi

1. **wei**³³v (weike – wei-je); 2. **gròòs** v (greuske – gròòzer) = kleine, meestal niet omheinde wei waar vee vrij kon grazen; 3. **wòtsje** o (– – –s) = klein, wild groeiend grasperk met wildgewas.

1. **gras** o: *zoea greun es –*; gezegde: *dat zal diech nog opkome, wi-j 'nen hònd 't – vrete / daarvan zul je nog spijt krijgen*; **graswòsj** m (wòsjke – wòsjje) = graszode; **grasmoesj** v (–ke – –e) = grasmus; **graze** ww = grazen: *de keu laupe te – – èn de wei*; 2. **puime** m mv = kweekgras; 3. **gròòmend** m = naogras dat in de herfst gemaaid werd.

hui o = hooi; **hui-je** ww = hooien; **zeisem** v (– –e) = zeis, om gras te maaien; **zeise** ww = gras maaien: *èn de naomiddig gaon iech –*.

boomgaard / fruit / appel / peer / pruim / perzik / allerhande / enten

1. **bòngert** ; 2. **fruitwei** : *door dat fruitbuim altijd èn wei-je stoon zegke veer – / omdat fruitbomen altijd in een wei staan zeggen wij fruitwei.*

1. **fruit** o; **fruitbaum** m (–buimke – –buim); 2. **vròch** v (– vròchte) (*betekent in mv ook: veldvruchten*).

appel m (eppelke – appele); **appelebaum** m = appelboom; **sniëappel** (of **augstappel**) = oogstappel (Augustus); **appelpròtsj** (of: **appelspies**) v = appelmoes: – *op 'n vlaaj, da's lekkere kos / appelmoes op 'n taart dat is lekker eten*; **appelebaum** m; **appelvlaaj** v (–vlèèjke – –vlaaje) = appeltaart; **koeulemensje** o (–s) = soort zoete, langwerpige appel; **ossekop** m = belle de Boscope; **franse zoere** m = soort zure appel; **ketsje** o (ketsjes) = in schijven gesneden en gedroogde appel voor wintermaanden.

pèèr v (pèèrke – pèere): uitdr. *dao zitte v'r nòòw mèt de gebakke pere / nu moeten wij het belag betalen, nu zitten wij in de knel*; **perebaum** m = pereboom; **oeuf** v = gedroogde winterperen.

proem v (pruumke – proeme): *wi-jnië krieg iech dat? antw.: mèt proemepaosje!* op pruimen pasen! (d.w.z.: nooit); **proemebaum** m = pruimeboom; **belke** o = mirabel.

pees (F. pêche) v = (peeske – peeze) (zie voetnoot 13) = perzik; **peezebaum** = perzikboom.

van alles get: **kweepèèr** = mispel; **kèès** v (–ke – keze) (zie:voetnoot 13) = kers; **kezebaum** = kerselaar; **noot** v (neutsje – neut) = noot; **'n dauf** – = lege noot; **notebaum** = notelaar; **appelekwow** = abrikoos v (– – appelekwowwe); **appelekwowwevlaaj** v (vlèèjke – vlaaje: *appelekwowwevlaai ès get e'paarts / abrikozentaart* is iets bijzonders.

gruffele (F. greffer) ww = enten van alle fruitbomen.

33 **korte klanken** woorden als «wei» (weide), «mei» (naamdag), «zi-j» (zijde), «tieger» (tijger), «vurig» (vurig), eike (eitje), vieg (vijg), dreige ww (dreigen), enz. worden veel korter uitgesproken als in 't ABN. Het verschil tussen korte en lange klanken, een wezenlijke trek van 't Maaslands, komt daardoor zeer duidelijk uit.

groentetuin / groente / tuinvrucht / tuinwerk

mòðsem m (meusemke – mòðseme).

leguum v (-ke – -e); **boean** v (buënsjes – boeanne) = boon: uitdr. *God zal 't diech loeanne mèt erte(n) en boeanne* / grappig gezegd: God zal het u lonen; weerspr. *'n gòðj boean maog de Mei neet zeen* / een goede boon mag de Meimaand niet zien (ze mag niet in Mei uitkomen); **boeanstek** m (-ske – -ker) = boonstaak: *zoea mager es 'ne – /* zeer mager; **boeangèert** v (-sje – -e) = idem: *van de gèert aafgoon* / van de boonstaak afgaan (achteruit gaan, doodziek worden); **ert** v (-sje – -e); **ertentèller** m (- – -s) = gierig en krenterig persoon; weerspr. *wèè erte wilt ete, maog Miërt neet vergete* (oww vergete) / je moet erwten zaaien in Maart; **wortel** v (wörtelke – wortele); **kuël** m (-ke – kuël) = kool: *de klein kindsjes keeme(n) oet 'ne –; dèè jòng wusj* (oww wusje / groeien) *wi-j kuël* / die jongen groeit als kool (wordt altijd maar groter); 'n **ötsje** kuël o = een koolplant; **mòðs** o (onveranderlijk) = idem (gekookt); **wit-**, **roead** mòðs = witte kool, rode kool; **un** v (un-ke – unne) = ui; **unnepiepk** o mv = knoflook; **kolraaf** v (- – rave) = koolrabi; **poor** m = prei; *zoea greun es poor* / zeer bleek; **te'mat** v (te'metsje – te'matte): *e gezich zoea roead es 'n – /* zeer rood gezicht.

kleinvröch v (- – -te); **wiemer** (D. Weinbehr) v (wiemerke – wiemere) = aalbes; **wiemerestroek** (-struukske – -struuk) = aalbesstruik; **weelber** (verhaspeling D. Himbeer) (- – -e) = framboos; **kròðnsjel** v (kreunsjelke – -e) = stekelbes; **kròðnsjestroek** m (struukske – -struuk) = stekelbesstruik; **aarbèès** v (-ke – -aarbèze) = aardbei; **bròmmel** (D. Brombeer) (brummelke – -e) = braambes; **briëmmestroek** = braamstruik; **woalber** (D. Waldbeer) (woeulberke – -e) = bosbes.

mòðsemwerrek o = tuinwerk; **grave** ww = spitten; **sjöp** v (-k – -pe) = schup; **ènsteele** ww = van steel voorzien: *iech mòt di-j nõw sjöp –; gèèje* ww = wieden: – **wilt zègke**: *'t ònkroed oetdòð;* **sjòffel** v (sjuffelke – sjòffele); **sjòffele** ww; **reek** m (-ske – -e) = hark; **plante** ww = planten.

lichaam

lichaam

1. **lief** o (liefke – liever): *iech geluif dat Zjuulke van Nolle get aan 't – hèt / hij heeft de eerste symptomen van een nog niet bepaalde ziekte; ziech get op 't – hole / een of andere ziekte betrappen; waat hèt dèt jòng aan 't –? / waarom schreeuwt die jongen zo? waarom is hij zo uitbundig?; ziech 't – aafdujje / moeilijke stoelgang hebben; dat hèt niks um 't – hóbbe / dat heeft geen belang; dèt jòng hèt niks aan 't – / hij is niet of nauwelijks gekeed; dòch die –ke(n) aan = trek je lijfje aan.* 2. **pri-j** v (–ke – – e): *seffes how iech diech op dien – / dadelijk geef ik je een pak slaag; 't kindsje luip dao rònd èn z'n bloeatte – / het kindje loopt daar naakt rond; iech hób niks èn mien – / ik heb niets gegeten; e hèt niks aan z'n – / hij is naakt; dèt minsj lik den hiëlen daag op zien – / die man ligt de hele dag te luieren* 3. **geeles** m, in de uitdr.: *eine(n) op z'ne – howwe* / iemand een pak slaag geven;* 4. **biës** v: *waat hòbs diech aan d'n biës? / wat is met jou gebeurd? ben je gewond (of zo)? (of): waarom ben je zo uitgelaten?*

geraamte / been / rib / rug – ruggegraat – bult

gerèmsjel o (–ke – –e): *dèt minsj ès niks es e gerèmsjel / die man is zeer mager; huitsjaal* v (– –e) = schedel: *dèt minsj ès ònger 'n' otto èn gekome; e haw de – èn / hij had de hoofdschaal in (hij had een schedelbreuk).*

1. **knook** m (kneukske – kneuk): *Zjang hèt mèr 't vel euver z'n kneuk / hij heeft slechts het vel over zijn knoken (hij is zeer mager); blief dao mèt d'n kneuk vanaaf / houd daar je vingers van weg;* 2. **bot** v (– – –te) = idem: *ziech get èn z'n botte(n) howwe (oww howwe / slaan) / eten; blief dao mèt dien botte vanaaf!; get oet z'n botte(n) howwe / onzin praten.*

rub v (–ke – –be) = rib; **rubbekas** v (– – –se) = ribbekas: *eine op z'n – howwe / iemand een pak slaag geven.*

rök (–ske – rögke) = rug: uitdr. *de kèns miech op m'ne rök bloze (oww bloze / blazen)! / je kunt me gestolen worden!; meins (oww meine / menen) diech dat 't geld miech op m'ne rök wusj (oww wasse / groeien)? / meen je dat ik het geld voor het rapen heb?; de boer haw nog neet z'ne – gedrejd of de jung zaote(n) 'm aan de appele / nauwelijks was de boer weg of de jongens zaten zijn appels te stelen; waat hób iech miech allemaol op m'ne – gehaold! / wat heb ik allemaal aan de hand?; dat hang iech miech op m'ne – / daar trek ik mij niets van aan; rögkestrank m (– – –streng), ook: rögkegraot m (– – –te) = ruggegraat; pòkkel (D.Puckel) m (pukkelke – pòkkele) = bult: *dèn erreme minsj hèt 'ne liëlike –; kròf m (krufke – – kruf) = idem.**

hoofd

1. **kop** m = m (köpke – köp): *dat ès 'ne – / die heeft verstand!; dèt jong, dao hób iech – aan / die jongen bevalt me; dèt fits, dao hób iech – èn / die fiets zou ik graag hebben; dao kan iech geine – aan kriege / dat kan ik niet verstaan; mèt z'ne – spele / koppig zijn; laot diech d'ne – neet vol hange! / laat je niet bepraten!; laot diech d'ne – neet verdrejje = idem; 't waor op de – doezjend frang / het was juist 1000 frank; de mòs diech neet op de – laote sjiete (oww sjiete / schijten) / laat niet met je sollen!; e hèt de kop èn / hij heeft een schedelbreuk; dat ès de – neet aaf! dat is niet erg!; 'ne – hóbbe wi–j e zeef / niets kunnen onthouden; 'nen dikkop = koppig iemand; ook: man met hoge*

situatie: *de dikköp hange(n)* (oww: hange/hangen) *aan ein wi-j klet* (distel met haakjes) / mensen met een hoge situatie komen op voor elkaars belangen; **kljetsjkop** = kaalhoofdig iemand: *op 'ne kljetsjkop, dao stoon gein haore(n) op* (vanzelfsprekende onzin); **'ne weerskop** = wars iemand; 2. **huit** m: *pas op, of iech how diech op d'nen huit* / pas maar op, of ik sla je op je kop; **huitvleisj** = hoofdkaas; **huitkiës** m = idem; **huitsjaal** v = schedel; 3. **bol** (F. bol) m (bölke -- -le): *'t hoeag èn z'ne bol höbbe* / verwaand zijn; 4. **puits** m (-- -e): *eine(n) op z'ne puits howwe* / iemand op z'n kop slaan; 5. **kruun** m = kop, ook: kruin van boom: *diech höbs miech 'ne -!* / wat ben jij toch koppig.

verstand / begaafd / denkvermogen / gedachte / geheugen

1. **verstand** o (verstendsje --): *dèè minsj hèt mië -- èn eine vinger es diech èn 'n hiël hand* / die heeft meer verstand als jij; *veur zoea'n lang studes te dòn, mès te -- höbbe*; **verstaan**³⁴ oww (iech verstaan, diech versteis, ee versteit, veer verstaan, geer verstaot, zeej verstaan) = verstaan; 2. **bezej**: *klein kènger höbbe van zoea get gei --* 3. **heerses** (hersenen) v mv: *de höbs gein heerse(s) èn, jòng!*

ke'pabel (F. capable) (ke'pabelder) = 1. begaafd: *veur di-j stuudes te dòn, mès te -- zin*; 2. in staat: *e ès -- van 't hoës èn brand te steke*.

be'dènk o = 1. denkvermogen: *dèè minsj hèt neet voeul -- èn ziech* / hij denkt niet veel na; 2. overleg: *iech staon èn 't -- van dat te dòn* / ik ben aan't overleggen, ik aarzel, of ik het zal doen.

gedach o = 1. gedachte: *iech waor èn 't -- van mörrege op reis te goon* = ik liep rond met de gedachte morgen op reis te gaan; 2. notie: *van di-j zaak höbs diech gei --*; **dènke** ww = denken.

ònthawt o: *es 'ne minsj awwer weurd, liët 't -- gemeinlik fèl nao* / bij het ouder worden laat het geheugen meestal flink na; **ònthawwe**³² oww = onthouden.

haar / haarkappen / luis / baard

haor o (hoerke -- haore): *sjoean roead -- ès neet lièlik* / mooi ros haar is niet lelijk (onzin met bijgedachte: ros haar is lelijk); *dèè man ès fien* (dun)van -- / die man is zeer listig; *dèè minsj hèt gein haor op dat daug* (oww: **dauge/deugen**) / die deugt helemaal niet!; *dèè kènt Frans mèt haore(n) op* / die kent de Franse taal helemaal niet (dubbelzinnig gebruik van: Frans); *kròm --, kròm zinne* (overdreven haarzorg was in Jansenistische mentaliteit onpassend); *dèè jòng ès zie vader, zoea zuver es 'n haor* / (letterl.: zo zuiver als een haar) hij lijkt helemaal op zijn vader; **duvelkshaor** = dons; **dremele** m mv = idem; kroezelhaar, **kruzelkshaor** = kroeshaar; **sjeigel** m (-ke -- -e) = haarscheiding; **werewas** (-- -- -se) m = weerborstel: *diech bès neet te kòmme mèt al di-j --se èn dien haor* / je bent onmogelijk te kammen; **stròf** (strufke -- struf) = idem; **dremele** mv = dunne haartjes in nek; **stroevel** m (struvelke -- stroevele) = verward haar; **-haor** = idem; **bek** v (-ske -- -ke) = golvend haar: *Fien hèt ziech bekke(n) èn de haore laote make*; **koef** m (kuufke --) = haarwong: *aw vrowlu-j hawwe vreuger bekans altied 'ne --*.

de haore sni-jje ww uitdr. = haarkappen (opm. alleen een Maaaslander voelt het verschil aan tussen dit ww en snijje (sneeuwen): *iech gaon miech de -- laote --* / ik ga naar de kapper; **koeffeur** (F. coiffeur) m (-ke -- -s) = haarkapper: *iech bèn nao de -- gewès*.

loes v (luuske -- luus) = luis: *iech bèn zoea kepsj* (geldloos) *es 'n --* / ik heb helemaal geen geld

³⁴ **vervoeging (ei)**: stoon (staan), goon (gaan), sloon (slaan) worden op dezelfde manier vervoegd in tegenwoordige tijd; zie ook oww, blz. **vervoeging (i)**: iech ònthaw, diech 'ntils, ee 'ntilt, veer ònthawwe, geer ònthawt, zeej ònthawwe; zie oww blz.

meer; **loeszak** (-zekske – -zek) = 'n listig persoon; **neet** (- – -e) = luizeëi; **kamp** v (kemke – kem) = kam: *neete en luus wòdore mèt 'ne kamp oet de haore gekömp*; **kömme** ww = kammen; **roof** o (roefke – rover) = verzwering door luizen veroorzaakt.

baard m (beerdsje – beard): *eine de baard aafdòon* = iemand de loef afsteken; ook: *'nen hikkel èn de moel höbbe* = een baard hebben van verschillende dagen.

gezicht / stip – sproet – wrat – puist / wang

1. **weze** o (- – -s): *dat dèè jòng 'ne zoon van Zjang ès, dat zuus* (oww: *zeen* / zien) *te op ze – / dat zie je aan zijn gelijkenis; e hèt e lachesweze* / hij heeft een vriendelijk uitzicht; 2. **gezicht** o (-ske – -ter): *eine kènne op 't – / idem*; ook: *maak neet zoea e!* / kijk niet zo lelijk!; *dèè man hèt e – wi-j 'n zuul* / heeft een zeer smal en mager gezicht; 3. **star** v in de uitdr: *eine veur z'n – howwe* / een mep geven; 4. **opzich** o: *e lièlik – höbbe* / er lelijk uitzien.

spikkel³⁵ m (-ke – -e) = stip; **plek** v (-ske – -ke) = vlek; **sproetel** v (sprutelke – sproetele) = sproet: *dat mèèsje ze gezich zit vol sproetele* / het gezicht van dat meisje staat vol sproeten; **vrattel** v (vrettelke – vrattele) = wrat; **bròbbel** (brubbelke – -e) = puist.

kummik v (-ske – -ke): *mèt di-j kaw hèt eine gaw roeaj -ke* / met zulke koude heeft men gemakkelijk rode wangen.

oog – vlies / kijken – zien / wenkbrouw – wimper / allerhande

1. **aug** (uigske – auge): *dat zuus te mèt 'n hawf – / dat zie je zonder moeite; dat zuus te mèt de auge tòw* = idem; *dèè jòng waor mèt gein auge te zeen* / hij was onvindbaar; *di-j rieke me'dam stuk* (oww: steke / steken, steek stuks stuk) *de anger vrowlu-j de auge(n) oet mèt hoer sjikke kleijer* / ze maakt de andere vrouwen jaloers; *dèè jòng hèt allein mèèr aug veur mèèsjes* / hij heeft slecht aandacht voor meisjes; *auge wi-j wiksdoeazze* = grote, gitzwarte ogen; *auge wi-j e sjaop* (of: wi-j e kawf, of: wi-j 'nen uul) = zeer domme ogen; *Nöl kiek mèt ze rechts aug èn ze lènks kamme'zoeulsmèlke* / letterl. Arnold kijkt met zijn rechter oog in de linkse zak van zijn ondervest (een grappige manier om te zeggen dat Arnold verschrikkelijk scheel kijkt); 2. **pupsje** v mv (- – -e): *kiek oet dien pupsje* = kijk uit je ogen!; *dòch d'n pupsje ope!*: doe je ogen open; 3. **kop** m (in de uitdr.): *kiek oet diene –; lees* o (-ke – leeze) = vlies: *'t vrowke hèt e – op zien auge* / ze heeft een vlies op haar ogen en ziet dus niet.

kieke oww = kijken: *iech kèèk miech de auge oet miene kop* / ik keek met de grootste aandacht; **sjeel**³⁶ (sjèelder) = scheel: *zoea sjeel es 'n ötsj* / zeer scheel; *sjèèle zeiver troet howwe* = onzin vertellen; **zeen** oww = zien: *kieke wi-j 'nen uul* / zeer dom kijken; *kieke wi-j e neuchter kawf* (idem); *höbs te strònt èn dien auge, dat ste 't neet zuus?* / hoe komt het dat je het niet ziet? *dat zuus te van heej!* / dat zie je van hier (dat zal niet gebeuren) (weigering).

braw v (- – -we) = wenkbrouw; **plump** v (-ke – – -e) = wimper: *voeul vrowluj verreve ziech allewiel* (tegenwoordig) *de plumpe*.

35 **de uitgang -el** (bis): spikkel, vrattel, sproetel, tuitel (gieteinde van ketel), enz. is zeer gebruikelijk in het Maaslands. Zie ook: uitgang -el; deze -el uitgang is overigens zeer gebruikelijk: kroddel (pad), briddel (slechte maaltijd), bruddel (dikke jongen of meisje) ...

36 **bijvoegelijke naamwoorden (uitgang op «l»)**: sjeel, geel, (predikaat) worden in andere functies: sjèèl, gèèl, 'n gèèl pèèr, e sjèèl mèèsje; zie ook onder bnw, blz.

van alles get: **pupsj** v (– – –e): gestold oogvocht (zie ook: oog); **wègesjieter** m (– – –s) / etterende oogzweer; **traon** v (troeunsje – traone): *kindsje, druëg* (ww: druëgge / drogen) *dien troeunsjes mèèr!*

mond / lip / tong / tand / speeksel

1. **mònd** m (mundsje – mun): *'ne – wi–j 'n sjeurpoort* ('n mond als een schuurpoort) / grote, brede mond; *haw d'ne – tòw!* / zwijg!; **munzig** = mondig: *laot dèè jòng mèèr dòn, e ès nòd – / hij weet wat hij doet*; 2. **moel** v (muulke – moele) (ruw): *eine(n) op z'n – howwe* / 'n pak slaag geven; *'n groeate – hōbbe* / veel en verwaand praten; **'n snòkemoel** = een snoekemond (een zeer grote mond); *'n – wi–j 'n sjeurpoort* / een grote mond; *dèè jòng ès sjus zie vader oet de – gesnoje* (oww: sni–jje / snijden) / letterl. zijn vader uit de muil gesneden 'hij lijkt zeer sterk op zijn vader); **moele** ww = praten (ruw); 3. **bakkes** o (– – –se): *dat ès e voel –!* / dat is een vuilprater 4. **tetter** m (–ke – –s): *dòch dienen – tòw!* / hou je mond (gezegd aan veelprater); **tettere** ww = veel praten.

lup v (lupke – luppe) = lip: *luppe, dao zow 'n kòd trop kènne sjiete* / zeer grote lippen, **hanglup** = hanglip.

1. **tòng** v (tungske – tōnge): *hōbs te d'n – èngelik?* / waarom zeg je niets? 2. **blaad** v: *steek die – èns oet!* = steek je tong eens uit!

tand (tensje³⁷ – tan): *sèèr gistere hōb iech niks euver den – (ge)kreenge* (oww kriege / krijgen) / heb ik niets gegeten; **tandpien** v = tandpijn; **gebeet** o (– – –e) = gebit: uitdr. *de mits* (oww: mete / meten) *mie – , ma de vrits* (oww vrete / vreten) *mie gesjeet* / (letterl.: je meet mijn gebit, maar je eet wat ik schijjt) je houdt geen rekening met wat ik zeg, maar je wil wel van mij profiteren.

spi–j m = speeksel; **spi–jje** ww = spugen (ook overgeven, zie: ziekte).

lachen / huilen

lache ww = lachen: *ao, de wils geld van miech hōbbe! iech lach diech get!* / je wil mijn geld hebben, ik lach je iets (daarvan komt niets in huis!); *dat zin zake, dao ès neet met te – / dat zijn ernstige dingen*; *de jòng sjaterde(n) 't oet van 't – / hij schaterlachte*; *maak diech neet guftig* (kwaad); *'t waar mèèr veur te lache / 't was maar een grap*; *iech lachgde miech kepot* / ik kon niet meer van 't lachen; *iech lach miech 'ne kròf* (bult) = ik lach mij een ongeluk; *dat menneke hèt e lachesweze* (zie: gezicht) / hij zit er vriendelijk uit; **smiegele** (D. schmeicheln) ww = glimlachen; **kichele** ww = giechelen.

hule oww = huilen: *dat keindsj lach wi–j ze èn Me'streech – / Boorsemse manier om te zeggen dat dat kind huilt*; synoniemen van huilen: **griene**, **meeke**, **meetsje**, **jònke**, **beuke**; verder ook nog: **jiëmmere** (of) **jaomere** = jammeren; **janke** (of) **jenke** = klagend jammeren.

keel / neus / oor

37 **klankveranderingen**: **a = e**: bats (dij) – betske, tak – tek / **ao = oeu**: verhaol – verhoelsje, paol – poel / **aa = èè**: zwaas (zwoert) – zwèeske, maal (zak in kledingstuk) – mèelke / **o = ö**: bos – bös, s'kosj (tas) – se'kösjke / **au = ui**: **wau**f (wolf) – wuif, **baum** – buim; **oe = uu**: **voes** (vuist) – vuus, **loes** (luis) – luus / **ò = u**: kònt – kuntsje, mònd – mundsje / **òò = eu**: vòd – veut, hòd (hoed) – heuj . Opm.: We hebben hier niet met de korte en lange klanken rekening gehouden, die onder een andere regel voorkomen.

1. **stroot** v (streutsje – strote) = keel (in ruwe taal), strot: *dèè minsj hèt miech 'n –!* / wat kan die kerel toch schreeuwen of hard zingen! *eine z'n – tòw pitsje* / iemand wurgen 2. **kèèl** v (–ke – –e) = keel (zelfde gebruik als: stroot); *dèè minsj hink miech de – oet* / ik kan die man niet luchten.

1. **naas** v (nèèske – nazer): *'n – wi–j 'ne klòmpe* / zeer dikke neus; *dao hób iech de – vol van* / dat hangt mij de keel uit; *de deis of dien – blòdjt* (ww blòdje / bloeden) / je doet als of je van niets wist; *eine de peerlinke oet de – hole* / iemand aan de tand voelen; *z'n – oetsnoeve* / z'n neus snuiten; *eine de – oetsnoeve* / iemand een uitbrander geven; *de bès 'n nõwsjierige naas* / je bent al te nieuwsgierig; *de mòs diech dat mèèr èn dien naas knuipe* (oww knuipe / knopen) / onthoud dat maar; *iech woean* (oww woeanne / wonen) *mèt de naas èn de kèrrek* / ik woon heel dicht bij de kerk; *woea geis te heer?* Antw.: *m'n – nao! Dan kömp de vot van zellef nao!* Waar ga je naar toe? Ik volg mijn neus, dan komt het achterste vanzelf na (ruw antwoord op nieuwsgierige vraag); **spitsnaas** v = nieuwsgierig iemand; **'n nõwsjierige naas** v = (idem) 2. **snoets** v (snuutske – –e) = neus (ruw); *eine op z'n – hòwwe* / op zijn gezicht slaan; 3. **snòts** v (– – –e) (idem): *haw d'n – tòw* / hier misschien: mond; *iech how diech op dien –!*; snoter / neusvuil; **peel** m (–ke – –e) = snotbel: *'ne – ònger de naas hóbbe* / een snottebel hebben; **snoterpöl** = idem; 4. **omschrijving**: ook: *ne gòdje voeurgeevel hóbbe* / 'n grote neus hebben.

oear v (uërke – oearre): *dèè minsj hèt oearre wi–j e wiewatersvaat*³⁸ (wiewatersvat) / hij heeft zeer grote oren; *diech hóbbs mèèr ein – aan de rechse kant* / je hebt maar één oor aan de rechterkant (je wil niet luisteren); **flapoear** = flapoor, grote uitstaande oren.

hals / nek / schouder / borst – tepel

hals m (hèlske – hèls): *waat hób iech miech allemaol op den – gehaold!* / wat heb ik toch aan de hand?; *de bès 'nen erremen –* / je bent een arme kerel (het mv van: **'nen erreme(n) hals** = errem helze).

; *mèt den tuf* (motorfiets) *vare* (oww vare / varen, vooral rijden in algemeen), *dat ès veur – en boek te breke* (oww: breke/breken: breek bruks bruk) / dat is zeer gevaarlijk; *dat kömp miech aan den – oet* / daar walg ik van.

nak m (nekske – nek): *eine(n) um de – howwe* / een oorveeg geven; *eine(n) èn z'nen – zitte* = iemand steeds lastig vallen; *op 't daak kleffere* (ww kleffere / klimmen), *dat ès veur z'ne – te breke* / op het dak klimmen, dat is zeer gevaarlijk; **speknak** m = dikke nek; **stiefnak** m = koppig iemand.

sjowwer m (sjöwwerke – –e): *de papa pak de kleine op z'n sjowwere*.

bors v: *de mòdder geuf* (oww. geve: gèèf geu(f)s geuf / gòd / (ge)geve) *'t kindsje de –; iech hób 't op de –* / ik heb asthma, longontsteking enz.; *me'dam ès ziech de – aan 't naat make* / ze smukt zich op, maakt zich klaar; **mem** v (– – –me) = tepel van vrouwenborst.

38 de Boorsemaar houdt erg veel van zulke **overdreven vergelijkingen**, waarbij lichaamsgebreken een welgekomen gelegenheid tot spotten (**sjampe**) bieden:

vinger wi–j e strikiezer (vingers als een breinaald) = zeer dunne vingers; **e gezich wi–j 'n zuul** (een gezicht als een puntig instrument waarmee schoenmaker gaatjes maakt) = een zeer langwerpige, mager gezicht; **han wi–j 'n sjòp** (handen als een schop) = zeer brede handen; **'n naas wi–j 'ne klòmpe** (een neus als een klomp) = een zeer grote, plumpe neus; **auge wi–j e kawf** (ogen als een kalf) = zeer grote, domme ogen; **auge wi–j 'nen uul** (ogen als een uil) = grote, ronde ogen; **han of er trop ging** (handen alsof hij er mee ging) = zeer ruwe, grote handen; **veut veur rech op te slaope** (voeten om rstaande te slapen) = zeer grote voeten; **'ne kop wi–j e zeef** (een kop als een zift) = een kop zonder geheugen; **e vròwke zoea lank es 't breid ès** (een vrouwtje zo lang als het breed is) = een zeer klein, dik vrouwtje; **'ne minsj 'n voes hoeagger es e verreke** (een man, een vuist hoger als een varken) = een zeer kleine man enz...

buik / darm / heup

1. **boek**³⁹ m (buukske – buuk): uitdr. *e kan mèt 't vel van z'ne – z'n naas oetsnoeve* / hij kan met het vel van zijn buik zijn neus snuiten (hij is uiterst mager); *'ne – wi-j 'n tòn* / zeer dikke buik; **boekpien** = buikpijn; 2. **geeles** v: in de uitdr.: *dèè hèt ziech get èn z'ne geeles gehowwe* = die heeft zeer veel gegeten.

derrem m (derremke – derrem) = darm: *eine de derrem oethole* / iemand pesten; *iech hōb 't op de derrem* / vage, onwetenschappelijke manier om over buikpijn, overdreven stoelgang te praten.

heup (– heupe): uitdr. *iech hōb 't op de heupe* / ik ben erg bang.

hart / long / adem

hart o (hertsje – harte): *eine 't – oethole* / iemand treiteren, pesten; *de hōbs gein – èn!* / medelijden ken je niet; *de hōbs 't – neet van dat te dōn* / je hebt er de moed niet toe! *ziech 't – aaflaupe* / druk in de weer zijn, zich zeer moe maken; **hartelik ete** o = smakelijke kost.

lòng v (lungske – –e) = long: *iech laup miech de lōngen aaf* (of: oet) / ik loop me moe; *dèè minsj hèt 't op de lōnge* / die man heeft een longziekte; *iech hōb 'n kaw* (koude) *op de lōnge* / ik heb een longontsteking.

aojem m (oeujemke –) = adem: *v'r hōbbe z'nen – al gehuërd* = wij hebben hem al door: **aojeme** ww = ademen; *Zjang ès kort van –* / Jan is asthmatisch.

maag / maagzuur / een boertje laten

maag m (mèègske – –e): *dat ete lik* (oww ligke / liggen) *iech op de maag* / dat eten verteer ik niet; *waat dèè miech gezag hèt, lik miech op de –* / dat kan ik niet verwerken; *dat sjòdòt de –* / dat schuurt de maag (gezegd van ruwe kost waarin zand of grint zit).

zwoeaj m = maagzuur; *es te voel spek its* (oww: ete), *komp de – diech op*.

rōpsje ww = een boertje laten.

.hand / vinger / duim / vuist / allerhande

1. **hand**⁴⁰ v (hen(d)sje – han): *han wi-j 'n sjòdòp* / handen als een schop (zeer grote, brede handen); *dèè minsj hèt han of er trop ging!* / die heeft handen of hij er op ging (hij heeft zeer grote, ruwe handen); *Maj hèt 'ne gōdje aan de –* / heeft een goede partner op de kop getikt; *get aan de – hōbbe* / met een probleem zitten; *de hōbs dien han hiel verkiërd stoon* (oww stoon / staan) / je bent zeer

³⁹ mv met verandering van klank: boek – buuk, stroek (struik) – struuk, poep (windje) – puup, enz ...; vòt (voet) – veut; moord – moeurd; sjaop (schaap) – sjoeup; spoeak (spook) – spuëk; jas – jes, enz... Er zijn nog een 8–tal andere mv-vormingen. Zie blz.

⁴⁰ Specifieke meervoudsvorming: bv. hand – han; tand – tan; brand – bran; stad – stèèj; man – manslu–j; vrow – vrowlu–j; hōd – hun; vrund – vrund; kèndsij (kind) – kènger; dènk (ding) – dènger; bròdòr – gebreurs; land – leng; kàmp (kam) – kem; draod – droeuj, enz...

onhandig; *pe'stoearshan hōbbe* / geen werkmanshanden hebben; *dao drej* (ww drejje / draaien) *iech m'n – nog neet veur um* / dat doe ik zonder moeite; *iech laot miech niks èn mien han dujje* (ww dujje / duwen) / ik laat me niet omkopen; 2. **henneke** o = hand(je) in kindertaal: *geef de nònk èns e sjoean –!*; **hennig** = handig: *Zjef ès 'nen – jòng / 'n handige, vinnige jongen.*

1. **vinger** m 1.(–ke – –e): uitdr. *dèè minsj hèt mië verstand èn eïne – es diech èn d'n hiël hand* / hij is veel slimmer als jij; 2. **fikke** v mv: *haw dao dien fikke van aaf* / hou daar je vingers van weg!; 3. **doeme** m mv: *haw dao dien – vanaaf; lèk dat oet dien –!* / leg dat neer; *e zit weer mèt z'n doeme èn z'n naas* / hij zit weer in zijn neus te peuteren; **kink** m (–ske – e) = pink.

doem m (duumke – doeme) = duim; uitdr. *dat ès ete, dao leks te vinger en – van aaf* = dat is zeer lekker eten.

voes⁴¹ v (vuuske – vuus) = vuist; uitdr. *dèè jòng ès 'n – hoeagger es e verreke* / opvallende en grappige manier om te zeggen dat die jongen werkelijk heel klein is.

van alles get : zweel o = eelt: *dèè minsj hèt – ònger z'n errem* / die man heeft eelt onder zijn armen (d.w.z. door altijd op zijn schop te leunen in plaats van te werken; hij is dus erg lui).

achterwerk / kak / windje

1. **vot** v (vōtsje – vōt); *'t werrek veur de – stoeatte* / het werk maar half doen; *ziech de vot laote naodrage* = zeer lui zijn; *de vot oetgoeajje* / opscheppen; *iech how diech veur dien vot* = je krijgt een pak slaag; *de vot èn hōbbe* / ontmoedigd, depressief zijn; **votlook** o = gat maar vooral: opschepper; 2. **kònt** v (kuntsje – kònte) = kont; **kòntekroepert** m (–kruperke – –kroeperte) = vlijer; 3. **boojem** v (beujemke – beujem): spreekw. *wèè e groeat gaat hèt, mòt auch 'ne groeatte – hōbbe* / wie groot wil doen, moet daarvan ook de nare gevolgen dragen; *'t spek aan z'ne boojem hōbbe* / bedrogen uitkomen, *ook*: ongewenst zwanger zijn; 4. **look** (D. Loch) o (leukske – loker); 5. **gaat** o (geetsje – gater) = idem; 6. **klitse** mv = misschien ook vrouwelijk geslachtsorgaan: *dat vrowmisj lik den hiëlen daag op z'n – / zij doet de hele dag niets*; 7. **flikker** m: *dat keindsj luip dao rōnd èn z'ne bloeatte – / het loopt daar naakt rond.*

1. **kak** m (kekske – kek): *iech hōb – / ik heb een grote behoefte*; *kòm kindsje, v'r goon kekske dòn* / in kindertaal: je moet op 't potje; uitdr. *– of geïne –, de pot op!* / willen of niet, je doet wat ik je zeg!; **kale** kak = flauwe kul; **kakme'dam** v = ingebeeld, verwaande vrouw; **kakke** *ww: uitdr. *dat vrowm'sj kan neet – van de pis* (of omgekeerd) / ze is uiterst verwaand; *waat zuut dèè bekak oet!* / wat ziet die er bedeesd uit!; 2. **keutel** m (–ke – –e) = keutel; uitdr. *dèè jòng zal z'ne keutel nog wel mōtte(n) èn trekke* / hij zal het wel met iets minder moeten gaan doen; **klei** keutelke o (– – –s) = klein jongetje of meisje: *dat hejs te neet verwach van zoea e klei keutelke* / dat zou je niet hebben verwacht van zo een klein jongetje (of meisje); 3. **strònt** m (struntsje – strunt) = stront: *dèè minsj ès e stōk – / het is een strontvent*; spreekw. *wi–j langer dat's te èn 'ne – bliëfs reure, wi–j helder dat er stink* / je moet niet altijd oude geschiedenissen oprakelen; –, *wèè hèt diech gesjete?* / stront, wie heeft je gescheten? (gezegd tot wie zijn nederige afkomst verloochent); 4. **deisem** m (–ke – –e) (letterlijk: deeg) = stront: *'nen – èn z'n bròk hōbbe* / in zijn broek gedaan hebben; 5. **haup** m (huipke – huip) = hoop (stront): spreekw. *den duvel sjit al tied op dezellefden – / de duivel bevooroordeelt altijd dezelfde mensen, nl. de rijken*; **klein huipke** o (– –s) = klein kindje: *dat – – kan al gòd laupe* / dat klein kindje loopt al dapper; 6. **sjiet** m = schijt: *iech hōb de –, iech bèn aan de – / diarrhee hebben*; **gesjiet** o = onzinnig gepraat, getreuzel: gezegde: *mèt dat – kòmps te neet wied* / met dat getreuzel kom je niet verder; **sjiethuuske** o (– –s) (ook: **huuske**) = toilet: *iech mòt dōre(n) op 't – zitte veur get*

41 **meervoud (klankverandering en kort)**. Hier enkele van de vele andere woorden met dezelfde meervoudsvorming: **moes** (muis) – muus; **bal** (bal) – bel; **voes** (vuist) – vuus; **weeg** (weg) – wèëg.

te dòn / Boorsdemse overdrijving om te zeggen: ik heb een moeilijke stoelgang; **sjiete** ww = schijten (ruw): uitdr. *hel kalle en dikke huip* – / veel praten en grote hopen schijten (veel wind maken); uitdr. *dèè minsj wilt hoeagger – es z'n vot* / hij heeft te hoge pretenties; omschrijving: 'ne pen'derrem aafdrejje / stront maken, schijten.

1. **sjeet** m (sjeetsje – sjete) = windje: gezegde: *van 'ne sjeet 'ne(n) dònnerslaag make* (zegswijze) = 'n zaak erg overdrijven; omschrijving: *eine laote vleege* / een windje laten; 2. **driët** m (–sje – –te) = idem; 3. **poep** m (puupke – puup) = idem; 4. **fiëstebriëmmër** m = geluidloos windje.

urine – urineren

1. **pis** m = urine: *iech höb pis* / ik heb een kleine behoefte; *iech bèn aan de pis* / ik heb voortdurend waterbehoefte; **pissert** m (pisserke – pisserte) = flauwe vent; **pisse** ww = urineren; uitdr. *neve de pot pisse* / een gelegenheid verpassen; uitdr. *jòng, pis mèèr èns langs 'ne bessem aaf!* / jongen, kalmeer je!; 2. **water** (weterke –) = deftiger woord voor pis; uitdr. *de wèrreks miech op mie water!* / je maakt me zenuwachtig; *de maaks miech mie water law* / idem; 3. **zeik** m: *dat ès allemaol mèèr zeik* / onzinnig gepraat; **zeike** ww = urineren (ruw); *waat liks diech dao te zeike!* / wat voor een onzin vertel je me daar; *waat bès diech weer aan 't – / / idem; met dat gezeik ...!* / hou op met al die poespas!; 4. **ook de volgende uitdrukkingen**: *eine bezzeike* / iemand beetnemen: *dèè minsj hèt miech weer bezzeik*; 't reengert dat het zeik / het stortregent; *èn zien bròòk zeike van de lach* / niet meer kunnen van het lachen; **zeikmem** v (memke – –memme) = vervelend, praatziek wijf; **zeikert** m (zeikerke – zeikerte) = idem voor mannen.

geslachtsorgaan / kloot / zaadzak / penis

(woord bestaat niet in maaslands; misschien: klitse)

kloeat m (kluëtsje – kloeatte) = kloot, teelbal: *eine(n) op zien kloetten howwe* / iemand een pak slaag geven; *iech bèn nao de kloeatte* / ik ben ten dode opgeschreven; *iech höb geine frang op mien kloeatte* / ik zit er helemaal zonder; *lek miech aan mien kloeatte* / je kunt me gestolen worden; *niks aan z'n kloeatte(n) höbbe* / slecht gekleed gaan; *hònskloeatte!* / onzin!; –, *dao geluif ie ch niks van!*; **kloeatzak** m (–zekske – –zek) = arme kerel.

bujjel m (–ke – –e) = 1. zaadzak (ook: geldbeurs): *eine(n) ònger ziene – stampe* / een schop onder zijn achterste geven; 2. vervelende kerel: *diech bès miech 'ne bujjel*.

piemel m (–ke – –e) = mannelijk lid, penis; **piemele** ww = met penis spelen; uitdr. *lek miech aan m'ne maas of: aan de maas* (verhaspeling van D. leck miech an meinem Arschloch / lik me aan mijn gat).

been / dij / knie – knieholte / kuit / enkel / voet – wreef – teen – hiel

bats v (betske – batse) = dij: *dat vrowm'sj hèt 't vuur aan hoer batse* / ze is mannenziek; *vrowluj hangen(n) alles um hun batse* / ze geven veel uit voor kleding; *dèè stuk (oww steke / steken) ziech alles langs zien batse(n) aaf* / hij houdt al het geld voor zich; *di–j bròòk ès neet voel batse mië weerd* / die broek is tot de naad versleten.

bein o (beinsje – bein)⁴²: *sjoë*, (F. Dieu), *waat e bein!* / (God, wat een been!) gezegd als een meisje met zeer mooie (of: zeer lelijke) benen voorbij kwam; *ziech de bein ònger de vot oet laupe* (oww laupe / lopen) / erg in de weer zijn; *z'n bein ònger de taofel sjuve* (ww sjuve / schuiven) / mee komen eten.

kneej m (-ke – e): *de kèns Ozze Leeve(n) Hiër op dien bloeatte kneeje bedanke* / je mag van geluk spreken; **knotskneeje** mv = blote knieën: *de höbs knotskneeje en sladderbatse* / je bent erg vuil; **iës** (-ke – sse) = knieholte.

kuut v (-sje – kute) = kuit.

ènk m (-ke – -e) = buitenenkel; **aarènk** = binnenenkel; **ziech aarènkele** ww = zijn enkerls verwonden (bv. met de klompen).

vòòt m (veutsje – veut) = voet: *waats diech dao zèès hèt hand noch vòòt* / dat lijkt nergens op; *alle vief – ès 't aan 't reengere* / het regend aanhoudend; *v'r goon os oet de veute make* / we gaan er vandoor; *waat dèè keel allemaol neet oet zien veut höwt!* / wat een onzin vertelt die kerel toch!; **veur de vòòts** = voortdurend overal: *'t ès – – – aan 't reengere* / voortdurend regent het; *bòðkes kömps te èn de Kempe – – – teenge* / boekweit kom je in de Kempen overal tegen; **vreef** v (- – vreeve) = wreef; **tiën** m (-sje – tiënne) = teen: *laot deich neet mèt dien tiënne spele* (oww spele / spelen) / laat niet met je sollen; **vees**⁴³ v (veeske – vese) = hiel: *iech höb dèè keel d'n hiëlen tied op mien vese* / die vent laat me nooit met rust; opmerking.

42 **meervoudsvorming met verkorting van klank**: *bein* – bein; *daag* – daag; *knien* – knien; *sjoòn* – sjoòn, enz...

43 **vees heeft vier betekenissen**: 1. hiel (zie hierboven); 2. *bvn* = vers: *dèè kiës ès vees* / deze kaas is vers; 3. *vees v* = vaars, jonge koe; 4. nok van het dak.

hoeveelheden

hoeveelheid / min of méér grote hoeveelheid / (zeer) veel / vol / volop / volledig / menig / weinig

woord bestaat niet in 't Maaslands; **maat** v (moeutsje – maote) = maat: *iech höb twië maote stòf gegolle* / ik heb twee maten stof gekocht; *e moeutsje smawt* = 'n maatje varkensvet; **klats** (kletske): *iech höb 'ne – water èn m'n botte gekreenge*; *Zjengske hèt de kletskes beer èn de 'kafé oetgedrönke*; **flats** m (fletske – flatse): *dao ligke nog get flatse hui op de wei!*; **stök** o (stökske – stökker): *e – vlaai*; *e stökske spek!*; **deil** v = hoeveelheid: *v'r höbbe(n) 'n hiël – appele geplök*; **gössel** m (gösselke –) *dao lik 'ne – water op de grònd*; **klater** m = 'ne – èetsje; **sjeut** m (sjeutsje – sjeute): *dòch nog 'ne – olie èn de slaaj*; **e paar** = enige: *dao zitte e – krooge op 't veld*; **klaansj** m: *dao laog 'ne – spi–j op de vloear* = speeksel op de vloer; **sjik** v: *iech bèn vandaag gein – toebak weerd*; **geut** m (geutsje–geute) = *dòch miech nog e paar geute beer èn mie glaas!*; **klot** m (klötsje–klöt): *e klötsje sòkker èn de koffi–j*; **dröppel** m (dröppelke–dröppele): *gee miech nog 'nen – sjnaps!*; **hamfel** (verhaspeling van handvol) v (hemfelke – hamfele) = handvol; **strank** m (strengske –) = wrong: *gèëf miech dèè – gare(n) èns!* **elver**** (vervorming van erva, d.w.z. erva) = armvol: *de boer keem mèt 'n – struë de stal èn*; **bössel** v (–ke – –e) = bundel; **gein vets** (bv. Koffi–j).

voeul (mië – 't meiste) (miëder of voeulder in kindertaal) = veel; **köd** o (– ködde) = zeer veel: *dao stònge(n) e – lu–j op de straot*; *e köd veugel* = 'n vlucht vogels; **mèt ködde** = mèt hopen: *mèt – leepe de kènger euver de straot*; **braaf** = flink, zeer: *de verreke zin – deur dit jaor*; **gepeperd**: *de legume zin – deur / de groenten zijn peperduur*; **hiëvetig** = zeer, hevig: *'t ès hiëvetig kawd*; **danig** = zeer: *'t ès – kawd*; *dat menneke ès – klein*.

vol (volder – 't volste) = vol; **gestamp vol** = stampvol: *de kèrrek waor gestamp vol van de luj*; **bèèretig vol** = idem; **eibarig** = niets als, vol van: *dat stök land ès – ònkroed*.

volop = zeer veel: *iech höb – geld*; **met de mach** = zeer veel: *geld höbbe mèt de –*; **störrem op** = intensief: *de boere wore – aan 't huije / de boeren waren intensief aan 't hooien*; **mèt man en mach** = idem: *v'r wore mèt man en mach aan 't dese*; **zwart van de luj** (F. noir de monde) = vol van mensen: *op de kèrremes ès de straot – – de luj*.

rats = volledig, totaal: *iech bèn – van de kar aaf / ik ben zeer ziek*; **knats** = idem; **den hiële sante petik** (F. la sainte boutique) = alles, de hele inboedel, kraam: *iech höb den – – – boete gegoeajd*; **stikketig** = stikkend, zeer: *'t ès – heit*; *dèèn otto ès – deur*.

menig = menig: *–en trow hilt allewel neet* = menig huwelijk houdt tegenwoordig geen stand; **ettelike** = meerdere, velen: *òngertössje zin – e Boorsenèère den heemel èn gekome*; **versjei–je** = meerdere: *versjei–je luj höbbe(n) 't miech gezag / verschillende mensen hebben 't mij gezegd*; **min** (minder – minste) = weinig (*ook*: gemeen): *weinig: dao zin mèèr min luj op de mert doezjend frang dat ès neet min; dat ès mèèr min vauk* = mensen van slecht allooi.

zeer kleine hoeveelheid ⁴⁴

⁴⁴ **Het aantal synoniemen is hier zeer groot.** Het interesse van de Maaslander komt weer uit voor het overdrijven van alles wat buiten de gewone normen valt. De werkwoorden die volgen hebben dan ook allemaal met prutserig, onhandig gedoe te doen en de op personen betrokkene zelfstandige naamwoorden duiden mensen aan die zeer onhandig te werk gaan...

1. **stritsj** m (stritsjke – stritsje) = zeer kleine hoeveelheid: *mèt zoea 'ne – gare kan iech toch niks dòn!* stritsje ww: *Waat liks diech dao te –? stritsjert* m (ook als 't om een vrouw gaat!) = klungelaar: *diech bès miech 'ne –!* / wat ben jij 'n haspelaar! 2. **pritsj** m (pritsjke –) (idem) = zeer kleine hoeveelheid; **pritsje** ww; **pritsjert** m; klits m (klitske): *dao ès e klitske koffi–j op m'n bròk gevalle*; **klitse** ww: *de deegs beter van ech te wèrreke stèj van zoea te klitse*; 3. **kitske** o (– kitskes): *iech dòn e kitske zawt op mien ei*; 4. **tikkel** m (–ke – –e): *gee miech e tikkelke zawt!*; 5. **bitsje** o (– bitsjes) = beetje; 6. **waatsj** m: *waat 'ne waatsj!* (uiterst onbelangrijke zaak of ding): *wi–j kèn diech diech guftig make veur zoea 'ne waatsj!*; 7. **vets** o (–ke – –e) = (letterlijk stofvezel) zeer kleine hoeveelheid: *iech hób gein – mèllek èn de koeaj* / ik heb geen druppel melk in huis; **gein vets** = helemaal niets: *den hiëlen daag gein – dòn* / de hele dag luiëren; 8. **andere verschillende kleine hoeveelheden**: **knitsjel** m (–ke – e) = papierknipsel: *raapt di–j knitselkes van de grònd op!*; **verknitsjele** ww = papier klein scheuren; **knutsjel** m = afval: *dòch de –e eerappele van de taofel aaf!*; knutsjele ww = knoeiwerk doen; **knutsjelèer** m (– ke – e) = knoeier; **grebzel** m = kleine muntstukken: *mèt dè grebzel kan iech dat broead neet betale*; **greumel** m (–ke – greumele) = kruimel: *vèg de greumelkes van de taofel aaf!* **kubbelke** o = trosje: *de bi–jje zaote(n) allemaol èn e – beejein*; **greuzel** m (–ke): *iech hób geine – toebak mië*;

even / bijna / nauwelijks –rekelings – nauw / geen – niets

effekes = heel even: *v'r zin effekes boete gewèd*; **eetekes** = een heel klein beetje: *'t hèt – gevrore*; **leesekes** = idem;

bekans = bijna;

krië, **krempelik**, **amper**, **krap**, **kwoelik** = nauwelijks: *van miene ke'zem kan iech – leve* / van mijn loon kan ik nauwelijks leven; **reures** bw = rakelings,,: *dat mèèsje ès – flink* = euph. voor lelijk; **nej** = 1.nauw: *'t kömp neet zoea –* = het komt niet zo nauw; 2. nauwelijks: *iech bèn – twië me'nute dao (ge)bleve* = ik ben er nauwelijks 2 minuten gebleven;

gein : *geine (eine) minsj, gein (ein) vrow, gei(n) (ei) mèèsje*; = geen (enkel); **gein(en) enzetig(e)** (D. einzig) = geen enkel: *– –e minsj ès oets oet de hël trök gekome; gein ensetige vrow, gein ensetig mèèsje*;

niks = niets: *aan 'ne stòmme minsj dao ès niks aan te dòn*; **geine vale mieter** (of) **geine steek**, **gaar(oet) niks** = helemaal niet(s): *iech hób – – – gedoon*;

plaatsbepalende woorden

Plaatsbepalende woorden / plaats / waar? / hier / daar / ergens nergens / vòòr / achter / onder / tegen

woerd di-j zègke woea get lik (oww ligke / liggen);

plaats v (plèetske – plaatse)= plaats: *èn dat hoes zin voeul plaatse* = veel kamers; **plaats van** (of) **stèej van** = in plaats van: *de deegs*⁴⁵ (onvolt. verl. tijd oww dòn / doen) *beter van te wèrreke* – – van *zoea te luijerikke*; **op plaatse** = hier en daar, in sommige streken: – – *verstoon de luj de Boorsenèère neet*;

woea?; woea ... **heer** ? = waarheen?: *woea bès diech heer gewèès?*; woea ... **vandan?** = waar vandaan?: *woea kömp dèè minsj vandan?*

heej = hier; **heej e'banes** (letterl. hier op aan) = naar hier toe; **hijjer** (D. hierher) = hierheen: *jòng, kòm* – / jongen, kom hier!; **hijjerum** (D. hierherum) = in deze streek: – *kalle de luj Maaslands*; dao gunne = daar ginds: *zuus te di-j kèrrek* – – ? = zie je die kerk daarginds?;

dao = daar; **dao e'banes** (daar op aan) of dao **heer**: *gank e bitsje dao ebanes!*; *bès diech al èn Brusselt gewèès? Nei, dao heer bèn iech nog neet gewèès!* / naar ginds ben ik nog niet geweest; **heej en dao** = hier en daar; **dao gunne** = daar ginds;

nörreges neet⁴⁶ = nergens: *de sjöp ès* – – *te vènge*;

örreges = ergens: *iech höb dèè man al – gezeen*; **örreges anges** = elders: *zèet geer op de Maas gewèès?* = bent u aan de Maas geweest? *nei, iech waor* – – = neen, ik was elders;

nörreges niks⁴⁴(nörreges **neet**)= nergens (niets / niet) (merk de dubbele ontkenning op): *v'r höbbe* – – *gevònge*;

voeur = vòòr het huis, aan de straatkant: *beej os* – ès 'n *göt* / vòòr ons huis is er 'n greppel; *maak voeur aan!* = haast je!; **maak voeraan!** = vooruit!; ook: *iech kaom neet voeraan mèt mie werrek* = ik kom niet vooruit met mijn werk; **veur** = vòòr: *de kar steit* – 't *hoes*; **veur de vòòts** = voortdurend, overal: – – – ès 't *aan 't reengere*; *wei-je zin heej* – – – = hier zijn overal weiden.

achter; **achter aaf** = nadien: – – *höb iech verstange dat iech miech vergis höb*; achter **ein op** = de één na de andere: *de kènger leepe(n)* – – –; **achternao** = op de duur: – *gaon iech nog geluive dats te neet luugs* (oww *leege* / *liegen*) / schertsend gezegd tot leugenaar; achter **op** = naar achter, achteruit.

bove (–– beuveste) = boven (wordt ook als bvn gebruikt: *iech woean op de – straot* / ik woon op de bovenste straat); **boven ein op** = op mekaar: *v'r zatte* (oww *zètte* / *zetten*) *de steul* – – – / we zetten (verleden tijd) de stoelen op mekaar.

ònger= onder; **van ònger (...)** **oet**: *het menneke keem van ònger de taofel oet gekrope*; *dat vrowm'sj ès van onger oet* / die vrouw komt uit het (lagergelegen) Noorden.

45 **de voorwaardelijke wijs**: (je zou beter doen) bestond in het oud Maaslands niet. Wij gebruikten daar de onvoltooid verleden tijd. Enkele voorbeelden: *Veur geij geld van de wèèrreld deeg* iech dat / voor geen geld van de wereld deed ik dat (dwz. in geen geval zou ik dat doen); *de deegs beter van te wèrreke* / je zou beter doen van te werken.

46 merk de dubbele ontkenning op.

afstand / ver / (vlak)bij – tegen / naast / kant / elders / ergens

aafstand m (– – –e)

wied (wi–jjer – ‘t wi–jdste) = ver: gezegde: *wied ès sjiet* (gebruikt door mensen die alles wat van elders kwam met argwaan bekeken), letterl.: ver is schijt; je doet bv. beter in je eigen dorp te trouwen; **wied eweg** = ver weg: *Kölle(n) en Aoke ligke – –*; *Roeamme* (Rome) *lik nog wi–jjer* (verder), *ma Amerika lik ‘t wi–jdste van alle dri–j eweg*; **van wied eweg** = vanuit de verte; **van varres** = idem: – – *zoage de kènger de zjen’derreme aafkome*.

beej = bij: *Boorse lik beej Mechele*; – *os zin v’r mèt z’n neugene* = in ons gezin zijn we met ons negen; **kort** (korter – ‘t kortste) beej = dicht bij: *Me’streech lik kort beej*, *Neerhare lik get korter beej*, *ma Ukeve ès ‘t kortste beej*; **knap–** (of) **bònk** beej = zeer dicht bij: *Ukeve ès – –*.

teenge = bij: *Riems lik teenge Tongere(n) aan* / Riemst ligt vlakbij Tongeren.

teenge = 1. tegen: *teenge(n) e Zòndig* = tegen aanstaande Zondag; **bònk teenge ... op** = vlak tegen: *v’r stònge bònk teenge de moer op*; **bònk teenge ... aan** = vlak tegen: *v’r laoge – – de moer –*; **knap teenge ... (aan / op)** = idem.

neve = naast: uitdr. – *de pot pisse* / een goede gelegenheid laten voorbijgaan.

kant = kant m (kentsje – kante); **van beiskante** = aan beide kanten: *van beiskante van de straot stònge de luj èn de han te klatse*; **van wèèskante** = idem; **op dèè kant** = aan de overkant (van de Maas), d w.z: in Nederlands Limburg: *iech hòb voeul fe’miele zitte – – –*; **aan deeze kant** = op deze kant, dwz: de Belgische kant: – – – *zin de luj neet zoea gruëtsj*; **aan dees kante** = in deze streek: – – – *wèrreke voeul luj op de pöt*.

op ’n angert = ergens anders, elders: *iech bèn ‘t heej meug*, *iech gaon – – – wèrreke*.

buiten / binnen / rechts / links

boete: – *ès ‘t fèl kawd*; **boeteslaags** = afgezonderd: *Genuit* (gehucht van Boordem) *lik hiël – bènne* = binnenshuis: – *ès ‘t fein werrem*; fig. *dèè minsj è bènne* (zit er goed voor!); waarop ‘t grappig antw. *Jao, es de deur tòw truk* (oww trèkke / trekken)!

rechts = rechts: – *van ‘t hoës steit ‘n hèk* (haag); rechts ... **aaf**: *aan ‘t kruuspunt mòt g’r – –* = aan het kruispunt moet U rechts af (slaan).

lèngs = links; *lèngs ... aaf* = links af.

tijdbepalende woorden

tijd / altijd – voortdurend / nooit– ooit – soms / laat – vroeg / dikwijls – meestal / toen

tied m (tiedsje – ti–jje): gezegde: *es te geinen – höbs mäs te – make; dèè minsj z'nen – ès oet / hij gaat weldra sterven; e hèt z'nen – oetgedoon beej 't leger; dèè stòd hèt z'ne (besten) – gad (oww hōbbe / hebben) = hij is versleten; èn tieds = op tijd: laot os dat – – wete;; dao en teenge = tegen die tijd: – – zulle veer wel e paar daag awwer zin geworen (oww were / worden) / dat zal nog wel een tijdje duren.*

altied = altijd; **noeats (neet)** = nooit: *zoea get hōb iech nog n – gezeen; oeats = ooit: hōbs te oeats van ze leve zoea get gezeen? / heb je ooit (van zijn leven) zo iets meegemaakt?; tèks = 1.soms: tèks köimp dèè jōng 'smiddes mètete / soms komt hij 's middags meeëten; 2. voor het geval dat: es den hōnd miech – bit (oww biete / bijten) how iech 'm kepot; mèt ti–jje* = soms, nu en dan: mèt ti–jje krieg er get / zo nu en dan maakt hij zich kwaad, wordt hij erg ziek; mèt toere (F. tour) = zo nu en dan; aan ei vas = voortdurend, zonder ophouden: èn Miërt hèt 't – – gereengerd; aan ein door = idem.*

noeats (neet) (niks) = nooit: *zoea get dōn iech noeats neet mië / dat doe ik nooit meer; dèè voele minsj deit noeats niks / die luiaard doet nooit niets / hij luiert de hele dag.*

oeats = ooit: *zèk 'm de gōjendaag van os, es te dèè minsj – teenge kömps.*

tèks = 1.soms, 2. voor het geval dat: *es v'r tèks nao Grōmme k ome, kome v'r èns langs.*

laat (later – 't lèste): *wi–j laat ès 't? (Daarop werd wel eens grappig geantwoord): 't ès tied dats te diech beters!; op 't lèste = tenslotte, uiteindelijk; vreug = vroeg: dèè minsj ès altied – op = die man staat altijd laat wakker; 'n hiël tuurke (F. tour) later = heel wat later.*

vreug = vroeg; gezegde: *vreug of laat, altied zaat / gezegd van dronkaard; veur dat werrek te kriege, dao mäs te – veur opstoon / daarvoor moet je je veel moeite geven.*

dèk (dèkker – 't dèkste) = dikwijls, vaak; **'t dèkste** = het meest: *Zjang van os zeen veer – – van al de kēnger van os; dèkker en dèkker = hoe langer hoe méér: iech zeen dèè jōng nōdōw – – heej langs kome; dèkstentieds = meestal: – ès 't kawd èn de wènter; den hawven tied = zeer dikwijls; dèkstentieds = meestal: èn de wènter ès 't – dōnkel en kawd; den dèksten tied = idem.*

gemeinlik = meestal: *– ès 't kawd èn de wènter.*

1. **dōw** bw = toen: *dōw begōsj 't te reengere; op de vraag: en dōw?... antwoordt men wel eens: ...pitzjde 't pèrd z'n vot tōw = schertsend rijmpje om iemand die nieuwsgierig is af te wimpelen; op*

dèen augenblik: 2. **wi–j** vgw.: *wi–j iech de deur èn ging, veel de ple'fōng miech op m'ne kop.*

dadelijk / op de duur / binnenkort / daareven / eerst – eerder / tenslotte / voorlopig / ondertussen / nauwelijks / toevallig

ònmiddelik; strein = binnen enkele ogenblikken; **rech tòw** = dadelijk: *wach effekes, iech kaom – trök!*; **voort** (D. sofort) = idem; **drek** (F. direct) = idem; **op de slaag** = idem: *v'r hawwe(n) 'm – – – door / we wisten onmiddelijk wat hij wilde.*

achternao = op de duur: – *gaon iech diech nog geluive!* (oww: geluive / geloven) / schertsend gezegd tegen leugenaar.

èn korts = binnenkort; **veur maond en daag** = idem: *dèè jòng zal – – – wel goon trowwe*; **van langer hand** = op de duur, langzamerhand: *iech dènk dat dèè stòmme jòng – – – toch wel e bitsje slummer zal were* (oww were / worden).

hujje = daareven: *dèè jòng ès neet eweg, iech höb 'm – nog gezeen*; **tezeffe** = idem; **sjus** = idem.

iës (iëder – 't iëste): *de mòs – naodènke veur te kalle; iech käom vandaag get iëder eives* / ik kom vandaag iets eerder naar huis; **op 't iëste** = eerst: – – – *dachte v'r dat 't veur te lache waor* / eerst dachten wij dat het om te lachen was.

op 't lèste = uiteindelijk: *'t menneke waor zoea oet de rein dat er – – – neet mië wis waat te beginnen* / het jongetje was zo de kluts kwijt dat het geen raad meer wist.

veurluipig = voorlopig.

òngertössje = ondertussen.

èn èns = op eens, plotseling.

krië; ook: de uitdrukking: **nog neet te gòøj**: *iech waor – – – de deur oet of 't hoës veel èn* / ik was nauwelijks buiten, toen het huis instortte.

op 'ne vieze kiër (letterl. op een vieze keer) = toevallig, onverwachts: – – – *zin veer dèè minsj op de mert (markt) teenge gekome.*

uurwerk / uur

1. **klok** v (klökske – klokke) = hangklok; *mèt di–j kèngerr ès 't mèèr ete waat de – sleit* (oww sloon / slaan) / met die kinderen moet je maar altijd eten op tafel zetten; *'t ès op de – tiën dòr* / het is juist tien uur; 2. **ker'loozje** v (ker'leuzjeke – k'rloozjes) o = kettinghorloge of polshorloge.

dòr v (eurke – døre): *iech höb dao e geslage(n) dòr stoon te wachte* / ik heb daar een heel uur staan te wachten; **achter 'n dòr** = binnen een uur; *tiën op neuge* / 10 na negen; *e ke'teer veur twellef* / kwart voor twaalf; *hawf twellef* / 11 uur 30; *'t ès bònk* (of: sjus) *dri–j dòr* / het is juist 3 uur; **me'nuut** v (– sje –) = minuut: *wach 'n –, v'r goon mèt* / wacht even, we gaan met je mee; **se'gòn** v (– – –ne) = sekonde.

dag / week / maand / jaar

dag / vandaag / gisteren + eergisteren / morgen / middag / avond / nacht / maan – ster

daag ⁴⁷ m (dèègske – daag): *v'r were al daag 'nen daag awwer* / nuchtere volkswijsheid; *wach nog e dèègske* ('nen daag) *of twië* / wacht nog een dag of twee; *höbs te van ze leve tes daags zoea get mètgemaak?* / deze uitdrukking spreekt grote verbazing uit; *veur di-j paar daag dat v'r heej røndlape ...* / ...is het niet de moeite waard elkaar het leven te verzuren; *den – ès te sterrek* = er is een te hevig daglicht; **daag!** = goedendag! (of: tot ziens!); **(op) den eigesten daag** / nog op diezelfde dag: *(op) – – – storref er*; **ein van dees daag** / binnenkort: – – – *kaom iech èns aaf* = binnenkort kom ik wel eens op bezoek; **tot ein van dees daag!** = tot ziens!

vandaag; vandaag den daag = tegenwoordig: – – – *zin de gòdj luj raar* / tegenwoordig zijn de goede mensen zeldzaam; **allewel** = idem: – *zin de gòdje dun gezejd* / tegenwoordig zijn de goeden dun gezaaid (dwz. zeldzaam).

gistere (+ iëgistere) = gisteren (+ eergisteren): *dèè jòng ès neet van gistere* = die jongen is heel slim, die kun je niet bedriegen.

mörrege m = 1.ochtend: *deeze – hèt 't gereengerd*; 2. volgende dag *mörrege kome veer èns langs* / morgen komen we even op bezoek; **'smörreges vreug** = iedere dag in de vroege morgen; **mörrege vreug** = morgen vroeg; **gòdje mörrege!** = groet; *iech zèk diech gòdje mörrege!* / ik zeg het je, dat zal niet gebeuren.

middeg m (– middege) = middag, middageten: *e ès op de middeg gekome* = hij is komen middageten, (ook: *hij kreeg een uitbrander*); **'s veurmiddes** = alle dagen in de vòðrmiddag; **gòdje middeg!** = groet; **naomiddeg** = namiddag; **èn de naomiddeg** = in de loop van de namiddag; **'s naomiddes** = 's namiddags; ook: **strak**: *strak kaom iech effe langs* / in de loop van de namiddag kom ik even voorbij (dit woord wordt alleen in de voormiddag gebruikt).

aovend m (oouvendsje – aovende); gezegde: *'t ès nog neet al daag aovend* / we weten niet wat de toekomst ons (aan slechte dingen) voorbehoudt; *teenge den –*; **deezen aovend** = vanavond; **s' aoves** = s'avonds.

1. **nach** m (nechske – nachte) = nacht: *dèè minsj ès zoea sjòw es de nach* / die man is zo lelijk als de nacht (zeer lelijk); *dao zulle v'r nog mèèr èns e nechske euver slaope!* / laten we daarover nog even nadenken; ***gòjje nach!** = goede nacht!; *gòjje nach! iech geluif dao niks van* / onzin, daar geloof ik niets van; **'s nachs** = in de nacht: grappig gezegde: *wèè ziech zoea ein s'nachs steult* (oww stele / stelen) *brunk* (oww brènge / brengen) *ze 's mörreges trök* / (zo lelijk is die vrouw); 2. **dònkele** m = de duisternis: *v'r zitte(n) èn den dònkele* / we zitten in de duisternis, zonder licht; **hawfdònkele** m = schemering: *veur den – zin de hinne(n) al slaope*; **maon** v (moeunsje – maone); **ster** (of: star) v (sterke – sterre of starre); ook: *iech zeen starre* (of: *sterkes*) *veur mien auge* / gezegd als men 'n klap op z'n kop heeft gekregen.

week / weekdag / door de week / verleden ... / deze ... / aanstaande...

week v (-ske – -e); **èn de week** = door de week; **de anger week** = volgende week: – – – *gaon iech nao Me'zeik*; **al weeks** = iedere week.

1. **weekdaag** m (dèègske – daag): *Zòndig ès geine –*; 2. **wèrrekdaag** (werkdag): *Maondig, Deensdig, Gòònsdig, Dònderdig, Vriedig en Zaoterdig zin – / zo gezegd in opsomming; weerspr. Vriedeswèèr ès Zòndigwèèr.*

'swerdes = door de week: *'s Sòndes, 's Maondes, 's Teensdes, s'Gòònsdes, 's Tònderdes, 's Friedes, 's Saoterdes / iedere Zondag, enz...*

e Zòndig, e Maondig, 'n ⁴⁸ Deensdig, e Gòònsdig, 'n Dònderdig, e Vriedig, e Zaoterdig = verleden Zondag enz...

Zòndig, Maondig enz...

komende Zòndig, **komende Maondig**, **komenden Deensdig**, enz...; **teenge(n) e Vriedig**, **teenge(n) 'nen Dònderdig** = vòòr Vrijdag, tot Vrijdag, tegen komende Donderdag.

maand / namen van maanden / weerspreuken / jaar

maond m (moeundsje – maonde); **al maonds** = iedere maand; **maond en daag** = 'n lange tijd: *dat zal nog – – – dòòre (ww dòòre / duren) veur dat v'r riek were / dat zal nog lang duren.*

Janneware, **Febreware**, **Mièrt**, **Epril**, **Mei**, **Juni**, **Juli**, **Ogustes**, **September**, **Oktober**, **November**, **December**.

wèerspreuke (waarin namen van maanden voorkomen): *Prit, Miert! zag 't menneke, en den ièste(n) April storref 't; es èn Janneware de mögke zwerreme, kèns te èn Mièrt dien oearre werreme / beter is een strenge Januari; Paosje èn Mièrt alles verkièrd; Mièrtse zòn en Prilse wènd bedurref (oww: bederreve / bederven) zoea mennig sjoea kènd / zon in Maart en wind in April zijn niet goed voor kinderen; den ièste(n) April zètte ze alle gekke op den dril / de eerste April mag je iedereen voor de gek houden; 'n gòòj boean maog de Mei neet zeen / bonen mogen niet uitkomen in Mei, anders bevrozen ze; den ièste Mei lègke(n) alle veugelkes 'n ei = volksgezegde.*

jaor o (joeurke – jaore (of) jore): **teenge(n) 't jaor** = komend jaar; *iech höb dèè minsj èn gein jore gezeen / ik heb hem sinds jaren niet gezien; 't ès jore geleje, sèèr iech dèè minsj gezeen höb (oww: höbbe / hebben); op jaor en daag = regelmatig, op bepaalde, min of méér ver uit elkaar liggende tijdstippen: – – – *zaoge (oww zeen / zien) v'r dèè minsj aafkome* = (naar ons dorp) komen.*

48 «n» – **regel**: merk de «n» op vòòr Deensdig en Dònderdig; zie voetnoot 15.

god / maria / heiligen / kerk / hemel / hel

God – omschrijving – God de Vader – tien geboden / Onze Lieve Heer / Jezus

God m: *dè jòng hèt – wèt waat gedoon!* = wie weet wat die jongen gedaan heeft; – *zal 't diech loeanne mèt erte(n) en boeanne* = je zal je loon krijgen (schertsend); *aan den erreme gegeve ès aan – geliënd*; *dat maog – wete* = dat kan ik je hoegenaamd niet zeggen; *de – ganseliken daag lik er op zien pri–j* = hij luiert de hele dag; *de zuus heej – noch gòdje minsj* = hier komt nooit iemand (van elders); –, *heemelse doeug!* = hoe is zo iets toch mogelijk!; **kènger** Gaods: *kènger Gaods, wi–j ès zoea get toch moeugelik?* = idem; *waat maog dat èn Gods Hiëre Naam toch zin?* = wat mag dat zijn?; *dè minsj ès van – geraak* = vroeger wel ooit gezegd van een gehandicapt persoon; *van – of zie gebood niks aafweite* = slecht (of onzedig) leven; **Gaodsmartelèèr** m (–ke – –e) = mens die veel pech heeft; **God de Vader**: – – – *zörrig veur os*; vader'òns m (– –e) = Onze Vader (gebed): *v'r goon os e paar Vader'ònze bèje*; **tiën gebooje Gaods** o mv = tien geboden; **omschrijving**: **de Man heej bove** = God: *waat iech allemaol mètmaak, wèt – – – – wel!*; **gebood** o (– – –gbooje) = gebod: **'t èllefde gebood**: *haw vas waats te hōbs, en pak waats te kriege kèns!*

1. **Ozze Leeve(n) Hiër**: – – – *van 't kruus aaf bèje* = zeer veel bidden; *de stuks – de auge(n) oet* = je steekt Hem de ogen uit (gezegd aan wie eten verknoeit of zo); *dao hink 'nen – aan de moer* = daar hangt een kruisbeeld aan de muur; – *hèt allerlei kosgengers* = God geeft eten aan goeden en kwaden; *de zows 'm – geve zònger beech* = zo onschuldig ziet hij er uit; 2. **Os Hiër**: – *nao 'ne kranke brènge / Communie brengen naar zieke*.

Jeezes m (Jeeze(s)ke –): *Jeezes, Merantele, Juëzepke!* / vervorming van: Jezus, Maria Jozef; uitroep om grote verbazing (of ergernis) uit te drukken; **Jeezes, kènger!** = idem; ook: **Jözes toch!** = idem, met soms nuance van medelijden; **'t kinsje Jeezes** = kindje Jezus.

Maria – Onzelievevrouw / rozekrans – weesgegroet

1. **Ma'rieja**: Ma'rie'ja–'s **Ziepe** = regenperiode rond 15 Augustus; Ma'rieja **Heemelvaart**: *op – wòr kroedwōsj* (boerenwormkruid) *gewi–jd*; *'t waor kroedwien* (letterl. kruidwijding); 2. **Ozze Leeve Vrow** v (– – Vrōwke –) = Onzelievevrouw; **wees gegroet** m (–gegroetsje – –e) = gebed: *ziech 'ne – bèje*; **pater noster** m (nōsterke – nostere) = rozenkrans; noster m (nōsterke – nosters) = idem; **noster** m (nōsterke – –) = rozenkrans: *v'r pakke(n) ozze – mèt nao de kèrrek*; **roezzekrans** m (– –e) = rozenkransgebed; Sint Juëzepke (altijd in verkleinvorm!) = Sint Jozef.

heilige / weerspreuk

hèllige m (– –e): *ter iëre van waat 'nen – e krieg iech dat?* = waar heb ik dat aan verdiend? (*ook in ongunstige zin*); *den – Sint* ⁴⁹ *Pieter, den – Sint Joris* = Sint Pieter, Sint Joris; *hèllige dri–j ötsjkes!* = uitroep van verbazing; **Allerhèllige** = Allerheiligen; **sant** (Fr. saint) m = lummel: *waat 'ne sant!* = wat een sull!; **sante pe'tik**: *iech hōb den hiële sante pe'tik* (F. Sainte boutique) *boete gegoeajd* = de hele

49 merk **de dubbelvorm** «hèllige Sint» op.

inboedel.

wèerspreuk (met naam van Heilige) (–ske – –e); *Sint Teunis iesbreker of iesmeker* / een beslissende dag voor 't weer; *mèt St. An* (26 Juli) *zin de vröchte èn de sjeur of èn de ban* / om die tijd zijn de schoven in de schuur of al in schoven gebonden; *St. Andrees* (30 Nov.), *stank op en vrees*, en *gank neet ièder aaf*, *es veur Ozze Leeve Vrow Leechdaag*; *St. Andries maak of bruk* (oww: breke/breken) 't *ies* (weerspr.); *St. Teunis* (17 Jan.), *iesmeker of ies breker*.

hemel – engel / hel – duivel

heemel m: *heemelse doeug*, *waat 'ne minsj toch mèt mòt make!*; *laupe* *waat den – geve kan* = zich zo vlug mogelijk uit de voeten:maken; *jòng*, *diech hōbs dienen – verdeend* = gezegd om iemand goedkoop dankend af te wimpelen; *diech hōbs 'ne stòd èn den – verdeend!* / idem; *dèè minsj hèt z'nen – op aarde verdeend* / d.w.z.: wegens alles wat hij heeft moeten doormaken; **heemelpoort** v (–peurtsje – –e); **engel** m (–ke – –e) = engel; gezegde: *engelke op de straot*, *duvelke(n) èn 't hoës* / gezegd van wie zich bij anderen goed voordeet; *'t waor sjus of 'n engelke miech op de tòng haw gepis* / dat was een heerlijk drankje!

hèl v; gezegde: *leve mèt zoea 'ne minsj ès 'n echgde –*; *de staof brandt wi–j 'n –* = de kachel geeft veel warmte; weerspr. *es 't reengert en de zòn sjient*, *ès 't kèrremis èn de hèl*; **duvel** m (ke – e): *de kènger maakgde(n) e² lewejt of alle –e wore losgebroke*, of: *e lewejt van alle –e* = een onbeschrijfelijk lawaai; *woea dèè zit*, *dat wèt ter** – (*nog neet*) = dat weet niemand; spreekw. *den – sjit altijd op dezellefden haup* = het zijn altijd dezelfde (de rijken) die bevoordeeld worden; *zoea zwart es ter⁵⁰* – = zeer vuil; *èine den – aandòn* = hem treiteren; *dat menneke ès duvels veur te voetballe* = speelt doodgraag voetbal; *dèè man ès oet de hèl gekrope⁵¹* (oww: *kroepe* / *kruipen*) *wi–j den – sleep* = gezegd van iemand die zeer lelijk is; *'t leve ès allewel –echtig deur* = het leven is tegenwoordig zeer duur.

50 overblijfsel van het **Duitse lidwoord**: der (Teufel); eveneens in de uitdrukking: *dèè jòng ès zoea zwart es ter duvel* / die jongen is erg vuil.

51 **het Nederlandse «ui»** wordt vaak: **«oe»**: luiden = *loeje*; kruipen = *kroepe*; zuipen = *zoep*; sluipen = *sloep*; kuip = *koep*; kruik = *kroek*, enz ...

kerk / kerkfeesten / geloof

kerk

kèrrek v (–ske – –e): *e ès bang dat de – op 'm vilt* = hij is bang dat de kerk op hem valt (hij gaat niet naar de kerk); *bès diech èn de – gebore?* = waarom doe je de deur niet toe?; **kèrrektore** m (–teureke –s) = kerktoren: weerspr. *es èn Janneware de zòn veur neuge op den – sjient, mèt de sjiëper z'n örte beware* = dan moet de herder zijn kudde bewaren, want dan komen er nog koude dagen; **sjalgaat** o (– gater) = galmgaten; **loeje** ww = eerste klokkengelui, een half uur vòòr misbegin; **trumpe** ww = tweede klokkengelui met èèn klok; **plèèr** m (– –e) = pijler; **altaor** m; **spènsleech** o = wig om kaarsen aan te maken; **wiewatersvaat**: *dèè minsj hèt oearre wi–j e –* / hij heeft zeer grote oren; **koear** o = koor; –ezel = misdienaar; **prèèkstòol** m (– –steul); **sermoean** o (sermuènsje –ne) = preek; **rònd goon** ww = rondhalen: *mèt de sjaal – – veur de luj hun cente oet de maal te hole* / letterl. om de mensen hun centen uit de zak te halen; **steulkesgeld** o = plaatsgeld; **ke'munebank** v (– – –benk) = communiebank; **kruusweeg** m (– – –wèèg) = kruisweg; **okzaal** m = zangkoor.

kerkfeest – hoogtijd / Kerstmis / Lichtmis – biddag / palmzondag / Pasen / kruisdagen – processie

kèrrekfiës o (fiëske – fiëste(r)); hoeagtied v (– –ti–jje) = hoogtijd: *Keesm's en Paosje wore hoeagti–jje*.

Keesm's m = kerstmis; weerspr.: *es 't kinneke (Jesus) ès gebore, hóbbe de reube(n)* (de rapen) *hunne smaak verlore* / dan zijn de rapen niet meer interessant; *Keersmes 'nen hanakrej, Leechmis e paar, en dan weurs 't gewaar* (weerspr.); **krub** v (–ke –be) = kribbe, ook voederbak.

(Ozze Leeve Vrow) Leechdaag: weerspr. *mèt – vilt de snië op 'ne werreme stein* / dan is de winter nl. bijna voorbij; weerspr. *es op – de zòn veur neuge* (of: èllef) *op den tore sjient, mèt de sjiëper z'n örte beware* / dan moet de schaapherder zijn schapen in de stal houden; weerspr. – *bewauk en asdaag klaor, brunk de boer e vröchbaar jaor*; **biddaag** m (– –daag = biddag . *op biddaag trochte* (oww trèkke / trekken) *de luj bèèjentèere door 't veld aaf* / trokken ze biddend door het veld.

Pallemzòndig m: *op – ginge de luj pawme steke*.

Paosje m: weerspr. – *èn Miërt, 't hiël jaor verkiërd*; weerspr. *Paosje vreug of laat, hèt de zomer èn ze gaat* / met Pasen is de zomer in uitzicht; *z'ne – dòn / rond Pasen te biechten gaan*; **blokke** Paosje = beloken Pasen; op de vraag: *wi–jnië krieg iech dat?*, antwoordde men wel eens: *op proemepaosje!* dwz. dat krijg je nooit!

kruusdaag m mv = kruisdagen: weerspr. *es de kruzer naat bènne kome, weurt 't e naat jaor kruus* o (–kruuske – kruzer): *maak diech e kruuske* (of: *e kruus*) = maak een kruisteken; **per'sesse** v (– –s) = processie.

geloof / ziel – zieleheil – bidden – litanie

gelauf o: *dèè man ès van ze – aaf* / hij gelooft niet meer en gaat niet meer naar de kerk; **geluive**

oww = geloven: *es te miech neet geluifs, dan maak iech diech get anges wies.*

ziël v (-ke -e) = ziel: *de paters goon veur de ziëlkes nao de Còngo / om zielen te redden; de mòs aan dien -ezaligheid dènke / denk aan je zieleheil; dat ès 'n gòdòj - / dat is een goedhartig, misschien iets sullig persoon; ziech bèèje⁵² ww = bidden: ziech bèèje veur sjoea wèèr = bidden voor mooi weer; litteni-j v (- -e) = litanië: fig. *dat vröwke keem mèt 'n hiël - kènger aan zètte / dat vrouwtje kwam met een hele hoop kinderen aangewandeld.**

⁵² **wederkerende werkwoorden**, met of zonder «get» (wat), gebruiken we zeer veel; dit gebruik is te verklaren uit de grote invloed van de Waalse industrie die sinds de Belgische onafhankelijkheid Vlaanderen overheerste.

Enkele voorbeelden: *zèt diech get!* = ga even zitten! (F. asseyez-vous); *zoea get deit ziech toch neet* = zo iets mag toch niet (F. cela ne se fait pas); *v'r zin os goon wandeले* = wij hebben 'n wandeling gemaakt (F. nous sommes allés nous promener); *dat zuut ziech neet gòdòd aan* = dat ziet er niet goed uit (F. cela ne se présente pas bien); *zwiég diech!* = zwijg! (F. taisez-vous!); *de wènd hèèt ziech gelag* = de wind is gaan liggen (F. le vent s'est calmé).

De Maastrandere zijn echter verder gegaan als de Franse invloed het hun oplegde, met hun eigen wederkerende werkwoorden zoals in de volgende voorbeelden: *bèèj diech gèt!* = zeg een gebed! (zie hierboven); *iech gaon miech slaope* = ik ga slapen; *wi-j sjriefte geer uuch?* = spel me jou naam; *di-j twië pakke ziech neet* = ze kunnen niet goed met mekaar overweg; *de verreke hōbbe ziech gòdòd gemaak* = de varkens hebben goed geprofiteerd, enz ...

mis / rouwmis / sacramenten

Heilige Mis – misboek / luiden

Mès v (mèske – mèsse): *iech bèn miech èn de gawwigheit e mèske goon hole beej de paters èn Rèèkem; nao de – goon; de – oetkome; de pestoear geit de – dòn; de – ès aan = is begonnen; de – ès oet = is gedaan; **hawver**mès = als de Mis half voorbij is: *voeul luj keeme iës (pas) – de kèrrek bènne; **hoeamès** v = gezongen mis: *ònger de – stoon de mansluj te beuke(n) op den oksaal = tijdens de mis staan de mannen te schreeuwen op het zangkoor; **vreumès** = letterl. vroegmis, stille mis; **mèsbòòk** o (– – beuk) = missaal: *'t bòòk ès umgedrejd = wordt gezegd als iemand te laat komt voor 't eten (allusie op het misboek dat reeds naar de evangeliekant gedragen was); *da's groeatte Glorie en kleine Credo = gezegd voor man die veel pocht.*****

loetje ⁴⁹ ww = eerste klokkengelui met alle klokken een half uur voor het misbegin; **trumpe** ww = tweede klokkengelui met één klok een kwartier vòòr de mis begint.

rouwmis / begrafenis – graf / lijk – doodsprentje – lijkbaar

1. **ziëlemès** v; 2. **doeajemès** v = idem: *op Aller Ziële zèèt de preester 'n ziëlemès (of: doeajjemès) = mis voor overledenen; 3. **bestèld jaorgetied** o (– geti–jje) = jaarmis; 4. **gestich jaorgetied** = jaarmis wegens aan kerk geschonken erfenis in geld of grond; 5. **oetvaart** m (– –e) = rouwmis na overlijden.*

begrafenis v (– – se); **graaf** ⁵³ o (grèèfke– graver): *'ne mònd wi–j 'n ope – = een zeer grote mond; oetgrave ww: *twië mansluj wore(n) 'n koel aan 't – veur 'nen doeajje op 't kèrrekhoof.**

1. **liëk** o (– – er) = lijk; –bèèjer m (– –bèèjers) = lijkbidder: *oetzeen wi–j 'ne – = er zeer slecht uitzien; 2. **doeajje** (minsj of vrouw) m: *gistere hōbbe ze 'nen – oetgedrage; 't loejt veur 'nen – èn ze graaf, en iech was miech m'n vrattete(n) aaf = onzinnig gezegde, tenzij dit met een of ander vroeger bijgeloof te doen had; **doeadsbeelsje** o = doodsprentje; **börreg** v (börregske – börrege) = lijkbaar.**

sacrament / doopsel – kerkgang / communie – catechismus / biecht – vormsel / huwelijk – heilig oliesel

sakre'ment o (– – –e).

duip m (duipke – duipe): *de pap en de mam zin e Zòndig op 'nen – gewèès = zijn naar een doopsel geweest; **duipe** ww: *de klein kènger wòdre geduip veur èn den heemel te kome; **petere** m (– peters) = dooppeter; gezegde: *dao hōb iech m'ne petere mèt gevange / daar heb ik me iets op de hals gehaald; **paat** v (–pate) = meter; **oetgank** m (– –geng) = kerkgang: *'n week nao de geboorte deege de mòdders hunnen –.****

ke'mune v (– ke'munes); *z'n iëste en z'n plechtige – dòn; gezegde: *dat pèèrd hèt al lang de – gedoon = het paard heeft al lang de communie gedaa, het is dus zeer oud; ke'munebank; ke'munekleid o (–klèdsje – –kleijer) = kommuniekleed (ook: doek dat over de communiebank hing);**

⁵³ bestaat ook: «graaf» (kort) v (grèèfke – grave) = gracht.

kriste'liëring m (- -e) = catechismusboek en catechismusles.

beeçh v; -stòd!; ziech **beeçhte** ww = zijn biecht spreken: *rònd Paosje ginge de luj ziech beeçhte*; **abse'luse** v = absolutie: gezegde: *dèè minsj zows te de - geve zònger te beeçhte* = zo onschuldig ziet hij er uit;

vörremsel o = vormsel.

trow m (tröwke - trowwe) = huwelijk: *dao waor 'nen - èn de kèrrek* = huwelijksplechtigheid; **trowwe** ww: *kriste luj - èn de kèrrek*; gezegde: *ze zin getrowd tot èn hun sjòdòn* = dat is een stevig huwelijk; *zoea zin veer neet getrowd!* = zo waren we niet overeen gekomen; *op -(n) aaf vri-jje* = ernstig vrijen; **ëntrowwe** ww = gaan inwonen bij schoonouders; **reup** m (- - -e) = omroep voor huwelijk.

(hèlilig) **'Oles'** o = ziekenzalving.

eerwaarden

eerwaarde / bisschop / pastoor – kapelaan – heeroom / zuster / koster

geiselike m.

bisjop (– – bisjöp); *de – geuf de kènger 'n tetsj op hun 'kummike beej 't vörremsel* = de bisschop geeft de kinderen een mep op hun wangen; **mieter** m (–ke – – –s) = mijter: *eine(n) op z'ne – howwe* = iemand een pak slaag geven.

pe'stoear m (pestuërke – pestuërs): *dèè minsj hèèt han wi–j 'ne pestoear* = die man heeft fijne handen zoals een pastoor; hij werkt dus niet; *nao de pestoear goon* = d.w.z. om over huwelijk te praten; **ke'plaon** m (keploeunsje – keplaone); **hiërnònk** m (–nunkske – –nònke) = heeroom; *Zjengske hèèt de kleijer aan* = is al op het groot–seminarie.

1. **zuster** v (–ke – –s) = kloosterzuster: *de –s gòòve sjaol aan de mèèsjes*; 2. **begien** v (–sje –begiene) = idem, maar pejoratief; ook: begijn of kwezel: *dèè zow 'n – oet 't kloester kalle* = die kan echt overtuigend praten; *de – geuf de kènger 'n tetsj op hun 'kummike beej 't vörremsel*; mieter m = mijter: *eine(n) op z'ne – howwe* = iemand een pak slaag geven; **tante nònneke**.

köster m (–ke –s) = koster: *de – waor op de(n) ölger⁵⁴ aan 't spele*.

54 **inversie van «l» en «r»**: Bij veel woorden komt dit verschijnsel voor. Bv. **olger** / orgel, (zie hierboven), **sjelver** / schervel, **kelver** / kervel, **melger** / mergel, **dölper** / dorpel, **meelder** / merel, **spelver** / sperwer, **keelder** / kerels en **teulder** / pin waarop hek draait (misschien F. tournaille).; gaat het om een plaatselijk Boorsems verschijnsel? Deze inversie in aanmerking nemend kwamen we tot de ontdekking dat het woord «**elver**» ('nen elver hui) van **er**vel (vervorming van **er**remvol) komt en dus een armvol hooi betekent. Zo misschien ook **veulder** (deel van akker waar de ploeg gedraaid wordt) dat misschien van «**voeurdeijl**» komt. Zie ook de inversie in **tump** (punt)

weer

weer / onweer / lucht – wolk / wind / storm

wèèr o (-ke -): 't ès fei wèèrke vandaag / het is zeer mooi weer; *iech höb nog leever gei – es zoea e –!* / wat een slecht weer!; 't ès gei – vandaag! / het is zeer slecht weer; *iech gaon op stap, – of gei –* / ik ga in ieder geval op reis; **aafgoon** ww = dooien, veranderen van weer: 't wèèr geit aaf / het houdt op met vriezen, er is weersverandering op komst; 't – wèt neet waat 't wilt / het is wisselvallig weer; weerspreuk: *es de Ziep* (onze plaatselijke beek) *stink, weurdt 't – sjoean* / plaatselijke bevinding; 't – ès gòd, *ma de luj dauge neet* / commentaar als iemand het weer slecht vindt; 't – hilt euver / het blijft mooi weer; het gaat niet regenen; **wesjig** wèèr / vruchtbaar wèèr: 't ès e – wèèr / zeer vruchtbaar, zacht weer.

ònwèèr o: *es ònwèèr dreig* (dreige ww = dreigen), ès 't wèèr dòf / als onweer op aantocht is, is het weer drukkend; **ònwèère** ww = onweren; *dao kömp ònwèèr; 't geit –; hòmmel m = donder; hòmmelwèèr o = drukkend weer; **hòmmele** ww = donderen: 't ès aan 't –; **dòndere** ww = idem: *dèè jòng ès nog te stòm veur te hellepe dòndere* / hij is ongelovelijk dom; **dònderslaag** m (-slèègske – -slèèg): uitdr. *diech maaks van 'ne sjeet 'nen –!* / jij overdrijft heel erg!*

loch v = lucht, de buiten: *v'r goon e Zòndig get de – op* / wij gaan aanstaande Zondag even naar de buiten; *de – ès eigalig vaal* / het is heel betrokken, grijs weer; 't ès 'n sjoean blaw – / mooie, blauwe lucht; uitdr. *de deis sjus ofs te oet de loch keems gevalle* / je doet juist alsof je van niets wist; **wauk** v (wuijske – wauke): *de loch steit vol wauke* / de lucht is bewolkt; 'n gewuikelde loch / een bewolkte lucht.

1. **wènd(sj)** m (wènsje – wèn): weerspr. *es de – Paosjdaag èn 't Noorde steit, steit er 't hiël jaor èn 't Noorde; de – kömp van hoeagger op, van òngeroet* / de wind komt uit het (hogergelegen) Zuiden of uit het lagergeleden Noorden; **wejje**⁵⁵ ww = waaien: *laot de boel mèèr –* / trek het je niet aan; *iech höb get huère –* / een gerucht doet de ronde; *wèè wèt wi–j dat drejt en wejt!* / daar weten wij het fijne niet van; 2. **bies** v = koude, droge noordenwind: *de – geit*; bieze ww = waaien van Noordenwind: 't ès weer aan 't –.

störrem m (- störrere) = storm: *mèt dèè – zin voeul buim umgevalle* / zijn veel bomen geveld; 1. **störreme** ww = stormen; **bènne** (of: **aan**, of: **boete**) kome gestörremp = in der haast komen aan–(binnen) gelopen: *roezetig van de guf keem er bènne gestörremp*; 2. **boeze** ww = gieren: *de wènd ès aan 't – èn de sjow!* / de wind is aan 't gieren in de schouw; 3. **liëlik dòn** ww = stormen: 't hèt liëlik gedoon *deeze nach* / er is een hevige storm geweest.

regen / bui – damp / zon – maan

reenger m; rengerechtig = regenachtig: *beej – wèèr höbs te 'ne paraplu nuëdig*; **reengere** ww = regenen: 't ès aan 't strònt – = 't regent zeer hard; kinderliedje: 't reengert, 't zeengert, *de panne valle(n) aaf*; *dao keeme twië begiensjes aaf, di–j veele van de trappe(n)) aaf*; 't reengert, 't zeengert!; 't reengert dat 't zeik (of: dat 't kaangelt) / het stortregent; *mèt zoea e wèèr reengert 't gèèr / gezegd bij druilerig weer, of ook schertsend als 't al regent*; 't vilt mèt *tobbe(n)* (emmers) *oet de loch* / het regent dat het giet: gezegde: *es 't reengert en de zòn sjient, ès 't kèrremis èn de hël*; **mottere** ww = motregenen: 't ès *weer* aan 't –.

55 «aai» wordt zeer vaak «-ej-»: waaien = wejje; draaien = drejje; taai = tej; saai = sej; zaaien = zejje; maaien = mejje; naaien = niëjje; kraaien = krejje; paaien = pejje.

1. **buj** v (bujke – bujje) = bui: *Miërtse bujje* / Maartse buijen; 2. **sjòòr** (D. Schauer) v (sjeurke – sjòòre) = onverwachte en korte regenbui; **damp** m: *nao de reenger kömp den damp op*.

zòn v (zun–ke –) = zon: weerspr. *'ne rank um de –, ès reenger èn de tòn* / een kring om de zon brengt regen; *jòng, gank oet mien zòn!* / sta niet in mijn licht; *dat ès zoea zeker es 'n –* / dat is absoluut zeker; maon v (moeunsje – maone): *... ma 'ne rank um de – kan vergoon* / maar een kring om de maan is niet uitslaggevend.

jaargetijden

jaargetijde / lente / zomer / herfst / winter – vriezen – koud worden – ijs – sneeuwen – ijzelen

se'zoen o (– e): *allewiel zin gein –e miè!*; weerspr. *strange wènter, sjoanne zomer, slappe wènter, slappe zomer*; weerspr. *kore gesjore, wènter gebore* / na de oogst is de winter in uitzicht (weerspr.).

1. **lente** m (– lentes); 2. **vreugjaar** o = (idem): *op 't – beginne de veugelkes te zènge*; **meisjeut** m (–sjeutsje– –sjeute) = zachte, vruchtbare regen in Mei.

zomer m (zeumerke – zeumers); **zeumere** ww = aren lezen: *de kènger zin goon zeumere* / aren lezen na de oogst (ook gevallen fruit rapen).

1. **herrefs** m; olkswijsheid: *èn den – kome nog sjoean daag, ma gein sjoean weke; de daag beginne(n) te korte* / de dagen worden korter; 2. **naojaor** o: *op 't – valle de blajer van de buim aaf*.

wènter m (– wènters): *'t ès 'ne strange –* / het is een strenge winter; weerspr. *kore gesjore, – gebore* / na de oogst is de winter in uitzicht; **wènterechtig** = winters: *'t wèèr begint al – te were* / het weer wordt al winters; 1. **vreeze** oww: *'t vruus dat 't nusjelt* (of: *dat 't kraak*) / het is keihard aan 't vriezen; weerspr. *St. Andrees, (30 Nov.) stank* (gebiedende wijs ww stoon / staan) *op en vrees, en gank neet aaf es veur Ozze Leeve Vrow Leechedaag*; 2. **kelle** (D. kälten) ww = koud worden: *deeze nach geit 't –; mien han – miech* / ik heb verkleumde handen; **kawd** (kawwer – 't kawdste) = koud: *'t ès –!*; **kejjelik** = fris: *'t ès kejjelik wèèr* / fris weer; **kaw*** v = koude; **ies** o = ijs: weerspr. *St. Andries maak of bruk 't ies* / een strenge of zwakke winter wordt op dat feest beslist; **iespeel** m (–ke – – e) = ijskegel; **ieskelder** m (–ke – –s) = ijskelder: *os hoès ès 'nen echgde(n) ieskelder* / ons huis is moeilijk te verwarmen; **sni–jje**⁵⁶ ww = sneeuwen; **snië** m = sneeuw; **sniëmenneke** o = sneeuwman; **sniëbal** m (–belke – –bel); **greezele** ww = ijzelen: *es't ès aan 't –n) ès, were de wèèg glat*; **ròwaos** m = rijm: *de buim hange vol –; moet* m = mist: *èn de moet mès te mèt den otto lansem vare* / bij mist moet je langzaam rijden.

56 «snijje» (snijden) en «snijje» (sneeuwen); alleen een Maaslander voelt het verschil aan in uitspraak.

leven / gezondheid / ziekte / vermoeidheid

leven / gezondheid / gezond

leve o (leveke – leves): *dat ès al van ze – zoea gewèès / dat is altijd zo geweest; hōbs te van ze – tes daags zoea get mètgemaak?* / uitdr. van grote verbazing; hoe is zo iets mogelijk? *dat dōn iech van me – neet miè / dat doe ik nooit meer; dèè nagel ès èn 't – gewasse / die nagel is ingegroeid;* uitdr. *'t – ès wi–j e kèngerhumme, kort en besjete;* grappig gezegde: *'t leve(n) ès 'ne stried, en wèè 't euverlèèf ès 'nen awdstrieder;* **levetig** = levend: *waat 'ne levetige minsj toch mòt aafzèen!* / een mens heeft in dit leven veel ellende; **le'bendig** (D. lebendig)= echt, waarlijk: *dat ès – zoea!* = het is echt zo; *'ne le'bendigen doeugeneet* = 'n echte deugniet; **leve** oww: Boorsemse galgenhumor: *vief me'nute veur z'nen doead lèèfde (n) er noch.*

gezòndheit v: –! / op jou gezondheid!

1. **gezònd**: *'ne gezònne minsj, 'n gezòn vrow, e gezònd mèèsje, gezòn luj; e ès zoea gezònd es 'ne vōsj* = hij is zeer gezond; 2. **snakker** (snakkerder – 't snakkerste): *dat ès 'ne snakkere jòng* / hij is echt vinnig en gezond; 3. **flokker** = idem.

ziekte / kinderziekte / ziek – ziek zijn / omschrijvingen / koorts / rillen – ijlen

krèngde v (– – –s); *hier enkele ziekten:* **zwèndzuch** v = kanker: *zwèndzuch, da's 'n zwaor – / kanker is een zware ziekte;* **fleures** v = longontsteking: *den erreme man lik mèt – èn 't hospetaal / hij ligt met pleuritis;* **kiekhòds** v = (verhaspeling van) kinkhoest; **kriëmer** m = lumbago: *dèè minsj luij kròmpe van de – èn de rök;* **mise'rere** m = gesprongen blinde darm; **fievelèèn** (verhaspeling van F. fièvre) v = soort moeraskoorts met buikloop; **gemech** o = prostaat: *awwer mansluj zitte dèk mèt 't – te kiekje / oudere mannen zitten vaak met hun prostaat te sukkelen;* **kròp** (F. croupe) m = diphteritis; **kortaojemigheid**⁵⁷ v = asthma; **kort van aojem** = asthmatisch: *dat errem kindsje ès – – –;* krets m = schurft; **wèègesjeter** m (–ke –s) = etterende oogontsteking; **hikkop** m = hik: gezegde: *den – maak klein kènger groeat en aw luj doead / de hik is zonder gevaar voor kinderen maar niet voor oudere mensen;* **beslaag** o = beroerte: *ze haw verleje jaor e beslaag kreenge / ze had verleden jaar een beroerte;* **blòòdopdrank** m = bloedaandrang.

kèngerkrèngde v (– – –s); **de(n) awwè man** m = kinderziekte die kleine kinderen op oude mensen deed gelijken: *dat kindsje hèt de(n) –, och errem!*

krank = ziek: *de mam van os (van os, familierelaties zie voetnoot 11) ès –;* *ze ès mèè–, zoea – es mèè / ze is ziek, zeer ziek;* **krenke** ww = ziek zijn; **krenkelik** = ziekelijk: *Zjang ès 'ne –e minsj.*

anger me'neere van zègke dat eine krank ès : *iech hōb get aan miech / ik ben gewond (of) ik heb*

57 Zeer veel abstracte naamwoorden worden gevormd door toevoeging van **-igheid**, bv.:

zwaakigheid (flauwe kul), kaalgheid (hoogmoed), twee in Boorseem zeer veel gebruikte woorden), of ook dulligheid (verstrooidheid– domheid– leeghoofdigheid), ònnuèzeligheid (onnozelheid), gekkigheid, flawwigheid, enz... **Enkele voorbeelden:** Dao hōb iech gein zekerigheid van, ma iech dènk 't toch. – Mèt zoea'n stòmmitheite kòmpe te neet wijd – Iech kaom mörrege èffekes èn de gawwigheid langs – Sjòdòn mèt hakke woore dōw nog 'n nòwwigheid– Waat ès dat veur 'n broenigheid op dien naas? – Di–j lu–j hōbbe niks es voeligheid èn de moel – Waat hèt dèè òndeugendigheid veil! – Zaatigheid en stòmme kal, dat ès alles waat er kènt – Dat waor ein fèlligheid (overdreven betoon van vriendschap) tōssje dèè jòng en ze sjoemòder, enz...

een (nog onbepaalde) ziekte; *iech veul miech neet te gòdj* / ik voel me niet goed; *iech höb get* / (letterl.: ik heb iets) (ik heb het begin van een (nog onbepaalde) ziekte); *de bubbele'fenes höbbe* / ingebeeld ziek zijn; *pjen aan ze lepke(n) höbbe* / pijn aan zijn lapje (windeltje) hebben (dwz in,gebeeld ziek zijn:

kors v: *och errem, 't kindsje hèt hoeag -!; mèt - èn 't bèd ligke; de - geit neet aaf* / ze daalt niet; dulle⁵⁸ ww = ijlen: *de kranke ès aan 't -*;

sjoever ww = rillen van koorts of kou; **ri-jjere** ww = idem: *'t kindsje ri-jjert van de kors*; **dulle** ww = 1. ijlen; 2. betekent ook: raaskallen: *sjei oet, jòng, de bès aan 't -*;

vermoeidheid – moe / andere manieren om vermoeidheid uit te drukken / zwakheid / zwak / onwel – onwel worden / overgeven / zwak kind

1. **meugigheid** v: *Greetsje kòsj z'n auge neet mië ope(n) hawwe van de -* / ze kon haar ogen niet open houden van de vermoeidheid; **meug*** = moe: – *zin* = moe zijn; *dèè jòng ès leever luij dan -* = hij houdt dus niet van werken; 2. **slappigheid**⁵⁵ (– –e) = idem, maar het betekent ook: onzin; in die betekenis ook meervoud: *sjei oet mèt dien slappigheite!*

; **meug** (–er – 't –ste): *dèè jòng ès leever luij dan -* / die jongen is liever lui dan moe (hij houdt niet van werken): *dèè jòng ès - gebore* / hij heeft geen aanleg voor werken.

anger me'neere van zègke dat eine meug ès : *iech bèn op, iech bèn aaf* / ik ben moe; *hiël op, hiël aaf, doead op zin* / zeer moe zijn; *gein sjuik toebak weerd zin, de knuip aaf höbbe, 't jeske(n) aan höbbe, kepot zin, van de kar aaf zin, van de kaart aaf zin, de vot èn höbbe, de klats höbbe* / zich vermoeid, ziek voelen.

1. **zwaakgde** (– zwaakgdes) v: *iech kan neet mië stoon van de -*; 2. **slappigheid** = idem (zie hier boven); maar ook: onzin; 3. **zwakigheid**⁵⁹ v = idem; ook fig.: *diech höws allein mèèr zwakigheid (slappigheid)* (of: *zwake, slappe kal*) *troet* = je slaat er alleen maar flauwe kul uit; in die zin wordt ook 't meervoud gebruikt (–e).

1. **zwaak** = zwak, moe: *iech veul miech allewel* (tegenwoordig) *zoea zwaak* / ik voel me tegenwoordig zo moe; 2. **slap** = idem; 3. **daver'wetic** = wankelend, onvast op zijn benen: *iech waor nog hiël - wi-j iech weer beej me'zelleve keem* / ik stond nog niet vast op mijn benen, toen ik weer bij kwam; ook: *dat meubel ès -*; 4. **raatsjèlig** = lamlendig.

aardig: 1. **ziech aardig veule** (of: aardig were) oww = onwel worden: *iech bèn aardig, ich veul miech aardig, iech wèèr* (oww: were / worden) *aardig* = ik voel me (of word) onwel; 2. **ziech neet te gòdj veule** ww (idem): *iech veul miech neet te gòdj*; 3. **koeallik valle** ww = in bezwijming vallen: *dat mèèsje ès op de straot koeallik gevalle*; 4. **flaw valle** oww (idem): *dat mèèsje vilt dèk flaw*; 5. **zwiemele** ww = duizelig worden; **dazele**⁵⁶ (E. to dazzle) ww = onvast op zijn benen staan.

1. **spi-jje** ww = overgeven: *'t ete lik miech op m'ne maag; iech geluif dat iech gaon -*; 2. **kòtse** ww = (idem, maar ruwe taal); **kotsmeug** = beu: *iech bèn dat ete -* = van dat eten zou ik overgeven, zo beu ben ik het.

1. **kröppel** m (–ke –e) = kreupel, zwak persoon, gehandicapte, ook: vervelend kind: *waat bès diech*

⁵⁸ we vermoeden enkele angel-saksische invloeden in onze streektaal, bv.: *dèn* (dorstvloer) = Engels: den (stal); *eweg* = Engels: away; *e stil* = Engels: a still; *dazele* ww = Engels: to dazzle; *kniep* = Engels: knife (mes) (of misschien F. canif); *stroot* (strot) = Engels: throat; *dul* (leeghoofdig) = Engels: dull; *dulle* ww = to dull...

⁵⁹ Slap betekent in het Boorsems ook: zwak en vroeger vaak ook: lenig. Slappig of slappetig betekenen: futloos, en "slappigheid": onzinnig gepraat. Idem voor zwakigheid.

miech toch veur 'ne -!; 2. **kretsjelke** (– – –s) o; 3. **òngeraaj** v = zwakke man, jongen of meisje; 3. **pismenneke** o; 4. **krepsjelke** o = allemaal personen met zwakke gezondheid; **peepelebichter** m = man of vrouw met zwakke gezondheid.

ouderdom / oud / verouderen / verkindsen

awwer m = leeftijd: *v'r zin van dezellefden awwer* = wij hebben dezelfde leeftijd; (soms: **awwerdòm** in de zin van hoge leeftijd, aftakeling) m: *Zjang ès gestorreve van den awwerdòm*; **awd** (awwer – 't awdste): *dèè minsj waor zoea awd es Me'tuselem* = hij was stokoud; 1. **verawwere** ww = verouderen; 2. **de berrig aafgoon** ww = idem: *e geit de lèsten tied fèl de berrig aaf* = hij wordt oud; zijn gezondheid gaat achteruit; 3. **naolaote** ww = achteruitgaan (van de gezondheid): *de groeatvader begint fèl nao te laote*.

verkèngere ww = verkindsen: *den awwe minsj ès aan 't –*.

pijn / zeer doen / jeuk / zorg / leed

pien v = pijn; *aan de moere(n) opgoon van de – / zeer veel pijn hebben; door de grònd heer goon van de – = idem; – aan ze lepke(n) hōbbe / ingebeelde pijn hebben; de bubbelefenes hōbbe / idem.*

1. **pitsje** ww = pijn veroorzaken, knijpen: *m'ne vinger pitsj miech / mijn vinger doet me zeer*; 2. **pien dòòn** ww = zeer doen: *m'ne vinger deit miech pien / ik heb zeer aan mijn vinger*; ook: *de hōbs miech – gedoon*; 3. **kniepe** oww = knijpen: *dèè jòng knip miech*.

jeuk m = jeuk: spreekw. *wèè – hèt, mèt ziech dabbe / wie jeuk heeft moet zich krabben*, dwz.: je moet je aanpassen aan de omstandigheden; **dabbe** ww = krabben; **kretse** ww = idem.

zörrig v (– – –e): *waat 'n – mèt zoea 'nen haup kènger!* / kinderen brengen veel zorgen mee; **zörrege** ww = zorgen hebben: *dèè minsj ès mèèr altied aan 't zörrege mèt z'n kènger*; ook: *iech hōb voeul aan m'ne kop / ik heb veel zorgen*; **get aan z'ne fits hōbbe** = idem; **pantemiene** (F. pantamines) **mèt make** / (idem); maar: **veur get zorrige** = voor iets zorgen.

leid o: gezegde: *klein kènger, klein –, groeatte kènger, groeat – / grote kinderen brengen veel leed mee; waat e leid veur dat dee jong aan es / wat een complicatie!*; *waat e leid es te geine fits hōbs / wat een ellende, als je geen fiets hebt!*

verkoudheid / koud / hoesten

kaw v: = verkoudheid, kou; **'n kaw pakke** ww = 'n verkoudheid opdoen: *Mien hèt 'n – gepak / ze heeft een kou gevat*; **kaw op de lōnge** = longontsteking: *tant Lies van os hèt 'n – kawd* (kawwer – 't kawdste) = koud: *iech hōb 't kawd / ik heb kou*; **kejjelik** = gevoelig voor kou: *ze waor auch altied zoea – / ze was ook zo gevoelig voor kou*.

1. **hòòste** ww = hoesten; ook: *hōbs te 'm huërre hòòste?* / heb je zijn allusie verstaan?; 2. **keutsje** ww = zwaar hoesten.

wonde – korst – blaar – etter / verband – betten

wòn⁶⁰ v (wunke – wòn); **braatsj** v (– –e) = korst op wonde: *kòm neet aan di–j – op dien wòn* / laat die korst op je wonde met rust; **bloester** v (bluusterke – –s) = blaar; **me'tere** (F. matière) v = etter: *de wòn zit vol –*; **blòje** ww = bloeden.

1. **wingel** m (–ke –e) = verband; 2. **lummelke** o = doekje (dat vaak een echt verband verving: *kòm, kindsje, iech dòn diech e lummelke um d'ne vinger*); 3. **lepke** o = idem; **bejje** ww = betten: *'n wòn weurdt gebejd mèt witwater* / een wonde wordt gebet met waterstofperoxyde.

gehandicapt / blind / lam / doof

1. **verkröppelt**; 2. **van God geraak** / zo zegden de mensen vroeger wel ooit; **verkröppele** ww = tenger, ziek worden; **kröppel** m (–ke – –e) = gehandicapt of zeer tenger kind; ook: vervelend kind.

blènd(sj) (blènger – 't blèngste) = blind: *dèè minsj ès –*; *'ne blènge bedelèèr, 'n blèng vrow, e blèng mèèsje, blèng luj*; **'ne blènge** m (– – blènge) = blinde man: *de – hōbbe(n) 'ne witte goonstek*; uitdr. *dat zuut 'ne – mèt de auge tòw* / dat ziet een blinde met de ogen toe (dat is overduidelijk).

laam (laamder – 't laamste) = lam; *de liks miech weer laam te make* / je ligt me weer moe te zeuren (voor geld of zo).

dauf (als predikaat is de au–klank lang) (dauver – 't daufste) = doof: *dao huër iech diech, zag den dauve* (korte klank) (schertsende uitdr.) / gezegd als iemand eindelijk verstaan heeft; *diech bès zoea – es 'ne latnagel* / zeer doof; **daufstòm** = doofstom: *dat ès 'nen daufstòmme minsj*.

zenuwen / zenuwzinking / zenuwachtig tekeer gaan

zeenewe v mv = zenuwziekte, zenuwen, nervositeit: *dat meuderke hèt 't op de – sèèr hoer kindsje doead ès* / dat moedertje is zenuwziek sinds de dood van haar kindje; *jòng, de geis miech op de – mèt diene kal* / je werkt me op mijn zenuwen met je gepraat; *'t errem vrōwke bibberde van de –* = ze bibberde van nervositeit; **zeenewechtig** = zenuwachtig; ook: *de maaks miech mie water law* / je maakt me zenuwachtig; **zeenewechtigheit** v = nervositeit: *'t errem menneke bibberde van de –*.

mismòdd m = zenuwzinking: *de – zit aan den erreme man* = hij heeft een zenuwzinking; **mismòddig**: *e ès – aan 't were* / hij begint mismoedig te worden.

jage ww = zenuwachtig in de weer zijn, tekeer gaan: *waat bès diech toch weer aan 't –? dòch kallemkes aan!* = wat ben je toch weer zenuwachtig? wees kalm!; **opjage** oww = zenuwachtig maken: *laot diech neet –, dòch stillekes aan!*; ook: *jaag de veugelkes neet op!* / jaag de vogeltjes niet weg!

ongeluk

òngelök o (–ske –ke) = 1. ongeluk, pech: *dèè minsj hèt voeul – gad èn zie leve*; 2. ook: verkeersongeval: *Bèèrke hèt 'n òngelök gad; e haw de kop èn, ...* / hij had een schedelbreuk; ... *e haw*

⁶⁰ **enkelv. en mv identisch**, Zo bv.: èng (uiteinde), vluè (vlo), vōsj (vis), pèèrd (paard), enz... zie voetnoot 19.

'n aug oet, ... / hij was een oog kwijt; ... e bein euver,... / had een gebroken been; ... en de stroot door ... / en de keel doorgesneden; **veròngelökke** ww = sterven ten gevolge van verkeersongeluk.

genezen / sterven / dood

1. **geneze** oww; 2. **ziech beej ein rape** ww: *de groeatmòdder hèt ziech weer beej ein geraap*; 2. **weer op z'n stekke kome** ww: *ze ès weer gòd op hoeur stekke gekome nao di-j zwaor ope'raasje* (operatie); 3. **ziech herpakke** ww (idem); 4. **heile** (D. heilen) ww = genezen (van wonde): *di-j wòn heilt neet*; 5. **beter were, beter zin**.

sterreve oww: *de veròngelökge jòng lik op – / hij is aan 't sterven; dèè jòng ès op – nao doead / idem; (maar ook schertsend: hij maakt het goed).*

1. **doead** znw m = dood: *zoea hel vare mèt 'ne(n) otto dat ès veur ziech den – te hole / dat is levensgevaarlijk; di-j kènger dòn miech den – aan mèt al dat le'wejt / ze gaan me erg op de zenuwen; doeadskis v = doedkist: uitdr. de bès de nagel van mien – = je bezorgt me veel leed*; 2. **doead** bvn (doeajjer – 't doeajste): *ziech – sjangere'neere = zich veel ergeren; al höws te miech –, iech kan 't diech neet zègke; kepot bvn (ruw) = dood (of ook: stuk): al höws te miech – ... (zie: doead); – ès nog te make!*; ook: *dèè sjoffoeur veurt* (oww vare / rijden) *veur kepot = rijdt zeer snel* (zie verder ook: rouwmis).

naakt / kleding / opsmuk

naakt

1. **naaksj** = 1. naakt: *wèts te waat neet moeugelik ès? umhoeag valle en 'ne naaksje èn z'n maal pisse* / twee onmogelijke dingen; *aardig ès leef, leef ès poedelechtig, poedelechtig ès – , en – ès kawd èn de wènter* / mooi is lief, lief is poezelig, poezelig is naakt, en naakt is koud in de winter (of: hoe we in Boorse van mooi tot naakt oversprongen); – *ès niks aan, en niks aan ès kawd èn de wènter* (verkorte vorm); **naaksjigheit**⁶¹ v = naaktheid; (*andere manieren om "naakt" te zeggen*): *dèè jòng hèèt niks aan z'n kneuk* / die jongen heeft (omzeggens) geen kleren aan; *e stòng dao mèt niks aan es de bròdk oet* / typisch Maastrandse onzin, spelend met «aan» en «oet»; 2. **bloeat**: *dat kindsje luip dao rònnd èn z'n –e kònt; èn den awwen tied waor 'ne bloeatte mèèsjeserrem al hiël errig* / een blote meisjesarm was al 'n schandalige zaak; **bloeatkop(s)** = met bloot hoofd: *èn de kèrrek zin de mansluj bloeatkop(s)*; **berreves** = barvoets; **berreveskops** = idem, *maar letterl.*: barvoetshoofds.

kleding / stof

1. **klei–jaasj**⁶²: *allewel geit voeul geld zitte èn de – / tegenwoordig gaat et veel geld zitten in kleding*; 2. **klei–jer** o mv = kleding (in 't algemeen): *eine achter zien – zitte / achter iemand aan zitten; kleid o (klèdsje – klei–jer): dòch dien gòdj klei–jer aan / trek je beste kleren aan; ziech klei–je ww = zich aankleden; gekleid zin ww = kleren dragen: op ze swerdes, op ze sòndes – – / werkdaagse, zondagse kleren dragen; ook: veur sj'ndaal laupe / slecht gekleed zijn en er dus gek rondlopen; ook de volgende woorden in het meervoud die allerlei slechte en versleten kledingstukken aanduiden*; 3. **tujjer** m (– –e) = stof of kleding van slechte kwaliteit: *dat ès 'nen echgden – van 'n bròdk* / dat is een broek van slechte kwaliteit; **aw tujjere** mv (voor mannen en vrouwen) = versleten kleren; 4. **awwe lòmmel** m (mv: aw lòmmele) = idem: *swerdes geit er wèrreke mèt z'n aw lòmmele(n) aan* / op werkdagen gaat hij werken met zijn oude vodden; *dòch dèè lommel oet en trèk diech d'n gòdj kleijer aan!*; 5. **klòmmel** m (mv klòmmele); ook: andere versleten of onnuttige voorwerpen: *laot diech zoea 'ne – neet opdrejje (ww drejje / draaien) / laat je zo 'n bucht niet aansmeren*; 6. **foddel** m (– foddele) = knoei, gezegd voor slechte stof.

1. **stòf** o (stufke– –) = stof: *dat ès iès stufke!* / dat is pas kwaliteit!; 2. **dòdk** m (deukske – deuk) = doek (ook: linnen stof): *'nen dòdke sjollek* / linnen voorschoot; 3. **ke'toen** o: *e ke'toene(n) humme* = katoenhemd; ook: *dèèn tuf (F. teuf–teuf) (brommer) geuf 'm van ke'toen –!* / die bromfiets rijdt hard!; 4. **wol** v (wölke –) = wol: *'ne wollen*⁶³ *trikko* / 'n woltrui; uitdr. *voeul geruif en weinig wol hobbe* / veel gepraat met weinig inhoud.

5. **floeare** (F. velours) m (fluërke –) = fluweel: *'n floearre bròdk* / fluweelbroek; **striepbròdk** = idem.

61 «naaksj» + «naaksjigheit» worden vooral gebruikt in de zin van: verwaand, verwaandheid: *dat ès allemaol mèer naaksjigheit waat di–j luj veil hóbbe* / dat is alleen maar verwaandheid; *dat ès mèer naaksje kall* / verwaand gepraat; zie ook voetnoot 54.

62 **typisch volkse woordvorming**, half Nederlands, half Frans «uitgang –age» (zie ook volgens hetzelfde schema: temptaasj (F. tentation) = narigheid, kèngeraasj = kinderachtig gedoe, begaasj (F. bagage) = slecht volk, enz...).

63 «n»–regel; zie ook voetnoot 15.

kleermaken / naaien / breien / stoppen / lint – boord – vezel

kleijer make ww

1. **snieder** (D. Schneider) m (–ke –s); **pöppesnieder** = waterjuffer, libel; 2. **kleijermeker** m (–ke –s) = idem; 3. **nië'jees** v (– –e) = kleermaakster.

niëje ww = naaien; **gare** o ('geereke –): *da's fei 'geereke!* = dat is pas goed garen!; **njiëjgare** o (geereke –) = naaigaren; **e rölke gare** = een klusje garen; **niëjme'sjien** o (–sje –e) = naaimachine: *en Miena z'ne knien haj jònge, e kroeap 't nejmesjien ònger; en Miena z'ne knien dèè waor zoea fien, e krouap ònger 't* – (oud liedje uit Venlo, dat je ook bij ons zou kunnen zingen); **njiënaol** = naainaald.

strikke ww = breien; **strikiezer** o (– – –s) = breinaald: uitdr. *dat mèèsje hèèt vinger wi–j e – / ze heeft zeer lange, dunne vingers.*

stoppe ww = stoppen: *hoze stoppe / kousen stoppen*; **vaam** m (vèèmke – vèèm) = draad van naai- of stopgaren; **ènvèème** ww = draad door naald halen: *kèns diech miech dèè vaam neet ènvèème?*; **naol** v (noeulke – nole) = naald: *veur 'nen dikke vaam kèns te gein fien – gebruke* (ww *gebruke / gebruiken*); **stopnaol**.

lèndsje o (– – lènger) = lint: *è klèdsje mèt e – aafboeure*; **boord** o (boeursje – boeurd) = omboordsel; **aafboeure** ww = afboorden.

vets v (–ske – –e) = stofvezel: *dèèn awwe mantel hink vol vetse, de mòs 'm èns oetbeustele*; ook fig. *dòðw voelentser* (D. Faulenzer), *diech hōbs nog gein vets gedoon / jij luiरिक, je heb nog helemaal niets uitgericht.*

slecht naaien, breiën enz...

1. **fisternoel**⁶⁴ (ww) =: *ziech get aaneinfisternoel* = iets slecht aan mekaar naaien; 2. **klòmmele** ww = onhandig en nutteloos werken; *ziech get aanklòmmele* = idem; 3. **klungele** ww; 4. **fiemele** ww = aan mekaar naaien zonder succes: *Mien, waat liks diech dao te –?*; **fieemelkraom** m = slecht naaiwerk; 5. **foddele** ww: *get èneinfoddele; get aanein klatse* (ww) = (idem); 6. **broddele** ww = slecht breien; 7. **ziech get aanein tujjere** (ww) = iets onhandig en slordig aan elkaar naaien.

vrouwenkleding / hoofddekseel / kleed – zak / sjaal – franje / knoop / mouw / kapstok / kleerkast / kous / schoen – schoensmeer / handschoen / klomp

vrowlu–jklei–jer o mv.

woord bestaat niet in Maaslands: **koets** (– –e) = gebreide muts: *'n – ès 'n möts mèt 'n floes trop*;

⁶⁴**de overdrijving** («'euer' drijve» i.p.v. «euer' drijve») zoals ze zelf schertsend zeggen, en het **dramatiseren** van situaties ligt in het Maaslands karakter; daarom zoveel geroddel over 't slechte werk van de kleermaker. Maar ook andere «handarbeiders» worden meedogeloos bekritiseerd. Je moet het vooral niet te ernstig opnemen.

hòdd m (heudsje – heuj): *vrouwlujheuj zin versjeije van vörrem en kleur / zijn verschillend van vorm en kleur*; **plak** (of: halsplak) m (plekske – plek) = hoofddoek: *vreuger hawwe de vrouwluj dèk 'ne – op de kop*; **fale** m (– –s) = doorzichtige rouwsluier: *beej 'n oetvaart höbbe de vrouwluj van de fe'miele 'ne – euver 't gezicht*; **höl** v (–ke –le) = rouw- of bruidssluijer.

kleid o (klèdsje – klei–jer) = jurk (ook: in mv. kleding in 't algemeen); *ze ging nao de kèrremis mèt hoer swerdese kleijer aan / met haar werkdaagse kleren*; **maal** v (mèèlke – male) = zak (in kleed); uitdr. *laot diech neet èn dien maal pisse / laat je niet beetnemen*; **sjollek** m (sjoellekske – –e) = voorschoot; *beej de was mòs te 'ne – um dòn*; **lènsj** o (–sje – lènger) = lint: *'ne sjollek bungs te met e – op de rök vas*; **kazje'vek** (–ske –ke) m = wijde, geweven vrouwenrok met mouwen: uitdr. *eine beej z'ne – pakke / iemand bij de kraag nemen*; **sjuërsgaat** o (– –gater) = rok met eronder aangebonden zak met opening aan buitenzijden; **bloes** (F. blouse) v (bluuske – bloeze) = over de andere kleren getrokken werkschort; **ke'bao** (F. cabot) m (–ke –s) = schoudermantel om tegen regen te beschutten; **zjer'tèl** v (– –le) = kousenhouder; **ker'sèt** v (– –te) = korset; **bejjerok** m (–rökske – –rök) = ...

sjerrep (F. écharpe) o (–ke – –per) = sjaal, das: *es 't kawd ès dòn iech miech e – um*; **fraangel** v (freengelke –e) = franje: *vrouwluj höbbe lang fraangele(n) aan hun sjerreper*.

knaup m (knuipke – knuip) = knoop: *lèk 'ne – èn d'ne maalplak veur 't neet te vergete!*; **sjinkele knuipke** o (– knuipkes) = soort paarlemoeren knoop aan damesvest.

mòw v (muwke – mòwwe) = mouw; *mòwwevèèger* m (–ke – –s).

kapstok m (–stökske – –stök); uitdr. *jòng, iech bèn geine kapstok! / leun niet zo op mij!*

kleijerkas v (keske – kaste): *dat vrowm'sj ès 'n echgde – / wat die vrouw allemaal voor kleren heeft!*

haos v (hoeske – hoze –misschien afk. van D. Hose = broek) (dames en heren); **zok** v (zökske – ke) = sok; fig. *Zjuul ès 'ne bèèr op zokke / hij is een ruwe maar toch goethartige kerel*.

bingel m (–ke –e) = elastieke kousenhouder.

sjòn m (sjeunsje – sjòn⁶⁵); uitdr. *dat koppel (echtpaar) waor getrowd tot èn hun – / ze bleven elkaar trouw met alle gevolgen vandien*; **gelakkeerde** (F. laqué) sjòn = gelakte vrouwenschoenen; **hak** m (hekske – –ke) = hiel van schoen: *sjòn met hoeag hakke, dat ès get veur z'n veut te verzwikke / is gevaarlijk om zijn voeten te verstuiken*; **sjònbeustel** m (beustelke – beustele) = schoenborstel; **sjònlap** m (–lepke – lappe); uitdr. *ziech de lappe(n) ònger de – oet laupe / zeer druk in de weer zijn*; **ri–jstartel** m (–stertelke – –startele) = schoenveter

1. **mòf** v (mufke – –fe) = soort handschoen zonder vingers, ook op fiets; 2. **hawsj** (D. Handshuh) v (hewsjke – hawsje) = handschoen.

wiks m = schoensmeer; wikse ww = schoenen poetsen: *sòndes mòs te diech d'n sjòn – / 's Zondags moet je je schoenen poetsen*; *laot diech neet – / laat je niet beetnemen*; *ze höbbe dèè minsj dao boete gewiks / ze hebben hem daar buitengegoid*; **wiksdoeas** v (duëske – doeazze) = schoensmeerdoos; uitdr. *dèè jòng hèt auge wi–j wiksdoeazze / hij heeft grote, gitzwarte ogen*.

1. **truppeklumpke** o (–s) = zwarte, versierde vrouwenklomp; 2. **kletske** o (– –s) = lichte damesklomp.

mannen– en jongenskleding / hoed – muts – pet / hemd / boordje / pull–over / ondervest / jas

⁶⁵enkv en mv identisch, zie voetnoot 57.

mansluj- en jòngeskleijer

1. **hòdd** m (heudsje – heuj); blötsj v (–ke –e*) = deuk: 'n blötsj èn den hòdd dat steit zoea klòdk = gezellig rijmpje om het fraaie van een hoed te doen uitkomen; **blötsje** ww = blutsen: *mèt dat òngelök zin 'nen hiëlen haup blötsje èn mienen otto*; ook: kneuzen: *den appel ès geblötsj*; **bolhòdd** = bolhoed; 2. **buus** v (buuske – buze) = hoge hoed: *riëke luj dròdge vreuger 'n –*; fig. *de roeaj duvele van Boorse zin ziech 'n – goon hole* / hebben verloren bij de voetbalwedstrijd; *de student ès gebuus wore* / hij is niet geslaagd; 3. **möts** v (–ke – –e) = muts: *jònges drage 'n – en mèèsjes 'n koets* (zie hoger); 4. **patsj** v (petsjke – patsje) = pet: uitdr. *veur dèè minsj dòn iech mien – aaf* / voor die man heb ik veel respect.

humme o (–ke –s); 't – *oet de bròdk, dat steit zoea klòdk* / spottend rijmpje als de hemdslip uit de broek stak; *dèè jòng hilt gein – aan z'n pri–j* / zijn kleren zijn altijd stuk of verwaarloosd; ook: *eine èn z'n humme zètte* / iemand ontrieven; ook: iemand in het openbaar vernederen; *gein – aan z'n pri–j hóbbe* / zeer arm zijn; *zoea bleik zin es 'n humme* / zeer bleek zijn; **hummeslup** m (–ke – –pe) = hemdsslip; fig. *de hòbs de vaan (vlag) oethange* / werd gezegd als slip uit broek stak; **liefke** o (– –s) = lijfje.

1. **boord** o (boeursje – boeurd) = op hemd geknoopt boordje; **boeurlèndsj** o (–lèndsje – lènger) = boordlint; 2. **kol** (F. col) m (kölke – le) = boord van hemd; 3. **bèèsjke** (oud woord) o (– s) = boord met achterstuk; **bendsje** o (– –s) = vlinderdasje.

'**trikko** m (–ke – –s) = gebreide pull–over.

1. **kammezoelke** (F. camisole) o (– –s) = ondervest met mouwen; kammezoelismèelke = zakje in ondervest; grappig: *dèè minsj kiek mèt ze lènks aug èn ze rechts kammezoelismèelke* / letterl.: hij kijkt met zijn linker oog in de rechtse zak van zijn ondervest; dwz. hij kijkt zeer scheel; 2. '**zjielée** (F. gilet) m (–ke –s) = ondervest zonder mouwen: *ze hóbbe(n) 'm beej z'ne – gepak* = ze hebben hem bij zijn kraag genomen.

1. **jas** m (jeske – jes); 't *kuke hèt 't jeske(n) aan* / het kuiken heeft hangende vleugels; het is ziek; **jassendrejjer** m (– –drejers) = opportunist, vooral in politiek maar ook elders; uitdr. **z'ne – drejje** ww = opportunistisch van mening veranderen; *woea geit dèè – mèt dat menneke(n) heer?* / schertsend gezegd voor iemand met een te grote jas; **eine aan z'ne – kome trèkke** = bij iemand aandringen om iets te (ver)krijgen; **eine aan z'ne – zitte** = verwijten maken; 2. **batsezwitsjer** (van: batse = dijen + zwitsjer: D. Schweitzer = Zwitser) m (– – –s) = feestelijke herenjas met slippen; 3. **pittelèer** m (–ke – –s) = slipjas.

broek / klomp / laars / onderbeenkap / schoen

bròdk v (breukske – breuk): *door z'n – oetwasse* = fel groeien zodat de broek te klein wordt; *dèè man zit mèt get aan z'n –* = hij heeft met een moeilijke situatie te doen; *di–j – hèt z'n bèste daag gad* = ze is versleten; spel: *de bròdk oet dòn* / een kaartspel; **bròdkebojem** m (–beujemke – beujem) = zitvlak van broek; **bojem** m = idem: *e hilt* (oww: *hawwe/houden*) *geine bojem èn z'n bròdk* / zijn zitvlak is altijd stuk; *de – van dien bròdk ès hiël verslete*; **bròdkereem** m (–ke –e) = broekriem: uitdr. *iech môt miech m'ne – get vaster goon aantrèkke* / ik moet iets minder gaan eten; **pòfbròdk** (of: smòkkel– of: klot–) = pofbroek.

1. **klòmp** m (klumpke – klòmpe) = klomp; fig. *dat veuls te mèt de klompe(n) aan* / dat heb je dadelijk door; *Zjengske hèt 'n naas wi–j 'ne –* / een zeer dikke neus; 2. **blok** m mv (blökske – blokke) = gesloten boerenklomp zonder riem.

1. **steevel** (D. Stiefel) m (- -e) = laars; 2. **bot** (F. botte) v (bötsje – botte) = gummilaars; . *waat dèè minsj allemaol oet z'n botte(n) höwt!* / wat die man er allemaal uitkraamt!

1. **ka'masj** (D. Gamasche) v (- -e) = onderbeenkappen uit leer, door boeren gedragen: *de kamasje wore veur de bròòk neet nöttig (vuil) te make*; 2. **gèt** (F. guêtre) v (-sje – -te) = lage onderbeenkappen uit stof: *de Amerikaanse soldaote dròòge gètte*.

sjòòn (zie: vrouwenkleding) **speksjòòn** (sjeunsje –sjòòn) = schoen met rubberzolen.

opsmuk / ziech opsmukken / haar – speld – permanent – kam / zich sminken – parfum / halssnoer / ooring – ring / kleebrorstel

opmaak m: *èn den – van de vrowluj geit voeul tied zitte*; ook uitdr.: *ziech de bors naat make* / zich klaar maken om uit te gaan.

1. **ziech opmake** ww = zich smukken: *Me'dam ès ziech op aan 't – veur nao 't bal te goon*; 2. **ziech opdòòn** ww = idem.

haor o (hoerke – haore); **haorspang** (spengske – spange) v = haarspeld; **krol** v (krölke –le) = krul: *Fien hèt ziech krölkes laote make ...*; **krolspang** v (-spengske –e) = krulspeld: ... *'t hèt krolspange op z'ne kop*; **perme'nao** m = permanent: *dat mèèsje hèt 'ne perme'nao*; **permenaote** ww = een permanent maken: *'t hèt ziech laote perme'naote*; **bek** v (-ske – -ke) = haargolving: *Kris hèt –ke èn zien haor*; **poejer** m = poeder: *de mòs diech get – op d'n kummike* (wangen) **dòòn**; **kamp** m (kemke – kem⁶⁶) = kam: *gank èns mèt 'ne – door dien haor!* / je moet je even kammen; **ziech kómme** ww = zich kammen.

ziech poejere ww = zich sminken; **ruuksel** o = parfum; **ziech ruuksele** ww = zich parfumeren

'kraljee (verhaspeling: kral + F. collier) m (-ke – -s) = halssnoer; **kral** v (krelke –le) = kraal: *dao ès 'n – oet miene 'kraljee!*

oearbel v (-ke – -le) = ooring; **rink** m (ringske – ring) = ring; **trowrink** = trouwring

(kleijer)beustel m (-ke – -e) = kleebrorstel; **beustele** ww = borstelen; uitdr. *eine boete beustele* / iemand buiten gooien.

⁶⁶ zoals «k^ump», heeft menig znw met een **specifieke meervoudsvorming**, bv.: **hand** – han; **tand** – tan; **brand** – bran; stad – stèej; **man** – mansluj; **vrow** – vrowluj; **hònd** – hun; **vrund** – vrun; **keindsj** – kènger; **dènk** – dènger; **bròòr** – gebreurs; **land** – leng; **kamp** (kam) – kem; **draod** – droeuj.

armoede / rijkdom / koop / verkoop / loon

armoede / arm / omschrijvingen / schulden – op krediet kopen

1. **erremòdd** m: 't ès heej – troef / hier is niets als armoede; *di-j lujkes zin zwart* (of: gries) *van den* – (F. noirs de misère) / ze zijn zeer arm; 't ès heej – *waat de klok sleit*; **erremòddzejjer** m (–zejjerke – –zejjers): *Trien en Zjengske zin echgde –zejjers* / zijn zeer arme mensen; 2. **verleeg** o: *mèt dèè strange wènter zitte de boere(n) èn 't – = zijn ze ontriefd.*

1. **errem** ('erremder – 't erremste) = arm: *zoea – es de straot* / straatarm; *d'n erreme man, d'n – wörrem!* = (medelijdend) wat een arme kerel! och arme!; 2. **nuëtelik** = behoeftig: *dat zin –e lujkes* / dat zijn behoeftige mensen.

anger me'neere van 't zellefde te zègke: *iech bèn poets!* (of) *iech bèn zoea kepsj es 'n loes* / ik heb geen duit meer; *iech kan den drej neet mië kriege* / ik kan niet meer rondkomen (met mijn salaris); *dao kan de sjow neet van bliève trèkke* / van werkloosheid kan men niet leven; *op de stòm p zitte* / ontriefd zijn; *dèè keel hèt nog geine nagel veur aan z'n kònt te dabbe* / hij is straatarm; een oud liedje: *O, o, Zjefke(n) ès getrowd, e zit èn de mizere, e hèt ziech laote sjere, o, o, Zjefke(n) ès getrowd, e zit èn de mizere, t'ès zien eige sjout!*

sjout v (altijd enkelv.) = schulden, ook: fout: *dèè man hèt voeul – beej miech, ma 't ès z'n eige* – / hij staat bij mij in 't krijt, maar het is zijn eigen fout; **pòffe** ww = op krediet kopen; ook: **op de pòf gelle** ww = idem: *veur 't èng van de maond mottle errem lu-jkes op de – – èn de winkels.*

rijkdom / rijk / gierigheid / gierigaard / weelde / geld – geldstuk / frank / geldbeugel

riekigheid v: *dèè minsj wèt neet woea er 't geld mèt laote van de –* / hij weet geen weg met zijn geld, zo rijk is hij.

riek: *e ès zoea – es 't water deep ès* / hij is schatrijk; *de rieke ligke(n) allemaol ònger ein deke* / ze komen voor elkaars belangen op; *riekeluj hōbbe(n) 't mèèr veur 't sjōppe* / de rijken kunnen het geld met de schop oprapen; *dèè minsj ès bènne* / hij is nu rijk genoeg voor de rest van zijn leven; op: *dèè minsj ès bènne!*, wordt wel ooit geantwoord: *jao, es er de deur tōw truk!* (dubbelzinnige betekenis van «binnen»); *e zit gōdd te veur* / zijn toekomst is verzekerd; *e ès gesje'peerd* (F. échappé) / hij is uit de nood; *ze jeuke diech zeker?* / gezegd tot verkwister.

1. **gierigheid** v; 2. **gewauf**: *mèt zie – ès dèè boer riek gewore*; 3. **wauve** ww + o = (idem): *mèt zie – ès er riek gewore*; *e deit niks anges es – en geld beejjeinsjarre*; 4. **ze vas hawwe** (oww hawwe / houden) *dèè hilt ze vas* / hij houdt aan zijn centen vast; *e zow e knepke èn twiënne biete* / hij zou een 5 centiemstuk doorbijten.

wauf m (wuijke – wuij) = letterl. wolf: *riekeluj zin dèk echgde wuij* / ze doen niets als het goed van anderen verslinden; *dèè boer ès 'nen echgde werewauf!* (idem).

1. **wèèl** v = weelde: *de – bruk 'm oet* = (letterl. de weelde breekt hem uit) hij begint plots weelderig te leven; 2. **brets** v = idem.

1. **geld** o: *de dikköp verdeene – wi-j water* / die een hoge functie bekleden verdienen geld met

hopen; 't – veur 't rape(n) hōbbe / geen geldnood hebben; veur gei – van de wèèrld deeg⁶⁷ *iech dat!* / dat zou ik in geen geval doen; hōnderd frang veur 'ne nōwwe fits, *dat ès gei geld!* / dat is zeer goedkoop; *bès te ze aan 't zejje? 't kömp toch neet oet!* = gezegd als iemand zijn geld op de grond laat vallen; ènkel – = kleingeld, (ook: klei–); 2. **soeze** m mv: *wèè zal van nōdō aaf aan de – bènne goon brēnge* / wie zal nu 't nodige geld in huis brengen? (bv. nu er geen kostverdiender meer is); **gouds** –(of: Gods–?) **alder** m = munt die bij toezegging van koop door koopman aan verkoper werd gegeven voor de armen; **geldstök** o (–ske – – –ker) = geldstuk.

frang m (frengske – frang): *zoea e slech kleid, dao gèèf ich nog geine – veur; iech hōb geine rotte – op miech* / ik heb hoegenaamd geen geld op zak; **cent** m (–sje – –e): *iech bèn geine – weerd* = ik voel me echt niet goed; *dèè minsj zit op z'n cente!* / wat die man gierig is!; *de zows 'm 'ne(n) hawve* – *geve* (oww *geve* / *geven*) / je zou hem een halve cent geven, zo armzalig, zo dom ziet hij eruit; **knapp** m (knepe – knappe) = stuk van 5 centiemen: *iech hōb geine – mië* / ik zit er helemaal zonder; **vie cent** m (– –cente) = 10 centiemen stuk: *dao gèèf iech nog gein – veur; kwaartsje* o (– –s); **hawf frengske** o (– –s) = 50 centiemen.

1. **boeurs** v (–ske – boeurze); 2. **porteme'nee** (F. porte–monnaie) m (–ke – –s); 3. **ke'ziemelèerke** o (–s) = doos waarin de mensen vroeger hun geld bewaarden.

koop / kopen / prijs / duur – goedkoop / betalen / verkopen

kaup⁶⁸ m (kuipe – –s): *dao hōb iech e gōdōd kuipke gedoon!*; gōjekaup = goedkoop: *'ne fits veur 150 frang dat ès gōjekaup!*

1. **kaupe** oww; 2. **gelle** ww: *iech öb miech 'ne nōwwe fits gegolle*; 3. **aafpingele** ww = afdingen.

pries m (prieske – prieze): *iech gèèf diech 'ne gōdōje – daoveur!* / ik betaal je dat goed!; *da's 'ne graselike* (of: rēèjelike) – / een redelijke prijs.

1. **deur**: *dèè fits ès deur* / die fiets is duur; **gepeperd deur** = peperduur; **graselik** deur = flink duur; 2. **kōsselik**: *kēnger groeat trēkke ès allewiel* – = kinderen opvoeden is tegenwoordig duur; gōjekaup = goedkoop; lenen = lange ww: *kēns tiech miech gein 10 Frang –?, iech gèèf ze diech mōrrige trök*; maar ook: aanreiken: *kēns te miech 't zāwt effekes –?*

1. **betale** oww; 2. **aafbetale** ww; 3. **aafdokke** ww = met moeite en tegenzin regelmatig afbetalen: *sèèr iech dat hoēs gekoch hōb mōt iech al maonds doezejend frang –.*

1. **verkaupe** oww; **verkoop** m = verkoop; 2. **oetverkaupe** oww = uitverkopen; **oetreup** m = openbare uitverkoop.

loon

1. **trèk** m: *iech hōb m'nen trèk nog neet gad* / ik heb mijn loon nog niet getrokken; *e hēèt 'ne gōdōjen* – / hij heeft een goed salaris; *'t truk heej!* / het tocht hier!, (*in een gesprek wordt daarop wel eens schertsend geantwoord*): *van den – mōt 'ne minsj leve!*; 2. **ke'zem** (F. quinzaine) m (–ke – –

⁶⁷ **De voorwaardelijke wijze**, (*iech zow dat dōdōn*), bestond in het oud Boorsems niet, (of was dezelfde als de verleden tijd): *Veur gei geld van de wèèrld deeg iech dat* = dat zou ik in geen geval doen; zo ook: *iech waor leeever doead, es zoea get te dōdōn!* = ik zou liever dood zijn ...; *de deegs beter van te wèrreke* = je zou beter doen van te werken; zie voetnoot 43.

⁶⁸ **vervoeging (ui)**: **laupe** (laup luips / leep / gelaupe); **kaupe** (kaup kuips / koch / gekoch); zie onregelmatige ww.

me): *mèt zoea'ne kleine – kan 'ne minsj krempelik (nauwelijks)leve* = kan men nauwelijks leven; 3. **loean** o (luënsje – –ne); 4. **daagheur** v (– –e) = dagloon; –**heurder** m (– – –s) = dagloner; **goon daagheure** ww = als dagloner gaan werken: *èn de zomer ginge voeul luj – beej de boere*.

weg / reis / vervoermiddel

weg / straatbocht / wegkant / rijden / verkeer

1. **weeg** m (wèègske – wèèg); **einswèès** (letterl. over één weg) door = recht door: *zònger aaf te sloon mòs te -- – goon, dan kòmps te op de meule(n) oet*; **alleswèès** = in ieder geval: *al kos dèen otto voeul geld, iech gel 'm –*; **karreweeg** of: **veldweeg** = veldweg (ook: een bepaalde veldweg in Boorsem); **modderweeg** = veldweg vol modder; **pratsj** v = slijk: *dèè weeg lik vol – / die weg ligt vol met slijk*; 2. **spinswèègske** o = weggetje voor kramers; 3. **san'tjéé** (F. sentier) m = vroeger weggetje voor bevolking, ongeveer 1 m breed; 4. **baan** v (– bane) = grote weg; *v'r kènne dèè jòng neet aan de – kriege / we kunnen hem nergens vinden; en iech waor de – op / en ik was weg; Zjang ès weer op de – / hij is weer gezond; mèt get euver de – kènne / goed weg weten met iets*; 5. **steiweeg** = grote, geasfalteerde weg; **tare** ww = asfalteren: *'ne weeg tare of mèt taar bedèkke*; **pappendèk** m = laag asfalt; 6. **pe'vej** m = straat met kinderkopjes, ook: de steen zelf: *èn os dörrep wore niks es pe'vejje*; 7. **ròt** (F. route) v (– røtte); 8. **straot** v (stroeutsje – straote): *iech bèn zoea errem es de – / straatarm; straoterrem zin (idem); nòdow zitte v'r op de – / nu zijn wij totaal ontriefd; ein op de – oprape / met een lichtzinnige vrouw aanleggen; de ungerste –, de böveste – / de onderste, de bovenste straat (laag en hoog gelegen straten in Boorsem); dèè jòng ès nòdow van de – aaf / want hij is nu getrouwd; straot laupe* oww = straatlopen; 9. **gats** (D. Gasse) v (getske – gatse) = kleine aarden weg tussen twee hagen.

1. **drej** m (drejke – drejje): *de vrachotto kòsj den – neet kriege en e vòdòr teenge(n) 't hoès aan / hij raakte uit de bocht; fig. mèt zoea 'ne magere ke'zem kan 'ne minsj den – neet kriege / van van zo een klein inkomen kan een mens niet leven; 't hoeshawwe aan den – hawwe / voor de goede gang van zaken zorgen in het huishouden; ze hōbbe dèè jòng aan den – gehawwe / ze hebben hem met ijdele beloften gepaaid; 'ne gòdjen – geve aan get / een moeilijke zaak in gunstige zin oplossen of uitleggen; drejje* ww = de bocht nemen, draaien; **opdrejje** ww = in het ootje nemen: *jòng, laot diech neet – / laat je niet beetnemen; de hōbs diech get laoten – / je heb je iets laten aansmeren; doordrejje* ww = doordraaien: *jòng, de drejs door / je verkoopt onzin*; 2. **krumde** v (– –s) = lichte bocht in weg.

(**weeg**)**kant** m (–kentsje – kante) = aarden zijkant van weg met kinderkopjes; *pas op, haw diech aan de –! / ga niet midden op de straat lopen of fietsen (om ongeluk te vermijden)*; **graaf** v (grèèfke – graver) = gracht: *langs de straot èn Boorse waor 'n –*; ⁶⁹**gröp** v (–ke – –pe) = greppel: *veur de hoezer waor 'n –*; **rigol** (F. rigole) v (– –le) = riool; **bor'duur** (F. bordure) m = verhoogde zijkant van weg.

vare oww: *mèt 'ne fits, 'nen otto, 'nen tuf vare*; fig. *ze wore weer mèt 'm aan 't – / ze hielden hem weer voor de gek.*

pas'saasj (F passage) v = verkeer: *op di–j ròt ès altied voeul –.*

reis – vertrekken – verhuizen – rijden / klaar – weg

reis (zeer kort uitgesproken, zie voetnoot 14) v (–ke – reize); **vertrekke** oww = vertrekken; *dèè minsj vertroch mèt z'nen hiële rataplång* (F. rataplan) / hij vertrok met zijn hele inboedel; **verhuze** ww = verhuizen; **ri–jje** ww = méér moderne vorming als «vare oww = rijden»: *ze zin mèt diech aan 't –! = ze houden je voor de gek*; **eweg** (E. away) = weg: *kòm v'r zin –! / kom, we gaan weg!*; *e kan dao*

⁶⁹maar: **graaf** (lang) o (grèèfke – graver) = graf.

gòdd mèt eweg / hij weet er goed weg mee; wïed – zin oww = bijna dood zijn; **vèèrdig** = klaar (om te vertrekken): *v'r zin fiks en – / wij zijn helemaal reisklaar; vèèrdig zin* betekent ook: de kluts kwijt zijn: *iech waor hiël –, wi–j iech dat nowts huërde.*

vervoermiddel / fiets / bakfiets / auto / motorfiets / trein / tram / schip – overzetboot

woord bestaat in het Maaslands niet

fits m (–ke – –e) = fiets: *iech gaon get mèt de – vare / ik ga wat fietsrijden; nòdòw höb iech miech get aan m'ne –!* / nu heb ik me iets aan de hand!; **fitsplaat** v (– – –e) = bewijs van betaling van belasting; **kader** (F. cadre) m (– – –s) = frame; **gie'dao** (F. guidon) m = fietsstuur; **zaal** m (zèèlke – zale) = zadel; **steulke** o (– –s) = bagagedrager; **raad** (D. Rad) o (rèèdsje – rajer) = wiel: *pas op, mèèsje, die – drejt!* / pas op, meisje, je rad draait! (*alles was goed om de aandacht van een meisje te trekken, ook deze onzinnige scherts*); **voeurraad** = vòdriewiel; **achterraad**; **speik** (D. Speiche) v (–ske – –e) = spaak; **band** (bensje – ban) = band (*ook: binnenband*); **bènneband** = idem; **boeteband**– = band: *m'ne band ès aaf / mijn band is leeg gelopen; de – aafloote / band laten leeglopen; katsjoederrem* (letterl. gummidarm) (F. caoutchou – gummi) m (– – derrem) = binnenband; **reip** v (–ke – –e) = velg; **reipe** ww = met velg spelen: *de klein jung zin boete(n) aan 't – / de jongens zijn buiten met de «reip» aan het spelen (dit was een zeer bekend jongensvermaak waarbij ze met een stok de velg vooruit duwden)*; **frë** (F. frein) (– – –s) = rem; **tröktrap** m (– – –pe) of: **tröktraprem** v (– – –me) = torpedorem: *m'ne(n) – treujt* (oww. doortreeje / treden) *door!*; **kètting** v (–ske – –e): *de kètting* v (–ske – –e) *sleug* (of: *sleit*) *aaf* (oww. aafsloon / slaan); **sleikplaat** v = spatbord; **leech** o (–ske – –ter) = lamp; **achterleech**; ker'buurlamp v (*lempke – lampe*) = karbietlamp.

trippertoeur (F. triporteur) m (– – –s) = bakfiets.

1. **'otto** m (öt'teuke in kindertaal – ottoos) = auto: *dèèn – zèt miech get trachter!* = wat die auto hard rijdt!; 2. **ottomo'biel** m (– – –e) = idem.

tuf (F. teuf–teuf) m (–ke – –fe) = motorfiets: *zoea hel mèt den – vare, dat ès veur hals en boek te breke!*

trejn m (treinsje – trejne) = trein: *v'r zin mèt den – nao Brusselt gewès!*; **bòmmeltrejn** = boemeltrein; **staasje** v = station: *v'r höbbe Kris van os* op de staasje aafgehaold.*

tram m (tremke – –me): *waat höb iech miech nòdòw weer aan m'nen –?* / wat heb ik nu toch weer voor zorgen!; *de kèns miech aan m'nen – hange!* / je kunt me verrekken!; *dèè jòng ès te stòm veur pèèrskeutele te rape achter den* – (uitdr. uit de tijd toen de tram nog door paarden voortgetrokken werd) / die jongen kent niets!

sjeep o (–ke – –sjeep) = schip: *v'r zitten mèt di–j tant gesjeep veur mindes'tes dri–j weke!* = wij zitten met haar opgescheept voor minstens 3 weken; **bak** (F. bac) m = overzetboot.

snoep

snoep / snoepen / snoepje / papieren zakje – frites / allerhande

slòk v (onveranderlijk).

1. **slòkke** (D. schlucken) ww = snoepen: – *maak de tan rot* = snoepen maakt rotte tanden; **geslòk**⁷⁰ o = gesnoep: *mèt al dat – were dien tan rot*; 2. **lòtsje** (D. lutschen) ww = snoepen, maar ook: zuigen (bv. *aan fles*); **zoëke** = zuigen: *op z'nen doem –*, of: *aan de flesj –*.

1. **ker'mel** (F. caramelle) v (ker'melke – ker'melle) = zacht snoepje; 2. **babbelèèr** m (–ke – –e) = hard zuurtje: uitdr. *dat kèndsj zow 'ne – oet 'n flesj zoëke* / dat kind is verzot op snoep; 3. **babbelut** m (–lutsje – –lutte) = langwerpige snoepje.

tuut* v (tuutsje – tute) = papieren zakje: *iech bèn miech e tuutsje ker'melle goon gelle*; fig. uitdr. *dao hōb iech m'n tuut vol van* / dat ben ik beu.

ieskrèèm m (–ke – –e) = crème glace.

van alles get : krabbia m = zwarte man die vòòr de oorlog met zwarte en andere snoepjes leurde; **kristessaap** (verhaspeling van F. réglisse + sap) m = klissap, soort drop dat met water vermengd een zwart drankje opleverde; **bròmbeer** o = dit zelfde drankje; *ziech de vinger aafleke* ww = zeer graag eten: *fritte, dao lek iech miech de vinger* (of: de doeme) *van aaf!* = die eet ik dolgraag!; pletsj v = pottenlikker.

⁷⁰**zelfstandig gebruikt werkwoord: ge- vorm:** Het zelfstandig gebruik van ww komt in het Maaslands nauwelijks voor. Daarentegen is het gebruik van deze ge-vorm veel uitgebreider als in 't Nederlands: geslaop, gelòtsj (zuigen), gevreigel (ruzie maken), gekal, geluijer (luiëren), gejangk, gestechel (vitten), geduj (duwen), gezoek (zuigen), enz... Daarbij vraag je je af waarom wij vaak aan die woorden een «s» toevoegen: gelaups, gedòons, ... (zie ook:s-uitgangen).

familie

familie / grootvader – grootmoeder / echtpaar / gezin – ouders / vader / moeder / echtgenoot – echtgenote / baby / kind / om kinderen bang te maken / zoon – dochter / broer / zuster / oom / tante

fe'miele: uitdr. *mèt – mòs te wandele, ma mèt vrèmdè mòs te handele* / zaken doe je alleen met vreemden.

ba m (bake – baas) = grootvader; **mem** v (–ke – –me) = grootmoeder: *de ba en de mem van os zin nog gòdd geraaj* / grootvader en grootmoeder zijn nog goed ter been; (soms werden «ba» en «mem» ook voor vader en moeder gebruikt); **zeikmem** v (– –memme): *di–j Trien ès miech toch 'n – / flauwe zeveraarster*; **memme** ww = zeveren: *waat liks diech dao te memme?*

koppel v (köppelke – koppele) = 1. echtpaar: *Zjang en Fien, dat ès 'n sjoean –*; 2. koppel: *iech h**öb** miech 'n – doeve gegolle* / ik heb 2 duiven gekocht; (« paar» betekent in Boorseme: een zeker, klein aantal, bv: *'t ès e – daag sjoea wèèr gewèès*).

hoeshawwe o (– –hawwes) = gezin: *Zjang en Fien mèt hun kènger, dat ès e sjoean –*; **awwers** m mv = ouders.

1. **vader** m (vederke – vaders) (eerder plechtig): *dèè jòng ès sjus z*ie*ne – oet de moel gesnooje* / (letterl.: die jongen is juist zijn vader uit de mond gesneden), dwz. hij is het evenbeeld van zijn vader; *dèè jòng ès z'ne vader zoea z*u*ver es 'n haor* / idem; 2. **pap** m (gezegd door grotere kinderen als ze over hun vader praten): *de pap van os*ès nao de mert gewèès*; 3. **'papa** m ('papake –).

1. **mòdder** v (meuderke – mòdders) (algemeen en eerder plechtig); 2. **mam** (gezegd door grotere kinderen als ze over hun moeder praten); 3. **'mama** v ('mamake – 'mamaas) = aansprektitel door kleine kinderen gebruikt.

1. **man** m = echtgenoot: *m'ne – wèrrek op de sjarbon'aasj* (F. charbonnage) / mijn man werkt in de koolmijn; 2. **minsj** m = idem.

vrow v = echtgenote: *Zjef z'n – hèèt neuge kènger*.

1. **kindsje** (– kindsjes); 2. **pungelke**: *m*ie* leef –!*; 3. **kinneke** o = kindje in kindertaal; 4. **poedelke** o (– –s) = lief naampje voor kindje; **kèngerkoetsj** v (kuutsjke –koetsje) = kinderwagen; **koetsje** (D. kutschen) ww = gaan wandelen met de baby: *iech bèn mèt 't kindsje get – gewèès*; **wegg** v (–ske – –e); **sloeupeke dòn*** oww = gaan slapen (in kindertaal); **pungele** ww = met een baby zitten te houden: *Mien zit mèt e kindsje te –*; **de bors geve** ww = aan de borst voeden; **de flesj geve** ww = de zuigfles geven; **tutter** (–ke – –s) m = fopspeen; **lòtsj** v = idem, (ook: snoepje met houten stokje); **tuttere** ww = aan fopspeen zuigen; **lòtsje** ww = idem, (maar ook: snoepen); **wingel** m (–ke – –e) = luier; **ènwingele** ww = inwikkelen van baby met luiers.

1. **keind(sj)** o (kindsje – kènger): gezegde: gezegde: *klein kènger klein leid, groeatte – groeat leid* / vooral grote kinderen bezorgen de ouders veel leed; gezegde: *es kènger stil zin, zin ze krank* / gezonde kinderen moeten spelen; **kèngerkes** o mv = kindertjes (in de uitdr.): *kèngerkes, waat e le'wejt!* / kinderen wat een lawaai!; **kèngerechtig** = kinderachtig; **kèngeraasj** v = 1. kinderachtig gedoe, 2. ook: te gemakkelijke opgave: *dèè zak opluchte, dat ès veur miech mèèr –*; *van kèndsj aaf* / van kindsbeen af; 2. **döpke** o (döpkes): *wi–j iech nog e klei – waor ...* = toen ik nog een klein kind was ...; 3. **dènk** (dènger) o = ding: *Dat Sienke ès e leef –* = wat een mooi kind is dat Sientje!

veur kènger bang te make: weerewaf m(–wuifke—wuif) = weerwolf: *ès 't kindsje neet braaf ès, kömp de – 'm hole / als kindje niet lief is, komt de weerwolf hem halen; dippemeneke* o (mennekes) = *in feite* man uit 't psychiatrisch centrum (*dépot*) in Rekem; **bròkhin mèt de kop aaf** / letterl. klokken zonder kop: *pas op! dao zit 'n – mèt de kop aaf èn de hège!*; **boedebèèr** m = boeman; **jubba** m = idem.

zoon m (zoeunsje – zoeuns): *dèè vader haw twië zoeuns; sjoeanzoon* m: *Nele luij fèl op mèt hoere* – / Cornelia is geestdriftig over haar zwager; **dochter** v (döchterke – dochters); **sjoeandochter** = schoondochter.

bròòr m (breurke – gebreurs): *Zjang en Le'wie zin twië gebreurs; 't zin 2 gebreurs van miech / het zijn twee van mijn broers; zuster* v (–ke – gezusters) (maar: zusters in betekenis van kloosterlingen).

nònk m (nunkske – nunk): *Sjarel ès 'nen – van os* (zie voetnoot 11 – familierelaties); hièrnònk m = heerom; **tant** v (tentsje – tante); **sòkkertant** v = ongetrouwde tante.

spel / sport

spel / kleinkinderspelletjes / jongens- en meisjesspelen – ijsvermaak / meisjessel

1. **speel** o (spèèlsje – spele) = 1. spel: *aan waat e spèèlsje goon v'r nòdw spele?* / welk spelletje gaan we nu doen?; 2. ook: speling: *'t voeurste raad van m'ne fits hèt voeul* – / er is veel speling in mijn voorwiel); **speelvogel** m (–veugelke – –veugel) = kind dat dol is op spel; **spele** ⁷¹ oww = spelen: uitspr. *kènger di-j – zin gezònd; laot neet mèt dien tiènne* – / laat je niet voor de gek houden; **ziech eweg** spele = stiekum ervandoor gaan: *wi-j dèè gal'jaar aafkeem, hōb iech miech – gespèèld* / toen die sterke kerel kwam, ben ik er stiekum vandoorgegaan; *di-j zaak speult miech ène m'ne kop* / geeft me veel kopzorgen; *kènger di-j – zin gezònd*; **veur gòdd** spele = spelen met echte inzet; **veur koead** – = proef spelen; **foetele** ww = vals spelen; **foetelèèr** m (foetelèèrke – foetelèère) = valsspeler; **foetele(n)** en **toetele** ww = van bedriegen een gewoonte maken; de bende van k'r'tòsj = vrolijke bende jongens; 2. ook: **amme'zaasje** (F. amusement) v = amuzement.

klein kengerspèèlsjes; **pungele** ww = op de armen dragen; **tejdekke dòn** = gaan wandelen in kindertaal; **pèèrdsje rijje** = paardje rijden op de knie van papa: *'t kindsje deeg gèèr – op de kneej van z'ne pap*; **kielewieleke dòn** ww = **keetele** (kittelen) in kindertaal; *kòm, kindsje, v'r goon – dòn!* = zo zei wie 't kindje onder de kin kittelde; **pepke vòdre** ww = idem: *mie poedelke, v'r goon – !*; **leu leu leuleu leuleuleu!** (*zo zongen kleine kinderen in rijen achter elkaar lopend*); **bloeskes** (v blaos – bloeuske – bloze) **make** = zeepbellen maken.

jònges- en mèèsjesspele; **piepeliep versteke** ww = verstoppertje spelen: *alle klein kènger spele gèèr aan –*; **aftèlle** ww = aftellen: *tièn, twintig, dartig ... hōnderd, iech kaom!* / zo zei 't kind dat de anderen moest zoeken; **ketsje spele** = achtervolgertje spelen; **tetsje** ww = (kleine) por geven bij spel; **tetsj** v (–ke – –e) = kleine slag: *tetsj! de bès traan!* = je bent uit!; *bot! iech bèn oet en diech bès troet!* / aftelrijmpje: ik heb gewonnen, en jij bent eruit.

op 't ies spele ww = ijsspelen; **ies** o = ijs; **ieswagel** m (–wegelke – –wegel) = ijsslee; **stipsel** o (–ke – –e) = stok met spijker om de slee vooruit te duwen op het ijs; **stipsele** ww = zich met puntige stok met nagel om op ijs vooruit te duwen; **kejje** ww = ijsglijden: *es v'r 't kawd hawwe, ginge v'r os werrem – op 't ies*; **kej** v (–ke – –je) = glijbaan; **ròtsjbaan** = idem; **oetglitsje** (D. ausglitschen) ww = uitglijden; **oetròtsje** (D. ausrutschen) ww = idem; **huukske kejje** ww (ww huke = hurken) = hurkend glijden; **speerke trèkke** ww = strootje trekken; **peetekoele** ww = oud spel waarbij de bal uit eigen kuil geweerd dient te worden.

mèèsjesspeel; **tòwke sprènge** ww = touwtje springen: *wèè sprunk?*; **tow** v (tòwke – towwe) = touw; **drejje** ww: *wèè drejt de tow?* = wie draait?; **hinkepinke(le)** ww = van één been op 't ander springen; **krimme** ww = ronddraaien van 2 meisjes die zich bij de handen vasthouden; **hinke** ww = op een voet springen; **sjelver** (zie voetnoot 51 – inversie) m (sjelverke – sjelverkes) = scherf: *iech kan neet hinke, want iech hōb geine* –; **bal** m (belke – bel); **prikke** ww = (bal) opvangen: *mèt de bal of mèt 't belke*; **euverluiperke spele** ww = overlooptje spelen; **rònnerank spele** ww = in een kring spelen.

jongensspel / knikkers / stokspel / boog / fietsvelgspel /

⁷¹vervoeging (**eu**): **spele** / iech spèèl / diech speuls / ee speult / veer spele / geer spèèlt / zeej spele // iech spòd / gespèèld; **betale** (betaal beteuuls / betaalde / betaald); **drage** (draag dreugs / dròd / gedrage); **treje** (trèèj treujs / tròd / getroje); **vare** (vaar veurs / vòd / gevare); **stele** (stèèl steuls / stèelde / gestole); **geve** (gèèf geufs / gòd / gegeve). Voor de overige vervoegingen zie onregelmatige werkwoorden, blz.

klimmen / oorlog spelen / kopje over / overlooptje / katapult / schaats / vliegertje / allerhande

jòngesspeel

uuf v (-ke - uve) = knikker; **glazere(n)** uuf = glasknikker; **uufke** o = kleine, gekleurde knikker uit gebrande leem: *e leime(n) -*; **bol** m (- - bö) = grote glazeren knikker; **mèt de uve spele** oww (of **uve sjeete** oww = knikkeren; **kuulke stoeatte** oww = knikkertjes uit de hand in kuiltje doen belanden: *wèè ònpaar uve èn 't kuulke stuët, hèt ze verlore*; **fòtsje** ww = schietend uit vingers doen glijden; (oet de vinger) **ròtsje** ww = uit de vingers glijden: *es de uve - - - , sjuts te neet gòd / dan schiet je niet goed*; **glitsje** (D. glitschen) = idem; **(uve)bujjel** m (-ke - -le) = knikkerzakje: *z'n uve èn de - dòn; oet de - hole*; **ui** m (- - -e) = de richting die de knikker neemt na het schieten: *dat ès 'ne gòdjen - / je knikker neemt de goede richting*;

klimme ww = spel waarbij men met 'n stok op een klein puntig stokje slaat; **klim** v (-ke - -me) = het puntig stokje: *wèè de - 't wi-jdste eweg hòwt, hèt gewònne / wie de «klim» het verst weg slaat heeft gewonnen*.

baog m (boegske - -e) = boog; baog **sjeete** ww = boog schieten.

reipe ww = met fietsvelg spelen: *mèt 'ne stek op de reip howwe, of 'm èn de hólte van de - steke en veuroet dujje*; **reip** v (-ke - -e) = velg.

kleffere ww = (op 'n boom) klimmen: *jungskes - gèèr op de buim*.

oorlog spele oww; **geweer** o (-ke - -e); **pertuusjegeweer** (verhaspeling v. F. percussion + geweer) o (-ke - -e) = geweertje met knalpatroon; **per'tuuske** o (- -kes) = knalpatroon; **stoppegeweer** o = geweer met stop in de loop; klapbösj v (-ke - -e) = blikken doos met deksel en klein gaatje in bodem, gevuld met karbietgas: *ès te e zwegelke veur 't geetsje hils**; *vluug** de(n) dèksel eweg*; (zie vervoegingen «i» en «uu» onder onregelm. ww).

kokelebaum (verhaspeling van F. culbute) m (- buimke - - buim) = kopje over: *'ne kokelebaum zètte = kopje over spelen*.

1. **bare** ww = overlooptje spelen; 2. **jone** ww = variante van vorig spel: *jone, jone, euverkome!* = zo riepen de kinderen van de andere partij.

kattepröl (verhaspeling van F. catapult) m (-ke - -le) = katapult: *twië kawtsjoes, 'n gaffel (e geffelke), e lèèrke, en de - ès vèèrdig* = twee gummies, 'n gaffel, een stukje leer, en de slinger is klaar; **vlemme** ww = met steen of stok of met katapult werpen: *dèè kwa'jòng ès op de hinne(n) aan 't vlemme*; **peffe** ww = (met steen) werpen (op vogeltjes of zo).

kòkkerel m (-relke - - relle) = draaitol die met een zweep werd in beweging gehouden: *veur de - te dòn drejje, howwe de kènger mèt 'n smik of 'n zwiëp trum*; **zwiëp** v (-ke - -pe) = idem; **dop** m (döpke - döp) = ovale tol waarrond een touwtje werd gewikkeld en dat slingerend werd weggegooid: *veur dat den - kan drejje, weurd 'n tow trum gedoon*; **drejje** ww = draaien: *drejje wi-j 'ne kòkkerel / fel op zichzelf draaien*; **smik** v (-ske - -ke) = zweep; **smikke** ww = met zweep slaan: *veur de kòkkerel aan den drej te hawwe mòsj te mèt de smik trop smikke*; klapbösj = knalbus: *'n - waar dèk van heulenteul (vlierhout) gemaak*.

sjaatsel v (- sjaatsele) = schaats; **sjaatse(le)** ww = schaatsen.

(pe'peere) vleegerkes make ww = vliegers maken uit papier; **vleege** oww = vliegen: *'t vleegeerke vluug op 't daak* = het vliegertje vliegt (dwz. valt) op 't dak.

van alles get: fluit v (-sje - -e); **fluitsjes make** ww = *van heulenteul (vlierhout) maakgde de*

kènger ziech –; **leutsje goeajje** oww = steen over ‘t water keilen: *wi-j v’r klein wore, ginge v’r dèk* –
– *èn de Maas*.

spel en sport volwassenen / hanevechten / voetbal / kegelen / allerhande

speel en sport veur groeatte luj

hane vechte ww = hanengevecht: *es de sjen’derreme keeme, maakgde alle luj ziech eweg, want* –
waor verbooje (ww: *verbeeje* / *verbieden*); gaws **goeaje** oww = aan paal gebonden pluimvee met
ijzeren stok afgooien.

voetbal m (–belke – –bel); **voetballe** ww; *bòf* = gelijkspel: *neemes hèt gewònne; ‘t waor –; bòf*
spele oww = gelijk spelen; **‘n buus kriege** oww = verliezen: *de roeaj dūvele van Boorse hōbbe(n) ‘n*
– (ge)kreenge;; gòòl (E. goal) v (*geulke* – *gòòle*) = goal; *gòòlkipper* (E. goalkeeper)(–kipperke –
–kippers) = doelverdediger: *dèè kipper ès niks weerd, e lièt* (oww *laote* / *laten*) *alle bel door*.

keigele ww = kegelen; **keigel** m (*keigelke* – *keigele*); **keigelbaan** v (– – –bane) = kegelbaan;
kaarte ww; *kaarte* ww; **kaarte hōffe** ww = kaarten afnemen; **kaarte stoeatte** (oww *stoeatte* / *stoten*) =
kaarten vermengen.

jage oww = op jacht gaan; **jeger** m (– – –s) = jager; **vlemme** ww = schieten; **sjeete** ww = idem.

van alles get: stöpke steke oww = geld op een rechtstaand stokje zetten en ‘t met een metalen
schijf omgooien; **sjraomtaofele** ww = soort oud damspel; **de kamers aafsjeete** ww = ouderwets
vuurwerk maken; **pōlfer** m = buskruit; **sjroemke steke** ww = schijf zo dicht mogelijk bij een streep
gooien; **sjraom** v (*sjroemke* – *sjraome*) = streep: *‘n – trekke mèt e stök kriet* / ‘n lijn trekken met een
stuk krijt; **krits** v (*kritske* – *kritse*) = krijtstreep; **kritse** ww = streep trekken met krijt.

feest

feest / verjaardag – naamfeest / karnaval / kermis / dansen / drinken

fiës o (-ke – -te): *dao bèn iech op 't – gewèès / daar werd ik slecht ontvangen; weerspr.: es 't reengert en de zòn sjient* (oww sjiene / schijnen) *ès 't kèrremes èn de hèl*.

verjaardaag (- – daag); **joeurig were** (oww were / worden) = verjaren: *iech zow wel wille dat iech eedere week joeurig waor* (in feite werd de verjaardag nauwelijks gevierd); **mei** (kort) m = naamfeest; **veere** ww: *wi–jnië veert geer uge mei?* / wanneer is Uw naamfeest?; *waat krieg iech veur miene mei?* / welk een geschenk krijg ik voor mijn naamfeest?

vastelaovend m (- –e): *op – ginge de kènger de deure langs veur spek en eijer; ziech verklei–je* ww: *kènger dòn ziech gèèr – / kinderen vermommen zich graag; mòmmegezich* o (-ske – -ter) = masker, mombakkes: *mòmmegezichter maakgde de kènger ziech vreuger zellef; røk* m (rèkske – røkke) = elastiekje: *ze maakgde(n) 't vas mèt 'ne – rònnd de kop; vastelaovendgek* v (- –ke) = vermomd persoon; *mòmmegezich* v (-ske – -ter) = masker: *de kènger hawwe(n) e – op; mombakkes* o (- –se) = idem.

kèrremis v (- –kèrremisse): *v'r zin mèt de kènger nao de – gewèès; gezegde: dao ès 't weer – gewèès / gezegd als getrouwde mensen ruzie maken; dao bèn iech op de – gewèès / daar werd ik zeer slecht ontvangen; 't ès – èn de hèl / gezegd als 't regent en de zon schijnt; weerspr.: Dilse – mögke– / Dilsers kermis, muggenkermis* (in Dilsen was de laatste kermis aan de Maaskant); **sjokkel** v (sjökkelke – sjökkele) = schommel: *maog iech nog èns op de – goon zitten?* / mag ik nog 'n schommeltoertje maken?; **sjokkelepiet** m (- – -e) = kermistenter; **sjokkelekraom** (-kroemke – kraome) = idem; maar ook: *waat 'ne – ès miech dat!* / wat is dat voor een verwarde zaak!; **drejmeule** v (meuleke – meules) = draaimolen; **meulekes** v mv = idem; maar ook: *gel miech e klei –, mama!* / een windroosje uit papier; **floes** v (fluuske – floeze): *es te de – kòsjs snappe, mochs te nog 'nen toer op de drejmeule zitte; ròtsjbaan* v (- – -e) = glijbaan, tobogan; **bòts'otto** m (-'otooke – -'otoos) = botsauto.

danse ww: *èn èns begòsj alles veur mien auge te –; dans* m (dènke – dèns); **zwik** m = danstent: *Zjang ès mèt ze mèèsje op de – gewèès*.

pimpele ww = in kroeg zitten te drinken: *op de kèrremes zitten de mansluj èn de 'kaffees te –; bòmmele* ww = de kroegen aflopen: *de zaatlep zin aan 't – op de kèrremis / de dronkaards gaan op de kermis alle cafés af*.

getallen

getal / een / twee – drie – vier ... / vijf...

getal o ((– – –le); **tèlle** ww = tellen.

ein: eine man, ein vrow, ei mèèsje; **gein** = geen: *iech höb geine frang, gein vrow, gei gelök*; **geinen** **eine** = geen enkel: *geinen eine frang, gein ein vrow, gein ei mèèsje*; **gein ensetig** = absoluut geen enkel: *geinen ensetige frang, gein ensetige vrow, gein ensetig mèèsje*; **einsig** (D. einzig) = enig: *Truj ès z'n einsige dochter*; **eins** = eens, om het even: *koffi–j of beer*, 't ès miech allemaol eins; **eigalig** (verhaspeling van ein + F. égal) = idem; **eibarig** = gelijkmatig: 't kore steit – sjoean oet / het koren ziet er gelijkmatig mooi uit; **eispeerig** = zwak, zeer tener en mager: *Zjuul ès mèèr 'n – menneke*; **einswèès** (letterl. op één weg) = zonder aarzelen noch omkijken: *Graadsje, gank nao de meule, en gank – door!*; **alles èn ein** = alles goed bekeken: – – – ès *Zjang toch 'ne gòdje minsj*; 't **eint en 't angert** = het een en 't ander: *iech mòt diech nog – – – zègke*; **iès** = eerst: *iech mòt miech – get wasse*; **ièste** = eerste: *den ièste man, de ièste vrow, 't ièste mèèsje, de ièste luj*; **ièstes** *(D. erstens) = teneerste.

twiè: *e leet ziech dat gein – kière zègke*; **twiède** = tweede: **twièddes** (D. zweitens) = ten tweede; **dri–j** = drie; **derde**; **sterdes** = ten derde: *ièstes höb iech diech niks gevraog, twièddes bèn iech Zjang neet, en sterdes kèns de miech ver'rèkke* / Boorsemse manier om iemand ruw af te wimpelen; **veer**; **veerde**; **sfeerdes**.

vief; **viefde**; **sfièvdes**; *neet tot vief kènne tèlle* / heel dom, of: analfabeet zijn; *ze neet alle vief op e ri–jke(n) höbbe* / niet goed wijs zijn; *dat voel menneke it* (oww: ete) *z'ne middig mèt z'n vief gebooje* / hij eet met zijn vingers; *de zows dèè minsj vie cent geve, zoea erremzalig zuut er oet* / je zou hem vijf centiemmen geven ...; **zès**; **zèsde**; **s'zèsdes**; **zeve**; **zeveste**; **sevestes**; **ach**; **achste**; **achstes**; **neuge**; **neugende**; **neugestes**.

tièn: **de tièn geboje Gaods** = de tien geboden; **tiènde**; **tièndes**; **èllef**; **èllefde**: **t èllefde gebood** (in Boorseme): *haw vas waats⁷² te höbs en pak waats te kriege kèns* (grappig toevoegsel aan de geboden); ook grappig: *jòng hèt ziech op z'n èllef en dartigste gezat veur nao de broelof te goon* / hij heeft zich zeer fijn gekleed; **èllefdes**: **twellef**; **dartièn**; **vièrtièn** ..., **neugentièn**⁷³, **twintig**; **dartig**; **fièrtig**, **fièftig**, **sestig**, **sevetig**, **tachetig**, **neuetig**.

hònderd: *dao stònge hònderde van luj op de straat*.

doezjend: *e zow kome(n) hellepe, en doezjend woar gein ein* / hij beweerde mordikus dat hij zou komen helpen (en toch is hij niet gekomen); *de minsj keem op ze doezjenste gemaak* (of: gemeekske) *mèt z'ne fits langs gevare*; 't *waor mèèr e doezjenste gelök dat iech kosj zwømme* / gelukkig maar dat ik kon zwemmen.

72 Men kan met recht geïntrigeerd zijn door **de toegevoegde «s»**. Die toevoeging komt zeer veel voor, bv. in: **ièstes** (ten eerste) 's**terdes** (ten derde), 's**veerdes** ... (zoals in het Duits gebruik: erstens, zweitens, drittens, viertens ...) sjuuns (schuin), gelaups (geloop); wèts te waats te dejs? De dejs sjus ofs te oet de loch keems gevalle (je doet alsof je van niets wist!) 'Sòndes (Zondags), swerdes (door de week); 't ès neet van moges, 't ès van mòttes (het is niet van mogen, maar van moeten); dèkstentieds (meestal), e laches weze = een lachend, vriendelijk gezicht, veur de vòots (overal); dao zin ters voeuls te voel (er zijn er veel te veel); boeteslaags (afgezonderd), op nowts = op nieuw; veur de vòots = overal; angeswèès = overigens, al week = iedere week, al maonds = iedere maand, al daags = iedere dag, al jaors = ieder jaar, alleswèès = in ieder geval, angeswèès = overigens, sjoeans = ofschoon; enz ... Gaat het hier grotendeels om een Boorsemse eigenaardigheid, of hebben andere dorpen dezelfde vormen? miech tunks, zoua meugs te auch maogs zin..., zònger dats te mèt dejs.

73 n – regel, zie voetnoot 15.

allerhande / bijwoorden

allerhande / zelf / recht / juist / nauwelijks / nauw eng

1. **allerlei** (zeer korte «ei») 2. **van alles get**.

1. **zellef**: *iech höb 't – gedoon*; **van zellef!** = natuurlijk: *höbs diech dat hoës gebòwd? Van zellef!*;
2. **eiges** = idem (maar oorspronkelijker): *iech höb 't – gedoon*; *de jòng hèt 't – gezag* / hij heeft het zelf gezegd; **veur mien** (dien, zien, os, uuch, hun) **eige** / voor mijzelf: *iech dach – – – dat alles geloge waor*; **op mien** (dien, zien, os, uuch, hun) **eige** = afgezonderd van andere mensen, alleen, op mijn ...eentje: *dèè jòng hilt ziech mèt angere neet op*; *e deit alles – – –*; **van eiges!** = natuurlijk! (maar oorspronkelijker Boorsems); **op den eigesten daag** = op dezelfde dag; **op 't eigeste me'ment** = op 't zelfde ogenblik; **op den eigesten augenblik** (D. der Augenblick) m = idem.

rech: *di–j moer steit neet rech, ze ès hiël sjeif* (sjeiver – 't sjeifste); **rech eweg** = rechtuit: *iech zèk 't diech – –: de bès 'ne leugenèèr!*; **rech oet** = idem; **recht tów** = dadelijk: *de minsj waor zoea meug, dat er – – 't bèd èn ging*; **'ne rechde nèef** = 'n echte neef; *dèè keel ès neet rech wies* / hij is niet goed wijs.

1. **sjus** (F. juste): *dat ès – / dat is zo*; *dèè jòng ès – zie vader oet de moel gesnooje* / hij is juist zijn vader, hij is zijn evenbeeld; *'t ès – e jaor geleje*; 2. **krek** (F. correct) = idem: *waats diech dao zèès ès –*; betekent ook: deftig, zoals het hoort: *dèè minsj ès altied eve –*; 3. **op de kop**: *iech höb – – – doezend frang betaald*;

1. **krië**: *iech waor – de deur oet, of 't daak veel èn*; 2. **amper** (D. amper) = idem; 3. **nej**: *iech waor – de deur oet, ...*; *'t menneke waor – vief jaor awd*; 4. **krempelik** = idem; 5. **reures**: *dat mèèsje ès – flink* = dat meisje is nauwelijks mooi (dwz.: lelijk); betekent ook: rakelings: *de kogel keem – aan miech v'r'beej*; 6. ook de omschrijving: **nog neet (tegòòj)**: *iech haw – – – m'ne rök gedrejd, of de kènger zaote miech aan de appele*.

1. **nej**: *'t kömp neet zoea – / het komt niet zo nauw* ; *'t peurtsje ès te – veur de keu door te laote*.

allerhande (vervolg) / nochtans / zodoende / nodig / dringend / meestal / gemiddeld / waarschijnlijk / blijkbaar / soms / misschien / gemakkelijk / naar gelang / zonder ophouden / zodra / nochtans

'n tans: *e lik wel euverhaup mèt z'n fe'miele, ma 't ès – – 'ne gòdje jòng* / al ligt hij in onmin met zijn familie, hij is nochtans 'ne goede jongen.

zoedanig: *iech hòf neet goon te wèrreke; – höb ie ch get tied*.

1. **van dòòn**: *waat höb d'r – – ? = wat heeft U nodig?*; 2. **nuëddig**.

nuëddig: *iech mòt – get èn de mòdsem goon wèrreke* / ik moet dringend wat gaan doen in de tuin;

1. **meistes**; 2. **gemeinlik**: *gemeinlik zuus* (oww zeen / zien) *te gein katte en hòn same spele*.

door de bot: *– vrit e verreke al daags vief kilo vòdèr*.

1. **dènkelik**: *– kömp de nònk van os mörrige langs / waarschijnlijk komt onze oom morgen op bezoek*; *huul mèèr neet, jònke; dènkelik ès diene fits noch te make* / ..., waarschijnlijk kan jou fiets

nog opgeknaapt worden.

zoea 't sjient: *Zjang ès ònger den tram èn gekome;* – – – *waor er zoea zaat es 'n sjöp / ...,* blijkbaar was hij knal dronken (zo zat als een schup).

1. **tèks:** *kèns diech miech tèks neet hellepe?* / zou jij me soms niet kunnen helpen?; 2. **hawventòwwe** (verhaspeling van D. abundzu) = soms, nu en dan: *dao ès ònwèèr;* 't leech geit *hawventòwwe(n) oet;* 3. **mèt toere** (F. tour): – – *maak dèè minsj ziech geweldig guftig /* soms maakt die man zich verschrikkelijk kwaad.

1. **tèks:** *Zjuul kömp – deeze naomiddig langs; iech zal 'm dan dien ke'misse dòn /* misschien komt Zjuul voorbij; ik zal hem dan jouw commissie doen; 2. **'t maog zin dat:** – – – *Zjuul langs kömp;* 3. **me'sjiens:** – *kömp Zjuul langs, ...*

1. **lich:** *zoea get zèèt eine lich, ma 't ès me'sjiens neet waor;* 2. **gemekelik:** *dat zèèt eine –;* **naove'nant dat** (F. avenant) = navenant: *naove'nant dat de luj zègke ès Zjang nao E'merika vertroch.*

1. **aan ei vas:** *'t reengert aan ei vas sèèr dri–j weke;* 2. **aan ein door** = idem.

1. **èn dat:** *èn dat de smòkkelèèr de ke'miezje zaog ging er te van door;* 2. **zoea gaw es** = idem.

'n tans: a) *Zjef zit èn de per'zong!* b) *'t waor 'n tans zoea'ne gòðje jòng!*

school

school / onderwijzer / schooljaar / leren / rekenen / lezen / schrijven / slagen –niet overgaan / speelplaats / meubilair

sjaol v (sjoelke⁷⁴ – sjaole): *de – ès aan* / de klas is begonnen; *de sjaol ès oet, de mette kome troet* / de school is uit, de geiten komen eruit (*zo zongen de jongens als ze de meisjes uit de school zagen komen*); *op de – zitte* / ergens op school zijn; *Zjengske ès èn de sjaol* / hij is op school (hij is dus niet thuis); **sjaolkènger** o mv = kinderen van de lagere school; **kaksjaol** = kleuterschool; **mèèsjessjaol** = meisjesschool; **jòngessjaol** = jongensschool; **niëjsjaol** = school waar meisjes naaikursus volgen, huishoudsschool; *Mi–jke ès beej de zusters èn Tòngere op de sjaol* / Marieke is op school bij de zusters in Tongeren (middelbare school of huishoudsschool); **ambachsjaol** = beroepsschool; **sjaolbank** v (–benkske – benk) = schoolbank; **ke'leezje** o = college: *Zjef ès op 't –* / hij is op het college (in Maasmechelen); *Sjarelke zit op 't zèsde* / hij zit in het eerste jaar van het college; *Zjuul ès beej de paters* = hij is op 't klein seminarie.

1. **meister** (D. Meister) m (–ke – –s) = schoolmeester, onderwijzer; 2. **juffrow** v (juffröwke – juffrowwe) = onderwijzeres op lagere school; 3. **meiste'res** v (– –se) = idem; 4. **pre'fesser** m (– – –s) = leeraar aan middelbare of hogere school.

studejaor o = klas: *'t iëste –* / bazisklas.

liëre ww = leren; *dat zal diech liëre!* / dat heb je verdiend met jou onvoorzichtigheid; **herliëre** ww = herzien, repeteren van een les; **liër** v = les, leer: *ao, de bès èn 't water gevalle! Dat ès 'n gòdò – veur diech; de mòs mèèr beter oppasse!* / dat zal je leren van in 't vervolg beter op te passen.

rekene ww = rekenen; **tèlle** ww = tellen: *dèè jòng kan nog neet tot vief tèlle* / hij is erg dom; *veur doezjend frang keze verkaupe, dat kan tèlle* / voor duizend francs kersen verkopen, dat is een flinke bijverdienste; *op dèè man kèns te –* / op die man kun je rekenen.

leze oww = lezen: *dèè minsj kan neet – of sjriev* / hij is analphabeet (of ook: is zeer dom); *ze hōbbe(n) hoeum èns gòdò de Leviète geloze* (oww: **leze**) / ze hebben hem eens flink de les gespeld; **biebele** (van: **biebel** = bijbel) ww = aanhoudend en met uitsluitende aandacht lezen: *dèè geliërde zaot den hiëlen daag èn z'n beuk te –* / die geleerde zat maar altijd in zijn boeken te lezen; **bòök** o (beukske – beuk) = boek: *waats te miech dao zèès, steit èn gei –* = wat je me daar beweert, betwifel ik erg; **ezelsoear** v (– – –re) = verformfaaide hoek in boek of schrift; **lètter** v (–ke – –s): *dèè minsj kènt gein – zoea groeat es 'n kòdò* / hij kan helemaal niet lezen, hij is oerdom; *èn de sjaol mòsjte* (oww **mòtte** / moeten) *de kènger op de lètter kalle* / de kinderen moesten op school ABN praten.

sjriev oww: *wi–j sjriefft geer uuch?* = hoe heet U? (of): spel me even Uw naam!; **sjriever** (–ke – –s) = schrijver; **'kajjee** (F. cahier) m (–ke – –s) = schrift; **pepeer** o (–ke – –e): *– ès verdöldig / je*

74 klankverschuivingen: **De zelfstandige naamwoorden (meervoud en verkleinwoord)** volgen hier andere regels als de onregelmatige werkwoorden. Deze volgen moeilijk te erkennen regels die zowel van 't Duits als van het Nederlands sterk afwijken. We geven hier enkele voorbeelden:

a) **zelfstandige naamwoorden**: enkelvoud / meervoud / verklein woord

tak – tekske – tek; **zwaas** (zwoert) – zwèèske zwaze; **paol** – poeulke – poeul; **bos** – böske – bös; **koon** – koeunsje – keun; **wauw** – wuifke wuif; **voes** – vuuske – vuus; **vòt** – veutsje – veut.

b) **onregelmatige werkwoorden**: **goon** (gaan) iech gaon, diech geis, ee geit, veer goon, geer gaot, zeej goon; iech ging iech bèn gegange; **gelle** (kopen) iech gel, diech guls, ee gult, iech gol, iech hōb gegolle; **dòon** (doen) iech dōn, diech deis, ee deit, iech deeg, iech hōb gedoon; **kenne** (kunnen), iech kan, diech kèns, ee kan, iech kōsj, iech hōb gekōcj.

moet niet alles geloven wat in boeken staat; **ruterkespepeer** = papier met ruitjes; **kaffeteuring** (verhaspeling F. couverture) m (-ske - -e) = kaft; **pen** v (pen-ke - ne); **ènk** m = inkt: uitdr. *pen en - ròðpe* / in het nauw geraakt tot alle toegevingen bereid zijn; **ènkpot** m (-pötsje - -pöt) = inktpot; **bord** o = schoolbord; **kriet** o = krijt; **krits** v (-ke - -e) = met krijt getrokken lijn: *de kènger trochte* (oww: trèkke / trekken, verleden tijd) 'n *krits veur dats ze mèt 't spele begòsjte* (oww: beginne, verleden tijd); **kritse** ww = een lijn trekken met krijt; ook kladschrijven; **lei** (kort, voetnoot 14) v (-ke - -je) = lei; gruffel v (-ke - - -e) = griffel;

teikene ww = tekeningen maken, ondertekenen, inschrijven: *de kènger wore mennekes aan 't - / de kinderen waren figuurtjes aan 't tekenen; teiken heej!* / zet hier je handtekening!; *veur zoea e sjoean werrek teiken iech voort* / voor zo een mooi werk schrijf ik onmiddellijk in; **teikening** v (-ske - -e) = tekening: *de kènger zin teikeningskes aan 't make* / ze zijn figuurtjes aan 't tekenen; **teike** (- - -s) o = teken; **handteike** o (- - -s) = handtekening: *zèt heej d'n - mèèr* = onderteken hier maar; **kalkeere** (F. calquer) ww = calqueren; **calkeerpe'peer** o = calqueerpapier;

1. **euvergoon** ww = naar hogere klas gaan; 2. **doorkome** oww = slagen: *e ès weer neet doorgekome!* / hij is weer niet geslaagd; 3. **oetkome** oww = slagen (met aangifte van rangorde): *iech bèn d'n iëste oetgekome* / ik was eerste van de klas; **buze** ww = niet slagen: *dèè jòng ès weer gebuus wore* / die jongen is weer niet geslaagd (letterl.: hij is gebuusd geworden; buus = buis; **punte** mv v = beëoordeling, cijfers: *dat mèèsje haw altied gòdj -*;

speelplaats v (-plèètske - -e); **ri-j** v (-ke - -je) = rij: *veur de sjaol goon de kènger èn de - stoon* = voor schoolbegin gaan de kinderen in de rij staan;

ver'kanse v (- -s) = vakantie: *'t ès -, v'r zulle danse, 't ès gedoon mèt nao de sjaol te goon!* = liedje dat bij vakantiebegin gezongen werd;

sjaolmeubele o mv van meubel; 1. **pe'pieter** m (F. pupitre) (- - -s) = schrijftafel van leeraar of leerling; 2. **'buro** m (-ke - -s) = idem voor leeraar; 3. **sjaolbank**;

landen

land ⁷⁵/ belgië / maaskant – kempen – wallonië / nederland / duitsland / frankrijk / congo / amerika / kempel

land o (lendsje – leng)

Belsj o = Belgie: *èn – höbbe v'r 'ne köning* / in Belgie hebben we een koning; *van op 't – reepe de kènger op di–j van den angere* (dwz. Nederland) *kant*: «*Hollenger de Bollenger, de papvreter, de koekoek!*» / vanuit België riepen onze kinderen dit inderdaad; **Belsj** m (–ke – –e) = Belg: *iech bèn 'ne –, mien vrow ès 'n Belzje, en mien dochter ès auch e Belsj (mèèsje)*; «*de klein Belze*» / «de kleine Belgen», zo zeiden de Nederlands–Limburgers over ons; **Belsj** = Belgisch; vlag v (vlegske – vlagge): *de Belzje vlag hink* (oww hange) *oet*; ; **vaan** v (vèensje – vane) = idem: uitdr. *hang mèèr neet te gaw de – oet* / denk maar niet te gauw dat het voor de bakker is; *dat menneke hèt de – oethange* / zijn hemd slip steekt uit zijn broek;

Maaskant m = de Belgische dorpen langs de Maas gelegen; **maaslenger** m (– – –s) = Maaslander; **Kempe** mv; **Walepe'jie** (N. Wale + F. pays) (verhaspeling) m = Wallonië: *voeul mèèsjes ginge(n) èn de – oet deene* = veel meisjes gingen in Waalse families werken; **Franskiljòng** m (– – –e) = Vlaming die eigen taal verloochende en Frans sprak; **Flamengand** (–gand zoals in 't Frans) m = Vlaming die voor Vlaamse cultuur opkwam;

Holland = zonder onderscheiding heel Nederland; **Hollenger** m (–ke – –s) = Nederlander: *dèè minsj ès 'nen –, z'n vrow ès 'n Hollese, en hun döchterke ès auch 'n Holles*; **op den Hollenger** = in Nederland; **op 't Holles** ⁷⁶ = idem; **kièskop** m (–ke – kièsköp) = scheldnaam voor Nederlanders;

Duitsland (zeer korte «ui»); **Pruus** m (– – e) = Duitser zonder onderscheiding: *op den tiènde Mei 1940 keeme de Pruse beej os de Maas euver*; gezegde: *de bèste – hèt nog e pèèrd gestole* (oww *stele* / stelen,) (partijdig gezegde) / zelfs de beste Duitser heeft wel een paard gestolen; **op't Pruses**: – – – *goon wèrreke* / in Duitsland gaan werken; **Pru'zin** v (– – ne) = Duitse vrouw;

Frankriek = Frankrijk; **Fransman** (– – –ne) m = Fransman, maar: *di–j vrow ès 'n Franse, en dat mèèsje ès auch e Frans*; **Frans** o = de Franse taal: *iech kèn –, ma – kènt miech neet!* / grappig gezegde spelend met de dubbelzinnige betekenis van Frans; *iech kèn – mèt haore(n) op* / idem

Còngo v = toenmalige Belgische Congo: *de pater ès nao de – vertroch* (oww *vertrèkke* / vertrekken); *de Pater ès èn de –*;

E'merika = Amerika ('n zeer vaag begrip voor onze mensen): *Wie gaat er mee naar Amerika, daar hoeve wij niet te werreke, eten en drinke met plezier, slape gelijk de verreke* (oud liedje, zonder twijfel uit 't begin van de eeuw, tijdens de Amerika–rush. We geven het hier wegens de vermenging met dialectische elementen);

kòmpel (D. Kumpel) m (– – –s) = uit het Oosten ingeweken mijnwerker;

⁷⁵ in de veertiger jaren reikte de horizon van onze mensen nauwelijks verder als wat we hieronder vermelden.

⁷⁶ merk het lidwoord op voor alle namen van landen (behalve: Frankriek): op 't Holles, op de Prues = in Nederland, de Còngo...

mensen / man / vrouw / meisje

mens – echtgenoot / man / jongen / vrouw / meisje

1. **minsj** m (-ke – lu-j) = mens in 't algemeen: *vrowluj zin gein luj* / zo zeggen de Boorsemnaren wel eens; *'ne minsj ès toch neet voel!* / vaak gezegd bij het vernemen van een onverwacht overlijden; *dat ès (bv. de Paws) auch mèèr 'ne minsj dèè broead it* (oww: ete / eten) / ook bv. de Paus kan zich vergissen, want hij is maar een mens; *dèè jòng ès nog neet ònger de lu-j gekome* / die jongen heeft nog geen ervaring; spreekw.: *buim kome ziech neet teenge, ma lu-j wel* / tussen mensen is altijd wel een overeenkomst mogelijk; *och, lu-jkes toch!* / wel eens gebruikt om vermoeidheid of verergering uit te drukken; *'t wèèr ès gòdd, ma de lu-j dauge* (oww: dauge/deugen) *neet* / schertsend: waren de mensen maar beter!; 2. minsj betekent ook : **echtgenoot** (alleen enkelv.): *Mien hoeure – ès börgemejster* / de man van Mien is burgemeester;

man m (menneke – manslu-j) = 1. volwassen man: *diech bès miene –!* / ik had je juist nodig; *de kleine – kan niks teenge de dikköp* / de man uit 't volk weegt niet op tegen hooggeplaatste mensen; *de boere wore mèt – en mach aan 't dese* / de boeren waren volop aan 't dorsen; *woea geit dèè jas mèt dat menneke(n) heer?* / grappig gezegd als iemand een te grote jas draagt; *iech waor bekans e menneke minder* / ik ben daar aan de dood ontsnapt; *de kènger wore mennekes aan 't teikene* / ze waren figuurtjes aan 't maken; **mansterrek** = met genoeg mensen: *v'r zin nòw mansterrek genòg veur te dese* (oww: dese / dorsen) / er zijn nu genoeg mensen om te dorsen; **men-ke** o (- - s) = man (klein van gestalte); **keel** m (-ke – keelder) = vent, kerel, (sterke) man: *Zjuul, dat ès miech 'ne – van 'ne minsj!* / wat is die toch sterk!; *Zjuul ès 'ne weustige* (forse) – / hij is een zeer sterke vent; maar: *Zjuul ès e klei keelke* / hij is klein en tener; **manskeel** o (onzijdig!) = man (met bijbetekenis van sterk);

jòng m (jungske – jung (of) jònges) = jongen: *dèè – ès sjus zie vader oet de moel gesnoje* (oww: sni-jje / snijden) = (letterl.: hij is juist zijn vader uit de muil gesneden) / hij lijkt erg op zijn vader; *kòm jungske, v'r goon heives!* / kom, jongen, we gaan naar huis! (zo zei bv. vader tegen zijn klein zoontje); **jònk** (predikaat) = jong: *dèè minsj è-s nòch –*; *dat vrowm'sj en dat mèèsje zin auch noch –*; bvn: *'ne jònge man, 'n jòng vrow, e jònk mèèsje*; **'jònke!** = vriendelijke aanspreektitel: –, *kòm èns!* = hé, jongen, kom even hier!; **jònkman** m (- - -manne) = vrijgezel: *den awwe Sjarel ès al ze leve – bleve*; ook: *den awwe Sjarel ès jònk bleve* / idem;

vrowm'sj (letterl. vrouwmens) v (- - vrowlu-j) = vrouw (in tegenstelling tot mannelijk persoon: *Maj (Maria) ès e – wi-j e pèèrd* / ze is een struise vrouw; *vrowlu-j zin allemaol dezellefde: es ze mèèr kènne bazele*; spreekw. *vrowlu-jhan en pèèrstan moge noeats stil stoon* / vrouwenhanden en paardetanden moetenb altijd bezig zijn (dwz.: luie vrouwen deugen niet; **vrowlu-jgek** m (ske – -ke) = vrouwegek; **vrow** v (vröwke – vrowwe) = meestal uitsluitend echtgenote: *de – van Zjang ès doead*; maar: *dat vröwke ès zoea lank es 't breid ès* / grappige manier om te zeggen: dat vrouwtje is zeer klein (en dik); **jònkvrow** v (-vröwke – -vrowwe) = oudere, ongetrouwde vrouw: *Mien ès 'n aw –*;

mèèsje o (- - -s) = 1. meisje: *mèèsje, die raad drejt!* / meisje, jouw wiel draait! (zo riepen jongens wel eens naar een meisje dat voorbij fietste, om haar aandacht te trekken); 2. verliefde: *iech bèn oet gewèès mèt mie –*; *mèt e – laupe* / vrijen; **mèèsjesgek** m = zie: vrowlu-jgek;

lawaai

lawaai / geschreeuw – schreeuwen / roepen / stilte

1. **le'wejt**⁷⁷ o = lawaai: *dao waor e – of alle duvele wore losgebroke / er was daar een hels lawaai; het waor dao e – van alle duvele / variante*; 2. **remptemp** (F. ramdam) m = herrie, lawaaierige drukte: *waat 'ne – mèt di–j kèrremes!*; 3. **rò'waasj** (voorbeeld van volkse ethymologie: ròw (ruw) en Franse uitgang –age) v = idem; *waat 'n – es de kènger op ver'kanse zin! / wat een lawaai en drukte als de kinderen op vakantie zijn!*; 4. **bònk**⁷⁸ m (– –bunk) = doffe slag: *èn èns huërde iech 'ne –, wi–j d'n otto teenge de moer op vòòr / plots hoorde ik een doffe slag, toen de auto tegen de muur aan reed; maar: bonk beej = vlak (bij): – beej ès de bliksem èngeslage; bònke ww = dof lawaai maken: midden èn de nach bònkgde(n) eïne op de deur.*

ròøpe oww = roepen: *de papa reup op miech / papa roept mij; reup m = reputatie: dèè minsj hèt geïne gòòje –*; ook: huwelijksafkondiging; **umròòp** m (– – umreup) = openbare omroep (bv. door de veldwachter).

gebeuk_o = geschreeuw: *waat huër (ww: huërre / horen) iech dao veur e –? / wat is dat voor een geschreeuw?*; **beuke** ww = schreeuwen, (ook loeien van koe): uitdr. *beuke wi–j 'ne wille / schreeuwen als een wilde (d.w.z.: zeer hard schreeuwen; sjreeke ww = schrill praten of schreeuwen: dat vrowm'sj sjreek wi–j 'n èèster / die vrouw schreeuwt als een ekster; sjatere ww = lawaai maken, schrill schreeuwen: di–j vrow sjatert wi–j 'n sjroet!*; **sjatermiena** v (– – –s) = vrouw met schrille stem; **kweeke** ww = idem; **kwake** ww = idem: – *wi–j 'n èèng / schreeuwen als een eend; brulle ww = brullen, hard schreeuwen: 't keindsj brulde of 't get aan ziech haw / het kind schreeuwde alsof hem iets (ergs) was overkomen; biljoene ww = wegens kwaadheid zeer hard schreeuwen; sj'ndale ww = idem (met bijgedachte van schandaal maken; sjamfoetere ww = opspelen, sputteren.*

stilte; **stil** bvn (stilder – 't stilste): *zoea – es e muuske / muisstil; zwieg miech e stil dao euver! / praat me daar niet over; e stil⁷⁹ = kalm, zonder iets te zeggen: *haw diech – –! = zwijg!*; blijf kalm! hou je mond!; **stillekes** = niet al te goed: *Wi–j geit 't? (Antw.): stillekes!* (ook: *kallempjes aan!*); stillekes **aan** = beetje bij beetje, geleidelijk aan: *'t wèèr weurdt – – beter; dèèn otto ès van 't jaor stillekes = die wagen is al flink oud; koesj (F. couche) = stil, zonder op te vallen: *iech heel* (oww: *hawwe/houden) miech – = ik maakte mij klein; koesj!* (F. couche–toi!) = ga zitten! (tegen hond gezegd).**

77 «t»-uitgangen; 1) in zelfstandig gebruikte bnw: Dat mèèsje ès miech e sjoean; dat kenaaiveugelke (kanarie) ès e greunt; ma 't mient ès e blawt; 't dik vèemke (draad garen) en 't fient; enz... 2) ònnòttert, (vuilik), zeikert (zaniker). drejsjert (aarzelend iemand) enz...

78 **bònk**etig = plotseling: e veel – dao neer, en e waor doead = hij viel plots neer, en hij was dood.

79 **e stil**; gaat het hier weer om een Angel–saksische invloed? zie voetnoot 56.

spreken

spreken / zeggen / praten / zeveren / gemoedelijk praten / stotteren / roddelen – stiekum (over anderen) praten

spreke⁸⁰ oww = spreken: *dat spruk ziech van zelf* / dat is vanzelfsprekend; gezegde: *es groeatte luj spreke, mòtte de klein kènger zwiège*; **gesprièkelik** = spraakzaam: *Sjarel ès 'ne –e minsj*.

zègke oww = zeggen: *zag* (oww: zègke, wensvorm) *miech dat mèèr èns èine!* / (letterl.: zei me dat maar eens iemand) wist ik het maar!; *al hōws te miech kepot, iech kan 't diech neet zègke* / idem; *de jòng zag gei stòmmetig* (of: *gei gebenedeit*, of: *gei godzalig*) *woord* / de jongen bleef maar zwijgen; *'t ès neet veur te zegke, ma Fienke ès e sjoea mèèsje* / ik wil niet met haar opscheppen, maar ...; *'t waor mèèr veur te zègke* / ik wilde 't alleen maar even doen opmerken, ik dacht alleen maar zo.

kalle ww = praten: *èn de sjaol – de kènger op de lètter* / op school praten de kinderen ABN; *jòng, diech hōbs gòdd –!* / zwijg maar; jij weet van niets;; **plat** kalle = dialect spreken; **fien** kalle = vlijen; **aankalle** mèt *èine* = iemand naar de mond praten: *mèt dèè minsj mòs te mèèr –*; **bekalle** ww = critiseren (of: kwaadspreken), iemand overtuigen: *de luj zulle diech altied –*, *al hōbs te niks gedoon*; *laot diech van dèè minsj neet –* / laat je door die man niet overtuigen; **kal** m = gepraat: *dat ès allemaal mèèr (stømme) –!* / dat is loos gepraat; *en daomèt ès de – oet* / gedaan ermee!; *aan zoea 'ne minsj mòs te geine kal verliènne* / (letterlijk: geen praat verlenen) / naar die man moet je niet luisteren; *haw dèè minsj mèèr aan de –!* / doe die man praten, dwz. om tijd te winnen of zo; *gemeine – troet howwe* / er gemene taal op na houden; *hejje* (oww: hōbbe / hebben – wensvorm; D. hātten) *ze dèè mèèr aan de – gehawwe* (oww: hawwe / houden), *dan lèèfde(n) er nòw nog!* / (Boorsemse galgenhumor); als je hem had doen blijven praten, dan leefde hij nu nog; **gemeine kal** = vuilpraat; **fiene kal** = vleierij; **kèngerkal** = kinderachtig gepraat; **flawwe kal vertèlle** = onzin verkopen; **kalmeker** m (–ke – –s) = man die onenigheid zoekt.

1. **zeivere** ww: *de zeivers tiech de lappe(n) ònger de sjòdòn oet* / je doet niets als zeveren; **zeiverèèr** (–ke – –e) = zeveraar: *de bès 'ne –!*; **zeiver** m = zever: *dat ès allemaol mèèr –!* / dat is maar loze praat!; – *èn pekskes verkaupe* / onzin vertellen; **zeiverjannes** m (– – –se) / zeveraar; **zeivermem** v (– – –me) = zeveraarster; **zeiverlap** m (–lepke – –lep) = idem; 2. **aw hòdore** ww = (letterl. praten als een oude hoer) zeveren, onzin vertellen: *jòng, de zits weer te –!*; 3. **zawwele** ww = vervelend, onzinnig praten; 4. **wawwele** ww = idem; **wawwel** (of) **zawwel** m = onbenullig gepraat; **gewawwel** – (of) **gezawwel** = idem; **wawwelèèr** (of) **zawwelèèr** m (–ke – –e) = loze prater; 5. **zeike** ww = vervelend praten; **zeik** m = onzinnige, vervelende praat; **zeikmem** v (– – –me) = vervelende praatster; **gezeik** o = idem; **zeikert** m (*zeikerke* – *zeikerte*) = man of jongen die onbenullige, flauwe praat verkoopt; **puimezeikert** = idem; 6. **memme** ww = praten als een oud wijf; **mem** v (– – –me) = praatzieke vrouw; 7. **tutte** ww = onzinnig praten; 'n **tut** v = onzinnige prater of praatster; **tutmem** v = idem (pleonasme); 8. **bletsje** ww = zaniken: *waat liks* (oww: ligke/liggen) *diech dao toch te –!*; 9. **kwatsje** (D. kwatschen) ww = lichtzinnig en overvloedig praten; **kwatsj** (D. Kwatsch) m = loos gepraat: *waats tiech dao zèès, dat ès allemaol mèèr –!*

kazele ww = gemoedelijk praten, babbelen; **kwebbele** ww = veel babbelen; **kwebbelèèr** m (–ke – –e) = praatzieke persoon; **kwebbel** m (–ke –) mond: *haw diene – (tòw)! / hou je mond (toe)!* **gekwebbel** o = overvloedig gepraat: *sjei oet mèt die –⁸¹!* = hou op met jou gepraat!; **bazele** ww =

80 **vervoeging (korte u)**: ook: **steke** (steek stuks stuk steke steekt steke // staok // gestoke); **vrènge** (wringen) (vrèng vrungs vrunk vrènge vrèngt vrènge // vròng // gevrònge); **bènge** (binden) (bèng bungs bunk bènge bèngt bènge // bòng // gebònge); **brènge** (brèng brungs brunk brènge brèngt brènge / brach // gebrach); **zènge** (zingen) (zèng zungs zunk zènge zèngt zènge // zòng // gezònge); **zènke** (zinken) (zènk zunks zunk zènke zènkzènke // gezònke); **zie ook onregelmatige ww**.

81 **bezittelijke, bijvoeglijke naamwoorden enkv**: mijn man, mijn vrouw, mijn meisje; jouw man (m), jouw

babbelen (met bijgedachte van overdreven gebabbel); bazelèèr m (-ke - -e) = praatziek persoon.

frazele ww = stotteren;

bletsje ww = roddelen: *dat vrowm'sj geit alles euveral rònnd* -; **bletsjert** m (- - -e) = persoon die anderen overal zwart gaat maken; **pizjewiete** ww = stil en geheimzinnig met mekaar praten (over andere mensen).

vrouw (v), jouw meisje (o), zijn man, zijn vrouw, zijn meisje, onze..., ons meisje; jullie...; hun ... man, vrouw, meisje worden: miene minsj, mien vrow, mie mèèsje; diene ... dien ... die mèèsje; ozze ... os... os, uge ... uug ... uug; hunne ... hun ... hun. Zo ook hier: die gekwebbel.

muziek / zang

muziek / mondharmonika – accordeon / viool / fluit / orgel / stem / zingen / allerhande

me'ziek v; **ketelme'ziek** = muziek van slechte kwaliteit.

1. **monika** m (-ke - -s) = mondharmonika; 2. **(mònd)me'ziekske** o = idem.

1. **trèkzak** m (-zekske - -zek) = accordeon; 2. **trèkmonika** m (-ke - -s) = idem (méér moderne vorm).

1. **viejoeal** = viool; 2. **fiedel** v (-ke - -s) = viool (oudere vorm); **fiedele** ww = vioolspelen; **fiedelèèr** m = vioolspeler.

fluit v (-sje - -e); **fluite** oww = fluiten: *ofs te hoeum get zungs* (oww: zènge / zingen), *of dats te hoeum get flöts* (oww **fluite**), *e luustert toch neet* / naar anderen luisteren doet hij niet; *dao kèns te op d'nen doem nao* - / daarop zul je nog lang mogen wachten.

ölger m (-ke - -s); **drejölger** = draaiorgel; **ölgerkriëmer** m (-ke - -s) = man met draaiorgel.

stöm v (-ke - -me) = stem: *dat kindsje hèt e fie stömke* / het heeft een mooi stemmetje; *dat vrowm'sj hèt 'n gòdj - veur de kelder te witte* / ze zingt afgrijselijk (Boorsemse onzin); *dèè man hèt 'n gòdj - veur te vrete* / idem; **stömme** ww = stemmen: - *op de verkeezinge* / stemmen bij de verkiezingen.

zènge oww = zingen: *dat menneke zunk wi-j 'ne nachtegaal* / het zingt zeer mooi; **zank** m (- - zange) = zang, gezegde: *mòtte ès dwank, en hule* (oww hule / huilen) *ès kènger-* / (letterl.: *moeten is dwang en huilen is kindergezang*) ik laat me niet tot iets dwingen.

van alles get: toete ww = toeten: *dèè minsj wèt* (oww: **wete** / weten) *van - of bloze* (oww) / (letterl. hij weet van toeten nog blazen) = hij is van niets op de hoogte, hij is dom; *'t sjeep toedde* (ww **toete** / toeteren) *op de knaar* / het schip toeterde op het kanaal; **tingelingelink!** / zo zei de bel in Boorsem: *tingelingelink, de bel di-j stink!* / zo zegden de kinderen, als de bel hen riep, bv. op het einde van de speeltijd.

II. Bijvoegelijke naamwoorden

Dit hoofdstuk bedoelt eigenlijk en hoofdzakelijk over de bijvoegelijke naamwoorden (bvn) te spreken. Het gaat hier meestal over het uitdrukken van **karaktertrekken** of **fysische eigenschappen** van mensen.

Om deze weer te geven gebruiken wij echter zeer vaak **zelfstandige naamwoorden**, die dan in sommige gevallen zeer overvloedig zijn, vooral als het gaat om het hekelen van domheid, verwaandheid enz. Dit detail doet natuurlijk weer onze ingeboren neiging tot overdrijven en spotten uitkomen... Een verdere eigenaardigheid is dat **hun geslacht niet altijd met het geslacht van de betroffenen personen overeenstemt**. Ook hebben deze znw vaak een enigzins **vage betekenis** zodat ze soms noodgedwongen onder meerdere rubrieken kunnen voorkomen. Dit feit brengt dan ook weer een ietwat wanordelijk indruk met zich mee waarvoor ik de lezer om begrip vraag. Om al die redenen gaan we van het Nederlandse woord uit dat we dan onderstrepen.

karaktertrekken

almoeiërig : ovemoel v (– –moele) = alweter.

bang = 1. **bang** (banger – bangste): *zuug* (oww: zin / zijn) *neet zoea – veur dèèn hònd* / wees niet zo bang voor die hond; **zoea bang es de sjiet** = zeer bang: *iech bèn zoea bang es de sjiet veur dèè minsj ...* / ik ben uiterst bang voor die man; **bangerik** m (–ske – –ke); **bange sjietert** m (– –e) = bange vent, ook: vervelende vent; 2. **engstig** (engstiger – engstigste) = angstig; 3. **verdere omschrijvingen** : **tobbesjietert** (letterl. emmerschijter) m = bangerik; ook de uitdr.: **mèt de floppers zitte**; **mèt de flòp zitte**; **mèt de pòppers zitte**; **‘t neet te stief hōbbe** = bang zijn; bv. *iech hōb ‘t neet al te stief ‘s nachs èn de bos!*; **den daver op ‘t lief jage** ww = bang maken; **daver** m = angst: ... *e jeuch* (ww. *jagen*) *miech den daver op ‘t lief* / hij maakt me erg bang.

bazig = **bazig** : *bazige vrowluj zin de gòdje neet*; **zjen’derrem** m (– –e) = bazige vrouw; **meisterjannes** m (–ke – –e) = haantje de voorste, bazig jongetje; **ovemoel** v = man of vrouw die met praten indruk willen maken; **waffelsmoel** v = idem; **spòr** v (spurke – re) = bazig meisje of vrouw; **fla’puit** = idem.

bedeesd = 1. **bluë** (onveranderlijk woord): *Zjengske ès e – menneke*; 2. **be’kak** (ww: kakke): *waat zuut dat menneke – oet!*

beleefd = 1. **naove’nentig** (F. *avenant*) = met goede manieren; 2. **perte’nentig** = overdreven beleefd, een beetje gemaakt; 3. **krek** (F. *correct*) = behoorlijk, beleefd: *Fien ès e – mèèsje*.

bijdehand = 1. **beejderhand** (–hanter) (neologisme); 2. **onger ziech oet** (*enkel predikaat*): *wèè e bitsje(n) – – – ès, wèt z’nen plang wel te trèkke*.

dom = 1. **stòm** (overvloed van synoniemen): *‘ne stòmme minsj*; *‘n stòm vrow, e stòm mèèsje*; *dat mèèsje ès e stòmpe*; *zoea – es e verreke* = oerdom; *zoea – es ‘n uulskuke* / idem; 2. **lòmpe** : *zoea – es ‘n kòd* / oerdom, zeer onhandig; **n blòtsj** v = domme vrouw; **òtsj** v (– –e) = domme, zorgloze vrouw; **‘n zwans** v (– –e) = domme man of vrouw; **‘absjaal** v (– –sjale) = domme, leeghoofdige vrouw; **garegaansj** v = idem; **trut** v (– –te) = idem; **‘n lòmpe kòd** = idem; **‘n bròòkhin mèt de kop aaf** = vrouw zonder hersens; **galissen** (zie n–regel) **tuitel** m = nozem; **lorejas** m = idem; **pummel** m (–ke – –le) = lummel; **sòpsieme** o = idem; **woos** v (weuske – weus) = (letterl.: worst) = domme, onnozele jongen, **nuëm** m; **eumes** m (–ke – –e); **wuiles** m (– –e); **ezel** m (–ke – –e); (**ònnuëzel**) **kawf** (– –kawver) = idem; **lapzwans** v (– –e) = grote onnozelaar; **flabbes** m (– –e) = nozem; **bobbes** m (– e) = idem; **lobbes** m = idem; **hanskasper** (letterl. figuurtje uit poppenkast) m = man of jongen die met zich laat sollen; **liemelep** m = idem; **sant** (F. *saint*) m = onnozelaar; **sjappeleer** o = in het oogspringend domme vrouw; **greunendaalse graasdriët**⁸² m = domme opschepper; **mòsjel** (mossel) v (musjelke – mòsjele) = onogelijke, domme jongen of man; 3. **verdere uitdrukkingen om van iemand te zeggen dat hij erg dom is of handelt** : **‘ne flater make** ww = een domme streek uithalen; **van tute(n) of bloze weite**: *dèè jòng wèt – – – / hij is aardstom*; **te lòmpe zin veur los te laupe**; **te stòm zin veur te hellepe dōndere**; **zoea stòm zin es ‘t echterste van e verreke**; **zoeavoel kenne van voetbal es ‘n kòd van se’fraon vrete**; **te lòmpe zin veur pèerskeutele te rape achter den tram** (allusie op de tijd toen de tram nog door paarden getrokken werd); **neet tot dri–j kenne tèle**; **stòm gebore zin en niks beejgeliërd hōbbe**; **get dōn van de lòmpeigheid**; **‘t stute** (opscheppen) **vandōn hōbbe**.

⁸² letterl. **Groenendaals graswindje**; waar gaan de Boorsemnaren het halen? In ieder geval hebben ze veel fantasie. Hun slagzin is hier, zoals trouwens in heel hun leven: **«wi–j gekker wi–j beter»**; saaië uitdrukkingen hebben niet de minste kans hun auteur te overleven. Nog enkele voorbeelden: **Dat ès kal veur de hinne slaope te jage** = dat is uiterst vervelende praat; **Es ze dèè aan de kal hawwe gehawwe, dan lèèfde(n) nòw nog** = als ze die man aan het praten hadden gehouden, leefde hij nu nog; **dun wi–j ‘ne geveulende(n) iël** = zodun als een geveulende paling; deze laatste en heel wat andere vergelijkingen onderlijnen deze Maastrandse karaktertrek heel sterk. (zie voetnoot 27 verrassende vergelijkingen).

droevig = 1. **dreuvig** : 'nen **dreuvige(n) hospes** / een druilerige man of vrouw; 2. **tristig** : *woeaveur bès diech zoea –?; 't ès – wèèr vandaag.*

droog: 'nen **druëgen hospes** m = droogstoppel; **krent** v; **oëuf** v = idem.

dun (dunder) = 1. **dun** (dunder – 't dunste): *dat ès mèèr 'nen dunne* (een mager iemand); *dat vrowm'sj ès mèèr 'n dun; dat mèèsje ès mèèr e dunt*; 2. **fien**(fiender) : 'ne *fiene minsj, 'n fien vrow, e fie mèèsje; fien manne* /(ook: plantrekkers) (zie ook: fysische eigenschappen).

eerlijk = **iërliek**: *Zjuul ès 'nen –e minsj; waffelsmoel* v (–muulke – –moele) = vrouw die onomwonden de waarheid zegt.

ernstig = **neuchter**: *Zjuul, dat ès 'ne –e minsj.*

fijn = **fein** (feinder – feinste) (predikaat) maar: *Zjang ès 'ne feine* man* / fijne kerel; **sjikken tip** m (F. chique type): *Zjuul ès 'ne – – / een fijne kerel; danig = tof: *Jensje ès 'nen danige jòng.**

flauw (vervelend) = **flaw** (flawwer – flawste): *diech, kindsje, bès miech e flawt* / jij bent een flauw kind!; **flawwe kal vertèlle** = flauwe kul vertellen; 'n **flaw** = een flauwe mop; **van dèè flawwe**: *dèè zèèt mèèr allemaol – – – / die zegt alleen maar flauwe kul.*

gaaf = **aliek** = gaaf, heel, ongeschonden: *Fien ès 'n – mèèsje.*

geestdriftig = 1. **fèl** (fèlder – fèlste): *dèè jòng ès fèl mèt ze sjoeamòòder* / hij praat met geestdrift over zijn schoonmoeder; **fèlligheit** v = geestdriftig vriendschapsbetoon: *'t ès ein – tössje dèè jòng en ze sjoeamòòder*; 2. **hèèvetig** (hèèvetiger – hèèvigste) = geestdriftig; 3. ook **de volgende omschrijvingen**: **hoeag oplaupe mèt**: *dèè jòng luip hoeag op mèt ...* / hij praat met geestdrift over, heeft veel achting voor; **'t èn hóbbe** = geestdriftig, gemotiveerd zijn

gek = 1. **gek**; *bes te gek? / wat je me daar zegt!*; *zoea – es e raad* / knalgek; *wi–j gekker wi–j beter!* = leidmotief voor Boorsemnaren; **e gek stök** o = eigenaardige, gek geklede vrouw; *gek ès gòòd ma neet al te gek!* / gezegd als iemand al te buitenissige dingen vertelt; **rats gek** = knalgek; **ratetig gek** = idem; *gekke toere veil hóbbe* / gekke dingen uithalen; **göthiër** m (– – –e) = gek iemand, onnozele grappenmaker; 2. **verder ook de uitdrukkingen**: **tuurelut zin**; **neet sjus zin**; **'ne remmel te min hóbbe**; **neet gòòd wies zin**; **ze neet allemaol** (of alle vijf) **op e ri–jke(n) hóbbe**; **van de katte geneuk** (verkracht) **zin**; **van Leika besjete zin**; **getik zin**; **ze zeen vleege** = niet goed wijs zijn; *ziech veur Pawke de gek hawwe* / onnozel doen om niet verdacht te worden.

gevoelig = 1. **geveulig**: *vrowluj zin gemeinlik geveuliger es mansluj*; 2. **leihertig**: – ès 'n *awwer woord es geveulig.*

gierig = 1. **bië**: *voeul boere zin –*; **biëstichheit** v = gierigheid: *van de – dòrt er nog neet èns ete*; 2. **biësechtig** (biësechtiger – biësechtigste) = idem: *dèè boer ès 'ne biësechtige minsj!*; **boerebië**s = gierige boer (*gierig en boer waren in Boorse synoniemen*) 3. **nitsjetig** (nitsjetiger) v = eigenschap van wie alles wil hebben (of weten); **koesj** (– kuusj) m = gieregaard; **greune** m = idem: *dèè boer, dat ès 'ne –!*; **ertevreter** m (– –s) = idem; 4. **gierig** (de ie van gierig is zeer kort) ; **gierigheit** v =gierigheid .

goed = 1. **gòòd**(predikaat en bw) (beter, *beterder* in kindertaal) – 't bèste); maar bvn.: 'ne *gòòje minsj, 'n gòòj vrow, e gòòd mèèsje; dat mèèsje ès e gòòd*; **gòòd!** = goed!: **jao**, *dat ès –!* = in orde! O.K.; **ziech gòòd mòtte(n) hóbbe** ww = veel moeite moeten doen: *iech mot miech gòòd hóbbe veur dèè zak op te luchte; dat zèks te gòòd!* / daar zeg je de waarheid!; **veur gòòd** = voor goed: *vreuger keem er nog wel èns heives, ma nòòw ès er – – eweg* / nu komt hij helemaal niet meer; **veur te gòòj of: veur gòòd** = voor goed: *en dòw zaote ze – – aanejn* / en toen waren ze voor goed handgemeen; *Zjang ès èn 't water gevalle!* antw.: *dat ès sjus te gòòj!* / = dat heeft hij uitgelokt en dus wel verdiend!; **te gòòj make** ww = weer goed maken; **de gooie** mv = goede mensen: – – *zin allewiel raar* / goede mensen zijn tegenwoordig zeldzaam; verder ook de uitdr.: *ziech de gòòje(n) aandòn* / goed eten; *dao kömp geine gòòje van* / dat loopt beslist verkeerd uit!; *dao es geine gòòje mië van te kriege* / idem; **get gòòd make** ww = iets goedmaken; *diech bès van de gòòje!* / je bent een geluksvogel; *da's 'n gòòj!* /

dat is een goede mop; 2. **geujig** = goedhartig: *Sjarel ès 'ne –e minsj*; **gòjjigheid** (of: **geujigheid**) = goedheid: *van de – zow er z'n humme eweg geve*; 3. **braaf**: *Sienke ès e – kènd*; *Le'wie ès 'ne brave minsj*.

grappig = **amme'zant** (F.amusant); **amme'zanterik** m (– –ke) = grappenmaker.

hebberig = 1. **nitsjetig**; 2 **heppetig** = idem; **huitsjow** v = persoon die niets kan laten liggen; **hiepekriet** (F. hypocrite = schijnheilig) m (– –e) = man die altijd naar eigen voordeel handelt.

hoogmoedig = 1. **hoeavèèrdig**: *–e luj kènne gei klei vaak* / hoogmoedigen kennen gewone mensen niet; **hoeavaart** m = hoegmoed: *– li–jt pien* = wie boven zijn stand wil leven, moet er de nare conseqwensies van trekken; 2. **gruëtsj** = verwaand; *–e vrowluj 'verreve ziech de luppe en de plumpe* / schminken hun lippen en oogleden; **gruetsje pin** m (pin–ke – –ne) = verwaande vrouw of meisje; **kakme'dam** v (– –me) = hooghartige, leeghoofdige vrouw; **preutsj** v (– –e) = verwaande en leeghoofdige vrouw; **'n naaksje me'dam** = idem; 3. **verder de volgende uitdr. om verwaande mensen te bestempelen**: **ziech knuipkes maken** (letterl.: knoopjes maken); **voeul kattedokkele** (kattedokken) **veil hōbbe** (te koop hebben); **voeul pesjaar (?) make**; **de vot oetgoeajje** (de kont uitgooien); **'m smiete** (hem smijten); **ziech kuufkes** (kuifjes) **make**; **ziech stroevele** (zijn haar opzetten); **neet kènne kakke van de pis** (of) **neet kènne pisse van de kak**; **bove bont en ònger stront** = rijmpje om (bontgeklede) vrouwen te hekelen die hun lage afkomst verloochenen; **voeul sjiet veil hōbbe** = er verwaande manieren op nahouden, veel noten op zijn zang hebben; **'t hoeag èn hōbbe**; **hel kalle** (groot praten) **en dikke huip sjiete**; **stute** ww = opscheppen: *dèè jòng hèt 't stute van dòn veurnog get te tuine* / die jongen heeft het opscheppen nodig om nog een beetje voor te komen; **stoefe** ww = idem; **ziech get meine** ww = zi ch iets inbeelden; **'t hoeag èn de bol** (of èn de kruun) **hōbbe**; **voeul pe'sjaar make** = zich beter voordoen als men is; **wèè 'n groeatte vot hèt mōt auch 'ne groeatte bojem hōbbe** (spreekw.) = je moet niet boven je stand willen leven; **voeul geruif** (manen van paard) **en weinig wol hōbbe** = loos praten; *stront, wèè hèt diech gesjete?* / gezegd aan wie zijn lage afkomst vergeet; *dèè minsj kènt niks beter es stront make* / hij doet niets beter als zich mooi voordoen.

humeurig (nukkig) = (alleen bekend in de uitdr.): **kort gevees en lank getiënd** = letterl.: kort van hiel en lang van teen (vlug op de tenen getrapt).

kieskeurig = **koeurzaam** (koeurzaamder): *zuug neet zoea –, en eet waat op de taofel steit*.

kleingeestig (overeenkomstig woord bestaat niet): **krubbebieter** (– –s) = muggegifter.

knap (pienter) (slim) = 1. **slum**: *dat mèsje ès e slump*; spreekw. – *hinne lègke(n) auch èn de neetele* (netels) / ook slimme mensen vergissen zich wel eens;; 2. **ke'pabel** (ke'pabelder): *veur zoea 'n lang studes te dòn mōs te – zin*; spreekwoord: 3. **flokker** = idem; **venessig** = idem; 4. **levetig** = pienter: *Zjengske ès e – menneke*; 5. **ve'nessig** = idem, 6. **vievig** of **vievetig** = idem; **sprengert** = te levendig kind; 7. **hennig** = ondernemend (ook: handig)

koppig = 1. **köppig**; 2. **sjuuns**; **weesdriever** m (– –s) = dwarskop.

kwaad (woedend) = 1. **guftig**: *veur zoea 'n kleinigheid mōs te diech neet – make*; **guf** v = woede: *gein guf èn hōbbe* / zachtmoedig zijn; *beuke* (ww: schreeuwen) *van de guf*; 2. **roezetig** (zie vorming van bvn op –tig) = razend: *– van de guf* = zeer kwaad; 3. **lestig** = kwaad, vervelend, korzelig.

langzaam = **lansem** (lansemder): *ès Trien e gaw mèsje? Nei, 't ès e –p!*; *z'ne vader ès 'ne lanseme*; *z'n mòder ès 'n lansem*, *z'n jòngste zuster ès nog e lansemder*, *ma z'n awdste zuster ès de allerlansemste!*; / maar haar jongste zuster is nog langzamer.

lawaaierig (woord bestaat niet in Maaslands); **sjatermiena** v (– –mienaas) = vrouw met schrille stem; **biljoender** m (– –s) = herriemaker; **biljoene** ww = kabaal maken.

leeghoofdig = **dul** (E. dull) (dulder): *dèè minsj ès 'nen dulle*; *di–j vrow ès 'n dul*; *dat mèsje ès e dult*; *dat mèsje ès e dul kuuke!*; *zoea – es e kuuke* / zeer dom; **absjaal** v (– –e) = domme, leeghoofdige vrouw; **blōtsj** v (– – –e) = weinig actieve, leeghoofdige vrouw; **galissen tuitel** m =

leeghoofdige jongen; **trut** v (-sje - -te) = leeghoofdige vrouw, zonder pit; **boeretrut** = idem; **blötsj** v (- blötsje) = idem.

lichtzinnig (ook: vulgair - gemeen) = 1. **lich**: dat ès mèèr van dat lich soort / dat is een lichtzinnig soort mensen; **lich vauk** o (-vuijske -) = lichtzinnige mensen; **lich soort** = idem; 2. **min**: *sjokkelepiete, dat ès - vauk* / dat zijn lichtzinnige mensen; **lemp** = lichtzinnige vrouw; **sjrap'nel** v (- 'nelle) = lichtzinnige, vieze, vulgaire vrouw; **teef** (vrouwtjeshond) v (- teeve) = vulgaire vrouw; **floes** v (- floeze) = gemakkelijk te benaderen vrouw; **hòdr** v = hoer; **del** v (- -le) = idem; **beelsje** o (- - -s) = lichtzinnige, in 't oog springende vrouw; 3. **verder ook volksgroepen die als van laag allooi werden bestempeld**: **sjokkelepiet** m (- -e) = kermisman: *sjokkelepiete, dat ès mèèr van dat lich soort*; **gemeen** = **gemein** (gemeinder); **gemein vauk** o (vuijske -) **begaasj** o; **kre'puul** (F. crapule) o; **ratsje'toe** o; **janhagel** o; **getuug**; **naasje** (F. nation?); **rotzwoeaj** m; **gevuchel** o = allemaal woorden die categoriën van mensen als geheel aanduiden; **'kerkesvauk** o = zigeuners, kermisvolk; **ölgerkriëmer** m (- -s) = man met draaiorgel (ook deze laatste mensen werden globaal als «**gemein vauk**» = **ei pot naat** (zootje) slecht beoordeeld): *sjokkelepiete, kerkesvauk ... dat ès allemaol - - -!*

loens (oneerlijk, vals, listig) = 1. **heimelik**: *Zjang deit gèèr de luj - opstuike* = in 't geniep mensen tegen elkaar zetten; **èn 't belump** = heimelijk; 2. **vals**: **zoea - es 'n kat**; **valserik** m (- -rikke) = valsaard; 3. **geslepe**: *'ne - minsj* = geslepen man; **'ne geslepene** = idem; 4. **geäajd**; 5. **leugenechtig**; 6. **verder ook de volgende uitdrukkingen**: **sjedderuut** v = vrouw die je niet in vertrouwen kan nemen; **flap'uit** v (- - -e) = idem; **fieloear** (F. filou) m (- - -e) = bedrieger; **kròmmen taks** (- kròm takse) = man met kromme zinnen; **foetelèèr** m (-lèèrke - -lèère) = bedrieger (ook bij spel); **foetele** ww = vals spelen; **foetele(n) en toetele** ww = altijd maar bedriegen; **sjuunsmar'cheerder** = man wiens leven één bedrog is; **loeszak** (letterl. luiszak) m (-zekske - -zek) = heimelijke bedrieger; **smawsj** m = idem; **leugebiës** v (-biësjke - -te) = idem; **leugeneèr** m (-ke -e) = leugenaar; **vals** (zie ook: loens) = **vals**; **valserik** m (- -rikke) = valsaard.

lomp (lummelig, sullig) = 1. **lòm**p; 2. **lummelechtig**; 3. **pummelechtig**.

lui = 1. **lui**; *Kris en Fien-ke zin luj luj; ze zin luij; dat anger mèèsje ès auch e luit; dèè jòng ès leever lui dan meug* = hij werkt niet graag; *zoea - es e verreke*; 2. **voel** (voelder - 't voelste) = lui (maar ook: vuil): *Zjang ès zoea - es e verreke; de höbs dien sjòòn - gemaak!*; **voelenser** (D. Faulenzer) m (-ke - -s) = luie vent; **koejel** v (- koejele) = vadsige vrouw; **flòtsj** v (- flòtsje) = vadsige vrouw; **me'chochel** v (- -mechochels) = vadsige, lakse vrouw; **oejel** v (- (- - -e) = vadsige en dikke vrouw; **troela** v (- troelaas) = lakse, vadsige vrouw; **flemp** v (- - -e) = luie, vadsige vrouw; verder ook nog (voor vrouwen): **trien** v (- triene); **fluit** v; **sloear** v (- sloearre) = slordige, vuile vrouw; **lemp** v (- lempe); **klatsoeal** v (- -oalle); **ötsj** v = domme, zorgeloze vrouw; **troela** v (- - -s) = idem; 3. **slap** = futloos: *iech veul miech zoea - vandaag!*; **absjaal** v (- - -e) = vrouw zonder pit, ook vervelende vrouw; 4. **verder ook nog de uitdrukkingen**: *dèè minsj ès auch leever lui dan meug; dat vrom'sj deit geine slaag; ze zit den hiëlen daag mèt de errem euverein; ze deit geine vale mieter; ze deit gein vets* (stofvezel), die allemaal hetzelfde betekenen: die man (of) vrouw werkt de hele dag niet.

net(jes) = 1. **krek** (F. correct): *dat vröwke ès altied eve -*; 2. **or'dentelik** (D. ordentlich) = gereserveerd, correct: *Fien-ke ès 'n - mèèsje*.

nietsdoend: **lèègluiper** m (- - -s) = leegloper; **lèèggènger** m (- - -s) = man of vrouw die niets doet als leeglopen.

nieuwschierig (almoerig) = 1. **nòwsjiërrig**; **nòwsjiërrige naas** v (nèèske - - naze) = nieuwsgierig persoon: *'n nòwsjiërrige stuk* (oww: teke/steken) *euveral zien naas èn / moeit zich met alles*; **spitsnaas** v = idem; 2. **niegetig** = almoerig; 3. **nitsjetig** = idem; **moelvetser** m (- -vetsers) = moeial.

onbeleefd (onbeschaafd) = 1. **e'strant** (of: e'srant); **e'stranterik** m (- - -ke) = onbeleefde persoon, man of vrouw; 2. **wild** (onbeschaamd): *Zjang ès 'ne wille; Tru-j ès 'n wil; Fien-ke ès e wilt*.

oneerlijk (dief, *zie ook*: loens) = 1. **ònierlik**; **huitsjow** m (– –sjowwe) = persoon die niets kan laten liggen.

onhandig = ònhennig; **tròffel** v (– –e) = stuntelige of onhandige vrouw of man; **sloear** v = onhandige, leeghoofdige vrouw; **klømmelèèr** m (– – –e) = knoeier; oud.

onzedig = (òn)nöttig; **ònnöt(tert)** m (ònnötsje –ònnötterte) = onzedige man of vrouw; (òn)nöttigheid v (– – –e) = vuile praat; **stök strònt** o = slecht (*ook*: vervelend) mens; **hòòr** v (– hòòre) = hoer; **tang** v = vuile, slechte vrouw; **sjedderuut** = idem; **krak** v (– krakge) = idem;

ouderwets = **hawverwèts**; **pastenakel** o = ouderwetse, karikaturale vrouw.

plagerig = **sjuuns**; **plaoggeis** (plaaggeest) m (–ke – –e) = iemand die graag plaagt; **plaogert** m (ploegerke – plaogers) = idem; **jud** m (–sje – –de) = plager: *de Judde van Boorse*; **judde** ww = idem; **pester** = **judas**; **judasse** ww = plagen, pesten.

praatziek = (bestaat niet in Maaslands, wel echter: **gesprièkelik** = spraakzaam: *Zjef ès ne –e minsj*); **sjroet** v (– –e) = praatzieke vrouw; **slapsjotel** v (– – e) = idem; **appel'tiëf** v (– –tiëve) = praatzieke vrouw; **sledder** v (– –s) = idem; **mertwief** v (–wiefke – –wiever) = praatzieke vrouw, marktwijf; **mòòsmak** v (– –ke) = vulgaire prater: *de mòòsmakke van Me'streech* = grappenmakers van Maastricht; **klap'pej** v (– –je) = roddelaarster; **baansjotel** v (– –e) = vrouw die van huis tot huis dorpsnieuwttjes vertelt; **bletsj** v (– –e) = praatzieke vrouw, overbriefster; **kalvogel** m (– –veugel) = man die graag en veel praat om niets te zeggen: *haw dèè minsj mèèr aan de kal, 't ès 'ne –* = laat hem maar praten (*ook*: om tijd te winnen); **kwatsjert** m (– – –e) = veelprater; narrepòtser m = blaaskaak; **ook de uitdrukkingen**: **hel kalle en dikke huip sjiete** (*zie*: verwaand); **flawwe kal troet howwe** = flauwe kul vertellen; **kal ès gòòd, ma kook ès beter** = je hebt genoeg gepraat, we gaan eten; **fien kalle**; **mèt eine(n) aankalle** = hem naar de mond praten; **ziech laote(n) umkalle** = zich laten bepraten; **eine minsj bekalle** = kwaadspreken over iemand; **diech höbs gòòd kalle!** = jij hebt mooi praten!

preuts = **preutsj**: *de mèèsjes mochte vreuger nog geine bloeatten errem laote kieke, zoea – wore de luj dòw.*

ruw = **ròw** (*zie ook*: fysische eigenschappen); **ròwwe sjötter** (– – ròw sjötters) m = persoon met ruwe manieren; **galjager** (– –jeger) = idem; **ballenger** (– – –s) = ruwe, brutale kerel; **rubel** m = man met ruwe manieren; **heibèèr** m (– –bèère) = idem; **bèèr op zokke** m = innerlijk goede man mèt ruwe manieren; **bobbès** m (– –e) = idem; **bròmbèèr** m = humeurige man; **prengel** m (– – –e) = ruwe jongen.

schandalig = 1. **sjebbetig**: *'t ès – waat dèèn doeugeneet allemaol oetstuk!*; 2. **sjennig** = idem; **veur sj'ndaal laupe** = belachelijk gekleed gaan.

slecht (*zie ook*: gemeen) = 1. **slech** (slechter); 2. **òndeugend**; **nès** o = ondeugende vrouw; **twoeaj** v (– toeajje) = heks, venijnige vrouw; **wief** v (– wiever) = wijf, boze vrouw; **mert**– (*letterl. marktwijf*) = praatzieke vrouw; **krak** v (– krakge) = boze, venijnige vrouw; **kring** v (– – –e) = kreng, boze vrouw; **ònnöt** m = slechte, onzedige vrouw of man; **ònnöttert** m (– –e) = idem; **stök strònt** o = idem, (*maar ook*): vervelende man of vrouw; **taatsj** v (– taatsje) = heks, venijnige vrouw; **tang** v (– – –e) = idem; **drekbèèr** m (– – –e) = vuilnik; **ballenger** m (– – –s); **smeerlap** m (–lepke –lep); **rotmieter** (– – –s), **rotzak** m (–zekske – –zek); **vagebònd** (– –bòn); **sjòbbejak** m (– – –ke) = allemaal namen voor slecht, ondeugend mansvolk; **batteraaf** m (– –rave); **'ne voele**: *Zjang, dat ès 'ne voele, Fien, dat ès 'n voel, dat mèèsje ès e voelt*; **rotmieter** m (– – –s) = vuilnik; **prengel** m (–ke – – –e); **rèèkel** m (– – –s); **klemmel** m (– – –e); **ballenger** m (– – –s) = ondeugende jongeren; **ondeugend** = **'ndeugend**; **ballenger** m (– – –s) = ondeugende en ruwe jongen.

slordig (slonzig, laks) = 1. **veerevevoeul**: *diech bès miech 'ne –e!* = wat ben jij slordig; 2. **naoliëssig**; **sloear** v (– –e) = slonzige vrouw; **trien** v (– triene) = zorgeloze, slonzige vrouw; **absjaal** v (– –sjale); **meubel** o (– meubele); **pròllemij** v (– –e) = idem; **klømmele** ww = **slordig werken**.

taai = **tej**: *Zjef ès 'nen teje* = Sjef kan veel verdragen.

tam = 1. **heimelik**: *dat veugelke ès hiël –*, 't kömp op de vinster ete; 2. **taam** (taamder): de mòs dèè jòng mèèr – *hawwe* = je moet hem in toom houden.

twistziek = **vreigelig**; **moelvechter** m (– – –s) = die het laatste woord wil hebben; **ruzingmeker**; 3. **vreigelèèr** (**vreigele** ww = ruziën).

venijnig (woord bestaat niet); **toeaj** v (twejke – –je); **kraak** v = boos, oud wijf; **kring** v (– – –e); **taatsj** v (– – –e); **wief** v (– **wiever**) = venijnige, booraardige vrouwen; **vulgair**: **sjrapnel** v (– – –le) = vulgaire, lichtzinnige vrouw.

verlegen = 1. **bluë**: 'ne *bluë–e minsj*; 2. **benkelik** = bedeesd, bang van karakter.

vervelend = 1. **vervèèlend**; 2. **ambe'tant** (F. embêtant); 3. **lestig**: *es kènger neet kènne spele zin ze –*; 4. **sej** *= saai; **bèddezeikert** m (–ke – –e) = zaniker; **zeikmem** v (–ke – –me) = zanikster; **tutmem** v = idem; **geit** = idem; **spor** = lastig, vervelend meisje; **knienskeutel** m (–ke – –e) = vervelend kind; **poepjannes** m (– – –se) = vervelende zaniker, opschepper.

vitter = **krubbebieter** m (– – –s) = muggezifter; **kankerèèr** m (– – –s) = vitter, ook: pessimist.

voorzichtig = 1. **v'rzichtig**; 2. **bedichelik**; 3. **perte'nentig** (F. pertinent) = voorzichtig, overdreven beleefd; **pritsje** ww = voorzichtig, zuinig zijn bij eten of drinken.

vreemd (eigenaardig, belachelijk) = 1. **vrèèmp** (vrèèmder – 't vrèèmste): 't ès – *wi–j dèè minsj geit*; 2. **raar** (raarder): *dat ès 'ne rare'n apostel* = een vreemd heerschapp; 3. **aardig**: *di–j vrow hèt 'n aardige, lang naas*; **gekke fluit** v = belachelijk persoon; **meubel** o = idem; **sjappeleer** o = opvallend dik of lelijk persoon; **sjrap'nel** v = idem; **e gemaak vrowmisj** v (– *luj*) = vrouw die niet natuurlijk is in omgang.

vuil = 1. **nöttig**: *mei di–j mansluj*, 't *zin –e luj* / *mijd die mannen*, ze zijn slecht; 2. **voel** (predikaat) (voelder) (in morele en fysieke zin) (zie ook: *lui*): *dien kleijer zin –*; maar bv.: 'ne *voele minsj*; 'n *voel vrow*; e *voel mèèsje*; *dat mèèsje ès e voelt*; **sloear** v (– – –re) = vuile, luie en onhandige vrouw.

vriendelijk = 1. **vrundelik**: *eederejn zuut –e luj gèèr ...*; 2. **zeumig** = overdreven vriendelijk: ... *ma –e luj mètte ze neet hóbbe* / maar te vriendelijke mensen zien ze liever niet.

zedig (correct) = 1. **or'dentelik** (D.ordentlich): *Fien–ke ès 'n – mèèsje*; 2. **f'toenlik**: *–e luj goon neet nao de zwik* / mensen die het nauw nemen met de goede zeden, gaan niet naar de danstent.

zeverachtig = **zeiverig**; **zeiverèèr** m (–ke – –s); **sjèèle zeiver** = onzin, nonsens; **zeiver èn pekskes verkaupe** = onzin verkopen.

zuinig = **zuinig** (zeerkort uitgesproken): *de mòs – mèt 't ete(n) umgoon*; **pritsje** ww = zuinig eten of werken; **pritsjert** m (pritsjerke – –te) = persoon die zuinig of voorzichtig handelt; **pritsjetig** = te zuinig, te voorzichtig; **pritsjert** = idem.

zuiver = **zuver** (*zuverder*) (maar bestaat niet in morele zin, maar wel) = 1. **puur**: *dat zin – vrèèmdel luj* = louter vreemden; 2. **loeter** = idem.

fysische eigenschappen⁸³

blind = **blènd(sj)** (blènger – blèngste): *dèè minsj, (dat mèèsje) ès blènds; 't ès 'ne blènge (mins); Trien ès 'n blèng (vrouw); Fienke ès e blènd mèèsje; 't ès e blènds!*; gezegde: *dat zuut 'ne blènge mèt de auge tòw!* / dat zie je zonder moeite.

bruin = **broen** (lang als predikaat), maar: 'ne broene, 'n broen vrouw, e broen mèèsje; dat mèèsje ès e broent.

bultig = **gepòkkeld**: *'t ès neet sjoean van mèt 'ne –e minsj te lache!*; **bult** = 1. **pòkkel** m (pukkelke – pòkkele) = bult; **eine op z'ne pòkkel howwe** = iemand slaan; 2. **kròf** m (krufke – kròfte) = idem.

dik = 1. **dik**: *'nen –e boek; e – mèèsje; di–j boerin, dat ès miech get diks!* = wat is die boerin dik!; uitdr. *maak diech neet –, dun ès de moeaddè; v'r hōbbe veur dèèn otto dik euver de tien doezejend frang betaald* / heel wat meer als ...; uitdr. *zoea dik es 'n tòn* = zeer dik.

donker = **dònkèl** (dònkelder): *de nach ès zoëa – es 'ne bawsj* = zeer donker; stikdònkèl.

doof = **dauf** (predikaat lang); **'n dauf** (bvn) **toet** v = vrouw (ook: man) die niet wil luisteren; *zoëa dauf es 'ne latnagel* (uitdr.) = potdoof; **'nen dauven Tienes** = verwijtend gezegd tot wie niet wil luisteren; **stom** = **stòm** (ook: dom): *bès diech –, dat 'ste niks zèès?*; **daufstom** = doofstom.

droog = **druëg**: *'t wèèr ès allewiel – wèèr; Zjang ès 'ne druëgge* (zie karaktertrekken).

dun = 1. **dun** (dunder): *'nen dunne stek; 'n dun gaffel, e dun mèèsje; dat mèèsje ès miech e dunt!*; 2. **fien** (predikaat lang), (fiender), maar bvn: *'ne fiene stek, 'n fiën gaffel, e fië vèëmke*.

flauw (zie ook karaktertrekken) = **flaw**: *zònger zāwt ès 't ete –*.

flèt = **violet**: *de vuëlkes zin – / de viooltjes zijn violet*.

gaaf = 1. **hiël**: *de vaas ès gevalle, ma ze ès nog –* = ze is niet stuk; 2. **aalik**: *Piet ès nog 'nen –e jòng* = hij is niet bedorven (zie karaktertrekken).

gammel = **kikkerlik** (ook voor voorwerpen): *e – hoës* = bouwvallig huis; *dèè minsj zien gezòndheit ès mèèr –*.

geel (gèèlder ~'t gèèlste) = geel: *de pees ès geel / de perzik is geel; ze hèèt e gèèl vel / ze heeft een gele huid*.

gezond = 1. **gezònd**: *'ne gezònne minsj, 'n gezòn vrouw, e gezònd mèèsje*; 2. **gellep** (planten).

groen = **greun** (greunder 't greunste) = 1. groen: *zoëa ~ es graas*; 2. onervaren: *dèè jòng ès nog mèèr 'ne greunè; dat mèèsje ès nog e greunt; greun van de ermòd* / zeer arm.

goed te been = **geraaj** (geraajder): *mèt z'n tachtig jaor ès Kris nog ~*.

groot (opgeschoten) = 1. **groeat**; 2. **stroesj** = groot en sterk gebouwd: *Fien ès e ~ vrowm'sj*; **vaan** v (~ vane) = te groot (en te mager), opgeschoten meisje (of vrouw); **gaansj** v = lang opgeschoten vrouw of meisje; **garegaansj** = idem; **fonés** m (– – –se) = te grote jongen of jong meisje.

half = **hawf**: *dèè jòng laog dao hawfke'pot* = halfdood; *de zows 'm 'nen hawve cent geve* = zo armzalig ziet hij er uit; *'n hawf glaas beer; hawf en hawf* = fifty fifty; *v'r hōbbe 't gèld – –*

83 herinnering: **na «n», «m», «r» «l» wordt een «t» of een «d» aan het woord toegevoegd**. Voorbeelden: **greunder** (groener), **dunder** (dunner), **feinder** (fijner), **fiender** (dunner), **sjeèlder** (scheler), **gèèlder** (geler), **vaalder** (grijzer), **gaarder** (beter gaar), **dorder** (méér dor), **lekkerder**, **dulder** (leeghoofdiger), **laamder** (lammer), e **sjoëant** (een mooi «bv. meisje»), e **greunt** (een groen «bv. takje»), e **dult** (een leeghoofdige «bv. vrouwtje»), **ònöttert** (vuilijk), **dreisjert** (treuzelaar), e **betert** (een beter «bv. einde»), op 'n **angert** (ergens anders), 't **eint èn 't angert** (het een en het ander), 't **dunt** en 't **fient** (het dunne en het fijne).

òngerejn verdeild;

handig = **hennig**: *Kris ès 'nen -e minsj; e kènt mèt alles eweg* = hij weet met alles zijn plan te trekken;

hoog = **hoeag**: *dat vròwke ès 'n voes -er es e verreke* = ze is dus heel klein;

klein = **klein** (zeer kort) (**kleinder**): *'ne kleine jong, 'n klein blòòm, e klei bleumke; Sien-ke ès e groeat mèèsje en Mien e kleint*; uitdr. *klein kènger - zòrrig, groeatte kènger, groeat leid; haw diech mèèr klein!* = probeer maar niet op te vallen!; **eine** klein (of: kort) **hawwe** = iemand temmen; **kretsjelke** o (- - -s) = klein, zwak en tenger iemand; **pismenneke** o (- - -s) = klein onooglijk ventje; **krepsjelke** o (- - -s) = idem;

koud = **kawd** (kawwer): *'t ès fèl kawd; 't ès kawd wèèr!*; *dat krup diech neet èn d'n - kleijer!* = daarvan zul je de gevolgen moeten dragen; **kaw v** = 1. koude: *mèt di-j - bevruus alles èn de mòðsem*; 2. verkoudheid: *iech hób 'n - gepak!*; **wèrrem** predikaat) = warm;

kort = 1. **kort**: *dat ès niks gekort!* = dat baat niet; *dèè keel ès kort gevees en lank getiënd* = die man moet je met handschoenen aanpakken; *iech gaon dao korte mètte mèt make* = ik ga daar eens en voorgoed een eind aan maken; 2. **gestoek** = gedrongen: *'ne gestoekde minsj, e gestoek vrowm'sj*; ook: *dat vròwke ès zoea lank es 't breid ès*; **kroekestok m** = sterke, gespierde maar eerder kleine man;

laag; 1. **gemein** (karakter) (**gemeinder**) (**gemeinder**): *dat ès mèèr gemein vauk* = dat is maar zootje; 2. **liëg**: de **moer** ès liëg; *dat ès mèèr liëg vauk* = dat is maar zootje;

lang (groot) = **lank**: *iech gaon diech dat èns èn 't - en 't breid oetlègge* = met alle details; **galissen tuitel m** = lang uitgeschoten jongeling; **fonas m** (- -e) = te grote jongen of meisje; **'n lang smik v** (- -ke) = idem, vrouw of man; **wawmes m**; **kroekestek** = idem; **langen tuitel** (letterl.: gietende van koffiepot) m; **lang smik** (zweep) v = idem;

lelijk (karikaturaal, in 't oog springend, onverzorgd) 1. **liëlik**: *Zjang ès 'ne -e minsj* = lelijke man (ook soms: moreel slecht); **pastenakel v** (- -s) = karikaturale vrouw; **sjappe'leer** o (- -e) = domme, in 't oog springende vrouw; **pröllemi-j v** (-ke - -e) = onverzorgde, slecht geklede vrouw; **sjampkaart v** (- -kaarte) = lelijke vrouw; **sjer'minkel** o (- -s) = zeer lelijke, wanstaltige vrouw; **beelsje** o (- -s) =, lichtzinnige, in 't oogspringende vrouw; **bèèremòòr** (wifjesbeer) v (- -e) = vuile, dik ingeduffelde vrouw; **sjaarsmoel v** = man met een te lang en mager gezicht; **snòòkemoel v** = idem; **lange zwikzwak m** (- -zwakke) = grote, uiterst magere vent; **vrèempsoortig** bnw = vreemd voorkomend: *dèè minsj ès 'ne vrèempsoortige*; **raren apostel m** = man die er vreemd uit ziet; 2. **sjòw**: *eine(n) oetmake veur alles waat sjòw en liëlik ès* = iemand iun zijn hemd zetten; *e - vrowm'sj zoea - es de nach; deeze nach hèèt 't - gedoon* = vannacht is er 'n hevig onweer geweest; 3. **reures** (= bijna, rakelings) **flink** = d.w.z.: lelijk; **sjampkaart v** (-keertsje - -kaarte) = zeer lelijke vrouw of meisje; **sjerminkel** o = idem; **sjaarsmoel v** = lelijke en magere man of vrouw; **wanstaltig: bèèrebèt v** = wanstaltig geklede, wanordelijke vrouw; **bèèremòòr v** = idem, ingeduffeld als een wifjesbeer;

lenig = 1. **gezwank** (gezwankgder -): *'ne gezwankgde minsj; e gezwank vrowm'sj; e gezwank mèèsje*; 2. **slap** = idem;

licht = 1. **lich**: *'ne lichte zak, 'n lichte vrow* = niet zwaar, *e lich vrowm'sj* = lichtzinnige vrouw; 2. **lòchtig**: *'t wèèr ès - = aangenaam, zacht*; 3. **klòchtig**: *dat mèèsje ès - gekleid*;

mager = 1. **mager**: (magerder) *e waor zoea - dat er 'ne knaup èn z'ne boek kòsj lègke* = ... dat hij een knoop kon leggen in zijn buik *zoea - ès 'n lat* = zeer mager; *zoea - es 'ne boeanstek* = idem; *zoea - es 'n hout* = idem; 2. **eispeerig** = niets zeggend, onogelijk mager; **kretsjelke** o (- -s) = onogelijk kindje, jongetje; **krepsjelke** o = idem; **spitsmuser m** (-ke - -muser) = idem;

mals = mals: *dat ès - vleisj; Zjang ès 'ne -e jòng* = ietwat futloos;

mondig = **munnig**;

mooi = 1. **sjoean** (sjoeander – ‘t sjoeanste): – *roead haor ès neet lièlik* = schertsend gezegd van vrouw met rood haar, dat ongunstig beoordeeld werd; *e sjoea mèèsje*, ‘n sjoean vrow, ‘ne sjoeanne jòng; 2. **neet òneve** = niet onmooi (euph. voor min of meer lelijk): *dat mèèsje ès neet –*; 3. **flink**: e flink mèèsje; **flinke baj** (paard) m = mooie, flinke vrouw; **flinke pòl** (jonge kip) v = flink meisje; 4. **leef**: *e leef muulke o* = mooi meisje: *Fien ès e – mèèsje!*;

nieuw = **nòw**: ‘nen nòwwen otto; ‘n nòw kèrrek, *e nòw kèrrekske*; *dat kèrrekske ès e nòwt*; van ‘t awt èn ‘t nòwt (= ‘t nòw jaor) **veere** = nieuwjaar vieren; **vunkel-** = splinternieuw: *Zjiëra hèt ‘ne –we(n) otto gegolle* = Gerard heeft een spiknieuwe wagen gekocht; **op nòwts** = opnieuw;

onhandig = **ònhennig**; **tròffel** v = onhandige man of vrouw; ook de uitdr.: **de vingere kròmpe hóbbe stoon** = onhandig zijn; **twië lènkse han hóbbe** = onhandig zijn;

oud = **awd** (predikaat) (awwer): *dèè minsj ès awd*; maar bvn: *den awwe minsj*, *de aw vrow*, ‘t aw mèèsje; *dat ketsje ès ‘n awt*;

ouderwets = **hawverwèts** (verhaspeling): **pastenakel** o (– – –s) = ouderwetse vrouw die met haar tijd niet meegaat

rot = **rot**: *zoea – es baansj* = helemaal rot;

rood = **roead** (roeajjer ‘t roeatste) : *sjoean roead haor ès neet lièlik* / mooi ros haar is niet lelijk (weer een van die Boorsemsse onzinnigheden); *waat hóbbs diech veur ‘ne roeajje kop!* / wat heb jij rode wangen!;

ruw (en droog) = 1. **grelig**; ‘ne –e wènd = koude, droge Noord–Oostenwind; 2. **ròw** (zie 2.«ròw», karaktereigenschappen); *m’n han zin – van de kaw!* = ik heb droge, ruwe handen;

scheel = **sjeel** (predikaat) (sjèelder); maar bvn: ‘ne sjèèle minsj, *e sjèèl vrowmisj*, *e sjèèl mèèsje*; **sjèèle zejver** = onzin: *sjei oet mèt dèè – –!*;

schril = **sjrekerig**: **vespersjel** v = vrouw met hoge, schrille stem;

sterk = 1. **sterrek**: *Zjuul ès ‘ne –e minsj*; *dèè minsj ès zoea – es e pèèrd*; *dat ès sterreke(n) toebak (of: sterreke koffi–j)* = dat is een moeilijk te geloven zaak; 2. **fors** a) bvn (F. fort): *Zjang ès auch ‘ne –e keel*; *veur dèè zak op te luchte mès te – zin*; b) m (F. force) = kracht: *iech hób allewiel gein fors*; **gein – èn hóbbe** = zich zwak voelen; **per fors** = per se, absoluut: *e wilt – – hóbbe*, *dat iech de fits ke’pot gemaak hób* = hij wil absoluut hebben, ...; 3. **gestoek** (gestoekgder) = gedrongen en sterk: *Sjarel ès ‘ne gestoekgde minsj*; *Fien ès e gestoek vrow’ sj*; 4. **weustig** = groot en zeer sterk: *dèè weustige keel kan ‘ne zak van hònderd kielo opluchte*; **galjaar** (F. gaillard) m (– galjare) = sterke, indrukwekkende kerel: *iech waor bang wi–j dèè – dao veur miech stòng*; **kastaar** m (– – –e) = sterke man; **keel** m (– – keelder) = sterke kerel;

stijf = **stief** (stiever – ‘t stiefste): *zoea stief es ‘n hout*, *zoea – es ‘ne badding* = zeer stijf (niet lenig); ‘n stief vrow, *stief luj*; **houte klaos** m (– – kloeus) = stijf iemand (*ook van karakter*); **paolesaot** m (– – –e) = idem;

stil = 1. **stil** (stilder): *de kènger wore zoea – es e muuske* = ze waren muisstil; 2. **e stil**: *haw diech – –!* = praat me daar niet over!; *ook*: blijf rustig, maak geen gerucht!; **van ‘t jaor stillekes** = zeer oud: *dèèn otto ès – – – –*; 3. **koesj**: *haw diech koesj* = blijf stil;

sukkelig = **sukgelechtig** = ziekelijk; **sukgele** ww = sukkelen; **sugkelèèr** m (–ke – –e) = man die met ziekte en tegenslag heeft te kampen; **gesugkel** o = ellende: *waat e – es te geïne(n) otto hóbbs!*;

taai = **tej** (tejder): *Zjef ès ‘nen teije*; *e steit veur niks* = hij deinst voor niets achteruit; *dat vleisj ès –*

versleten = 1. **verrateld** (misschien afgeleid van de ratel die in de vastentijd gebruikt werd); verlatelde baar (aarden kom) v = versleten, oud vrouwtje; 2. **verslete** (versletener of: mië verslete);

vet: **vèt**; **oejel** v (– – –e) = vette en vadsige vrouw; **kroddel** v (kròddelke – kroddele) = letterl.:

pad, hier: vette vrouw; 2. **kweddel** = dikke jongen of meisje;

vreemd = 1. **vrèemp**: *dat ès e – soort van luj* = dat zijn eigenaardige mensen; *'ne vrèemde minsj*; *'ne vrèemde vrow*; *e vrèemp mèèsje*; *vrèemde luj*; 2. **vreemsoortig** (idem): *'ne –e minsj*; 2. **aardig** = eigenaardig, vreemd: *dat ès 'ne(n) –e jòng!*; ook: *iech veul miech –* = ik voel me onwel; maar: **aardigheit** v = genot, plezier (in de uitdr.): *'t ès 'n – wi–j dèè nòwwè(n) tuf veurt* = 't is een echt plezier hoe die brommer rijdt

wankel = 1. **daverwetig** (van persoon die niet vast op de grond staat); 2. **kikkerlik** = idem; **wajelèèr** m (– – –e) = man die aarzelend loopt; **wajele** ww = moeizaam gaan;

wit: *diech bès zoea – es 'n humme* / je bent zo wit als een hemd (jij bent zeer bleek);

zwaar = zwaar (zwaarder);

zwak = 1. **zwaak**: *iech veul miech hiël – vandaag!*; **zwake kal** = onzinnig gepraat; 2. **slap** = idem: *iech bèn zoea – es 'ne sjotelsplak* = ik voel me zeer vermoeid; 3. **flaw** (ook: zoutloos): *n – vlaaj* = zoutloze taart; *iech veul miech ech flaw vandaag!* = ik voel me erg zwak! **peepelebichter** m (– – –s) = zwak persoon, vatbaar voor verkoudheid;

zwart: *de straot waor zwart van de luj* (F. noir de monde) / zwart van de mensen (er waren zeer veel mensen op straat); *diech bès zoea – es 'ne sjouwevèèger* / je bent zwart als een schoorsteenveger;

Vorming van de bijvoegelijke naamwoorden

1) Bvn uitgaande op –tig:

a) van werkwoorden afgeleid:

blaffe: blaffetig (die veel blaft), vgl.: blaffende(n) hònd (die aan het blaffen is) + **happe**: heppetig (hebberig) + **giege** (hijgen): giegetig (kortademig) + **leve**: levetig (in leven– levendig) + **sloape**: sloeupetig (slaperig) + **sjampe** (spotten): sjampetig (die graag spot) + **valle**: vallig (bouvvallig) + **blinke**: blinketig + **stinke**: stinketig + **pritsje**: pritsjetig (prutserig) + **gleuje**: gleujetig (gloeiend) + **koke**: koketig (kokend) Opm. Van niegetig (nieuwschierig), nitsjetig (hebberig – almoeierig), sjebbetig (schandalig) zijn de oorspronkelijke ww verloren gegaan.

b) van zelfstandige en bijvoegelijke naamwoorden afgeleid:

bok: bökketig (grillig) + **slamp**: slempetig (modderig) + **slap**: slappetig (futloos) + **damp**: dempetig + **slamp** (modder): slempetig (modderig) + **zwaak**: zwaketig (onnozel) + **hèèvig**: hièvetig (zeer) en hèèvetig (geestdriftig)

2) Uitgang op: – lik:

a) van werkwoorden afgeleid:

spreke: gesprièkelik (spreekzaam) + **dènke**: dènkelik (waarschijnlijk) en bedechtlik (bedachtzaam) + **zègke**: ònzègkelik (onzegbaar) + **kènne**: kènnelik (blijkbaar) + **sjiene**: sjienlik (schijnbaar) + **verdrage**: verdrachelik (verdraagbaar) + **dòòn**: dòònlik (doenbaar) enz...

b) van zelfst. en bijvoegelijke naamwoorden afgeleid:

krank: krenkelik (ziekelyk) + **bang**: benkelik (bedeesd, bangachtig) – **doeug** (deugd): doeugdelik (aangenaam van smaak) + **orde**: or'dentelik (D. ordentlich) (fatsoenlyk, deftig) + **punt**: puntelik (stipt) + **noead** (nood): nuètelik (armzalig, behoeftig) + **gebreek** (gebrek): gebrekkelik (gebrekkig) + **weik** (week): weikelik (weekachtig, wekelijk) + **zwaak** (zwak): zwakelik (tenger), enz... maar: **zwaakig** (met belachelijke manieren)

3) Uitgang op: – ig

sjan (schande): sjennig (ook: sj'ndalig) + **han** (handen): hennig (vinnig, handig) + **veuge** (voegen): geveugig (inschikkelyk) + **goon**: gengig (gebruikelijk) + **sukgele**: sukgelechtig en sukgelig

(sukkelachtig) enz...

III. Voorzetsels, voorvoegsels en bijwoorden

achter – door – èn – oet – langs – op – aaf – euver – ònger – tössje – teenge – veur – euver – rònd – um – rònnd – enz...

*Het gebruik van de voorzetsels, de voorvoegsels en de overeenkomstige bijwoorden wijkt zeer sterk van het Nederlands gebruik af; onnoemelijk veel combinaties zijn mogelijk die telkens nuances met zich meebrengen. Ze doen ons aan het Engels gebruik denken. Vooral hun **dubbel of zelfs drievoudige gebruik is typisch Maaslands**. En hoe verwijderd van het Nederlands en het Duits, onze referentietalen, liggen vaak hun betekenis! Om dit te illustreren volgt hier een kleine tekst en daarna nog enkele voorbeelden van dat gebruik.*

1. Dao ès 'n òngelok geboeurd.

Gistere mörrege zin Kris en Bèerke, twië kameroeutsjes, mèt de fits goon vare.

Door 't dörrep **oet**
en **langs** de hoezer **op**
zin ze **euver** 't veld **aaf**
op de Maas **aan** gevare.
Aan ein **door** zin ze dan
veur ein **oet** gevare tot ze ri-jjentèère ⁸⁴
op de Maas **oet** keeme. Dòw zin ze rechts **aafgedrejd** en
door 'Ukeve en Reëkem **heer**
op de Grömmer bos **oetgekome**. Op deèn **augenblik** (m) ⁸⁵ fidzde ze
euver Daalgrömme de steiweeg **op**. Wi-j ze mèt z'n twjenne
langs de steiweeg **aaf**
achter ein **op** wöre(n) **aan** 't vare, ès 't geboeurd.
Bèerke ès mèt z'ne fits
ònger den tram **èn** gekome. Ze hóbbe(n) 't errem menneke
ònger den tramwagel **oet**gehaold
mèt de kop **èn**,
mèt e bein **aaf**,
mèt 'nen errem **euver**,
mèt de stroot **door** en
mèt 'n aug **oet**. Gelökkig mèèr dat
aan z'ne fits en **aan** den tram niks **traan** waar!

Vertaling zoals wij die vroeger wel ooit «om te lachen» deden :

Gistere morrege zijn Kris en Beerke, twee kaeraadjes, met de fiets gaan vare. Door het dorp uit en langs de huizen op, zijn ze door het veld af, op de Maas aan gevare. In één door voere ze dan voor een uit, tot ze rijdenteere op de Maas uit kwame. Toen zijn ze rechts afgedraaid, en door Uikhoven en Rekem heen, op de Grimbiëse bos uitgekome. Op dien ogenblik fiedzde ze over Daalgrimbie de steenweg op. Toen ze met hun twene, langs de steenweg af, achtereen waren aan 't rijden, is het gebeurd. Beerke is met zijn fiets onder den tram in gekome. Ze hebben 't arrem manneke onder den tramwagel uitgehaald met de kop in, een been af, 'nen arrem over, de strot door en 'n oog uit. Gelukkig maar dat aan zijne fiets en aan den tram niets traan was!

Nog enkele andere voorbeelden

aan: *kòm neet – miech!* / raak mij niet aan!; *iech hób get – miech* / ik ben ziek of gewond; *dao ès niks – =* dat is gemakkelijk; *dao ès niks van –;* *de staof ès – /* de kachel brandt; *'t ès weer – tössje di-j twië /* ze verkeren weer; *–ein zitte /* handgemeen zijn; *de sjaol ès – /* de school is begonnen; *dèè jòng ès neet gòdd –gekome mèt dat vrowm'sj /* hij heeft geen geluk gehad met die vrouw; *es diech dao mèèr niks –kömp!* / als je daar maar niets aan komt! (dat zal niet gebeuren!); *mèt dèè mòs te mèèr –kalle /* die moet je maar naar de mond praten; *lèk diech mèt dat vauk neet – /* ga met zulke mensen niet om.

84 **gerundium**, Slaopentèère (al slapende), bèejentèère (al biddend), sjampentèère (al spottend), pritsjentèère (al prutsend), laupentèère (al lopend), enz... Wij durven het ook soms aan «vallendentèère», gaondentèère enz... te zeggen, telkens als we het woord een beetje te kort vinden.

85 **verschillend geslacht**, zie voetnoot nr.

aan ... op: *de kènger goon aan den diek op / ze klimmen op de dijk; aan 'ne baum op kroepe* (oww kroepe / kruipen) / op een boom klimmen.

aan ... oet: *wi-j v'r aan den drej oet keeme ... / toen we aan de bocht kwamen ...; dao kan iech neet aan oet / dat versta ik niet.*

aan ... um: *den otto vòdr aan den drej um / hij nam de bocht.*

aaf: *de band ès – / de band staat plat; diech bès –! / jij bent uit (bij spel); iech bèn hiël – / ik ben zeer moe; op: de terref ès – / de tarwe is gemaaid; e ès neet bove, e ès – / hij is niet meer boven, hij is naar beneden gegaan; 't wèèr geit – / het mooi weer is voorbij; aafgelaote mèllek / afgeroomde melk.*

op: *iech bèn – de bos gewèès / in het bos; Zjef wuënt op de knaar / hij woont vlak bij het kanaal; iech gaon – / ik ga naar boven (verdieping); iech bèn – / ik ga onmiddellijk naar boven; iech bèn (hiël) – / ik ben zeer vermoeid.*

op ... aan: *iech gaon op de Maas aan gewèès / ik ben in de richting van de Maas geweest.*

op ... aaf: *de jònges vetzde op de koele(n) aaf / ze liepen zeer snel in de richting van de vijvers; («aaf» komt hier in plaats van «aan» wegens de vlugge beweging.).*

van: *iech hób miech van⁸⁶ dèè minsja laote zègke / door die man kwam ik te weten.*

van aan: *dao ès niks – aan / dat is niet waar.*

van ... aaf: *de kènger keeme van den diek aaf / ze kwamen uit de richting van de dijk.*

van ... ònger oet / uit 't Noorden: *es de wènd van òngeroet kömp, ès 't danig kawd.*

van ... ònger ... oet: *'t menneke keem van ònger de taofel oet gekrope / onder de tafel uit.*

van ... op: *van hoeager op / uit 't (hoger gelegen) Zuiden: de wènd kömp van – op.*

teenge = 1. tegen: *– ònnuèzelheit kan eine niks dòn / tegen naïviteit is een mens ontwapend; 2. in de buurt van: Riems lik – Tòngere / Riemst ligt in de buurt van Tongeren.*

teenge ... aan: *de lödder steit teenge de moer aan / de ladder staat tegen de muur.*

teenge ... op: *de lödder steit teenge de moer op = idem (maar de nadruk ligt misschien op het recht op staan van de ladder); dèè jòng luug teenge de klippe van de hël op / hij is een aartsleugenaar; teengen ein op beuke / mekaar overschreeuwen; zoeavoel òngelök, dao kèn iech neet mië teengen op / ik kan dat niet meer verdragen; neet teengen eine(n) op kènne / niet met hem kunnen wedijveren.*

door = door: *Mien ès – / Mien is vertrokken; de student ès – = hij is geslaagd; iech mòt dèèn doeugeneet mèèr èns gòdd doorlaote / ik moet hem een flink pak slaag geven; dat vrowm'sj deit niks es anger luj dootrèkke / ze doet niets als kwaadspreken over anderen.*

door ... op = dwars door: *door de wei op wandele; door ... aaf* = idem (met nuance van snelheid): *door de wei aaf laupe; door ... heer* = dwars door: *door de weije(n) heer, keem iech aan de brök oet = dwars door de weiden (bijgedachte: waaruit ik dan was) kwam ik aan de brug.*

ònger = onder: *dat mèèsje ès hiël òngerkome / dat meisje is erg verzwakt; dèè jòng wilt ziech neet ònger'geve / hij is erg koppig.*

ònger ... oet = letterl.: naar beneden (naar het lager gelegen Noorden): *Zjang ès ònger oet getrowd / met een vrouw uit een noordelijk gelegen dorp; diech bès fèl ònger diech oet / jìj*

86 «van» in de betekenis van «door» is typisch Maaslands/Duits: *Van zoea eine laot iech miech neet lumpe / door zo iemand laat ik mij niet bedriegen.*

bent zeer bijdehand.

langs = 1. aan, bij: *v'r woeanne langs de Maas* / wij wonen aan de Maas.

langs ...door = langs ...heen: *dat ès miech langs mien naas door gegang e* / dat buitenkansje heb ik gemist; *v'r keeme langs de knaar door* / wij kwamen aan het kanaal voorbij; **langs ... op** = langs, langsheen: *v'r zin os langs de knaar op gewandeld* / wij zijn langs het kanaal gaan wandelen.

bove = boven.

bove ... op: *zèt de steul boven ein op!* / zet de stoelen op mekaar.

tössje = tussen: *eine te – höbbe* / iemand beetnemen; *eine te – pakke* / iemand de les spellen.

tössje(n) ... èn: *de kroge zaote tössje de keu èn* / de kraaien zaten tussen de koeien.

IV. Werkwoorden

A. Regelmatige werkwoorden

De vervoeging van de regelmatige werkwoorden, in de woordenlijsten door ww aangeduid, is betrekkelijk eenvoudig. Ze volgt het volgende schema:

onbep. wijs	1.persoon	tegenw. tijd	verleden tijd	volt.verl. tijd	toekom. tijd
bèlleke	iech	bèllek	bèllekde	höb gebèllek	zal bèlleke
aarde		aar	aarde	höb geäard	zal aarde
bette		bet	bedde	höb gebet	zal bette
bare		baar	baarde	höb gebaard	zal bare
belle		bel	belde	höb gebeld	zal belle
memme		mem	memde	höb gememp	zal memme
mane		maan	maande	höb gemaand	zal mane
sippe		sip	melde	höb gesip	zal sippe
dabbe		dab	dabde	höb gedab	zal dabbe
sulle		sul	sulde	höb gesuld	zal sulle
moele		moel	moelde	höb gemoeld	zal moele
aaje		aaj	aajde	höb geäajd	zal aaje
fetsje		fetsj	fedzjde	höb gefetsj	zal fetsje
dese		dees	deezde	höb gedees	zal dese
bizze		bis	bizde	höb gebis	zal bizze

werkwoord	personen	tegenw. tijd	verleden tijd	volt.verl. tijd	toekom. tijd
bèlleke	iech – 'ch	bèllek	bèllekde	höb gebèllek	zal bèlleke
	diech – de	bèlleks	bèllekdes	höbs	zuls
	ee – e – er	bèllek	bèllekde	hèèt	zal
	veer – v'r	bèlleke	bèllekde	höbbe	zulle
	geer – g'r	bèllekt	bèllekdet	höbt	zult
	zeej – ze	bèlleke	bèllekde	höbbe	zulle

Typisch Boorsemse werkwoorden

De hier volgende typisch Boorsemse werkwoorden zijn praktisch allemaal opvallenderwijze regelmatig.

A

aafdokke (/dokde(n) aaf / aafgedok) = met moeite en tegenzin afbetalen: *eedere maond mò iech doezjend frang – veur dat hoēs.*

aافرastere (/rasterde(n) aaf / aafgerasterd)= omheinen: *de wei ès mèt pindraod aafgerasterd;* aافرastering v = omheining.

aaje (/aajde /) = strelen: *aaj miech èns!* / zo zei het meisje aan haar verliefde.

aarde het karakter hebben van, gelijken op: *dée jòng aardt nao z'ne vader ...;* **misaaarde** = niet

hetzelfde karakter hebben als: ... *ma z'ne bròdèr ès rats misaard* / hij lijkt helemaal niet op ...; *dat ès get op den aard wi-j e roeadbösjke* = dat lijkt op een roodborstje.

aarènkele (ziech) = zich kwetsen aan binnenenkel: *mèt hun klòmpe aarènkelerde de kènger ziech vreuger dèk*.

ambe'teere (F. embêter) = lastig vallen; **ambe'tant** (F. embêtant) = vervelend; **ambetanterik** m (-rikske - -rikke) = vervelende kerel.

B

baaje (ziech) = pootje baden: *de kènger wore(n) ziech èn de Maas aan 't -*.

bagkele = jongen werpen (konijnen): *os gries mòdèr hèt gistere gebagkeld*.

bare = overlooptje spelen.

bazele = veel en onzinnig praten; **bazelèer** m (-ke - -e) = veelprater.

bèele (D. bellen) = oud woord voor blaffen.

beeste = barsten (zie ars- aars- ers -ors regel): *de kens miech gebeeste were, jong!*

begaaje = 1. vuil, kapot maken: *kiek èns wi-js diech dat kleid begaajd höbs!*; 2. **ziech** - = overdreven eten of drinken: *dèè vreetzak -ès ziech weer aan 't -*; 3. **'m** - = overdrijven: *de bès 'm weer aan 't - / je bent weer aan 't overdrijven*; 4. **eine** - = iemand flink toetakelen.

bèlleke = ondiep ploegen: *de boer bèllek ze veld veur de wortele oet de grònd te hole*.

bemmele = slordig hangen: *dat kleid bemmelt zoea lièlik rònnd dat vrowm'sj*.

bejje = 1. betten (van wonde): *'n wòn mòs te - met witwater*; ook 2. slaan: *de mòs dèèn doeugeneet mèèr èns gòd -*.

bejstele = hard slaan: *de twië rèèkels wore op ein aan 't -*; **ver-** = idem, maar: door en door: *d'n e erreme jòng waor hiël verbejsteld / hij was erg toegetakeld*.

bemme = slaan.

bentele = wentelen: *dri-j weustige keelder zin neet te voeul veur dèè zwaore stein te -* = drie sterke kerels zijn niet te veel om die zware steen te wentelen.

bekke = 't haar golven: *dat vrowm'sj lièt hoeur haore - beej de koeaffoeur*; **bek** v (-ske - -ke) haargolving.

berreme (op-) = opstapelen: *mèt os dri-jje goon ver't struë op-*.

besneete = de nare gevolgen van iets dragen: *es te neet wils luustere, mòs te 't -*.

besseme = slaan (met «bessem» (bezem)); **boete** - = buiten gooien.

beuke = schreeuwen: *lik neet zoea te - wi-j 'ne wille* = schreeuw niet zo onbeschaafd; *beuk neet zoea, e bitsje stilder huër iech diech auch*.

beustele = borstelen; **boete** beustele = uit 't huis gooien.

biebele = ingespannen lezen: *'nen awwe minsj zaot dao te -*; *mèt zoea èn den dònkele te - bedurrefs te dien auge*.

blejsele = blauw (blejsel) in de was doen om ze te bleken.

biljoene = kabaal maken: *es dèè minsj guftig ès, begint er te -*.

bizze = draven van koe: spreekw. *es ein kòdò bis steke de angere de start op* (mensen apen elkaar graag na).

blötsje = deuken: *mèt dat òngelök ès m'nen otto hiël geblötsj.*

boeure = een boordje maken (aan een kleeed): *nog effekes dat kleid – en 't ès vèèrdig* / nog even een boordje maken aan dat kleeed, en 't is klaar.

boeze = gieren van wind: *huërs te de wènd èn de sjow –?*

boezjeere (f. bouger) = bewegen; **veur get neet** – / niet terug deinzen voor: *Zjef ès 'nen helle, e boezjeert veur niks; ziech – = uit de weg gaan: boezjeer diech, jòng, iech kan neet door.*

bolle = rijden: *den otto bolde euver de steiweeg eweg.*

bòkke (ziech) = zich bukken.

bòmmele = 1. boemelen: *Zjuul lik den hiëlen daag èn de 'caféés te –;* 2. slordig hangen: *lik neet zoea te – wi–j 'nen eerappelezak.*

bònke = 'n doffe slag geven, bv. op deur: *midde(n) èn de nach bònkgde èn èns eine(n) op de deur = midden in de nacht sloeg iemand op eens op de deur.*

böttele = met moeite en hard werken: *dèè minsj hèt ze hiël leve mòtte böttele.*

breuje = broeden: *de bròkhin ès aan 't eijer breuje.*

broddele = onhandig en slecht breien of naaien: *di–j niëjees kènt niks; ze broddelt mèèr get / die naaister kent haar vak niet, ze brijdt heel slecht.*

brötsjele = brokkelen: *errem luj – broead èn hun sop; aafbrötsjele: de moere beginne(n) aaf te brötsjele.*

C

dabbe = krabben; spreekw. *wèè jeuk hèt mèt ziech – / je moet maatregelen treffen om aan een toestand het hoofd te bieden; opdabbe = opdelfen: 't verreke ès eikele oet de grònd aan 't –.*

(rònd)daole = dwalen; **ziech verdaole** = zich vergissen: *mèt dat te zègke hób iech miech verdaold; verdaold geraake = verloren lopen: v'r zin èn de bos – geraak.*

dauge oww (daug – daugs – daug – dauge – daugt – dauge / dog / gedoch) = deugen: spreekw. *wéé neet 'n tròwt, neet 'n daug = zo de waard is, vertrouwt hij zijn gasten.*

dazele (E. to dazzle) onvast op benen staan, duizelig worden.

dese (zie ars–ers–ors regel) (dees – d = dorsen: spreekw. *dese(n) ès 'ne slaag, en mèè spreij–je 'ne slinger* / letterl.: dorsen is een slag maar mest strooien is een slinger (dwz.: dat is een andere kwestie; of ook: ieder vak heeft zijn eigen moeilijkheden).

digkele = spelen (een oud soort bikkelspel met schapenbeentjes).

diske'teere (F. dicuter) = discussiëren, maar ook: iets inbrengen: *de höbs heej neet te – / je hebt hier niets in te brengen.*

dreisje = treuzelen: *jòng, stank neet zoea te –, en dòch get! / sta daar niet zo zo te treuzelen, en doe wat; dreisjert m (– –e) = treuzelaar.*

dujje = 1. **duwen**; **opdujje** = aansmeren: *de höbs diech weer get laote(n) –;* 2. (D. deuten) = betekenen: *waat dujt 't? / wat betekent dat? hoe gaat het ermee?*

dulle = 1. ijlen: *de kranke minsj ès aan 't –;* 2. raaskallen: *jòng, lik neet zoea te –!*

E

ekspatere (F. extirper) = met de expater (F. extirpateur)(ijzeren eg) wortels uit de grand halen.

ekste'meere (F. estimer) = respecteren: *klein kènger mòtte awwer luj* –.

èneinfisternoele = iets slordig en onhandig aan mekaar naaien of zetten: *di-j nië-jees* (naaister) *hèet miech dao get èneingefesternoeld*.

(èn)steele = van steel voorzien: *iech mòt de nòw sjöp goon* –.

ènvèeme = draad (vaam) door naald halen: *kèns diech miech di-j naol* –?

F

festernoele = onhandig aan elkaar naaien.

fetsje = achteruitgaan, zwakke gezondheid hebben: *sèr dèè jong de fleures hèet gad, ès er ech aan't* –.

fiemele = knoeien.

fitsjele = knutselen: *mèt zoea e wèèr kèns te niks anges dòn es get* –.

foddele = knoeiend werken.

foemele (mèt) = verformfaaien: *foemel neet mèt dat kleid, iech höb 't sjus gestreke*; **verfoemele** = totaal verformfaaien: *dat kleid ès hiël verfoemeld*.

foetele = (onovergankelijk ww) vals spelen: *de maos neet – beej 't spele*; uitdr. *foetele(n) en toetele / van bedriegen een gewoonte maken*; **befoetele** = (overgankelijk ww) bedriegen.

fòtsje = vals spelen; **oetfòtsje** = uit de vingers glijden (van knikker): *de uuf ès miech oet de vinger gefòtsj / de knikker is mij uit de vingers gegleden*.

fraatsjele = onrustig (op stoel) bewegen: *jòng, lik neet zoea op diene stòd te* –.

frazele = stotteren; **frazelèèr** m (-ke – -e) = stotteraar.

G

gaaje = bevallen: *es 'm get gaait, dan deit er 't*.

gaffele (D gabel = vork) = flink eten: *mansluj, di-j gaffele mèèr, en veer, vrowluj mòtte 't ete op de taofel zètte*; **begaffele** = bedisselen: *waat zin di-j twië dao èn 't belump aan 't begaffele?*

gebiërre (neet) = 1. **neet** gebiërre **nao**: geen aandacht hebben voor: *dèè jòng gebièrt nog neet nao de mèèsjes*; 2. gebiërre **van niks**: doen alsof men er niets mee te maken heeft: *de sjellem gebiërde van niks wi-j de zjen'derreme aafkeeme; e steit beej miech zwaor èn de sjöld, ma e gebièrt van niks*.

gèèje = wieden: *nao dèè reenger mòt iech 't ònkroed goon* –.

gelle oww (gel – guls – gult – gelle – gelt – gelle / gol / gegolle) = kopen: *mèt zoea min geld kènt eine ziech toch niks* –.

genge = er ijlings vandoor gaan: *es de ke'miezje* (doeaniers) *achter diech aan zitte mòs te* –.

giege = hijgen: *'t errem jungske giegde van de meugigheid*.

giepe = begerig naar iets kijken: *de kènger zoate nao di-j lekker vlaai te –*.

gòrsje = met zweep slaan, (gòrsj = zweep), afranselen.

gössele = morsen bv. water): *de kènger ligke(n) altied mèt water te –*.

götse = gieten (van regen): *vandaag reengert ‘t dat ‘t göts*.

grabbele = oprapen; **ziech vergrabbele** = zich vergissen: *aan dèè minsj hōb iech miech vergrabbeld*.

te **graze** hōbbe = te pakken hebben: *de sjen’derreme hōbbe de sjellem op ‘t lèste toch te graze gad*.

greeje = met grote passen gaan: uitdr. *greeje wi-j ‘ne landmeter = met grote stappen gaan*;

greezele (Fr. grésiller) = stofhagelen.

greumele = kruimelen: *dat broead greumelt te fèl*.

griene oww(grien – griens – grient – griene – grient – griene / griende gegriend) = huilen: *klein kènger – es te get liëlik nao hun kieks*.

grinsje = 1. smekend bedelen: *de vervèlende jōng kömp den hiëlen tied – veur ‘ne babbelèèr*; 2. grijnslachen: *woeaveur grinsj dèè minsj zoea?*

gruffele (F. greffer) = enten: *neet eedere boer kan perebuim –*.

H

hare = scherp maken: *di-j zeisem snujt (oww snijje / snijden) niks mië, iech mòt ze nuëdig èns – / die zeis snijdt niet meer, ik moet ze dringend scherp maken*.

hetse = onenigheid onderhouden, ophitsen.

hitse = warmte geven: *di-j staof hits gòdd*.

hōbbe oww (hōb – hōbs – hèt – hōbbe – hōbt – hōbbe / haw / gad) = hebben: **‘t aan ziech hōbbe**
vān = de slechte gewoonte hebben: *e hèt ‘t aan ziech van te beuke es er guftig ès*; **‘t neet èn hōbbe**
vān = geen zin hebben om: *dèè minsj hèt ‘t neet èn van te wèrreke*.

hoejere = knusjes (bv bij de warme kachel) zitten; *de aw tant zit mèèr den hielen daag èn de zetelèèr bi-j de staof te –*; **verhoejere** = vertroetelen: *laot diech neet zoea –*; *de bès nòdow ‘ne groeatte jōng*.

hoezeere = buitenechtelijk samenwonen: *Zjef hoezeert mèt eint oet ‘Ukeve*.

hōffe = 1. kaarten heffen; 2. opheffen: *iech kèn dèè zak neet – / ik kan die zak niet opheffen*;

hōmmele = donderen.

howwe *(D. hauen) oww (how – hōws – hōwt – howwe – howt – howwe / heef / gehowwe) = slaan; **ènhowwe** = inkloppen: *ze hōbbe(n) ‘m de kop – gehowwe*; ook: inslaan, inleggen: *iech mòt de reube goon – veur de wènter*; **verhowwe** = iemand flink afranselen: *e waor zoea –*, *dat er dao veur me’rakel laog*.

Maaslandse fantazie, overdrijving en dramatisering

ÿ *Hier hebben we de gelegenheid even over **synoniemen** te spreken:

Zeer vaak kom je in dit werkje synoniemen tegen. Deze zijn soms ontelbaar. Zo bv. bij het ww **howwe** (D. hauen) = slaan, dat door talloze woorden en uitdrukkingen weergegeven

wordt, en waarvan je bij deze werkwoorden heel wat synoniemen terugvindt. Zo bv. samengevat en vervolledigd: eine op z'ne geeles (op z'ne mieter, op zien moel, op ze bakkes, op z'ne flikker -, ònger z'n kònt -, um z'ne nak, rònnd zien oearre(n) howwe; eine ver- = afranselen; ke'pot -; sloon; (e pak) slèèg geve/kriege; preugele (D. prügeln); aaf-; ver-; gòrsje = met stok slaan; zwaze ver-; zwaas geve/kriege; zwense; 'm gezwens kriege; 'bejstele; 'm gebejsteld kriege; aaf-; beustele; aaf-, boete -; smikke = met zweep slaan; 'm gesmik kriege; boete wikse = buiten gooien; zwièppe = zwepen; eine ein oetdrejje = een oorvijg geven; ein oetgedrejd kriege; troeve; aaf-; troef geve; ters getroef kriege; tetsje = 'n mep geven; viège = 'n oorvijg geven; 'm geviég kriege; trop geve; 'n pe'tat - = 'n mep geven; op zie bakkes -, op zien rubbekas -, 'n sjöp -; gòrsje; 'm gegòrsj kriege; smarre; 'm gesmard kriege te van langs -, ònger zien klitse -, ònger zien klitse -; eine doorlaote; eine de deke(n) aaftrèkke; besseme = (letterl.) met bezem slaan; boete -; klatse = oorvijg geven; op eine vlemme; basteneere (F. bastonner) = met stok slaan; eine sawze; eine vermeubele; enz...enz...

Wat moet je van die overdaad van woorden denken? Zijn de Boorsemnaren gepatendeerde ruziemakers? Ook bij ww als «hulle» en anderen kom je zulke overvloedige synoniemen tegen. Waarschijnlijker speelt hun hun ongebreidelde fantasie en hun zin voor overdrijving en dramatisering van toestanden (weer) parten.

(ziech) **huke** (/huukde / gehuuk)= hurken: *veur te pisse mòtte de vrowluj ziech -*.

hummere = hinikken.

J

jage oww (jaag - jeugs - jeug - jage - jaagt - jage / jòdòg / gejaag) = 1. op jacht gaan; 2. zenuwachtig in de weer zijn: *mèèsje, lik neet te -!*; **op-** = anderen zenuwachtig maken: *de mòs diech neet laote(n) -*.

jaomere = jammeren.

jatse = straatlopen: *mansluj dòn niks anges es -*; **ziech get aafjatse** = altijd maar in de weer zijn: *waat 'ne minsj ziech toch aaf mòt - veur den drej te kènne kriege / wat je toch niet allemaal moet doen om het gezin te onderhouden.*

janke (of) **jenke** = huilen.

jense = onvriendelijk plagen: *dèè jòng lik miech altied te jense.*

jiëmmere = jammeren: *haw diech estil mèt dat -; de bès toch gei klein kindsje miè!*

jònke = janken, klagend huilen: *d'n hònd ès altied mèèr aan't -; kènds, lik neet zoea te - **jöttere** = tekeer gaan, protesteren: *es 't pèèrd neet voeuroet wilt, jöttert de boer op 'm; diech hòbs heej niks te -*.*

'judasse = pesten: *de Boorsenèère - gèèr.*

judde = plagen: *auch - de Boorsenèère gèèr.*

jungele = jongen werpen (kat, hond).

K

kalle = praten; **bekalle** (of) **umkalle** = bepraten: *laot diech van dèè minsj neet -; ziech verkalle = zich verpraten; **aankalle mèt** = naar de mond praten: mèt dèè minsj mòs te mèèr -*.

kazele = gemoedelijk praten: *'t ès zoea fein s'aoves rònnd 't vuur get zitte te -*.

kelle = 1. vriezen: *'t hèt fèl gekeld deeze nach!* 2. verkleumd zijn: *mien han - miech / ik heb bevroren handen.*

ketse = lopen: *achter de mèèsjes ketse.*

keutsje = droog hoesten.

kichele = giechelen, geheimzinnig lachen: *waat zit geer dao te – èn dat heukske?*

knese (zie ers–ars–ors regel) = knarsen: *e waor mèt zien tan aan ‘t – / hij was met zijn tanden aan het knarsen (hij knarsetande).*

kiërre (ziech) = 1. zich omdraaien: *èn dat hoès kèns te diech neet –, zoea klein ès ‘t; 2. uithouden: èn de wènter ès ‘t heej neet te –, zoea kawd ès ‘t.*

klatse = 1. slaan, een mep geven: *de vader hèt z’nen deugende zoon geklats; 2. klappen: de luj stònge(n) èn hun han te klatse = ze applaudiseerden.*

klawwe = stelen: *ze hōbbe miech miene fits geklawd.*

kleene = dik opsmeren (bv van boter): *kleen neet zoeavoel boter op dien smowwer (boterham)! opkleene = idem: de bès weer boter aan ‘t –.*

kleffere = klimmen: *Zjengske ès op de baum geklefferd.*

klimme = stokspel spelen.

klinke = 1.(meestal: um–) = verkreuken: *m’ne vòt ès umgeklink op dèè stein; 2. kantelen, (bv. steen): mèt os twiënne kènne veer dèè stein wel um–; 3. klinken: uitdr.: klink ‘t neet dan bōts ‘t mèèr! (idem: es ‘t neet geit dan bok ‘t mèèr!) = hotst het niet dan botst het maar; **klitse** = bedriegen: *iech hōb miech weer èns laote –.**

kloatte = bedriegen.

klōmmele = haspelen: *waat liks diech dao te –?*

knutsjele = klungelen: *wèrrek ech en knutsjel neet zoea!*

knawwele = moeizaam kauwen (bv. taai vlees).

knikke = (hoofdknikkend) sluimeren: *den awwe minsj zaot op de stōd te –.*

knōtse = botsen: *en perdaaf! iech knōdszde teenge de moer op mèt m’ne kop.*

knoejele = knoeien; **ver–** = verknoeien.

knoevele (mèt) = 1. vermalen: *stank neet zoea mèt d’ne maalplak te –; 2. friemelen : dèè jōng zit altied mèèr mèt dat mèèsje te –.*

knuipe = knopen: *knuipe diech dat mèèr èn dien oearre! /onthou maar goed wat ik je zeg!*

koeajjeneere (F. couillonner) = pesten.

koeure = strelen: *«koeur miech èns!», zag ‘t mèèsje teenge ziene jōng.*

kōnkelfoeze = in ‘t geheim bedisselen.

korte = baten: *dat ès allemaol niks gekort! / dat baat allemaal niets!*

kotse (D. kotzen)= overgeven: *dat vies ète dat ès veur te –.*

krawake = waken bij een lijk: *v’r hōbbe de hiël nach gekrawaak bi–j ‘nen doeajje.*

kratse (aan–) = aanstrijken (van lucifers): *krats op ‘t zwegeleduëske veur ‘t zwegelke aan te kratse.*

kretse = jeuken: *de wòn krets miech; ziech – = zich krabben; ver– = tot wonde verkrabben: mèt dèè jeuk hōb iech m’nen hiëlen errem verkrets.*

kriebele = 1. tintelen: *mien vinger kriebele miech van de kaw*; 2. knasperen: *huërs te de meikeevers èn 't zwegeledeüske -?*

krinsjele = moeizaan, waggelend lopen: *'t aw vrowke krinsjelde euver de straot eweg*; **k'rdieze** = eten: *heej ès niks te k'rdieze = hier is niets eetbaars te halen.*

kröje = verzamelen (bv konijnenvoer): *iech bèn doedistele (molsla) goon – veur de knien.*

kröppele = moeizaam werken of bezig zijn: *iech höb den hiëlen daag gekröppeld mèt miënen otto*

krubbebiete = muggeziften (nauwelijks anders dan in infinitief gebruikt).

krunkele (ziech) = 1. kronkelen: *de peerlink krunkelde ziech nog wi-j iech 'm èn twiënne haw gesnoje* (oww. snijje / snijden / sni-j – snu-js – snu-jt – sni-jje – sni-jt – sni-jje / snòj / gesnoje); 2. kreuken: *de maogs de blaajer van 't bòdk neet –.*

kume = jammeren, pijnlijk zuchten.

kwake = schreeuwen: *kènger, likt neet zoea te -!* / schreeuwt niet zo; *de kwakkerte – èn de weert / de kikkers kwaken in de vijver.*

kwatsje (D. kwatschen) = onzin vertellen.

kwebbele = babbelen: *aw vrowluj – gèèr.*

kweeke = piepen: *de klein veugelkes zitte te – èn hun nès.*

L

lange = 1. lenen: *v'r höbbe gei broead mië; kèns te miech eint – tot mörrege vreug?* 2. aanreiken: *lang miech 't broead dat iech diech 'n smowwer aafsni-j / reik mij even het brood aan, dat ik mij een boterham aafsni.*

lemmeteere (F. se lamenter) = jeremiëren.

lepele = flink eten.

lepsje = 1. slurpend drinken (zoals een hond); 2. een mep geven: *zwieg, of iech lepsj diech!*; **loeje** = eerste klokkengelui een half uur vòdr misbegin: *'n hawf hòdr veur de mès loejt 't.*

lòmmele = knoeiend, slecht werken.

löpsje = gieten: *de mèspòdl euver de mèstem – mèt 'n hoeas = gier over de mesthoop gieten met gieremmer.*

lòtsje = snoepen: *es te voeul babbelèère (snoepjes) lòtsjs, kries* (oww. kriege / krijgen / krieg – kries – krieg – kriege – kriegt – kriege / krèèg / kreenge) *te rotte tan.*

luchte = verdragen: *dèè minsj kan iech neet – (of zeen)*; **op-** = optillen: *kèns diech dèè zwaore zak -?*

lumpe = bedriegen: *laot diech neet – van dèè bedreeger.*

luze = luizen vangen: *de twië eepkes wore ziech aan 't –.*

M

mane = waarschuwen: *jòng iech mòt diech –; gank neet mèt zoea'n luj um!*

mankeere (F. manquer) = 1. ontbreken: *geer höbt miech e breefke van vief frang gegeve; dao – nog 2 knepkes*; 2. niet halen: *v'r höbbe den tram gemankeerd*; 3. **niks** mankeere = gezond zijn: *–Dokter, iech bèn zoea krank es mès! – Ma jë, jòng, de mankeers niks!*; **mankaasj** = gebrek: *es 't kawd weurd*

goon v'r – h**ö**bbe(n) aan k**ö**le.

maore = moeizaam werken: *waat liks diech dao te maore mèt d'ne fits?; ziech ver* – = afzien bij werk, zich aftobben: *de(n) erre*me man vermaort ziech *beej* dat *w*errek, en toch *verdeent* er niks.

martele = vermoeiend of vergeefs werken: *waat zits tiech dao toch mèt d'ne fits te –?*

maste = (varkens) mesten: *de boere h**ö**bbe(n) allemaol e verreke gemas veur de k**è**rremis.*

meeke (of: **meetsje**) = flauw huilen (of zingen): *k**è**nds*j, *de bès weer veur niks aan 't –; op den oksaal st**ò**nge de vrowluj te –.*

meine = menen (mein – meins – meint – meine – meint – meine): *mèt dat te –, besjèet ziech èns eine* (grappig Boorsems rijmpje) = je hebt het verkeerd voor; **ziech get** – = zich veel inbeelden: *de bès zoea st**ò**m es e verreke en toch meins te diech get!*

meije = maaien.

mekkere = 1. blaten van geit; 2. (D. mekkern) inbrengen, betwisten: *j**ò**ng, diech h**ö**bs heej niks te mekkere.*

melle = 1. melden; 2. inbrengen: *diech h**ö**bs heej niks te –.*

memme = als oude vrouwen praten, vervelend praten.

meure = water troebel maken; *veur geuvies te vangen m**ò**s te èn't water –.*

moele = gemeen praten; **ziech ver**– = ziech verpraten.

mingele = mengen; **ver**– = vermengen: *de klein uve mèt de b**ö**l – = kleine en grote knickers vermengen: g'r m**ò**t den deig mèt water en m**è**llek –.*

mò**nke** = pruilend zwijgen: *es te hoeum gei geliek geufs, begint er te –.*

miemele = snuffelen: *j**ò**nke, lik neet èn de kas te –; dao ès toch niks veur diech te v**è**nge; **moeze** = muizen vangen: *katte di–j miejawwe, – neet* (spreekw.) = je kunt niet tegelijkertijd praten en werken.*

N

nagele (nagel – negels – nagelt – nagele – nagelt – nagele) = flink eten.

neeringe = herkauwen: *de keu ligke(n) èn de wei te –.*

neuke (F. niquer) = verkrachten: *èn Mechele h**è**t eine e m**è**sje geneuk; verneuke* = bedriegen: *laot diech van d**è**n doeugeneet neet –.*

nuëjje = uitnodigen: *v'r zin op d**è** bro**e**lof genuëjd wore.*

nusjele = de perken te buiten gaan, bv: *'t reengert dat 't nusjelt = het regent dat 't giet; ze heeve(n)* (oww. howwe: iech how, diech h**ö**ws, ee h**ö**wt / heef / gehowwe) *op 'm dat 't nusjelde.*

O

oetfinkeere = verzinnen, uitvinden: *waat bès te n**ò**w weer oet aan 't finkeere veur diech oet de slaag te tr**è**kke?; d**è** kleine Zjef h**è**t weer get n**ò**wts oetgefinkeerd.*

oetglitsje = uitglijden.

opkallefater (F. calfeutrer) = terug in orde brengen, optutten.

opramme'seere (F ramasser) = oprapen: *d**è** h**è**t ziech dat vrowm'sj op de staot op gerammeseerd; ziech beejein rammerseere– = aanstalten maken om te vertrekken: *k**ò**m, v'r goon os – – – = kom,**

we gaan vertekken.

P

peffe = schieten: *de jung zin op de veugelkes aan 't – mèt hunne kattepröl.*

pepere = 1 peperen; 2. pepere (of) **verpepere** = hard slaan: *di-j doeugeneete zin dat errem jungske aan 't –.*

perme'naote = permanent maken: *Trien hèt ziech laote –.*

piemele = met zijn «piemel» (mannelijk lid) spelen: *dat hiël klei menneke ès al aan 't –.*

pikke = met lange tanden eten: *Fien, lik neet zoea te pikke! eet!*

pitsje = 1. iemand knijpen: *Zjang hèt miech gepitsj mèt zien lang negel* 2: zeer doen: *di-j wòn pitsj miech.*

pizjewiete = in het geheim zitten te konkelfoezen.

ploejere = stofbaden (van kippen): *hinne – gèèr èn de stöb.*

plòtsje = 1.plassen (in water); *klein kènger – gèèr èn 't water*; 2. duiken: *di-j gòòj zwömmers – van op de brök èn de knaar.*

pöffe (of: op de pòf kaupe) = op krediet kopen: *op 't lèste van de maand – de errem lujkes èn de winkels.*

preugele = afranselen (ook: preugel geve, kriege); **ver-** = duchtig afranselen.

pres'seere (F presser) = dringen: *dat presseert neet, betaalt miech mörrege mèèr.*

prikke = met handen opvangen (van bal): *de klein mèèsjes dòn gèèr mèt de bal –.*

pritsje = zuinig, overdreven voorzichtig werken: *diech liks mèèr te – stèèj van te wèrreke*; **pungele** = met een klein kindje zitten te houden: *dat vröwke zit weer mèt e kindsje te –*; **pupsje** = zich de ogen uitkijken, met moeite kijken.

R

raoze = stoeien: *de kènger zin altied aan't –.*

raste (ziech) = zich uitrusten: *nao dat zwaor werrek mèt eine ziech get – / na zo een zwaaroet men wat uitrusten.*

reeke = met de reek (bv bladeren) harken: *pak de reek en reek di-j blaajer beejein.*

reengere = regenen.

reipe = met de «reip»(fietsvelg) spelen (jongensspel).

ren'zjeere (F ranger) = in orde brengen: *iech mèt miech mien haore get goon –; iech hób 't hoes get gerenzjeerd.*

reure = roeren: *èn de pap –; **aan-** = aanraken: *es te 'm aanreurs begint dat kindsje te huule.**

rèze'neere (F. raisonner) = het laatste woord willen hebben, vitten ;

ri-jjere = bibberen: *dat kindsje ri-jjert van de kors.*

roekoeke (F. roucouler) = kirren: *de doeve zitte te – op 't doevkot.*

ròffele = huishouden: *iech mòt èns tuchtig goon – ònger di–j bende kènger.*

ròppe = 1. evenaren, overtreffen: *v'r mòtte(n) os van di–j luj neet laote –*; 2. gappen: *wèè hèèt miech miene bal geròp?*

röpsje = 'n boertje laten: *klein kindsjes mòtte – es ze flesj höbbe gad.*

ròtse = rukkend trekken: *mèt zoea hel aan di–j tow te –, ès ze gebroke.*

ròtsje = glijden: *de kènger – euver 't ies eweg*; **oet** = uitglijden: *op 't ies kèns te gemekelik –*;

ròtsjele = onrustig bewegen: *es ze neet kènne slaope, ligke de klein kènger èn 't bèd te –*; **ruffele** = rafelen: *de mòw van den trikko ès aan 't –.*

rungele = pokersen: *veur de staof te dòòn branne, mòs te te bènne get –.*

ruuksele (ziech) = parfumeren: *vrouwlij – ziech gèèr get.*

ruzele = 1. ruien: *op 't vreugjaor – de hinne = de kippen ruien in de lente*; 2. strooien: *reek dat hui eweg dats te op 't glèèg geruzeld höbs.*

S

sajele = gemoedelijk en op zijn gemak wandelen of gaan: *v'r sajelde(n) op os gemeekske op 't hoes aan (naar huis).*

sippe = met beetjes drinken: *de mansluj zitte(n) èn de kaffee aan hun glaas beer te –.*

sjaatsele = schaatsen.

sjamfoetere = foeteren, opspelen, kabaal maken: *es 'm get teenge geit, ès Zjang aan 't – = als er iets tegen zijn wil gaat, foetert Jan.*

sjampe = 1. glijden; 2. voor de gek houden, vlijend bepraten: *zoea mèt de luj –, dat deit 'ne fatsoenlike minsj toch neet*; **besjampe** = idem: *de luj – dat deit ziech toch neet*; **oetsjampe** = uitglijden: *mèt oet te – kèns te d'n kneuk breke.*

sjarre = scharrelen; **oetsjarre** = uitlepelen: *de bès braaf gewèès, de maogs de ketel –*; **beejein** sjarre = opstapelen, samen harken: *dèè rieke wauw deit niks anges es geld –*; *iech gaon de druëg blaajer – –.*

sjeeze = hard lopen: *de twië jungskes sjeezdz(n) euver de straot eweg.*

sjaore = sjouwen, slepen, sleuren: *iech höb miech 'n òngelök gesjaord aan di–j zwaor zek*;

sje'peere (F échapper) = 1. vangen: *de sj'nderreme höbbe de sjellem gesje'peerd*; 2. herstellen (v gezondheid): *e waor zoea errig krank, ma nòdòw ès er gesje'peerd*; 3. er goed voor staan: *dèè minsj ès gesje'peerd = hij is rijk.*

sj'ndale = lawaai maken, schreeuwend tekeer gaan: *es dèè aan 't – ès, huërs te 'm tot aan den angere kant van 't dörrep.*

sjikke (D. schicken) = zenden: *'ne breek –.*

sjikke'neere (F.chicaner) = treiteren: *'t ès vrië wi–j de luj ziech kènne –.*

sjildere = 1. schilderen; 2. vergeefs staan te wachten: *iech höb dao twië dòr stoon te sjildere want e ès neet gekome.*

sjippeteere (F. chipoter) = muggegiften: *di–j biës sjippeteert zellefs veur 'ne hawve cent*; **sjödde** = gieten; **opsjödde** (v koffie) = koffie maken, opgieten; **ènsjödde** = inschenken; **oetsjödde** = idem,

maar méér algemeen; **aafsjödde** = afgieten; **ziech versjödde** = (bv koffie) laten overlopen bij ingieten.

sjoeme (sjoem – sjoems – sjoemp – sjoeme – sjoemt – sjoeme) = schuimen: *gòdd beer mòt –*;
sjoevere = rillen: *‘t errem jungske stòng dao te – van de kors.*

sjökgele = schudden: *sjökgel neet aan dat buimke, de proeme valle(n) aaf*; **dooreinsjögkele** = een uitbrander geven: *dèè jòng luustert neet, iech mòt ‘m èns gòdd – –.*

sjökke = (bv aan een koord) rukken: *sjòk neet zoea aan dat tówke, ‘t zow kènne(n) euver goon =* ruk niet zo aan dat touwtje, ‘t zou kunnen breken.

sjokkele = schommelen, op de schommel spelen: *Zjengske ès aan ‘t sjokkele(n) op de sjokkel*

sjòðpe = met de spa (sjòðp) werken.

sjòðre = schuren: *e bitsje zavel èn ‘t ete dat sjeurt de maag (gezegde).*

sjöppe = 1. schoppen: *ze mòsjte diech èns gòdd ònger dien kònt –*; 2. met de schop werken.

sjòwwe (ziech) = zich in acht nemen voor, vermijden: *eederein sjòwt ziech veur dèèn doeugeneet; iech sjòw dèè minsj.*

sjaomtaofele = een oud damspel doen: *sjaomtaofele waor ‘n aw soort damspeel.*

sjreeke = krijzen: *dat vrowm’sj sjreek wi–j ‘n èèster (uitdrukking) = krijst als een ekster.*

sjròbbe = dweilen: *‘s Zaoterd’s sjròb de mam ‘t gengske.*

sjroevele (aaf–) = glijden: *sjroevel neet zoea mèt dèè stòl euver de plevuze; aafsjroevele =* afglijden: *de dekes zin van ‘t bèd aafgesjroeveld.*

sjròmpe = sleuren: *sjròmp neet mèt de steul euver de plevuze.*

sjummele = schimmelen: *‘t broead lik te – van de natigheid.*

sjuve = schuiven: *mansluj hòðve hun bein mèèr ònger de taofel te –.*

slòkke = snoepen: *ker’melle – maak de tan rot.*

smetsje = slurpend eten: *klein kindsjes – dèk beej ‘t ete.*

smikke = met zweep slaan: *veur ‘ne kòkke’rel aan de gang te hawwe, mòs te trop –.*

snagere = eten, halen: *heej ès niks te –; dèè zuus te everal woea get te snagere vilt.*

sni–jje = 1. snijden (sni–j – snujs – snujt – sni–jje – sni–jt – sni–jje / snòðj / gesnoje); 2. sneeuwen (rzelgm. ww.).

snoeve = snuiten: *de mòs tiech –; de hobs ‘n pòl ònger de naas; oetsnoete = leeg snuiten: ziech de naas – –; ook: eine de naas – – = iemand eens flink onder handen nemen.*

snòkke = aan de lijn trekken van vis: *de geuvie (grondeling) waor aan m’n gèèrt aan ‘t –.*

snörreke = 1. snurken; 2. schroeien: *pak dèè jas van de staof eweg, e ès aan ‘t –; versnörreke =* verschroeien: *de jas ès versnörrek.*

spròtsje = sprenkelen; **bespròtsje** = besprenkelen: *mama, Zjef ès miech mèt water aan ‘t bespròtsje.*

starre = staren.

stechele (ziech) = ruzieën; *van – kömp dèk ruzing.*

stipsele = zich met de puntige "stipsel" op 't ijs afduwen.

stöbbe (D. stauben) = stuiven: *es diene pap dat huërt geit 't stöbbe.*

stoefe = opscheppen: *veur nog get te tuine, hèt dè jòng 't – vandòn.*

stoeke (boete –of oet–) = ontslaan: *de minsj ès boete gestoek wore beej dèen aannummer;*
verstoeke = verwrichten: *iech höb miech m'ne vòt verstoek.*

stri–jje = strijden; **aafstri–jje** = ontkennen: *waats te dao gedoon höbs, kèns te neet aafstri–e;*

stritsje = zuinig, overdreven voorzichtig werken, knoeiwerk doen: *ech wèrreke deeg Zjang neet, e stritzjde mèr get; mèt zoea te –, kömp 't werrek neet voeraan.*

stroetjele = stotteren: *gewoean kalle kan er neet, e stroejelt mèr get.*

stroevele (ziech) = opscheppen: *geluif 'm neet, e ès ziech weer aan 't –.*

struije = 1. strobed aanbrengen: *iech gaon de stal –;* 2. morsen *struij dat water neet op de grònd.*

struipe = 1. bedriegen, ontriefen: *laot diech neet struipe van dè valse rik!;* 2. stropen: *v'r höbbe gistere 'ne knien gestruip; e zèt valle veur wild te –.*

stuike = roddelen: *slechte luj zin altied aan 't –;* **op–** = ophitsen: *laot diech van dè minsj neet.*
opstuike.

stute = opscheppen: *dè jòng hèt 't – van dòn veur get te tuine* (ww: goed voorkomen)= dwz.: zo lelijk is hij.

T

taffele = hard en moeizaam werken: *dè minsj taffelt ziech kepot.*

tatere = krijsend, veel praten: *huërs te di–j aw wiever teengen ein op tatere?*

tetsje = eenlichte por geven (meestal bij spel).

tiete = klokken van kip.

tjawpe = door modder, sneeuw stappen.

toele = aan tepels zuigen: *de ketsjes zin aan 't –.*

toesje (D tauschen) teenge = ruilen tegen: *wils tiech mèt miech uve – teenge mien beelsjes?;* **oet–** = idem; **vertoesje** = idem.

toete = toeteren: *dao ès e sjeep aan 't – op de knaar.*

trampele = ongeduldig op zijn voeten bewegen: *de kènger stònge te – van 't òngedöld ;*

transe'neere (F rançonner?) = mensen vervelen: *slech vauk ès gòd luj altied aan 't –;*

tra'peere (F attraper) = 1. op heterdaad betrappen: *eine beej 't stele –;* 2. getra'peerd zin = er slecht aan toe zijn: *mèt dè kawwe zomer zin de boere liëlik getra'peerd.*

trembe'leere (F. trimbaler) = afwimpelen, de laan uitsturen.

trenge'leere = treuzelen: *dòch get, stèj van zoea te –!*

troeve = 1. troef spelen bij kaarten; 2. slaan; **aaftroeve** = 'n flink pak slaag geven.

tròwwe = vertrouwen: gezegde: *wèè angere neet 'n tròwt daug zellef neet.*

truëste = troosten; **optruëste** = aansmeren: *diech höbs diech get laote(n) optruëste!*

tuine oww (kort en lang) = goede indruk maken: *mèt dat ke'stuum tuins diech nog get!*

trumpe = luiden mèt één klok, 'n kwartier voor misbegin; **tujjere** = knoeiend, moeizaam werken

tutte = vervelend praten (idem als: memme).

V

vare = rijden: *v'r zin mèt de fits nao Grömme gevare*; ook: *mèt de boeat vare.*

vedze = hard lopen: *de sjellem vedze door de bos eweg mèt de ke'miezje op zien vese / de dief liep hard door het bos met de doeanebeamten op zijn hielen.*

verdaole (ziech –) = zich vergissen: *iech höb miech verdaold mèt dat te zègke*; verdaold **laupe** = verloren lopen: *v'r zin èn de bos verdaold gelaupe.*

verduutsje = duidelijk maken (verdietsen): *wi-j gaon iech diech dat –?*

verduusjele = verbeisteren; **verduusjeld zin** = in bezwijming zijn gevallen.

vergrabbele (ziech) = zich vergissen: *aan dèè 'n doeugeneet höb iech miech vergrabbed / die heb ik te goed (of te slecht) beoordeeld.*

verhange (ziech) (verhang – verhings – verhink – verhangen – verhangt – verhange) = zich veel moeite geven: *de awwers verhange ziech veur hun kènger, ma de kènger lache(n) hun oet*);

verkasseroele = kapot maken: *wèè hèèt miech dèè fits zoea verkasseroeld?*

verknoeze = verwerken: *den erreme man kòsj 't neet – dat z'n vrow op de luip waor mèt 'nen angere minsj*

verkröppele (D. verkrüpfeln) = gezondheid verliezen, niet groeien: *dat jungske ès, och errem, hiël verkröppeld.*

verkruse = letterl.kruisigen, maar vooral: iemand het leven zuur maken; **ziech verkruse** = zich veel moeite geven, zich uitsloven.

vermeubele = 1. iemand duchtig slaan: *mèt dat òngelök waor 't menneke hiël vermeubeld*; 2. iets kapot maken: *wèè hèèt miech dèè stòd zoea vermeubeld?*

vernaoliëssige (D. vernachlässigen) = verwaarlozen: *de mòs dien gezòndheit neet –, anges weurs te krank.*

verlotere (of: **oetlotere**) = uitloten.

vermaore 1. vermoorden; **ziech vermaore** = zich uitsloven: *dèè minsj hèèt ziech vermaord op 't werrek.*

veroezbakke = kapot maken (zie: verkasseroele).

verònnötte = vervuilen: *mèt hoeur voeligheit liët dat vrowm'sj hoeur hiël hoës verònnötte*;

verpeppele (D. verpeppeln) = vertroetelen: *de awwers höbbe dèèn doeugeneet te voeul verpeppeld.*

verratele = kapot maken: *mèt altied mèèr te valle höbs te dienen hiële fits verrateld.*

versjeete = 1. schrik hebben, verbaasd zijn: *v'r wore hiël versjote wi-j de bliksem èn slòd*; 2.

munitie helemaal opmaken: *de s'ldaot haw al zien kögel versjote en mòsh ziech euvergeve.*

versjenge'leere = kapot maken.

versloddere = verslonsen : *dat klèdsje ès hiël verslodderd; mèt dat verslodderd haor zuut Fien wi-j 'n heks oet.*

velsje = smeulen, slecht branden: *dat hout brandt neet, 't velsj mèèr get.*

versodemieter (F. sodomiser) = kapot maken.

vertestele'weere (verhaspeling: F détruire) = kapot maken: *kènger di-j ruzing make – hun kleijer.*

vertreje (ziech) (oww: vertrèèj – vertreuj's – vertreujt – vertreje – vertèèjt – vertreje) = een verkeerde stap zetten: *mèt miech te vertreje hób iech mie bein verzwik.*

(ver)vrujke = (ver)wrichten: *mèt zoea te vrujke höbs te mien vinger ver– = door zo te wringen heb je mijn vingers verwricht.*

verzwikke = verstuiken.

vlemme = 1. met stenen gooien: *op de veugelkes –*; 2. slaan: *ejne op z'ne kop – / op iemand slaan.*

vreigele = bekvechten, ruzien: *kènger zin mèèr altied aan 't –.*

vreutele = wroeten, hard werken.

vunkele = 1. hard slaan: *de twië zoeplep woren op ein aan 't –*; 2. met vuur spelen: *kènger – gèèr*; 3. sprankelen: *kiek wi-j dat vuurke vunkelt!*

W

waajele = waggelend, aarzelend lopen: *'t aw vröwke waajelde euver de straot eweg wasse =* 1. groeien oww: *dat mèèsje ès flink gewasse veur zienen awwer*; 2. stijgen ww: *de Maas ès weer aan 't –.*

wauve = gierig handelen: *van – ès dèè man riek wore.*

wawwele = vervelend, onzinnig praten: *luuster neet nao 'm; laot 'm mèèr –.*

welle = walsen van grondstuk: *nao 't zejje mòt de boer t'vèld –.*

were (oww {wèèr – weurs – weurt – were wèèrt – were}) = worden.

wiebele = wiegewagen: *wiebel neet zoea mèt dèè stòd!*; *de maaks 'm kepot!*

wikse = 1. schoenen poetsen: *iech gaon mien sjòn get –*; 2. bedriegen, beetnemen: *laat diech neet wikse!*; **boete** wikse = buiten gooien: *v'r hóbbe dèè zoeplap boete gewiks.*

wòrre = 1. moeizaam in de weer zijn: *waat zèet geer toch aan 't –?*; 2. stoeien: *van – en ròw spele goon de kènger hun kleijer kepot*; **verwòrre** = verwarren: *dat gare ès hiël –*; *wòwwè.*

wusje (of: **aafwussje**) = vegen: *dao lik voel op de taofel; wusj èns treuver; wusj 't èns aaf!*

Z

zawwele = zeveren.

zejje = zaaien: *de boer hèt 't kore gezejd.*

zeumere = gevallen vruchten rapen.

zjake (doorein-) = door mekaar gooien: *lik miech neet alles doorein te* –.

zjökke = hotsen (bv. van kar): *den hiëlen daag – de karre euver de straot eweg*.

zoeke = zuigen: *klein kènger – op hunnen doem; de blòddzoeker zoek de luj hun blòdd oet*; **zwanse** = onzin vertellen: *kal verstengig, stèj van zoea te* – = praat verstandig in plaats van onzin te verkopen.

zwaze = hard op iemand slaan.

zweije = zwaaien: *de boer zwejde mèt 'ne stek veur os bang te make*.

zwertsele = met zwertsel (zwarte kleur / zwartmiddel) bestrijken.

zwikke = omklinken; **verzwikke** = verstuiken: *iech hōb miech mienen ènkel verzwik*.

zwiemele = duizelig worden: *iech begòsj te – en iech veel um*.

B. Onregelmatige werkwoorden

In tegenstelling met de werkwoorden hierboven, die wij typisch Boorsems noemden, zijn de volgende werkwoorden meestal onregelmatig. Wij vermoeden ook dat ze een oudere en een met de omliggende Germaanse talen méér verbundene oorsprong hebben. Dit is normaal daar het Maasland in het grensgebied tussen deze twee talen ligt Toch zijn ook zij op hun manier zeer typisch Maaslands. De eigen onderscheidende karaktertrekken van het Maaslands springen nl. weer in het oog. Velen leunen op het eerste gezicht sterk aan bij het Nederlands of het Duits. Maar hun interesse ligt in het feit dat ze vaak een andere betekenis hebben, of een ander gebruik, als de corresponderende Nederlandse of Duitse woorden, vooral in de samenstellingen. Dit is te wijten aan het buitengewoon sterk belang van de voorzetsels, voorvoegsels en bijwoorden dat overal tot uitdrukking komt en één van de wezenlijke trekken van het Maaslands is. Daarom wijden wij een bijzonder hoofdstuk daaraan. Maar oordeelt Uzelf:

B

bèje (ziech) = bidden; **ziech get aafbèje** = veel bidden: *dèè minsj hèt ziech get aafgebèjd!* = wat die man gebeden heeft!; *Ozze Lieve(n) Hiër van 't kruus aaf* – = overdreven veel bidden.

beginne oww (begin – begins – begint – beginne – begint – beginne / begòsj / begòsj) = beginnen; **herbeginne** = opnieuw beginnen: *de jōng mèt ze studejaor herbeginne*.

bènge oww (bèng – bungs – bunk – bènge – bèngt – bènge / bōng / gebōnge) = binden; **eine get opbènge** = iemand bepraten: *dèè lorejas (sul) hōbbe ze weer get opgebōnge*.

beustele = borstelen; **eine(n) aafbeustele** = een pak slaag geven; *'m gebeusteld kriege* = een pak slaag krijgen; *mèt de ròwwe beustel treuver heer goon* = ruw, oppervlakkig werken; **blajere** = bladeren; **rōndblajere** = gaan rondvertellen: *di-j bletsj geit alles drek* – –.

blieve oww (blief – blie(f)s – blief – blieve – blijft – blieve / blèf / (ge)bleve) = blijven; **traanblieve** = omkomen: *mèt mèt dèn otto te vare, blies diech nog èns traan; iech blèf traan van de lach* / ik kon niet meer van het lachen.

breke (breek – bruks – bruk – breke – breekt – breke / braok / gebroke) = breken; **aanbreke** = aanbreken: *wèè hèt dat stök sjòklaat aangebroke?*; **opbreke** = openbreken: *'n moer – veur 'n vinster te make*; **verbreke** = misdoen, uithalen: *waat hèt dèè sjellem weer verbroke?*; **brènge** (brèng – brungs – brunk – brènge – brèngt – brènge / brach / (ge)brach) = brengen; **verbrènge** = doorbrengen (v. tijd): *de zoelap hèt de hiël nach èn de 'cafee verbrach*.

breuje = broeden; *de bròkhin ès eijer aan 't* –; **ziech verbreuje** = te lang broeden, de kuikentjes zijn dood: *de bròkhin hèt ziech verbreujd*.

broje (braoj – broeuj – broeujt – broje – braojt – broje / bròj / gebrooje) = braden: *iech gaon miech e lekker broeudsje spek – èn de pan.*

D

dauge oww (daug – daugs – daug – dauge – daugt – dauge / dog / gedoch) = deugen: spreuk: *wèè zellef neet 'n daug, tròwt angere neet.*

dese oww (dees – dees – dees – dese – deest – dese / deesde / gedose) = dorsen.

deile = delen; **misdeilt** zin = ontriefd zijn: *dèè sukgelèèr ès door 't leve errig – wore.*

dònn oww (dònn – deis – deit – dònn dòtt – dònn / deeg / gedoon) = doen; *dat deit ziech neet* = dat mag je niet doen; *dat ès niks gedoon, zoea hel mèt den tuf* (motorfiets) *te vare* = dat is levensgevaarlijk zo hard rijden met de brommer; *'t hèt lièlik gedoon* = er is een flink onweer geweest; **aafdònn** = naar beneden doen: *jungske, dòch de breukske(n) – veur te kakke*; **opdònn** = 1. vinden: *woea hèt dèè minsj dat vrowmisj op gedònn?*; 2. zich presenteren, kandidaat zijn: *e deit ziech op veur de gemeinteraod*; **èndònn** = inmaken (bv. van groenten); **oetdònn** = 1. belang hebben, gevolgen hebben: *es te geld höbs, dat deit voeul oet!* *'t deit allemaol niks oet* / dat heeft allemaal geen belang; 2. uitzitten: *z'nen tied – – èn de perzong of èn 't leger*; **doordònn** = doorgaan met: *'t reengerde dat 't götdzde, maar de boer deeg gewoean door*; **umdoonn** = omleggen, omspitten: *iech höb gistere de mòdsem umgedoon*; **ziech beejein** dònn (of pakke) = aanstalten maken om te vertrekken: *kòm, jòng, v'r goon os – –.*

dørre * oww (dør of: daar – dørs – dørt – dørre – dørt – dørre / dørsj / gedørsj) = durven.

* **iech mòsj, ieck kòsj, ma ieck dørsj neet** = ik moest, ik kon, maar ik durfde niet (de Boorsenaren maakten vroeger graag pret met die eigenaardige vormen).

drejje = draaien; **aafdrejje** = afwikkelen: *den draod – veur 'n aafrastering* (omheining); **opdrejje** = aansmeren: *laot diech zoea get neet –*; **verdrejje** = op hol brengen: *dèè slechte kammerraot ver– drejt hoer z'n' kop*; **oetdrejje** = 1. aflopen: *iech bèn benòwt wi–j di–j zaak geit – –*; 2. een oorvijs gegeven: *ze höbbe(n) hoeum ein oetgedrejd.*

dujje = 1. duwen: *iech laot miech niks èn mien han dujje* / ik laat me niet omkopen; 2. betekenen) (D. deuten), *in uitdr.: waat dujt 't?* = wat betekent dat?; **verdujje** = verteren, verwerken: *waat dèè minsj miech aan deit kan ieck neet –*; **opdujje** = aansmeren: *waat höbs diech diech weer laote(n) op–?*; **ziech 't lief aafdujje** = drukken, bv. bij stoelgang.

E

(èn)steele = van een steel voorzien: *iech gaon di–j nòw sjöp –.*

G

gape = geeuwen, spreuk: *de kèns neet gape teenge(n) 'n ovemoel* = armen kunnen niet winnen tegen de rijken.

geve (gèèf – geufs – geuf – geve gèèft – geve / gòf / gegeve) = geven; **ziech ònger'geve** = toegeven: *e wilt ziech neet òngergeve al hèt er òngelièk –*; **'t neet aafgeve** = doorhouden, volharden: *e gòf neet aaf en e blèf mèèr op 'm bejstele–*; **niks geve** = niet doorgaan: *dat geuf niks mèt di–j reis, want dao zin stakinge op 't spoor*; **ziech hergeve** = zich bij iets neerleggen: *ès te dao niks aan dònn kens, mòs te diech mèèr –*; **ziech òngergeve** = zijn ongelijk erkennen: *e wilt ziech neet –*, *al hèt er òngelièk*; **aafgeve** = ophouden: *Le'wie wol neet aaf–*, *al waor er zoea meug es 'n maai*; **eine get neet nao geve** = iemand tot iets niet in staat achten.

graze = 1. grazen; 2. bij de kraag nemen: *de ke'mieze höbbe de smòkkelèèr te – gad*; 3. halen (van voedsel): *heej ès niks te –.*

goeajje oww (goeaj – guëjs – guëjt – goeajje – goeajt – goeajje / goeajde / gegoeajd) = gooien; **nao get** goeajje = op goed geluk af naar iets raden: *de wëts van niks, de guës mèèr te nao*; **'t te neer** goeajje = zijn ambt neerleggen: *de börgemeister hèt te neer gegoeajd*; **vergoeajje** = verkwisten: *Zjang hèt hiël ze geld vergoeajd mèt zoepe*.

goon oww (gaon – geis – geit – goon – gaot goon / ging / gegange) = gaan; ziech **vergoon** = verloren lopen: *aan dat kruuspunt bèn iech miech vergange*; **'euvergoon** = breken: *de vaam ès – gegange door aan 'm te trèkke*; **önger goon** = (in 't water) verdwijnen: *iech höb 'ne beet; 't stöpke ès – gegange*; **laote goon veur** = nemen voor: *iech höb 'm laote goon veur 'ne nèèf van diech*; **'aan eine goon** = iemand vastgrijpen, met iemand vechten.

H

hange (hang – hings – hink – hange – hangt – hange / hing / gehange) = hangen; **ziech verhange** = 1. zich ophangen: *Judas hèt ziech aan eine baum –*; 2. **ziech verhange veur**: zich zeer veel offers opleggen: *de awwers – ziech veur de kënger, ma di–j lache(n) hun oet*; **oethange** = 1. zijn, blijven, zich ophouden: *èn waat 'ne kafee maog dèè zoeplap nòdòw weer – –?*; 2. zich gedragen als: *de bès weer de biës aan 't – –*.

hawwe oww (haw – hils – hilt – hawwe – hawt – hawwe / heel / gehawwe) = houden; **'t trop hawwe** = eraan vasthouden, blijven beweren: *e heel 't mèèr trop dat er geliek haw / hij hield er aan vast dat hij gelijk had*; **ze vas hawwe** = op zijn centen zitten; **eine beejhawwe** = geïneresseerde vriendschap onderhouden met iemand: *dèè minsj hèt geld; dèè mottle veer mèèr – = met die rijke man moeten we maar vriendje blijven spelen*; **doorhawwe** = vol houden: *wèè wilt wenne mottle door –; van 't awt op 't nòwt – – / van het oud– in 't nieuwjaar vieren*; **te tössje(n)** – = in de gaten houden; **ziech** (of: **'t trop hawwe** / overtuigd blijven: *de mansluj – ziech mèèr trop dat de vrowluj mottle luustere*; **naohawwe** = blijven wrokken: *Kris hilt neet –; e ès alles drek vergete*; **ze vashawwe** = op zijn centen zitten: *wèè ze vas hilt weurdt riek*; **eine kort hawwe** = iemand klein houden: *wèè z'ne zoon gèèr zuut, mottle 'm – hawwe*; **aanhawwe** = 1. blijven duren: *'t sjoea wèèr hilt –*; 2. buitenechtelijk samenwonen: *Sjarel hilt aan mèt 'n anger vrow*; **ziech èn esse(n) hawwe** = ziech hoeden voor, oppassen: *haw diech èn esse veur dèè doeugeneet*.

hellepe oww (hellep – hulleps – hullep – hellepe – hellept – hellepe / hollep / gehollepe) = helpen; **oet hellepe zin** = bij een ander zijn aan 't helpen; **onthollepe zin** = geen hulp hebben, ontriefd zijn; *sèèr m'ne man eweg ès, bèn iech rats (totaal) –*.

höbbe oww (höb – höbs – hèt höbbe höbt höbbe / haw – haws – haw – hawwe hawt hawwe / gad) = hebben; **'t aan ziech höbbe** = de slechte gewoonte hebben: *dao zin vrowluj di–j 't – – – van hun luppe te verreve*; **'t neet èn höbbe van** = geen zin hebben om: *dèè man hèt 't neet èn van te wërreke*; **'t (neet) breid höbbe** = er goed inzitten: *Zjef hèt 't breid genög veur ziech 'nen tuf te gelle*; **eine neet kënnen(n) höbbe** = niet kunnen uitstaan: *iech mottle dèè voelenser neet höbbe*; ook verder: **'t op de bors höbbe** = longziek, astmatisch zijn; **'t neet te stief höbbe** = bang zijn: *iech höb 't neet te stief 's nachs èn de bos*.

hole oww (haol – hoeuls – hoeult – hole – haolt – hole / haolde / gehaold) = halen.

hule oww (huul – huuls – huult – hule – huult – hule / huulde / gehuuld) = huilen.

K

kènne 1. oww (kän – kèns – kän – kènne – kènt – kènne / kòsj / gekòsj) = kunnen: **jòng, diech kèns dèè zak neet opluchte!**; *iech kòsj, iech mòsj, ma iech dòsj neet / ik kon, ik moest, maar ik durfde niet (bekend Boorsems gezegde dat met drie ww–vormen speelt)*; 2. regelm. ww = kennen; **miskènne** = negeren: *dèè rieke keel miskènt os klein lujkes!*; **'t mottle kènne** = de nare gevolgen van iets dragen; *iech höb 't mottle kènne van mèt dat slech vrowm'sj oet te goon*.

kriege oww (krieg – kries – krieg – kriege – kriegt – kriege / krèèg / {ge*}kreenge) {*zeer vaak

laten we de «ge» van de voltooid verleden tijd weg; zo ook: (ge)kome, (ge)bleve}; **get mèt kriege** = er van langs krijgen: *jònke, diech geis get mèt kriege es d'ne pap dat huërt!*; **'t èn kriege** = op de plotselinge, grillige gedachte komen van: *es er 't èn krieg begint er te sjelle veur ke'pot*.

kome oww (kaom – kömps – kömp – kome – kaomt – kome / keem / (ge)kome) = komen; **aafkome** = op bezoek komen: *èn de zomer kaom iech zeker èns aaf*; **verkiërd** (of slech) **aankome** = pech hebben: *mèt zoea'n heks van 'n sjoeamòdder ès dèen erreme jòng slech aangekome*; **ènkome** = naar binnen komen: *kòm èn, jòng, stèej van dao te bliève stoon te kieke*; **herkome** = op adem komen: *Zjef giege (ww giege / hijgen) want e waor nog neet herkome van 't laupe*; **verkome** = verwaardloosd zijn of geraken: *os hoës ès verkome*; **òngerkome zin** = achteruit gegaan zijn (van gezondheid): *mèt di-j krèngde ès dat menneke hiël òngerkome*; **veur de pinne kome mèt** = op de proppen komen: *de hòbs al genòg gekald, kòm mèer mèt dien zake veur de pinne*; **opkome** = spijt krijgen: uitdr. *dat zal diech nog opkome wi-j 'nen hònd 't graasvrete*; **aan eine(n) oetkome** = iemand tegenkomen; **doorkome** = slagen.

L

lappe (lapde / gelap) = 1. lappen; 2. beetnemen: *dèen doeugeneet hèt 't miech weer èns gelap*; **naolappe** = naäpen: *luj di-j gei bezej (verstand) van get hóbbe, dòn niks es angere nao-*.

lache = lachen; **eine get lache** = iemand niet ernstig nemen: *de wils geld van miech hóbbe? iech lach diech get!* / (weigering) daar komt niets van!

laote oww (laot – liës – liët – laote – laot – laote / leet / gelaote) = laten; (**eine**) **doorlaote** = 1. een pak slaag geven; 2. laten slagen: *de pre'fesser hèt de student toch door gelaote; al haw er hiël slechte punte*; **oetlaote** = verbreden (bv een jurk): *iech wèer te dik; iech gaon mie kleid get -*; **naolaote** = achteruitgaan (van gezondheid): *den awwe minsj begint fèl nao te laote*; **aaflaote** = 1. leeg laten lopen (bv binnenband): *d'ne band ès te hel; laot 'm e bitsje(n) aaf*; 2. afromen: *iech mòt de mëllek goon - - veur boter te make*; **ènlaote** = verengen (kleed); **èn laote, (oet) laote** = naar binnen (buiten) laten.

laupe oww (laup – luips – luip – laupe – laupt – laupe / leep / gelaupe) = lopen; **'mis laupe** = verkeerd uitdraaien: *pas op, jòng, mèt zoea'n kammeraote kèns te hiël mis -*; **ziech mis'laupe** (in één woord) = 'n verkeerde weg of richting nemen: *iech bèn miech èn de bos mis'laupe*; **ziech verlaupe** = idem; **ènlaupe** = 1. krimpen: *'t kleid ès - gelaupe*; 2. **oet- en èn laupe** = zich (ergens) thuis voelen: *dè jòng luip beej os èn en oet*; **hoeag oplaupe mèt** = geestdriftig zijn over: *e luip hoeag op mèt ze sjoeamòdder*; **hoeagger 'aanlaupe** = stijgen: *de Maas luip altied mèer hoeagger aan*; **op de smach laupe** = overal gaan profiteren: *dè minsj ès gewènd everal op de smach te -*.

leege oww (leeg – luugs – luug – leege – leegt – leege / lòd / geloge) = liegen: *teenge de klippe van de hèl op leege* = geweldig liegen.

lègke (lèk – leks – lèk – lègke – lekt – legke / lag / gelag) = leggen; **'t (neet) aflègke** = volharden; **aaflègke** (van geld) = terugbetalen: *al maonds doezjend frang - -, dat ès voeul geld*; (**ziech**) **aanlègke mèt** = omgaan met: *'ne fe'tsoenlike minsj mòt ziech mèt slech vauk neet -*; **oet gelag zin** = niet meer leggen: *de hinne zin oetgelag* = ze leggen niet meer.

ligke oww (/ laog / gelege) = liggen; **eine(n) hóbbe ligke** = beetnemen: *e hèt miech ligke gad* = hij heeft mij bedrogen.

liëre = leren; **her-** = weer leren, op nieuw leren: *sèr jore hób iech gein sjöp èn m'n han gad, iech mòt dat werrek weer -*.

M

make = maken; **ziech (gòd) make** = 1. profiteren: *de verrekkes hóbbe ziech gòd gemaak dit jaor*; 2. zich er door slaan: *dè minsj hèt ziech gòd gemaak*; **ver-** = veranderen, vernieuwen: *v'r goon os deur get -*; **make(n) oet** = verdienen aan: *niks - oet de verrekkes*; **oetmake** = van belang zijn, (niet) om

't even zijn: *dat maak miech niks oet; eïne kosgenger minder, dat maak voeul –; oet make veur = uitschelden: dèèn doeugenèèt hèt ozze Kris – gemaak veur voele vòsj; aangemaak zin mèt = onderhevig zijn aan: dat errem jungske ès aangemaak met kortaojemigheid (asthma); ziech aan 'ne kant make = op zij gaan, uit de weg gaan: maak diech aan 'ne kant! iech kan neet door; voeul make = helpen: es te geld hòbs, dat maak voeul; opmake = opzetten: iech hób 'ne meelder opgemaak; voeraan make = opschieten: v'r zin laat, jòng, maak voeraan!*

meine oww (mein – meins – meint – meine – meint – meine / meinde / gemeind) = menen; **ziech get** meine = zich veel inbeelden: *e ès zoea stom es e verreke, en toch meint er ziech get.*

mete oww (meet – mits – mit – mete – meet – mete / maot / gemete) = meten: uitdr. *de mits mie gebeet, ma de vrits mie gesjeet = je critiseert me, maar je profiteert toch van mij; opmete: de landmeter mit 't land op; ziech vermete = verkeerd meten: de landmeter hèt ziech –; mie land ès voeul groeatter es er zèt; ters gemete kriege = slaag krijgen.*

moge oww (maog – maos – maog – moge – maogt – moge / moch – gemoch) = mogen: uitdr. *'t ès heej neet van moges ma van mottes / het gaat hizer om een meest dringende zaak.*

mòtte oww (mòt – mòs – mòt – mòtte – mòt – mòtte / mòsj / gemòsj) = 1. moeten: *iech mòsj, iech kòsj, ma iech dòsj neet = letterl.: ik moest, ik kon, maar ik durfde niet (grappige Boorseme manier om, spelend met de gelijke uitgangen van 3 ww, te zeggen dat men de zaak niet aandurfde); 2. schuldig zijn: waat mòtte veer uuch?*

P

pakke = nemen; **ziech neet** pakke = mekaar niet kunnen luchten of zien: *Zjang en Le'wie pakke ziech neet; ziech herpakke = 1. het nog eens proberen, reageren: laot diech neet goon, jòng; de mòs diech –; 3. weer gezond worden: nao di-j krèngde hèt Zjang ziech weer gòdd herpak; bepakke = overbeladen: iech haw m'ne fits zoea fèl bepak dat iech neet miè kòsj vare; ènpakke = naar binnen meenemen: pak de ke'misses mèr mèt èn / neem de boodschappen maar mee naar binnen; ziech mispakke = ziech vergissen: mèt dè keel hób iech mispak = hij is beter (of slechter) als ik dacht; oetpakke (teenge) = uitvliegen: e pakgde lièlik teenge miech oet, wi-j er m'n leuges door haw; oppakke = naar boven meenemen: pak di-j aw tujere mèr op nao de zòlder; vaspakke = verstaan: pak diech dat mèr ès vas! = probeer daar maar eens uit wijs te worden; ziech verpakke: = 'n voorwerp, 'n zaak verkeerd aanpakken: mèt dè zak hèt Zjuul ziech verpak, en nòw hèt er pien èn de rök.*

R

raoje oww (raoj – roeuj – roeujt – raoje – raojt – raoje / raojde / geraojd) = raden; **nao get** raoje = gissen: *ofs te dat geld nog trök kries, dao maos te nao –.*

rape = oprapen: *èn Amerika hóbbe ze geld veur 't rape; ziech beejeinrape = weer herstellen: nao di-j zwaor krèngde hèt Zjang ziech weer hièl gòdd beejein geraap; oprape = opdoen van ziekte: iech hób miech 'n kaw opgeraap.*

riete oww (riet – rits – rit – riete – riet – riete) = 1. rukkend trekken: *lik neet aan m'ne jas te –; 2. 'm gerete kriege = slaag krijgen.*

S

steke oww (steek – stuks – stuk – steke – steekt – steke / staok / gestoke) = steken; **ziech neet steke op** = niet zo nauw komen: *dat stuk ziech neet op e paar centieme = dat komt er niet op enkele centiemes aan; versteke = verstoppen: woea hobs te dat geld verstoke? iech kan 't nörreges vènge; besteke = bedriegen: di-j doeugeneete hóbbe miech bestoke.*

stoon oww (staon – steis – steit – stoon – staot – stoon / stòng / gestange) = staan; **ziech geliek**

stoon = op het zelfde neerkomen: 'n *hawf lèèg glaas of 'n hawf volt, dat steit ziech geliek*; **'t neet hōbbe stoon op** = iemand niet graag zien: *iech hōb 't op dèè minsj neet stoon*; ook: *iech hōb mèt dèè minsj gein oetstaons* = ik heb mèt hem niets te maken; **sjoean oetstoon** = er weelderig uitzien: 't *kore steit sjoean oet dees jaor*; **aafstoon** = vloeken (van kleren): *dèè jas steit lièlik aaf beej di-j bròdk*; **gestoon** (D. gestehen) = toegeven: *dat mòt iech hoeum -, e ès neet slum, ma e ès wel kranig*.

sjildere = schilderen; **dao stoon te sjildere** = vergeefs wachten; *iech hōb dao e geslage(n) òòr stoon te -*.

sloon oww (sloen – sleis – sleit sloon – slaot – sloon / slòòg / geslage) = slaan; **doorsloon** = gek zijn: *sjei oet, jòng, de sleis door* = je bent gek!; **get gaaj sloon** = iets in ere houden: *de mòs dien sjoean kleijer - -, jòng!*

stoeatte oww (stoeat stuë(t)s / stoeatte / gestoeatte) = stoten; **aanstoeat m** = begin: 'nen – van e *beslaag kriege* = begin van beroerte krijgen; **ziech stoeatte aan** = zich ergeren over: *aan zoea 'n kleinigheid mòt 'ne minsj ziech neet stoeatte*.

strui-je = 1. strooien: uitdr. *dao – ze de verrekes mèt* = dat komt zeer veel voor; 2. morsen: *pas op! struij gei water èn de keuke*.

stoon oww (staon – steis – steit – stoon – staot – stoon / stòng / gestange/ gebiedende wijs: *stank – staot*): *pak 'ne stòòl en stank get / neem eentoe en sta wat (Boorsemse grap)*; *waat liks diech dao te stoon?* / waarom blijf je daar staan?; *iech hōb 't neet op dèè minsj stoon / die kerel mag ik niet*; *dat steit ziech neet / dat past niet*.

stri-jje oww (/ stri-jde / gestreeje) = strijden; **aaf-** = ontkennen: *diech hōbs 't gedoon, dat kèns te neet aaf -*.

struipe = stropen: *v'r hōbbe(n) eine knien gestruip veur de kèrremes; de maos gein wil knien – op 't veld*.

T

trèkke oww (trèk – truks – truk – trèkke – trèkt – trèkke / troch / getroch) = trekken; **optrèkke** = 1. opvoeden: *kènger optrèkke ès 'n zwaor zaak*; 2. trekken van loon: *Jan hèt z'ne ke'zem opgetroch*; 3. bouwen: 'n *hoes – mèt 'n verdeeping*; **eine doortrèkke** = beet nemen, voor 't lapje houden: *iech hōb miech weer èns laote - -*; **te door trèkke** = roddelen over: *de luj - -, dat deit 'ne fe'tsoenlike minsj neet*; **vertrèkke** = trekkend iets van plaats veranderen: *vertrèk di-j kroekar get; ze steit miech èn de weeg*.

treje oww (trèj – trejjs – trejtt – trejje – trèjtt – treje / tròj getroje) = treden, trappen: *iech hōb mèt m'ne sjòòn èn 'ne strònt getroje*; **getrooje zin** = geprikkeld zijn: *diech bès gaw getroje, van diech veur zoea 'n kleinigheid guftig te make* = je bent vlug geprikkeld; **ziech vertreje** = verkeerde stap zetten: *door ziech te – hèt er ziech ze bein gebroke*; ziech **mistreje** = idem.

tròwwe = vertrouwen: spreekw. *wèè angere neet 'n – daug zellef neet*; **mistròwwe** = niet vertrouwen.

V

valle oww (val – vils – vilt – valle – valt – valle / veel / gevalle) = vallen: **te door valle** = verkeerd zingen,: *op den ok'saal zin de zengers - - gevalle*; **door valle** = niet slagen: *de student ès -gevalle beej de ekzames*.

vange oww (vang – vungs – vunk – vange – vangt – vange / vòng / gevange) = vangen: *dat ès eine woea ze de angere mèt - = (scherfs) die ken ik niet*.

aanvange = 1. uitspoken: *waat hōbs te nòòw weer aangevange?*; 2. beginnen: *woeamèt wils te*

aanvange?

verdaole (ziech) = zich vergissen: *jòng, de verdaols diech; 2 x 2 ès gein vief*; verdaold **gerake** = verloren lopen: *de kènger zin èn de bos verdaold geraak*.

verrèkke = verrekken: *laupe dat 't verrèk* = zeer hard lopen; *verrèks deur* = zeer duur; **verspreke** (D. versprechen) oww (spreek – spruks – spruk – spreke – spreek – spreke) = beloven: *de mòs miech dat geld geve* (oww *geve* / geven {*gèèf – geufs – geuf – geve – gèèft – geve*}), *want de höbs 't miech belaoft*; **ziech** verspreke = zich verpraten: *ès te neet naodènks, vespruks te diech lich*.

veuge (ziech) = zich schikken: *es dao niks aan te dòn ès, mottle veer os dao èn mèn –*.

völle = vullen: spreekw. *dat ès mèt ei gaat 'n angert – = dat is lood om oud ijer*.

W

were oww (*wèèr – weurs – weurt – were – wèèrt – were / wòòr / (ge)wore*): *iech bèn van dèè minsj gekloeat wore* / ik ben door die man bedrogen geworden.

weite oww (*weit – wèts – wèt – weite – wèt – weite / wis / gewete*) = weten; **geine blief weite mèt** = geen (berg)plaats hebben voor: *iech weit geine blief miè mèt de kròòte*; **van tute(n) of bloze weite** = van niets weten, oerdom zijn: *dèè stòmmerik wèt – – –*.

wille oww (/ *wol / gewild*) = willen: *dat ès van «iech wil ma iech kan neet»* / soms gezegd als iemand er hulpeloos bijstaat.

Z

zeen oww (*zeen – zuus – zuut – zeen – zeet – zeen / zaog / gezeen*) = zien; **ziech get aaf zeen** = iets grondig bekijken.

zègke oww (*zèk – zèès – zèèt – zègke – zèkt – zègke / zag / gezach* {D. gesagt}) = zeggen; **aanzegke** = waarschuwen: *iech zègk 't diech aan, pas op!* / ik waarschuw je pas op!; **de wach aan** – = idem: *iech höb 'm de wach aan gezag van gòòd op te passe*; *zègke ... teenge* = noemen, wi-j *zègke ze teenge dat veugelke?* Antw. *Teenge dat veugelke zègke ze 'n mösj / dat vogeltje heet 'n mus*.

zètte oww (/ *zat / gezat*) = zetten; **ziech zètte** = gaan zitten: *zèt uuch get, Menhiër!* = gaat u zitten!; **aafzètte** = uitbuiten: *'t ès 'n sjan anger lu-j zoea – – –*; **verzètte** = verplaatsen: *verzèt dèè stòòl e bitsje*; **ziech opzètte** = kandidaat zijn voor: *Sjarel hèt ziech opgezat veur de gemeinteraod*; **opzètte** = opzetten van vogel of enig ander dier; **teenge(n) ein opzètte** = ophitsen tegen elkaar: *'t ès get lièliks de luj – – – te zètte*.

zin oww (*bèn – bès – ès – zin – zeet – zin / waor – waors – waor – wore – waort – wore / gewèès*) = zijn; **aan zin** = 1. begonnen zijn: *de sjaol ès –*; *de Mès ès –*; 2. branden: *de staof ès –*; **aaf zin** = 1. plat staan: *m'ne fitsebànd ès –*; 2. uitgeschakeld zijn bij spel: *diech bès aaf!*; 3. overmoeid zijn: *mèt di-j kors bèn iech hiël aaf*; 4. uit zijn tussen (bv. 2 verliefd): *'t ès – tössje di-j twië vri-jers*.

zweite = zweten; **oetzweite** = gevolgen dragen: *dat höb iech nog lang mottle(n) – = daar heb ik nog lang de gevolgen van moeten dragen*.

a. Onregelmatige vervoegingen

Een verdere karaktertrek en tevens een verdere moeilijkheid voor mensen die het Maaslands als buitenstaanders benaderen is de zeer eigen manier de werkwoorden te vervoegen. Naast de in Germaanse talen algemeen geldende moeilijkheid verbonden aan de klassieke «tegenwoordige tijd / verleden tijd / voltooid verleden tijd» hebben wij de typische classificatie in «u – i – ei – eu – ou» enz. –vervoegingen van de werkwoorden, in het geheel zo een achtal. Een werkwoord zoals «kome» heeft ondanks zijn banaal uitzicht, niet minder dan 4 klankverschuivingen alleen al in de stam (*kome*

– kaom – kömps – keem).

u – vervoeging

persoon	tegenw. tijd	verleden tijd	volt.verl.tijd	toekom. tijd	onbep. wijs
iech – ‘ch	steek	staok	höb gestoke	zal steke	steke
diech – de – te	stuks	staoks	höbs gestoke	zuls steke	
e – ee – er	stuk	staok	hèèt gestoke	zal steke	
v’r – veer	steke	staoke	höbbe gestoke	zulle steke	
g’r – geer	steekt	staokt	höbt gestoke	zult steke	
ze – zeej	steke	staoke	höbbe gestoke	zulle steke	

Hetzelfde schema volgen ook de volgende ww in de woordenlijst hierboven: bènge / binden; breke / breken; bènge / binden; trèkke / trekken; vange / vangen; spreke / spreken. Verder ook: hellepe / helpen (hollep / gehollepe); bakke / bakken; bederreve / bederven (bedorref / bedorreve); brènge / brengen; drènke / drinken; sprènge / springen; kroepe / kruipen; sjeete / schieten; sprènge / springen; wasse / groeien (wusjde / gewasse); zènge / zingen; zènke / zinken; zoep / zuipen (zaop / gezope); bènge / binden, geneete / genieten; gelle / kopen; zwerreve / zwerven; sleete / sluiten, enz...

eu – vervoeging

persoon	onbep. wijs	tegenw. tijd	verleden tijd	volt.verl.tijd	toekom. tijd
iech – ‘ch	geve	gèèf	gòdf	höb gegeve	zal geve
diech – de		geufs	gòdfs	höbs	zuls
e – ee – ‘r		geuf	gòdf	hèèt	zal
veer – v’r		geve	gòdve	höbbe	zulle
geer – g’r		gèèft	gòdft	höbt	zult
zeej – ze		geve	gòdve	höbbe	zulle

In de woordenlijst hierboven: geve treje were; verder ook: betale bloze drage grave leze ròpe spele stele dese, enz...

korte «i» vervoeging

persoon	onbep. wijs	tegenw.tijd	verleden tijd	volt.verl.tijd	toekom.tijd
iech – ‘ch	mete	meet	maot	höb gemete	zal mete
diech – de		mits	maots	höbs	zuls
e – ee – ‘r		mit	maot	hèèt	zal
veer – v’r		mete	maote	höbbe	zulle
geer – g’r		meet	maot	höbt	zult
zeej – ze		mete	maote	höbbe	zulle

In de woordenlijst: hange hawwe (haw / gehawwe) riete (rèèt – gerete) valle (veel / gevalle); verder ook: biete (bèèt / gebete) sjiete (sjèèt / gesjete) vrete (vraot / gevrete) vergete (vergaot / vergete) sliepe (slièpe – geslepe) kniepe (knèèp / geknepe) ete (aot / gete) vrete (vraot / gevrete) mete (maot / gemete) enz...

ei – vervoeging

persoon	onbep.wijs	tegenw. tijd	verleden tijd	volt.verl. tijd	toekom. tijd
iech – ‘ch	dòòn	dòòn	deeg	höb gedoon	zal dòòn
diech – de		dejs	deegs	höbs	zuls

e – ee – 'r		deit	deeg	hèet	zal
veer – v'r		dòòn	deege	hòbbe	zulle
geer – g'r		dòòt	deegt	hòbt	zult
zeej		dòòn	deege	hòbbe	zulle

In de woordenlijst verder ook: goon sloon stoon

Andere vervoegingen die slechts enkele ww omvatten

- ö – vervoeging

kome (kaom, kömps, kömp // keem / gekome)
fluite (fluit, flòts, flòt // flòdde / geflòf)

- ui – vervoeging

laupe (laup, luips, luip // leep / gelaupe)
kaupe (kaup, kuips; kuip // kuipde / gekuip)

- ië – vervoeging

laote (laot, liës, liët / leet // gelaote)
slaope (slaop, sliëps, sliëp // sleep / geslaope)

- uë – vervoeging

stoeatte (stoeat, stuës, stuët // stuëdde / gestoeatte)
goeajje (goeaj, guëjs, –guëjt // goeajde / gegoeajd)
loeanne (loean, luëns, luënt // loeande / geloeand)
woeanne (woean, wuëns, wuënt // woeande / gewoeand)

- ao – vervoeging

moge (maog, maos, maog // moch / gemoch)

- uu – vervoeging

leege (leeg, luugs, luug // laog / geloge)
vrëeze (vrëes, vruus, vruus // vröör / gevrore)
mōeze (mōes muus muus / moesde / gemōes=)

- è – vervoeging

weite (weit, wèts, wèt // wis / gewete)
zweite (zweit, zwèts, zwèt // zwèdde / gezwèt)

- èè – vervoeging

zègke (zèk, zèès, zèèt // zagte / gezag)

- oou – vervoeging broje (braoj, broeuj, broeujt // braojde / gebroje)

holje (haol, hoeuls, hoeult // haolde / gehaold)
raoje (raoj, roeuj, roeujt // raojde / geraojd)

- kort en lang iech diech ee veer geer zeej

blieve (blief, blies, blief, blieve, blijft, blieve // blèèf / (ge)bleve)
dauge (daug, daugs, daug, dauge, daugt, dauge // daugde / gedaug)
deile (deil, deils, deilt, deile, deilt, deile // deilde / gedeild)
hule (huul, huuls, huult, hule, huult, hule // huulde / gehuuld)

b. Voorvoegsels (her – ver – mis – enz...)

bv. herliërre = opnieuw leren; herdòòn = overdoen, enz...

verdujje = duwend van plaats veranderen; verkòme = onderkomen zijn, enz...

misgònne = niet gunnen; misaarde = wat karakter betreft niet gelijken op, enz...

herberginne = opnieuw beginnen; ziech herpakke = weer herstellen, enz...

c. Buitennissige vergelijkingen

slaope wi-j 'nen os = vast slapen; **greeje** wi-j 'ne landmeter = met grote passen gaan; **kieke** wi-j 'nen uul = zeer dom kijken; **hange** wi-j 'ne lòmme = slordig hangen; **beuke** wi-j 'ne wille (schreeuwen als een wilde) = zeer hard schreeuwen; **vrete** wi-j e verreke = zeer vuil eten; **ete** wi-j 'ne sjeurdeser (dorser) = veel eten; **krake** wi-j 'ne kemmikstek (hennepstok) = erg kraken (van beenderen); **sjreeke** wi-j 'n èèster (krijzen als een ekster) = hard krijzen; **zweite** wi-j e pèèrd = overvloedig zweten; **zoepe** wi-j 'n kòd = zeer gulzig drinken; **oetzeen** wi-j 'n sliëpbösj (langwerpige bus voor slijpsteen) = er zeer mager uitzien; **valle** wi-j 'ne klaw = vallen als een steen; **kieke** wi-j e kawf = zeer dom kijken; **laupe** wi-j 'ne gek = zeer hard lopen; **pikke** wi-j 'n hin = met lange tanden eten; **goon** wi-j 'n trapgaws (waggelgans) = waggelend lopen; **rauke** wi-j 'nen Turrek = zeer veel roken; **wèrreke** wi-j e pèèrd = zeer hard werken; **kieke** wi-j e neuchter (nuchter) kawf = onnozel kijken; **sjiete** wi-j 'ne reiger; **sni-jje*** wi-j verguf (vergif) = zeer goed snijden; zwømme wi-j 'ne stein = helemaal niet kunnen zwemmen; dao zitte wi-j 'nen uul tössje(n) e kòd kroge (daar zitten als een uil tussen een kudde kraaien) = helemaal niet in het gezelschap passen.

C. Wederkerende werkwoorden

In Boorseme gebruiken wij ontelbare wederkerende werkwoorden met of zonder "get". Velen vinden hun verklaring in de Franse (Waalse) invloed die in de laatste anderhalve eeuw erg sterk was. Vergelijk bv. *Iech gaon miech get wandele* / je vais me promener un peu., of : *Zèt uuch get / asseyez-vous*, of : *zoea get deit ziech neet* / cela ne se fait pas, of : *zwieg diech ! / tais-toi !*, enz... Bij anderen is het Boorsems verder gegaan als het Frans, zo bv. *Bèèj diech get !* (ga even bidden !) / prie !, ofwel ontleent het aan het Duits, bv. *Wi-j sjriëft geer uuch ?* / Wie schreiben Sie sich ? In andere gevallen is het gebruik blijkbaar zonder enig verband met omliggende talen, bv. *E hilt ziech mèèr trop dat er geliek hèt* / Hij houdt er maar aan vast dat hij gelijk heeft, of : *de wènd hèt ziech gelag* / de wind is gaan liggen, of : *de verreke hōbbe ziech gōd gemaak* / de varkens hebben goed geprofitteerd...

D. Vertaling van "elkaar"

Meestal wordt "elkaar" door "ein" vertaald, bv. *achter ein aan laupe* / achter mekaar aan lopen ; Het gebruik van "elkaar" ligt echter ook vaak dicht bij dat van de wederkerige werkwoorden zoals in het Frans of het Duits, bv. elkaar plagen / *ziech plaoge* (D. siech stecheln), (F. se taquiner) ; elkaar belachelijk maken / *ziech sjampe* ; andere gevallen bestaan er waarbij het Maaslands weer heel persoonlijk te werk gaat, bv. *De steul bove(n) ein op zette* / de stoelen op mekaar zetten ; *ziech ònger ein hellepe* / elkaar helpen, enz...

GNU Free Documentation Licence

Version 1.1, March 2000

Copyright (C) 2000 Free Software Foundation, Inc.

59 Temple Place, Suite 330, Boston, MA 02111-1307 USA

Everyone is permitted to copy and distribute verbatim copies of this license document, but changing it is not allowed.

0. PREAMBLE

The purpose of this License is to make a manual, textbook, or other written document "free" in the sense of freedom: to assure everyone the effective freedom to copy and redistribute it, with or without modifying it, either commercially or noncommercially. Secondly, this License preserves for the author and publisher a way to get credit for their work, while not being considered responsible for modifications made by others.

This License is a kind of "copyleft", which means that derivative works of the document must themselves be free in the same sense. It complements the GNU General Public License, which is a copyleft license designed for free software.

We have designed this License in order to use it for manuals for free software, because free software needs free documentation: a free program should come with manuals providing the same freedoms that the software does. But this License is not limited to software manuals; it can be used for any textual work, regardless of subject matter or whether it is published as a printed book. We recommend this License principally for works whose purpose is instruction or reference.

1. APPLICABILITY AND DEFINITIONS

This License applies to any manual or other work that contains a notice placed by the copyright holder saying it can be distributed under the terms of this License. The "Document", below, refers to any such manual or work. Any member of the public is a licensee, and is addressed as "you".

A "Modified Version" of the Document means any work containing the Document or a portion of it, either copied verbatim, or with modifications and/or translated into another language.

A "Secondary Section" is a named appendix or a front-matter section of the Document that deals exclusively with the relationship of the publishers or authors of the Document to the Document's overall subject (or to related matters) and contains nothing that could fall directly within that overall subject. (For example, if the Document is in part a textbook of mathematics, a Secondary Section may not explain any mathematics.) The relationship could be a matter of historical connection with the subject or with related matters, or of legal, commercial, philosophical, ethical or political position regarding them.

The "Invariant Sections" are certain Secondary Sections whose titles are designated, as being those of Invariant Sections, in the notice that says that the Document is released under this License.

The "Cover Texts" are certain short passages of text that are listed, as Front-Cover Texts or Back-Cover Texts, in the notice that says that the Document is released under this License.

A "Transparent" copy of the Document means a machine-readable copy, represented in a format whose specification is available to the general public, whose contents can be viewed and edited directly and straightforwardly with generic text editors or (for images composed of pixels) generic paint programs or (for drawings) some widely available drawing editor, and that is suitable for input to text formatters or for automatic translation to a variety of formats suitable for input to text formatters. A copy made in an otherwise Transparent file format whose markup has been designed to thwart or discourage subsequent modification by readers is not Transparent. A copy that is not "Transparent" is called "Opaque".

Examples of suitable formats for Transparent copies include plain ASCII without markup, Texinfo input format, LaTeX input format, SGML or XML using a publicly available DTD, and standard-conforming simple HTML designed for human modification. Opaque formats include PostScript, PDF, proprietary formats that can be read and edited only by proprietary word processors, SGML or XML for which the DTD and/or processing tools are not generally available, and the machine-generated HTML produced by some word processors for output purposes only.

The "Title Page" means, for a printed book, the title page itself, plus such following pages as are needed to hold, legibly, the material this License requires to appear in the title page. For works in formats which do not have any title page as such, "Title Page" means the text near the most prominent appearance of the work's title, preceding the beginning of the body of the text.

2. VERBATIM COPYING

You may copy and distribute the Document in any medium, either commercially or noncommercially, provided that this License, the copyright notices, and the license notice saying this License applies to the Document are reproduced in all copies, and that you add no other conditions whatsoever to those of this License. You may not use technical measures to obstruct or control the reading or further copying of the copies you make or distribute. However, you may accept compensation in exchange for copies. If you distribute a large enough number of copies you must also follow the conditions in section 3.

You may also lend copies, under the same conditions stated above, and you may publicly display copies.

3. COPYING IN QUANTITY

If you publish printed copies of the Document numbering more than 100, and the Document's license notice requires Cover Texts, you must enclose the copies in covers that carry, clearly and legibly, all these Cover Texts: Front-Cover Texts on the front cover, and Back-Cover Texts on the back cover. Both covers must also clearly and legibly identify you as the publisher of these copies. The front cover must present the full title with all words of the title equally prominent and visible. You may add other material on the covers in addition. Copying with changes limited to the covers, as long as they preserve the title of the Document and satisfy these conditions, can be treated as verbatim copying in other respects.

If the required texts for either cover are too voluminous to fit legibly, you should put the first ones listed (as many as fit reasonably) on the actual cover, and continue the rest onto adjacent pages.

If you publish or distribute Opaque copies of the Document numbering more than 100, you must either include a machine-readable Transparent copy along with each Opaque copy, or state in or with each Opaque copy a publicly-accessible computer-network location containing a complete Transparent copy of the Document, free of added material, which the general network-using public has access to download anonymously at no charge using public-standard network protocols. If you use the latter option, you must take reasonably prudent steps, when you begin distribution of Opaque copies in quantity, to ensure that this Transparent copy will remain thus accessible at the stated location until at least one year after the last time you distribute an Opaque copy (directly or through your agents or retailers) of that edition to the public.

It is requested, but not required, that you contact the authors of the Document well before redistributing any large number of copies, to give them a chance to provide you with an updated version of the Document.

4. MODIFICATIONS

You may copy and distribute a Modified Version of the Document under the conditions of sections 2 and 3 above, provided that you release the Modified Version under precisely this License, with the Modified Version filling the role of the Document, thus licensing distribution and modification of the Modified Version to whoever possesses a copy of it. In addition, you must do these things in the Modified Version:

- A. Use in the Title Page (and on the covers, if any) a title distinct from that of the Document, and from those of previous versions (which should, if there were any, be listed in the History section of the Document). You may use the same title as a previous version if the original publisher of that version gives permission.
- B. List on the Title Page, as authors, one or more persons or entities responsible for authorship of the modifications in the Modified Version, together with at least five of the principal authors of the Document (all of its principal authors, if it has less than five).
- C. State on the Title page the name of the publisher of the Modified Version, as the publisher.
- D. Preserve all the copyright notices of the Document.
- E. Add an appropriate copyright notice for your modifications adjacent to the other copyright notices.
- F. Include, immediately after the copyright notices, a license notice giving the public permission to use the Modified Version under the terms of this License, in the form shown in the Addendum below.
- G. Preserve in that license notice the full lists of Invariant Sections and required Cover Texts given in the Document's license notice.
- H. Include an unaltered copy of this License.
- I. Preserve the section entitled "History", and its title, and add to it an item stating at least the title, year, new authors, and publisher of the Modified Version as given on the Title Page. If there is no section entitled "History" in the Document, create one stating the title, year, authors, and publisher of the Document as given on its Title Page, then add an item describing the Modified Version as stated in the previous sentence.
- J. Preserve the network location, if any, given in the Document for public access to a Transparent copy of the Document, and likewise the network locations given in the Document for previous versions it was based on. These may be placed in the "History" section. You may omit a network location for a work that was published at least four years before the Document itself, or if the original publisher of the version it refers to gives permission.
- K. In any section entitled "Acknowledgements" or "Dedications", preserve the section's title, and preserve in the section all the substance and tone of each of the contributor acknowledgements and/or dedications given therein.
- L. Preserve all the Invariant Sections of the Document, unaltered in their text and in their titles. Section numbers or the equivalent are not considered part of the section titles.
- M. Delete any section entitled "Endorsements". Such a section may not be included in the Modified Version.
- N. Do not retitle any existing section as "Endorsements" or to conflict in title with any Invariant Section.

If the Modified Version includes new front-matter sections or appendices that qualify as Secondary Sections and contain no material copied from the Document, you may at your option designate some or all of these sections as invariant. To do this, add their titles to the list of Invariant Sections in the Modified Version's license notice. These titles must be distinct from any other section titles.

You may add a section entitled "Endorsements", provided it contains nothing but endorsements of your Modified Version by various parties—for example, statements of peer review or that the text has been approved by an organization as the authoritative definition of a standard.

You may add a passage of up to five words as a Front-Cover Text, and a passage of up to 25 words as a Back-Cover Text, to the end of the list of Cover Texts in the Modified Version. Only one passage of Front-Cover Text and one of Back-Cover Text may be added by (or through arrangements

made by) any one entity. If the Document already includes a cover text for the same cover, previously added by you or by arrangement made by the same entity you are acting on behalf of, you may not add another; but you may replace the old one, on explicit permission from the previous publisher that added the old one.

The author(s) and publisher(s) of the Document do not by this License give permission to use their names for publicity for or to assert or imply endorsement of any Modified Version.

5. COMBINING DOCUMENTS

You may combine the Document with other documents released under this License, under the terms defined in section 4 above for modified versions, provided that you include in the combination all of the Invariant Sections of all of the original documents, unmodified, and list them all as Invariant Sections of your combined work in its license notice.

The combined work need only contain one copy of this License, and multiple identical Invariant Sections may be replaced with a single copy. If there are multiple Invariant Sections with the same name but different contents, make the title of each such section unique by adding at the end of it, in parentheses, the name of the original author or publisher of that section if known, or else a unique number. Make the same adjustment to the section titles in the list of Invariant Sections in the license notice of the combined work.

In the combination, you must combine any sections entitled "History" in the various original documents, forming one section entitled "History"; likewise combine any sections entitled "Acknowledgements", and any sections entitled "Dedications". You must delete all sections entitled "Endorsements."

6. COLLECTIONS OF DOCUMENTS

You may make a collection consisting of the Document and other documents released under this License, and replace the individual copies of this License in the various documents with a single copy that is included in the collection, provided that you follow the rules of this License for verbatim copying of each of the documents in all other respects.

You may extract a single document from such a collection, and distribute it individually under this License, provided you insert a copy of this License into the extracted document, and follow this License in all other respects regarding verbatim copying of that document.

7. AGGREGATION WITH INDEPENDENT WORKS

A compilation of the Document or its derivatives with other separate and independent documents or works, in or on a volume of a storage or distribution medium, does not as a whole count as a Modified Version of the Document, provided no compilation copyright is claimed for the compilation. Such a compilation is called an "aggregate", and this License does not apply to the other self-contained works thus compiled with the Document, on account of their being thus compiled, if they are not themselves derivative works of the Document.

If the Cover Text requirement of section 3 is applicable to these copies of the Document, then if the Document is less than one quarter of the entire aggregate, the Document's Cover Texts may be placed on covers that surround only the Document within the aggregate. Otherwise they must appear on covers around the whole aggregate.

8. TRANSLATION

Translation is considered a kind of modification, so you may distribute translations of the Document under the terms of section 4. Replacing Invariant Sections with translations requires special permission from their copyright holders, but you may include translations of some or all Invariant Sections in addition to the original versions of these Invariant Sections. You may include a translation of this License provided that you also include the original English version of this License. In case of a disagreement between the translation and the original English version of this License, the original English version will prevail.

9. TERMINATION

You may not copy, modify, sublicense, or distribute the Document except as expressly provided for under this License. Any other attempt to copy, modify, sublicense or distribute the Document is void, and will automatically terminate your rights under this License. However, parties who have received copies, or rights, from you under this License will not have their licenses terminated so long as such parties remain in full compliance.

10. FUTURE REVISIONS OF THIS LICENSE

The Free Software Foundation may publish new, revised versions of the GNU Free Documentation License from time to time. Such new versions will be similar in spirit to the present version, but may differ in detail to address new problems or concerns. See <http://www.gnu.org/copyleft/>.

Each version of the License is given a distinguishing version number. If the Document specifies that a particular numbered version of this License "or any later version" applies to it, you have the option of following the terms and conditions either of that specified version or of any later version that has been published (not as a draft) by the Free Software Foundation. If the Document does not specify a version number of this License, you may choose any version ever published (not as a draft) by the Free Software Foundation.